

**ПОЛТАВСЬКА ОБЛАСНА ВІЙСЬКОВА АДМІНІСТРАЦІЯ
ДЕПАРТАМЕНТ ЕКОЛОГІЇ ТА ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ**

**РЕГІОНАЛЬНА ДОПОВІДЬ
ПРО СТАН НАВКОЛИШНЬОГО
ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА В
ПОЛТАВСЬКІЙ ОБЛАСТІ у 2021 році**

**Полтава
2022**

ВСТУП

Регіональна Доповідь про стан навколишнього природного середовища в Полтавській області у 2021 році підготовлена на виконання ст.25 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», а також Порядку взаємодії Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України з обласними, Київською і Севастопольською міськими державними адміністраціями з питань охорони навколишнього природного середовища (пункт 3 розділ IV), який затверджений наказом Мінприроди України від 31.03.2017 №150 та зареєстрований в Міністерстві юстиції України 27.12.2017 за №1568/31436.

Під час роботи над Доповіддю були використані матеріали, які надали Головне управління статистики у Полтавській області; Головне управління Держгеокадастру у Полтавській області; Полтавський обласний центр з гідрометеорології; Державна екологічна інспекція Центрального округу; Регіональний офіс водних ресурсів у Полтавській області; Полтавське обласне управління лісового та мисливського господарства; Головне управління Держспродспоживслужби в Полтавській області; Управління Державного агентства рибного господарства у Полтавській області (Полтавський рибоохоронний патруль); Полтавська філія ДУ «Держгрунтохорона» Державної установи «Інститут охорони ґрунтів України»; Східна інспекція з ядерної та радіаційної безпеки (на правах самостійного управління) Державної Інспекції ядерного регулювання України, м. Харків; Харківська міжобласна філія Державного спеціалізованого підприємства «Об'єднання «Радон»; Департамент культури та туризму Полтавської обласної державної адміністрації; Департамент з питань оборонної роботи, цивільного захисту та взаємодії з правоохоронними органами облдержадміністрації; Управління житлово-комунального господарства та енергетики облдержадміністрації; Департамент агропромислового розвитку облдержадміністрації; Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», Полтавський державний медичний університет; Полтавський національний педагогічний університет ім. В. Короленка; Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського, Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі» та інші підприємства, організації, установи Полтавської області.

Зібрані матеріали характеризують стан атмосферного повітря, водних, земельних ресурсів, рослинного, тваринного світу, природно-заповідного фонду, ілюструє вплив господарської діяльності на довкілля, висвітлюють нагальні екологічні проблеми та пропонують шляхи їх вирішення. Також у Доповіді проаналізовано стан державного управління у сфері охорони навколишнього середовища, стан екологічної освіти, інформування громадськості та громадські рухи.

Доповідь публікується на веб-ресурсі незалежного Регіонального інформаційно-моніторингового центру «Довкілля Полтавщини» (<https://eco-pntu.in.ua/iformatsijno-monitoryngovyj-tsent-r-dovkillya-poltavshhyny/>).

ЗМІСТ

1. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ.....	9
1.1. Географічне розташування та кліматичні особливості території.....	9
1.2. Соціальний та економічний розвиток області.....	10
2. АТМОСФЕРНЕ ПОВІТРЯ.....	12
2.1. Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря.....	12
2.1.1. Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря.....	12
2.1.2. Основні забруднювачі атмосферного повітря (за видами економічної діяльності).....	18
2.2. Транскордонне забруднення атмосферного повітря.....	21
2.3. Якість атмосферного повітря в населених пунктах.....	21
2.4. Стан радіаційного забруднення атмосферного повітря.....	26
2.5. Вплив забруднюючих речовин на здоров'я людини та біорізноманіття.....	26
2.6. Заходи, спрямовані на покращення стану атмосферного повітря.....	28
3. ЗМІНА КЛІМАТУ.....	29
3.1. Тенденції зміни клімату.....	29
3.2. Політика та заходи у сфері скорочення антропогенних викидів парникових газів та адаптації до зміни клімату.....	31
3.3. Політика та заходи у сфері захисту озонового шару.....	31
3.4. Національна система оцінки антропогенних викидів та абсорбції парникових газів.....	32
4. ВОДНІ РЕСУРСИ.....	34
4.1. Водні ресурси та їх використання.....	34
4.1.1. Загальна характеристика*.....	34
4.1.2. Водокористування та водовідведення.....	35
4.2. Забруднення поверхневих вод.....	37
4.2.1. Скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти та очистка стічних вод..	37
4.2.2. Основні забруднювачі водних об'єктів (за сферами діяльності).....	38
4.2.3. Транскордонне забруднення поверхневих вод.....	39
4.3. Якість поверхневих вод.....	39
4.3.1. Оцінка якості вод за гідрохімічними показниками.....	39
4.3.2. Гідробіологічна оцінка якості вод та стан гідробіоценозів.....	40
4.3.3. Мікробіологічна оцінка якості вод з огляду на епідемічну ситуацію.....	41
4.3.4. Радіаційний стан поверхневих вод.....	42
4.4. Якість питної води та її вплив на здоров'я населення.....	43
4.5. Заходи щодо покращення стану водних об'єктів.....	45
5. ЗБЕРЕЖЕННЯ БІО- ТА ЛАНДШАФТНОГО РІЗНОМАНІТТЯ, РОЗВИТОК ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ ТА ФОРМУВАННЯ ЕКОМЕРЕЖІ.....	47
5.1. Збереження біо- та ландшафтного різноманіття, формування національної екологічної мережі.....	47

5.1.1. Загальна характеристика	47
5.1.2. Загрози та вплив антропогенних чинників на структурні елементи екомережі, біо- та ландшафтне різноманіття.....	48
5.1.3. Заходи щодо збереження біологічного та ландшафтного різноманіття	49
5.1.4. Формування національної екомережі.....	51
5.1.5. Біобезпека та поводження з генетично модифікованими організмами.	53
5.2. Охорона, використання та відтворення рослинного світу.....	53
5.2.1. Загальна характеристика рослинного світу	53
5.2.2. Охорона, використання та відтворення лісів.....	54
5.2.3. Охорона та відтворення видів рослин та грибів, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів	58
5.2.4. Охорона природних рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України.	59
5.2.5. Охорона, використання та відтворення зелених насаджень.....	61
5.2.6. Інвазійні чужорідні види рослин у флорі області.	61
5.3. Охорона, використання та відтворення тваринного світу	62
5.3.1. Загальна характеристика тваринного світу.....	62
5.3.2. Стан і ведення мисливського та рибного господарства	63
5.3.2.1 Мисливське господарство	63
5.3.2.2 Рибне господарство.....	66
5.3.3. Охорона та відтворення видів тварин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів	68
5.3.4. Інвазійні чужорідні види тварин у фауні області.....	68
5.4. Природні території та об'єкти, що підлягають особливій охороні.....	69
5.4.1. Стан і перспективи розвитку природно-заповідного фонду області.....	69
5.4.2. Формування української частини Смарагдової мережі Європи	72
5.5. Еколого-освітня та рекреаційна діяльність у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду.....	74
6. ЗЕМЕЛЬНІ РЕСУРСИ І ҐРУНТИ	76
6.1. Структура та стан земельних ресурсів	76
6.1.1. Структура та динаміка основних видів земельних угідь	76
6.1.2. Стан ґрунтів	78
6.1.3. Деградація земель.....	81
6.2. Основні чинники антропогенного впливу на земельні ресурси та ґрунти	82
6.3. Охорона земель.....	84
6.3.1. Практичні заходи.....	84
6.3.2. Нормативно-правове, фінансове та інституційне забезпечення, міжнародне співробітництво.	85
7. НАДРА	86
7.1. Мінерально-сировинна база.....	86
7.1.1. Стан та використання мінерально-сировинної бази.....	86
7.2. Система моніторингу геологічного середовища.....	90
7.2.1. Підземні води: ресурси, використання, якість	90
7.2.2. Екзогенні геологічні процеси	90

7.3. Дозвільна діяльність у сфері використання надр.....	92
7.4. Геологічний контроль за вивченням та використанням надр	92
8. ВІДХОДИ.....	94
8.1. Структура утворення та накопичення відходів.....	94
8.2. Поводження з відходами (збирання, зберігання, утилізація та видалення)	95
8.3. Транскордонні перевезення небезпечних відходів.....	99
8.4. Державна політика у сфері поведінки з відходами.....	99
9. ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА	100
9.1. Екологічна безпека як складова національної безпеки	100
9.2. Об'єкти, що становлять підвищену екологічну небезпеку.....	100
9.3. Радіаційна безпека	104
9.3.1. Стан радіоактивного забруднення території	105
9.3.2. Поводження з радіоактивними відходами.....	106
10. ПРОМИСЛОВІСТЬ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ	107
10.1. Структура та обсяги промислового виробництва*	107
10.2. Вплив на довкілля	108
10.2.1. Гірничодобувна промисловість	108
10.2.2. Металургійна промисловість	110
10.2.3. Хімічна та нафтохімічна промисловість.....	111
10.2.4. Харчова промисловість	112
10.3. Заходи з екологізації промислового виробництва.....	114
11. СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ.....	116
11.1. Тенденції розвитку сільського господарства	116
11.2. Вплив на довкілля	117
11.2.1. Внесення мінеральних та органічних добрив на оброблювані землі та під багаторічні насадження	117
11.2.2. Використання пестицидів.....	119
11.2.3. Екологічні аспекти зрошення та осушення земель	120
11.2.4. Тенденції в тваринництві.....	120
11.3. Органічне сільське господарство.....	121
12. ЕНЕРГЕТИКА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ.....	122
12.1. Структура виробництва та використання енергії	122
12.2. Ефективність енергоспоживання та енергозбереження.....	123
12.3. Вплив енергетичної галузі на довкілля	127
12.4. Використання відновлювальних джерел енергії та розвиток альтернативної енергетики	128
13. ТРАНСПОРТ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ	129
13.1. Транспортна мережа.....	129
13.1.1. Структура та обсяги транспортних перевезень	129
13.1.2. Склад парку та середній вік транспортних засобів	131

13.2. Вплив транспорту на довкілля.....	131
13.3. Заходи щодо зменшення впливу транспорту на довкілля	131
14. СТАЛЕ СПОЖИВАННЯ ТА ВИРОБНИЦТВО	133
14.1. Тенденції та характеристики споживання	133
14.2. Запровадження елементів сталого споживання та виробництва	135
15. ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА.....	136
15.1. Національна та регіональна екологічна політика	136
15.2. Удосконалення нормативно-правового регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища	137
15.3. Державний контроль за додержанням вимог природоохоронного законодавства.....	139
15.4. Виконання державних цільових екологічних програм	141
15.5. Державна політика у сфері моніторингу навколишнього природного середовища.....	143
15.6. Оцінка впливу на довкілля та стратегічна екологічна оцінка.	145
15.6.1. Оцінка впливу на довкілля.	145
15.6.2. Стратегічна екологічна оцінка.	1456
15.7. Економічні засади природокористування.....	1467
15.7.1. Економічні механізми природоохоронної діяльності.....	147
15.7.2. Стан фінансування природоохоронної галузі	148
15.8. Технічне регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки	14950
15.9. Державне регулювання у сфері природокористування.....	151
15.10. Стан та перспективи наукових досліджень у галузі охорони довкілля.....	152
15.11. Участь громадськості в процесі прийняття рішень, з питань що стосуються довкілля.....	157
15.12. Екологічна освіта та інформування	158
15.12.1. Екологічна освіта	158
15.12.2. Інформування громадськості.....	164
15.12.3. Звернення громадян	167
15.13. Міжнародне співробітництво у галузі охорони довкілля	16769
Висновки і пропозиції	170

1. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ

1.1. Географічне розташування та кліматичні особливості території

Полтавщина розташована в центральній частині України в лісостеповій зоні з помірно-континентальним кліматом. На півночі область межує з Чернігівською (107 км) та Сумською (238 км) областями, на сході – з Харківською (188 км), на півдні – з Дніпропетровською (173 км) і на заході – з Київською (19 км), Черкаською (225 км) та Кіровоградською (149 км). Загальна довжина меж близько 1100 км, з яких 162 км – по Кременчуцькому і Кам'янському водосховищах.

Площі області складає 28,75 тис.км², або 4,6 % площі України.

На південному заході області протікає р. Дніпро, більша частина течії якого зарегульована водосховищами. Найбільшими притоками Дніпра є:

- Псел – довжина в межах області 350 км, об'єм стоку 1,46 км³ на рік;
- Сула – довжина в межах області 213 км, об'єм стоку 1,15 км³ на рік;
- Ворскла – довжина в межах області 226 км, об'єм стоку 0,9 км³ на рік;
- Оріль – довжина в межах області 80 км, об'єм стоку 0,355 км³ на рік.

Густота річкової сітки більша на півночі, менша на південному заході. Більша частина стоку припадає на березень – квітень. Річки області живляться переважно талими сніговими водами (60% об'єму стоку).

Більшість ландшафтів області відносяться до лісостепового типу (клас рівнинних східноєвропейських ландшафтів), і лише на південному сході – до степового та північно-степового типу. У зв'язку з високим рівнем сільськогосподарської діяльності, природні ландшафти не збереглися і тому переважають антропогенні. Їх структурі притаманний сільськогосподарський тип ландшафтів. Місцевість області являє собою рівнину, розділену річковими долинами і ярами.

Полтавська область знаходиться в помірному кліматичному поясі. Найбільший вплив на формування погодних умов і клімату області мають величина і характер сонячного випромінювання, віддаленість регіону від великих водних мас, належність області до зони дії переважно атлантичних помірних та арктичних холодних повітряних мас, рівнинність.

Територія області належить до недостатньо вологої, теплої, крайній південний схід – до посушливої, дуже теплої агрокліматичної зони. Середньорічна кількість опадів на території області змінюється, збільшуючись з півдня на північ. Кліматичні умови області сприятливі для життя людини.

Лісові ресурси в області невеликі. Всі ліси віднесені до природоохоронних і рекреаційних.

В області розвідано та експлуатується багато нафтових, нафтогазоконденсатних, газових і газоконденсатних родовищ. В районі Кременчуцької аномалії зосереджені запаси залізних руд. Серед інших корисних копалин – торф, будівельні матеріали, мінеральні води.

Найбільш поширені в області ґрунти – чорноземи. Вони займають майже дві третини території області.

1.2. Соціальний та економічний розвиток області

Кількість наявного населення на 1 січня 2022 року за даними Головного управління статистики у Полтавській області становила 1352,3 тис. осіб, з них 848,1 тис. осіб (62,7%) – міське населення, 504,2 тис. осіб – сільське.

Щільність населення – 47 осіб на 1км², менша, ніж в середньому по Україні (69 осіб/км²).

Адміністративно-територіальний устрій Полтавської області наведений в таблиці за даними офіційного вебпорталу Верховної Ради України:

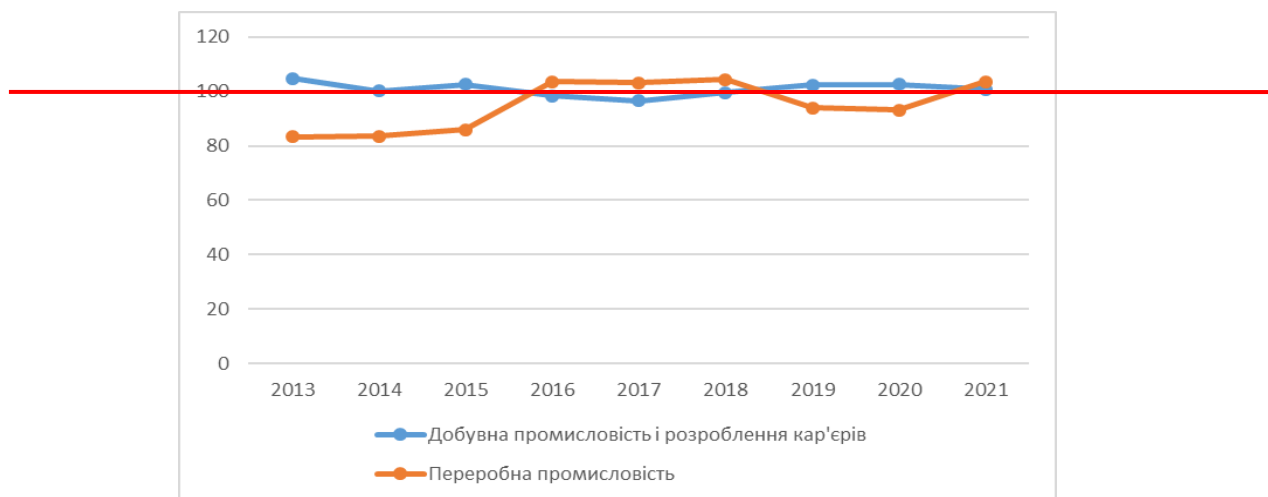
райони	-	4;
територіальні громади	-	60;
міста	-	16;
райони у містах	-	5;
селищ міського типу	-	20;
сільські населені пункти	-	1803

Провідними галузями промисловості області є машинобудування, паливна, гірничорудна, будівнича та харчова. Розвинуті видобування і переробка залізної руди, нафти, природного газу і газового конденсату, також виробництво сталі, будівельних матеріалів, сільськогосподарської продукції: м'яса і масла тваринного, олії, цукру та інших видів промислової продукції.

За даними Головного управління статистики у Полтавській області у 2021 році порівняно із 2020 роком на Полтавщині індекс промислового виробництва становив – 101,1% (2020 – 99,8%, 2019р. – 98,8%, 2018р. – 101,5%, 2017р. – 98,9%, 2016р. – 100,1%, 2015р. – 96,2%, 2014р. – 92,9%, 2013р. – 94,7%).

У добувній промисловості і розробленні кар'єрів обсяги виробництва продукції збільшилися на 0,9%, у переробній галузі обсяг виробленої продукції зріс на 3,6%.

Рис.1.1. Індеси промислової продукції за видами діяльності у відсотках до попереднього року

У 2021 році у переробній промисловості спостерігався ріст у виробництві хімічних речовин і хімічної продукції – на 11,5%, виробництві гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції – на 6,0%, машинобудуванні – на 6,4%. Разом з тим у виробництві харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів випуск продукції зменшився на 1,7%, текстильному виробництві, виробництві одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів – на 1,0%, виготовленні виробів з деревини, виробництві паперу та поліграфічній діяльності – на 13,6%, металургійному виробництві, виробництві готових металевих виробів, крім машин і устаткування – на 1,4%.

За 2021р. видобуто 447,4 тис. т газового конденсату природного, одержаного з родовищ газу природного, 9003,7 млн.м³ газу природного скрапленого або в газоподібному стані.

Сільськогосподарське виробництво є однією з провідних галузей економіки області. За даними Головного управління статистики у Полтавській області (Статистичний бюлетень «Соціально-економічне становище Полтавської області за 2021 рік») у 2021 році індекс сільськогосподарської продукції порівняно із 2020 роком становив 106,1%, у тому числі в підприємствах – 108,5%, у господарствах населення – 100,8%. Індекс продукції рослинництва становив 107,7%, продукції тваринництва – 98,3%.

У 2021 році реалізовано на забій 96,5 тис. т сільськогосподарських тварин (у живій масі), що на 6,2% більше порівняно з 2020 роком, вироблено 691,8 тис. т молока (на 5,8% менше) та 630,4 млн шт. яєць (на 7,1% менше).

За розрахунками на 1 січня 2022 р загальна кількість великої рогатої худоби склала 187,5 тис. голів (на 2,3% менше, ніж на 1 січня 2021р.), у тому числі корів – 102,4 тис. (на 4,7% менше); свиней – 323,0 тис. (на 0,3% більше), овець та кіз – 44,7 тис. (на 0,2% менше), птиці свійської – 5267,7 тис. голів (на 13,0% більше).

Транспортна мережа області доволі розвинута. Протяжність залізниць – близько 1100 кілометрів, з них електрифіковано третина. За даними управління інфраструктури та цифрової трансформації Полтавської обласної державної адміністрації загальна протяжність автомобільних доріг області у 2021 році становила 8 916,878 км, з яких 8 915,978 (майже 100%) – дороги з твердим покриттям.

Функціонування річкового транспорту забезпечують два річкових порти – Кременчуцький річковий порт та Горішньоплавнівський вантажний порт ПрАТ «Полтавського ГЗК». Порти розташовані на лівому березі р. Дніпро і обслуговують тільки вантажні перевезення.

Розгалуженою є мережа трубопроводного транспорту. По території області проходять міждержавні газопроводи «Союз», «Уренгой – Помари – Ужгород», «Єлець – Кременчук – Бендери», відгалуження нафтопроводу «Дружба». Загальна довжина магістральних трубопроводів складає 554 кілометри.

2. АТМОСФЕРНЕ ПОВІТРЯ

(Відповідно до Закону України від 03.03.2022 № 2115-IX «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» у період дії воєнного стану або стану війни, а також протягом трьох місяців після його завершення, органи державної статистики призупиняють оприлюднення статистичної інформації, тому деяка інформація зазначена за попередній період)

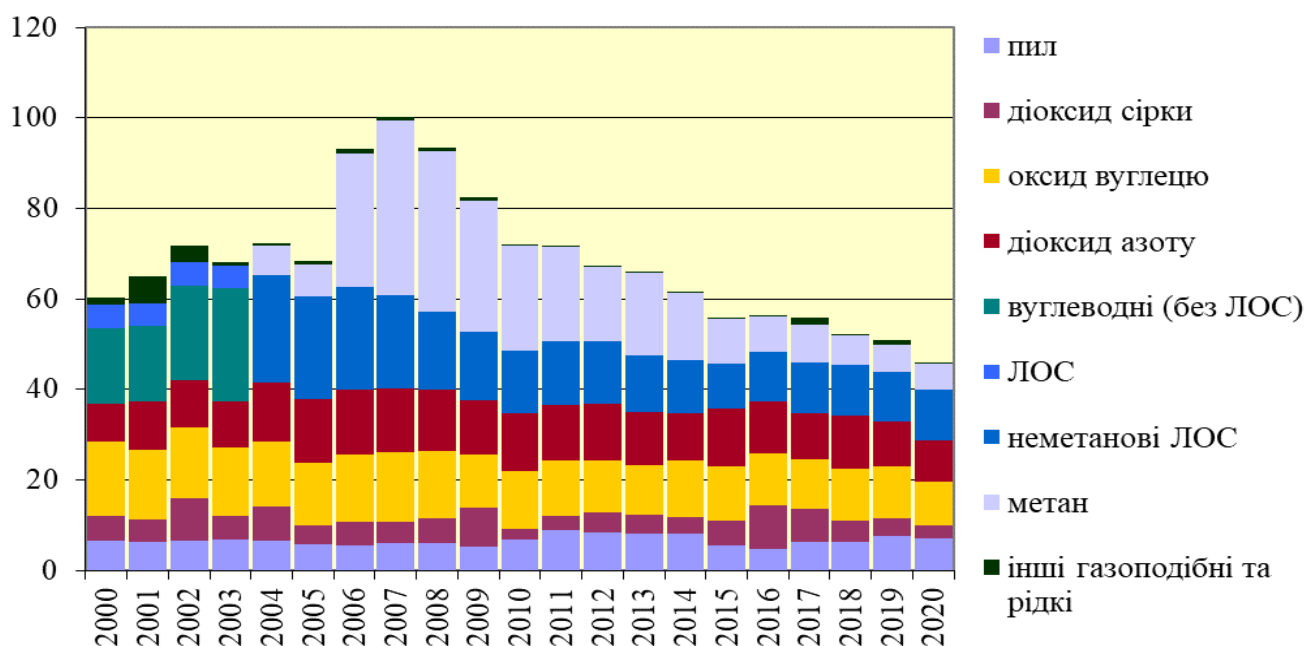
2.1. Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря

2.1.1. Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря

За даними Головного управління статистики у Полтавській області у 2021р. від стаціонарних джерел забруднення повітря надійшло 52,435 тис.т. забруднюючих речовин (без урахування викидів діоксиду вуглецю), що на 6,62 тис.т, або на 12,6% менше, ніж у 2020 році. Із загальної кількості забруднюючих речовин, що надійшли в атмосферу, викиди метану та оксиду азоту, які належать до парникових газів, становили відповідно 7,329 тис.т (13,9% обласних викидів) та 0,0454 тис.т (0,09% обласних викидів). Крім цих речовин, у звітному році в атмосферу було викинуто 2600,0 тис.т (більше ніж у попередньому майже на 19,3%) діоксиду вуглецю, який також впливає на зміну клімату.

Серед стаціонарних джерел головними забруднювачами є підприємства м.Кременчука та Горішні Плавні. Значно менше викидів в обласному центрі – 1,87% від загального обсягу викидів. На м.Кременчук припадало 27,4% від усіх викидів забруднюючих речовин в атмосферу стаціонарними джерелами, майже стільки і у м.Горішні Плавні – 26 відсотків.

Рис.2.1. Обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами, тис.т

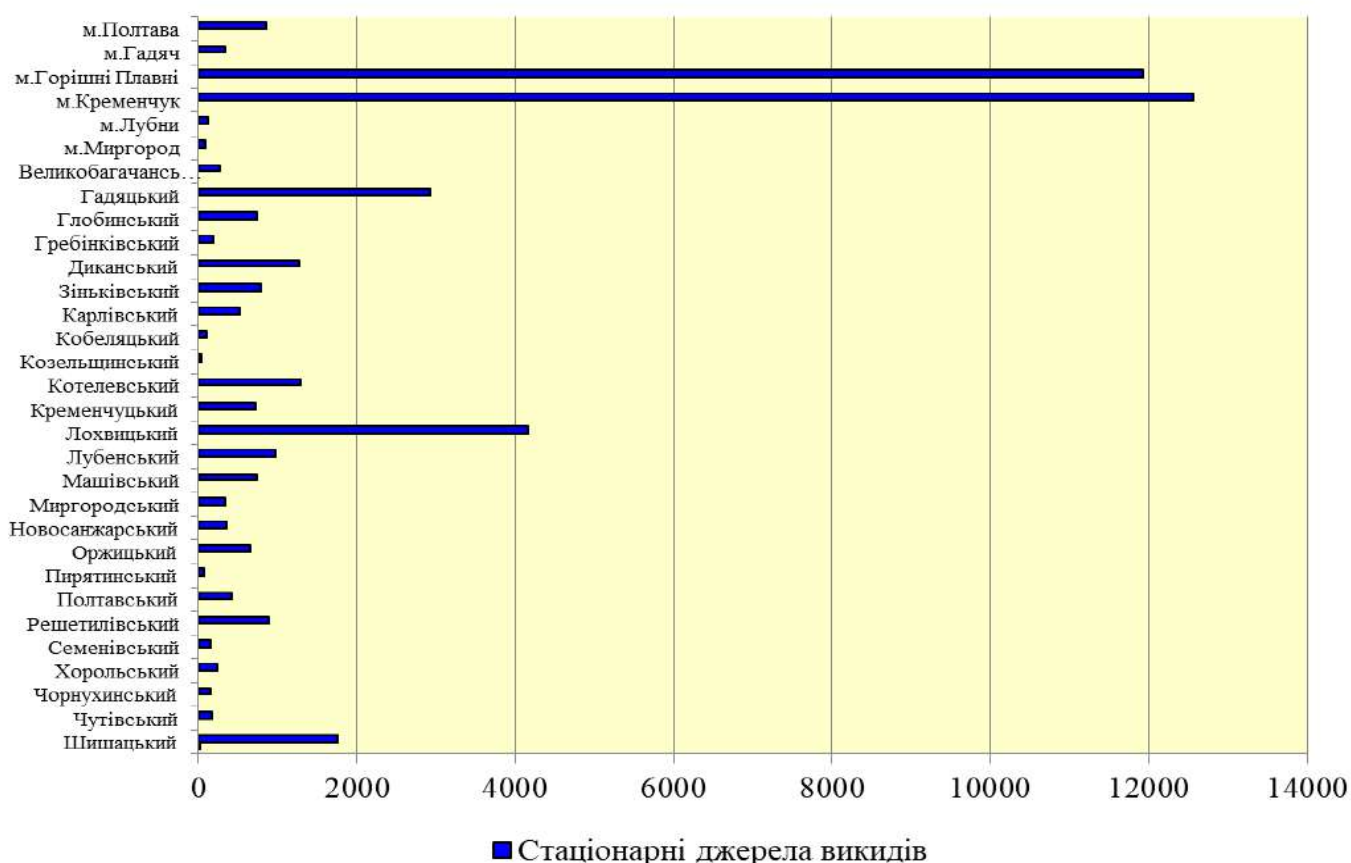

Також, до лідерів щодо здійснення викидів в атмосферне повітря щорічно потрапляють райони, де розташовані об'єкти газотранспортних підприємств: – Лохвицький (9,1% обласних викидів), Гадяцький (6,4%), Шишацький (3,8%), Диканський (2,8%), Котелевський (2,8%) та Лубенський (2,1%) райони. Обсяги викидів в розрахунку на особу у зазначених районах становили: 103,3кг; 107,2кг; 90,9кг; 70,9кг; 68,5кг; та 32,5кг відповідно. У м.Кременчук приходить на одного мешканця – 57,5кг викидів, у м.Горішні Плавні – 225кг, у м.Полтава – 3,кг на одну особу.

Щільність викидів від стаціонарних джерел забруднення у розрахунку на квадратний кілометр території області становила 1,594т шкідливих речовин (менше ніж середній показник в Україні (3,882т) у 2,4 рази).

Обсяги викидів шкідливих речовин у розрахунку на одну особу області становили 33,2кг (менше ніж середній показник в Україні в 1,6 разів): найвищі показники в області у м.Горішні Плавні – 225кг на кожного мешканця; найменший показник у Козельщинському районі – лише 2,2кг у розрахунку на одну особу.

Рис.2.2. Викиди забруднюючих речовин в атмосферу від стаціонарних джерел підприємств по містах та районах області у 2020р., т

Розрахунок обсягів викидів забруднюючих речовин та парникових газів в атмосферне повітря від пересувних джерел (в тому числі від автотранспорту) Головним управлінням статистики в Полтавській області за 2020 рік (як і за 2016 - 2019 роки) не здійснювався.

Табл.2.1. Динаміка викидів в атмосферне повітря, тис.т.

Роки	Викиди в атмосферне повітря, тис.т.			Щільність викидів у розрахунку на 1 кв.км, кг	Обсяги викидів у розрахунку на 1 особу, кг	Обсяг викидів на одиницю ВРП
	Всього	у тому числі				
		стаціонарними джерелами	пересувними джерелами			
1	2	3	4	5	6	7
2000	151,927	60,399	91,528	5284,2	91	-
2005	161,096	68,415	92,681	5603,1	103	8,9 т/млн.грн
2006	190,436	93,127	97,309	6623,6	123	8,59 т/млн.грн
2007	205,755	100,2	105,498	7156,4	134,2	7,26 т/млн.грн
2008	202,239	93,4	108,792	7034,2	133,2	5,93 т/млн.грн
2009	183,528	82,4	101,092	6383,4	121,9	5,14 т/млн.грн
2010	172,752	72,811	99,942	6008,6	115,657	3,9 т/млн.грн
2011	181,322	72,284	109,041	6306,6	122,311	3,42 т/млн.грн
2012	178,906	67,902	111,004	6222,7	121,498	3,16 т/млн.грн
2013	176,611	66,606	110,005	6142,9	120,717	3,02 т/млн.грн
2014	166,635	62,915	103,720	5795,9	114,637	2,39 т/млн.грн
2015	140,983	55,607	85,376	4903,6	97,636	1,47 т/млн.грн
2016	56,216**	56,216	**	1955,3**	39,2324**	0,48 т/млн.грн**
2017	55,893**	55,893	**	1944,0**	39,3521**	0,346 т/млн.грн**
2018	52,156**	52,156	**	1814,1**	37,0655**	0,292 т/млн.грн**
2019	50,959**	50,959	**	1772,4**	36,6274**	0,245 т/млн.грн**
2020	45,814**	45,814	**	1593,5**	33,2169**	*

Примітка.

* - величина валового регіонального продукту за 2019 буде офіційно оприлюднена управлінням статистики приблизно у IV кварталі 2020 року

** - розрахунок обсягів викидів забруднюючих речовин та парникових газів в атмосферне повітря від пересувних джерел (в тому числі від автотранспорту) Головним управлінням статистики в Полтавській області за 2016 – 2020 роки не здійснювався

Інформацію про викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами області за останні роки, побудовану на даних форми 2-ТП (повітря) зведено у розділі 2.1.2.

Табл.2.2. Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення у регіоні по окремим населеним пунктам, тис.т

Назва населених пунктів	2000	2005	2007	2010	2012	2015	2017	2018	2019	2020
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Великобагачанський	0,250	0,228	0,443	0,346	0,349	0,287	0,290	0,285	0,268	0,263
Гадяцький	4,614	3,594	5,044	5,090	3,304	3,282	4,000	4,129	3,344	2,920
Глобинський	1,043	0,966	0,256	0,523	1,007	1,309	0,712	0,671	0,893	0,744
Гребінківський	0,135	0,149	0,163	0,137	0,203	0,151	0,165	0,179	0,193	0,183
Диканський	0,817	3,195	13,028	3,226	2,925	1,727	1,474	1,228	1,291	1,278
Зінківський	0,720	1,499	4,973	2,560	1,475	1,795	2,171	2,147	1,498	0,786
Карлівський	0,614	0,922	0,895	0,623	0,481	0,490	0,516	0,777	0,734	0,517
Кобеляцький	0,410	0,285	0,465	0,546	0,943	0,228	0,377	0,211	0,219	0,097
Козельщинський	0,093	0,033	0,039	0,047	0,040	0,037	0,060	0,071	0,056	0,040
Котелевський	0,324	0,223	1,023	1,187	1,310	1,091	1,238	1,226	1,087	1,291
Кременчуцький	0,521	1,273	0,747	0,734	0,200	1,055	1,543	0,703	0,612	0,714
Лохвицький	6,816	5,748	13,119	11,498	8,267	5,084	4,966	4,785	5,221	4,165
Лубенський	0,280	0,426	0,350	0,208	3,329	1,561	1,409	1,153	1,145	0,976
Машівський	1,889	2,536	2,148	1,766	1,617	0,886	1,124	0,914	0,854	0,735
Миргородський	0,114	0,426	0,421	0,312	0,296	0,361	0,348	0,417	1,062	0,334
Новосанжарський	1,202	1,150	1,174	0,960	0,797	0,603	0,601	0,429	0,535	0,361
Оржицький	0,286	0,174	0,896	0,855	0,939	1,246	0,514	0,443	0,640	0,655

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Пирятинський	0,746	0,070	0,207	0,052	0,092	0,086	0,116	0,091	0,085	0,077
Полтавський	0,515	0,817	1,023	0,736	0,527	0,433	0,415	0,447	0,543	0,426
Решетилівський	0,839	1,252	5,074	2,761	1,627	1,227	1,176	1,405	1,027	0,881
Семенівський	0,243	0,239	0,227	0,028	0,173	0,196	0,183	0,041	0,130	0,150
Хорольський	0,289	0,138	0,507	0,545	0,523	0,432	0,603	0,571	0,262	0,242
Чорнухинський	0,012	0,025	0,241	0,246	0,147	0,141	0,144	0,151	0,146	0,150
Чутівський	0,155	0,075	0,263	0,307	0,319	0,212	0,106	0,338	0,251	0,169
Шишацький	0,946	0,847	1,709	1,754	1,693	1,788	1,336	1,272	1,781	1,754
м.Полтава	2,883	2,353	2,502	1,767	1,439	1,205	1,166	1,112	0,993	0,855
м.Гадяч*						0,198	0,200	0,329	0,373	0,342
м.Горішні Плавні (Комсомольськ)	7,125	9,586	9,855	11,250	12,914	12,170	9,944	10,851	11,736	11,924
м.Кременчук	24,886	28,732	27,966	18,720	20,731	16,068	18,714	15,475	13,754	12,565
м. Лубни	1,896	2,007	5,285	3,833	0,075	0,137	0,157	0,189	0,134	0,127
м. Миргород	0,357	0,298	0,249	0,195	0,163	0,123	0,123	0,116	0,091	0,092

Примітка.

* - відповідно до постанови Верховної Ради України від 13.05.2015 №399-VIII «Про віднесення міста Гадяч Гадяцького району Полтавської області до категорії міст обласного значення».

У 2020 році 576 (у 2019р. – 623, у 2018р. – 614, у 2017р. 641, у 2016р. – 540, у 2015 – 651, у 2014 – 464) підприємства Полтавщини здійснювали викиди забруднюючих речовин та парникових газів. Найбільше підприємств розташовано у великих містах Полтава та Кременчук. В середньому одним підприємством області викинуто в атмосферне повітря 79,539т (у 2019 р. – 81,797т, у 2018р. – 84,945т, у 2017р. – 87,196т, у 2016р. – 104,103т; у 2015 – 85,4т; у 2014 – 135,6т) забруднюючих речовин.

Найбільший негативний вплив діяльності підприємств спостерігається у м.Кременчуці, де викинуто 27,4% від усіх викидів стаціонарних джерел області. Основним забруднювачем повітря в цьому місті залишається ПАТ «Укртатнафта» – 22,8% обласних викидів.

У м.Горішні Плавні об'єми викидів забруднюючих речовин становлять 26% від усіх викидів стаціонарних джерел області, з яких майже 40 % – у вигляді суспендованих твердих частинок. Найбільшим забруднювачем атмосфери в цьому місті є ПрАТ «Полтавський ГЗК» – 21% обласних викидів.

Підприємствами обласного центру впродовж 2020р. викинуто 0,855тис.т забруднюючих речовин (1,9% від усіх викидів стаціонарних джерел області).

Табл.2.3. Динаміка викидів стаціонарними джерелами в атмосферне повітря, в тому числі по найпоширеніших речовинах(пил, діоксид сірки, діоксид азоту, оксид вуглецю) в цілому по області та в розрізі населених пунктів, тис. тонн

Населені пункти	2000 р.	2010 р.					2017 р.					2018 р.					2019 р.					2020 р.				
		разом	разом	в т.ч.			разом	в т.ч.				разом	в т.ч.				разом	в т.ч.				разом	в т.ч.			
				пил	діоксид та інші, сполуки сірки	сполуки азоту		оксид вуглецю	пил	діоксид та інші, сполуки сірки	сполуки азоту		оксид вуглецю	пил	діоксид та інші, сполуки сірки	сполуки азоту		оксид вуглецю	пил	діоксид та інші, сполуки сірки	сполуки азоту		оксид вуглецю			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27

Гадяч*	Миргород	Лубни	Горішні Плавні	Кременчук	Полтава	Разом по області
	2,719	5,134	12,188	42,018	28,233	151,927
	0,144	3,491	9,893	25,209	2,01	82,437
	0,048	0,008	2,879	1,113	0,272	5,397
	0,003	0,002	0,897	7,376	0,032	8,48
	0,035	0,478	2,904	1,911	0,508	11,789
	0,046	0,529	2,387	1,538	0,933	11,864
0,200	0,123	0,157	9,944	18,714	1,166	55,893
0,062	0,034	0,031	4,010	0,484	0,242	6,304
0,020	0,00005	0,007	1,355	5,563	0,162	7,445
0,025	0,021	0,044	2,910	1,947	0,328	11,511
0,082	0,061	0,049	1,637	1,994	0,226	10,921
0,329	0,117	0,189	10,851	15,475	1,112	52,156
0,156	0,058	0,033	3,770	0,535	0,205	6,424
0,023	0,00030	0,018	1,905	2,264	0,100	4,509
0,024	0,019	0,053	3,528	1,916	0,351	11,824
0,108	0,031	0,044	1,604	2,056	0,220	11,436
0,373	0,091	0,134	11,736	13,754	0,993	50,959
0,214	0,022	0,022	4,675	0,428	0,175	7,761
0,016	0,005	0,008	1,926	1,484	0,030	3,710
0,026	0,018	0,048	3,523	1,154	0,306	10,673
0,101	0,034	0,044	1,579	1,740	0,217	11,584
0,342	0,092	0,127	11,924	12,565	0,855	45,814
0,225	0,011	0,016	4,636	0,374	0,109	7,191
0,004	0,004	0,010	1,980	0,619	0,027	2,860
0,022	0,028	0,045	3,636	0,844	0,275	9,119
0,085	0,038	0,040	1,630	1,420	0,193	9,453

Примітка.

* - відповідно до постанови Верховної Ради України від 13.05.2015 №399-VIII «Про віднесення міста Гадяч Гадяцького району Полтавської області до категорії міст обласного значення».

Порівняно з 2019 роком відмічене збільшення у викидах в атмосферне повітря області стійких органічних забруднювачів (СОЗ) – на 63% (зростання по м.Кременчук). Дещо збільшилися викиди фреонів – на 4,6% (зростання по м.Кременчук), неметанових летких органічних сполук – на 2,9%; хлору та сполук хлору (у перерахунок на хлор) на 1,4%. На рівні попереднього року залишилися викиди речовин у вигляді суспендованих твердих частинок (мікрочастинок та волокон) (92,7% обсягів 2019 року); органічних амінів (94,2% обсягів 2019 року); метану (94,6% обсягів 2019 року); бромов та його сполук (100,0% від обсягів попереднього року). По усіх інших речовинах зафіксоване зменшення обсягів викидів в атмосферне повітря області.

Табл.2.4. Обсяги викидів забруднюючих речовин стаціонарними джерелами в атмосферне повітря у 2020р. (тонн)

Полтавська область	Обсяги викидів, тонн		Збільшення \ зменшення викидів у 2020р. проти 2019р., тонн	Обсяги викидів у 2020р. до 2019р., %	Викинуто в середньому одним підприємством, тонн
	у 2020р.	у 2019р.			
1	2	3	4	5	6
Полтавська область	45814,5	50959,3	-5144,84	89,9	79,539
м.Полтава	855,1	993,0	-137,924	86,1	11,105
м.Гадяч*	342,4	373,4	-30,98	91,7	20,143
м.Горішні Плавні (колишній Комсомольськ)	11924,1	11736,4	187,727	101,6	794,940
м.Кременчук	12564,8	13754,3	-1189,56	91,4	209,413
м.Лубни	126,8	134,0	-7,262	94,6	9,752
м.Миргород	92,3	90,7	1,647	101,8	8,394
Райони					
Великобагачанський	263,0	268,4	-5,36	98,0	26,299
Гадяцький	2920,0	3344,2	-424,157	87,3	182,503
Глобинський	743,5	893,3	-149,721	83,2	30,981
Гребінківський	183,0	193,1	-10,134	94,8	16,637
Диканський	1278,4	1291,3	-12,912	99,0	106,536
Зіньківський	785,8	1498,4	-712,621	52,4	43,656
Карлівський	517,5	733,8	-216,349	70,5	32,341
Кобеляцький	97,3	219,3	-122,027	44,4	6,079
Козельщинський	39,5	55,5	-16,046	71,1	6,584
Котелевський	1290,9	1087,0	203,886	118,8	107,572
Кременчуцький	714,1	611,9	102,198	116,7	39,671
Лохвицький	4165,1	5221,1	-1056,07	79,8	160,195
Лубенський	976,4	1145,4	-168,944	85,2	122,055
Машівський	734,8	853,5	-118,677	86,1	45,928
Миргородський	334,1	1062,3	-728,224	31,5	16,706
Новосанжарський	360,7	534,8	-174,073	67,4	24,045
Оржицький	654,6	640,3	14,359	102,2	72,736
Пирятинський	77,3	85,1	-7,874	90,8	5,518
Полтавський	425,7	543,1	-117,454	78,4	10,135
Решетилівський	881,4	1026,5	-145,058	85,9	55,087
Семенівський	149,9	130,3	19,562	115,0	13,623
Хорольський	241,9	262,1	-20,196	92,3	15,119
Чорнухинський	150,5	145,6	4,866	103,3	37,622
Чутівський	169,2	250,6	-81,336	67,5	16,923
Шишацький	1754,5	1780,6	-26,126	98,5	103,203

Примітка.

* - відповідно до постанови Верховної Ради України від 13.05.2015 №399-VIII «Про віднесення міста Гадяч Гадяцького району Полтавської області до категорії міст обласного значення».

2.1.2. Основні забруднювачі атмосферного повітря (за видами економічної діяльності).

Потужним забруднювачем атмосфери області – є ПрАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат» (видобувна промисловість) – 17,6% обласних викидів. Обсяги викидів ТОВ «Кременчуцька ТЕЦ» (виробництво та розподілення електроенергії) – становлять 5,7% усіх викидів у 2021 році.

Підприємство ТОВ «Єристівський гірничо-збагачувальний комбінат» (видобувна промисловість) отримало дозвіл на здійснення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря з II кварталу 2010 року. Частка викидів зазначеного підприємства зросла від 1,39% усіх обласних викидів у 2010 до 5,5% у 2014 році, у 2015 – 2016 роках простежувалося зменшення до 1,0%, у 2017 року становила 3,13%, у 2018 році – 2,6%, у 2019 – 3,9%, у 2020 році – 4,1%, у 2021 році – 4,2% загальних викидів Полтавської області.

У другому кварталі 2018 році ТОВ «Біланівський ГЗК» розпочало виконання робіт з розкриття родовища. Викиди за останні три роки становили лише 0,1-0,2% обласних викидів.

ПАТ
«Транснаціональна
фінансово-
промислова
нафтова компанія
«Укртатнафта»,
реагентне господарство

Підприємством, яке здійснює найбільший вплив на атмосферного повітря Полтавській області, залишається ПАТ «Укртатнафта» (нафтопереробна промисловість) – 22,8% загальних обласних викидів. (Інформація за 2021 рік втрачена підприємством через ракетні обстріли рф інфраструктури підприємства)

Табл.2.5. Основні забруднювачі атмосферного повітря

№ п/п	Підприємство - забруднювач	Відомча приналежність	Валовий викид, т		Зменшення/ збільшення/ +/	Причина зменшення/ збільшення
			2021 р.	2020 р.		
1	2	3	4	5	6	7
1	ПАТ «Транснаціональна		Інформація	11126,056		

1	2	3	4	5	6	7
	фінансово-промислова нафтова компанія «Укртатнафта»		втрачено через ракетні обстріли РФ			
2	ПрАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат»	Ferrexpo Poltava Mining	9245,844	9678,285	-432,441	зменшення обсягів викидів відбулося через зменшення обсягів виробництва окатишів, як наслідок – зменшення витрат природного газу, а також зменшення витрат вибухових речовин
3	ТОВ «Єристівський гірничо-збагачувальний комбінат»	Ferrexpo Yeristovo Mining	2203,2325	1897,711	305,5215	збільшення викидів пов'язане зі збільшенням обсягів розкривних робіт, збільшенням об'єму робіт
4	ТОВ «Біланівський гірничо-збагачувальний комбінат»	Ferrexpo Belanovo Mining	124,643	63,068	61,575	збільшення обсягів викидів через зміну умов господарювання
5	Лубенське ЛВУМГ, КС «Диканська»	ТОВ «Оператор газотранспортної системи України»	1084,295	1034,176	50,119	
6	Лубенське ЛВУМГ, КС «Лубни»	ТОВ «Оператор газотранспортної системи України»	5764,674	956,643	4808,031	
7	Сумське ЛВУМГ, Компресорна станція Гребінка	ТОВ «Оператор газотранспортної системи України»	931,320	1186,939	-255,619	
8	Сумське ЛВУМГ, Компресорна станція Зіньків	ТОВ «Оператор газотранспортної системи України»	109,151	224,898	-115,747	
9	Сумське ЛВУМГ, Компресорна станція Решетилівка	ТОВ «Оператор газотранспортної системи України»	455,320	769,219	-313,899	
10	Кременчуцьке ЛВУМГ, КС «Кременчук»	ТОВ «Оператор газотранспортної системи України»	166,525	553,309	-386,784	
11	Кременчуцьке ЛВУМГ, КС «Машівка»	ТОВ «Оператор газотранспортної системи України»	87,133	75,133	12	
12	ТОВ «Кременчуцька ТЕЦ»		2994,360	1736,201	1258,159	збільшення викидів забруднюючих речовин відбулося у зв'язку із збільшенням обсягів використання газу та мазуту (додатково до газу) в якості палива
13	АТ «Кременчуцький сталеливарний завод»		34,895	57,134	-22,239	
14	ПрАТ «Кременчуцький завод технічного вуглецю», м.Кременчук		404,280	343,367	60,913	
15	НГВУ «Полтаванафтогаз»,	ПАТ «Укрнафта»	372,299	378,020	-5,721	

1	2	3	4	5	6	7
	Глинсько-Розбишівська УПН ЦППНІГ, ПРЦЕО, АЗС, котельня № 1, Сергіївська ОТГ, с. Качанове, Миргородський район					
16	ГПУ «Полтавагазвидобування», ГС-Тимофіївка	АТ «Укргазвидобування»	728,812	910,430	-181,618	
17	Філія УПГТК ПАТ «Укргазвидобування», Полтавський район, с.Базилівщина	НАФТОГАЗ Укргазвидобування	65,976	64,195	1,781	
18	УПГТК Яблунівське ВПП, Миргородський район, с.Сенча	НАФТОГАЗ Укргазвидобування	50,088	39,161	10,927	
19	УПГТК Яблунівське ВПП, Миргородський район, с.Вирішальне	НАФТОГАЗ Укргазвидобування	10,072	7,968	2,104	

За даними Головного управління статистики у Полтавській області викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами підприємств, що звітувалися за формою 2-ТП (повітря), мали наступний розподіл за видами економічної діяльності:

Табл.2.6. Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря за видами економічної діяльності

Види економічної діяльності	Кількість підприємств, які мали викиди	Обсяги викидів у 2020р.		Викинуто в середньому одним підприємством, т
		тис.т	у % до 2019р.	
1	2	3	4	5
Усього	576	45,814	89,9	79,539
Сільське, лісове та рибне господарство		3,728	91,4	
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів		18,800	90,9	
Переробна промисловість		14,800	90,1	
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря		0,427	96,4	
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами		0,056	99,0	
Будівництво		0,240	189,1	
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів		0,124	98,1	
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність		7,072	84,3	
Тимчасове розміщування й організація харчування		0,001	100,0	
Інформація та телекомунікації		0,005	104,3	
Фінансова та страхова діяльність		—	—	
Операції з нерухомим майном		0,119	98,6	
Професійна, наукова та технічна діяльність		0,018	98,0	
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування		0,035	67,4	
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування		0,300	91,9	
Освіта		0,026	100,7	

1	2	3	4	5
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги		0,062	81,3	
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок		0,002	76,7	
Надання інших видів послуг		–	–	

2.2. Транскордонне забруднення атмосферного повітря

Конвенція про транскордонне забруднення повітря на великі відстані підписана від імені Української РСР 14 листопада 1979 року, ратифікована – 13 травня 1980 року. Дата набрання чинності в Українській РСР – 16 березня 1983 року.

Зазначеною конвенцією передбачається оберігання людини й оточуюче її середовище від забруднення повітря, також прагнення обмежувати і, наскільки це можливо, поступово скорочувати і відвертати забруднення повітря, включаючи його транскордонне забруднення на великі відстані.

У Полтавській області кількість викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами поступово скорочується, а саме з 100,256 тис. т у 2007 році до 45,814 тис. т у 2020 році (по Україні у 2020р. також відмічене зниження – на 9% від обсягів 2019 року).

Скорочення відбувається, у тому числі, через впровадження сучасних методів та високотехнологічного обладнання для очистки газопилових потоків від джерел викидів на підприємствах області.

2.3. Якість атмосферного повітря в населених пунктах

Державні спостереження за вмістом забруднюючих речовин в атмосферному повітрі м.Полтави здійснюють лабораторія Полтавського центру з гідрометеорології на 4-х стаціонарних постах, а також Лабораторія спостережень за забрудненням атмосферного повітря м.Кременчука Полтавського центру з гідрометеорології на 4-х стаціонарних постах у м.Кременчук і на одному стаціонарному посту у м.Горішні Плавні.

Табл.2.7. Вміст основних забруднюючих речовин в атмосферному повітрі

Речовина	Клас небезпеки	Кількість міст, охоплених спостереженнями	Середньорічний вміст, мг/м ³	Середньодобові ГДК	Максимальний вміст, мг/м ³	Максимально разові ГДК	Частка міст (%), де середньорічний вміст перевищував:			Частка міст (%), де максимальний разовий вміст перевищував:		
							1 ГДК	5 ГДК	10 ГДК	1 ГДК	5 ГДК	10 ГДК
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Пил	III	3	0,137	0,150	1,050	0,500	100,00	–	–	100,000	–	–
Діоксид сірки	III	3	0,003	0,050	0,1	0,500	–	–	–	–	–	–
Оксид вуглецю	IV	3	0,875	3,000	10,0	5,000	–	–	–	33,334	–	–
Діоксид азоту	II	3	0,032	0,040	0,520	0,085	66,667	–	–	66,667	–	–
Оксид азоту	III	2	0,016	0,060	0,120	0,400	–	–	–	–	–	–
Аміак	IV	3	0,009	0,040	0,140	0,200	–	–	–	–	–	–
Формальдегі	II	2	0,005	0,003	0,084	0,035	66,667	33,33	–	66,667	–	–

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
д								4				
Фтористий водень	II	1	0,001	0,005	0,017	0,020	—	—	—	—	—	—
Хлористий водень	II	2	0,008	0,200	0,130	0,200	—	—	—	—	—	—
Сажа	III	2	0,004	0,050	0,075	0,150	—	—	—	—	—	—
Фенол	II	2	0,001	0,003	0,032	0,010	—	—	—	66,667	—	—
Бензол	II	0		0,100		1,500	—	—	—	—	—	—
Толуол	III	0		0,600		0,600	—	—	—	—	—	—
Етилбензол	III	0		0,020		0,020	—	—	—	—	—	—
Сума ксилолів	III	0		0,200		0,200	—	—	—	—	—	—

За даними лабораторії Полтавського обласного центру з гідрометеорології в атмосферному повітрі міст Полтави та Кременчука систематично спостерігається підвищений рівень вмісту пилу та протягом літніх місяців формальдегіду.

Простежується закономірність сезонних змін. Саме у холодний період зростає забрудненість діоксидом сірки та розчинними сульфатами, що пов'язано зі збільшенням викидів продуктів згорання палива.

Табл.2.8. Найбільші середні і максимальні концентрації забруднюючих речовин (в кратності ГДК) в атмосферному повітрі міст

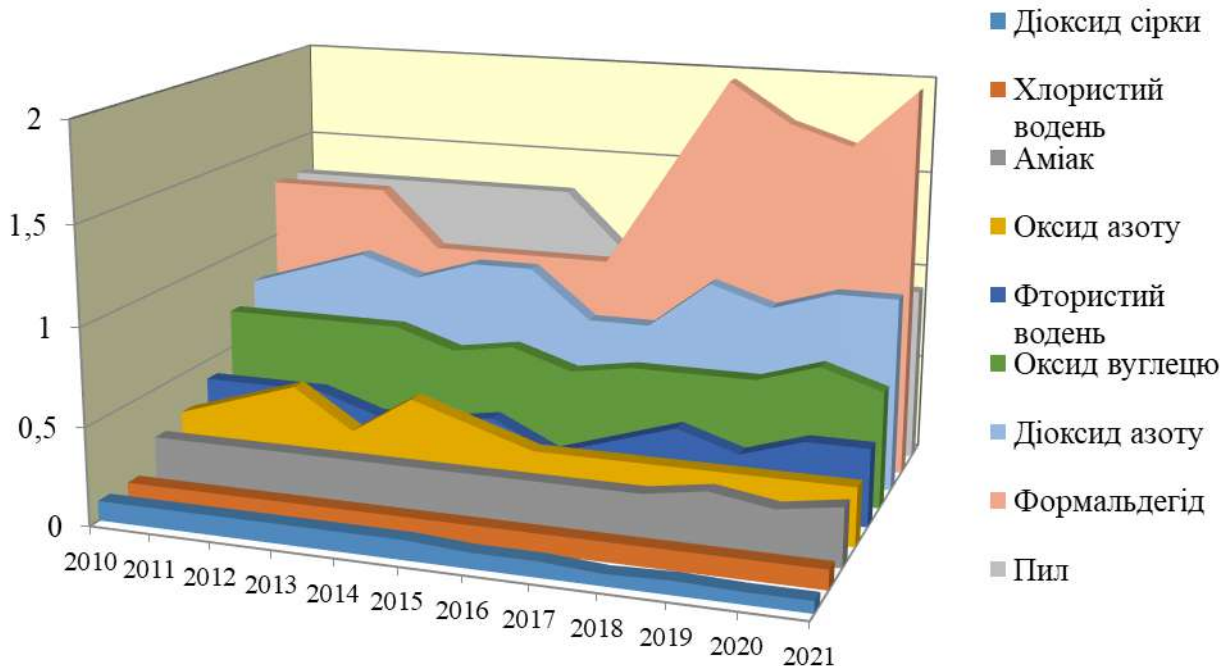
Забруднююча речовина	Місто	Середньорічна концентрація	Максимально разова середньорічна концентрації
1	2	3	4
Пил	м.Полтава	0,141	0,800
Пил	м.Кременчук	0,154	0,850
Пил	м.Горішні Плавні	0,117	1,050
Діоксид сірки	м.Полтава	0,003	0,020
Діоксид сірки	м.Кременчук	0,005	0,050
Діоксид сірки	м.Горішні Плавні	0,002	0,010
Оксид вуглецю	м.Полтава	1,950	10,000
Оксид вуглецю	м.Кременчук	0,375	3,000
Оксид вуглецю	м.Горішні Плавні	0,300	0,500
Діоксид азоту	м.Полтава	0,037	0,220
Діоксид азоту	м.Кременчук	0,039	0,370
Діоксид азоту	м.Горішні Плавні	0,019	0,160
Оксид азоту	м.Полтава	0,020	0,120
Оксид азоту	м.Кременчук	0,280	0,080
Аміак	м.Полтава	0,015	0,090
Аміак	м.Кременчук	0,006	0,140
Аміак	м.Горішні Плавні	0,005	0,060
Формальдегід	м.Полтава	0,006	0,056
Формальдегід	м.Кременчук	0,008	0,084
Фтористий водень	м.Полтава	0,002	0,017
Хлористий водень	м.Полтава	0,023	0,130
Хлористий водень	м.Горішні Плавні	0,002	0,020
Сажа	м.Кременчук	0,009	0,075
Сажа	м.Горішні Плавні	0,004	0,030
Фенол	м.Кременчук	0,001	0,032
Фенол	м.Горішні Плавні	0,001	0,023

Загальний рівень забруднення атмосферного повітря у м.Полтава залишився на рівні попереднього 2020 року.

За результатами спостережень середньомісячних концентрацій в динаміці за останні 5 років (2017 – 2021 роки) Полтавська гідрометлабораторія зазначає про зростання забруднення оксидом вуглецю, діоксидом азоту та формальдегідом. Знизилась забрудненість пилом та діоксидом сірки. Спостерігається тенденція стабілізації вмісту в повітрі розчинних сульфатів, оксиду азоту, фтористого та хлористого водню, аміаку.

Комплексний індекс забруднення атмосферного повітря (ІЗА) в м.Полтава у 2021 році збільшився і становив 5,43 (у 2020 р. – 4,8, у 2019р. – 5,6, 2018р. – 5,72, 2017р. – 4,13, 2016р. – 3,7, 2015р. – 4,41, 2014р. – 4,40; 2013р. – 4,2; 2012р – 4,8).

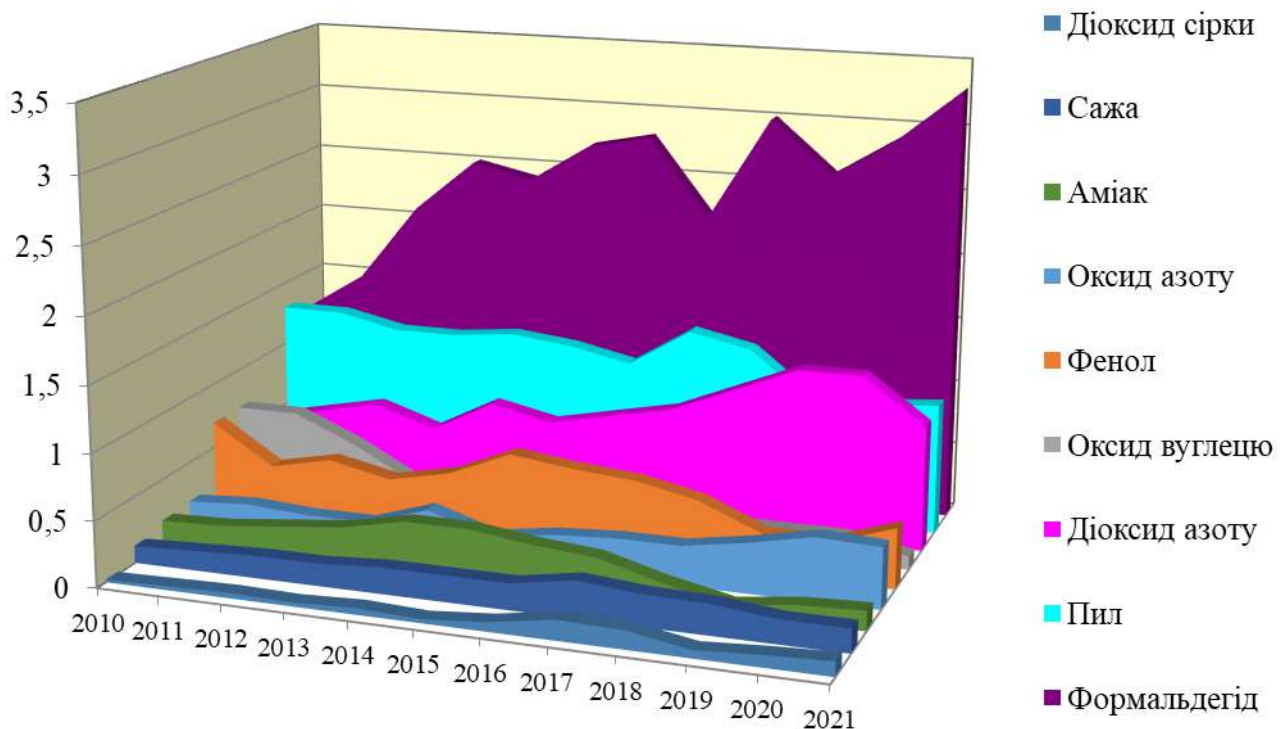
Рис.2.3. Забруднення атмосферного повітря у м. Полтава (середньорічні концентрації у кратностях ГДК)

Результати спостережень за звітний рік свідчать, що загальний рівень забруднення промислової столиці Полтавщини – міста Кременчук у 2021 році (як і у попередніх) характеризується як високий. Спостерігалось підвищення середньорічного вмісту формальдегіду.

*Рис.2.4. Забруднення атмосферного повітря у м. Кременчук
(середньорічні концентрації у кратностях ГДК)*

Забрудненість повітря важкими металами в цілому по місту протягом року була значно нижче допустимого рівня.

За останні 5 років (2017-2021) спостерігається збільшення забруднення атмосферного повітря діоксидом азоту, оксидом азоту, формальдегідом та деякими важкими металами: залізом та свинцем, дещо хромом та кадмієм. Відмічена тенденція до зменшення середнього вмісту пилу, діоксиду сірки, сульфатів, оксиду вуглецю, фенолу, сажі, аміаку, міді, нікелю, цинку та мангану.

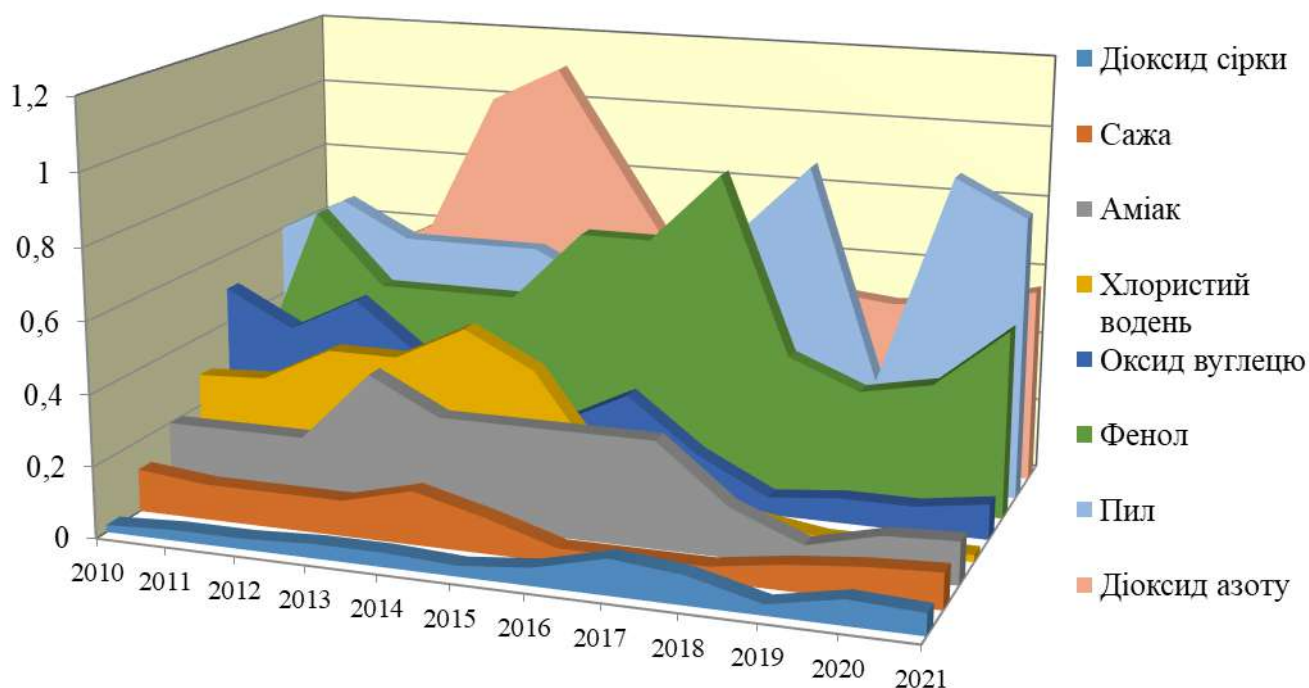
У м.Кременчук загальне значення ІЗА у 2021 році зросло до 7,48 (у 2020 р. – 6,9, у 2019р. – 6,3, у 2018р. – 7,1, 2017р. – 6,08, 2016р. – 6,4, 2015р. – 6,5, 2014р. – 6,05; 2013р. – 6,0; 2012р. – 5,5).

Результати спостережень за звітний рік свідчать, про низький загальний рівень забруднення міста Горішні Плавні у цілому за 2021 рік (як і у попередніх роках) за індексом забруднення.

При порівнянні з попереднім роком дещо підвищилась забрудненість повітря діоксидом азоту, фенолом. Відмічене зростання середнього вмісту кадмію, заліза, дещо хрому. Середньорічний вміст інших домішок істотно не змінився.

Рис.2.5. Забруднення атмосферного повітря у м. Горішні Плавні (середньорічні концентрації у кратностях ГДК)

За останні 5 років (2017-2021) спостерігається тенденція до підвищення середньорічних концентрації пилу, діоксиду азоту, сажі. Зменшується вміст діоксиду сірки, оксиду вуглецю, фенолу, водню хлористому, аміаку. По важких металах зберігається тенденція до збільшення особливо по залізу та міді.

У м.Горішні Плавні значення індексу забруднення атмосферного повітря (ІЗА) у порівнянні з попереднім роком збільшилося до 2,0 (у 2020 р. – 1,9, у 2019р. – 1,2, у 2018р. – 2,0, у 2017р. – 2,25, у 2016 – 2,1, у 2015 – 2,5, у 2014 – 2,8; у 2013 – 2,9; у 2012 – 2,8).

Табл.2.9. Рівень забруднення атмосферного повітря за значенням ІЗА у 2020 році

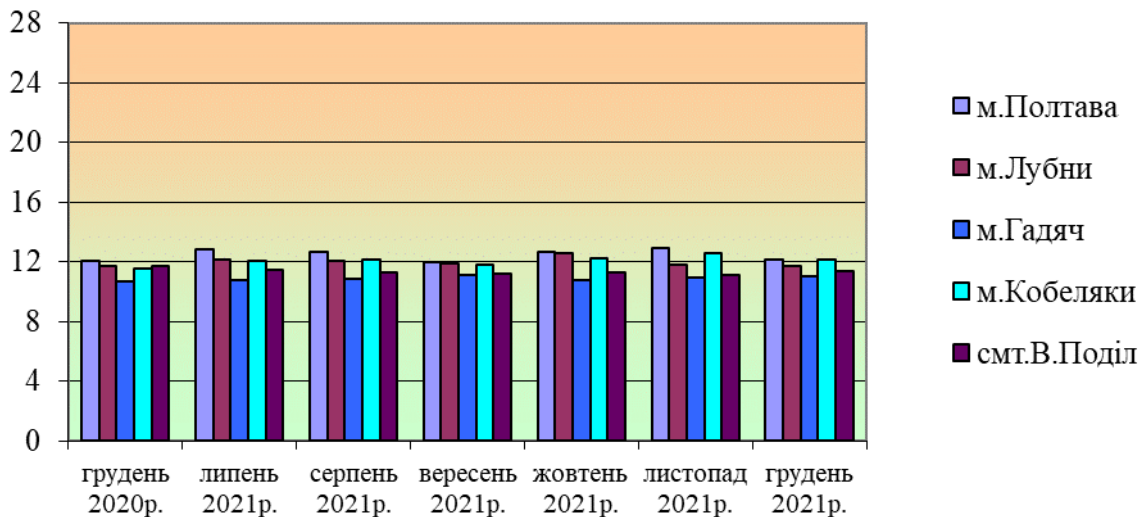
Міста, (значення ІЗА у звітному році)	Забруднюючі речовини, які визначають високий рівень забруднення атмосферного повітря
1	2
м.Полтава – 5,43	формальдегід
м.Кременчук – 7,48	формальдегід
м.Горішні Плавні (Комсомольськ) – 2,0	фенол, діоксид азоту, аміак, сажа

Усі значення індексу забруднення атмосфери, що визначалися, нижчі за середній в Україні – 7,1 (у 2020 р. – 7,0 у 2019р. – 8,2, у 2018р. – 7,6, у 2017р. – 7,2, у 2016р. – 7,1, у 2015р. – 7,7, у 2014р. – 7,1; у 2013р. – 7,7; у 2012р. – 8,0).

2.4. Стан радіаційного забруднення атмосферного повітря

Аналіз радіаційного забруднення повітря у 2021 році здійснювався на основі даних спостережень, наданих Полтавським обласним центром з гідрометеорології, на 5 пунктах спостереження Полтавської області: м.Гадяч, м.Лубни, м.Кобеляки, смт. В. Поділ та ЦГМ Полтава.

Рис.2.6. Середні значення гамма фону атмосферного повітря в Полтавській області, мкР/год

Гамма-фон атмосферного повітря на всіх п'яти метеостанціях області протягом року не перевищував нормативів і залишався на рівні допустимих значень.

Максимальне значення (18 мкР/год) фіксувалося ЦГМ «Полтава» у червні 2021 року.

Середні значення гамма-фону атмосферного повітря області в порівнянні з груднем 2020 року та за липень-грудень 2021 року відображені на рис.2.6.

Державна установа «Полтавський обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України» єдина в області установа, що проводить понад 40 років, згідно з Комплексною програмою здійснення державного санітарно-гігієнічного нагляду в галузі радіаційної безпеки України, в повному обсязі, соціально-гігієнічний радіаційний моніторинг довкілля.

Центр контролю та профілактики хвороб єдиний в області, що здійснює виміри електромагнітного поля від працюючих станцій мобільного зв'язку. У звітному році проведено 1158 вимірювання напруженості електромагнітного поля.

2.5. Вплив забруднюючих речовин на здоров'я людини та біорізноманіття

Техногенний тиск на навколишнє природне середовище, на біосферу – рослинний, тваринний світ і на людину, як на біологічний об'єкт, позначається негативними змінами, які стають все помітнішими в останні десятиріччя.

Показники захворюваності населення і смертності залежать від великої кількості факторів – соціальних, економічних і, не в останню чергу, екологічних.

На стан здоров'я людей впливають всі складові довкілля – і повітря, і вода, і ґрунти, і біота. Відокремити вплив забрудненого атмосферного повітря з-поміж інших складових не просто.

Постійно зменшується кількість населення області. Зменшення зареєстроване в усіх містах (міськради) обласного значення та районах області крім Полтавського, що насамперед обумовлено його природним скороченням (перевищення кількості померлих над кількістю народжених).

За даними Головного управління статистики у Полтавській області основним чинником скорочення чисельності населення залишається смертність. У 2021 році зареєстровано 27598 померлих осіб, у тому числі 13041 чоловіків та 14557 жінок. Загальна кількість померлих у 2021 році збільшилася проти 2020 року на 2997 осіб, або на 12,2 відсотка. Найвищий рівень смертності спостерігався у Лубенському районі (коефіцієнт смертності склав 22,3%), у Миргородському районі цей показник становив 21,6 %, у Кременчуцькому – 20,1%, у Полтавському – 19,3%.

Головними причинами смерті населення у 2021 році стали хвороби системи кровообігу (64,5% від загальної кількості померлих), коронавірусна інфекція COVID-19 (11,1%), новоутворення (10,7%) та зовнішні причини смерті (3,9%).

Один з факторів який впливає на здоров'я та тривалість життя населення – екологічний, а саме стан повітря, води, ґрунту, особливості клімату. Тому питання збереження населення, в тому числі запобігання негативного впливу на нього факторів навколишнього середовища знаходиться на постійному контролі Департаменту охорони здоров'я облдержадміністрації.

Фахівцями Державної установи «Полтавський обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України» впродовж 2021 року здійснювалась робота по проведенню соціально-гігієнічного моніторингу забруднення атмосферного повітря на стаціонарних точках територій житлової забудови, на межі санітарно-захисних зон промислових об'єктів, в зонах відпочинку населення та автошляхах з інтенсивним рухом транспорту.

Як і раніше, основними забруднювачами атмосферного повітря на території області залишаються підприємства нафтовидобувної, нафтопереробної, гірничодобувної, транспортної та енергетичної промисловості, а також автомобільний транспорт. Одним із головних джерел забруднення атмосферного повітря області є автомобільний транспорт, міжобласні автомагістралі.

Протягом 2021 року проведено дослідження 7725 проб атмосферного повітря, серед яких 22 (0,3%) проб з перевищенням нормативного показника. Рівень забруднення атмосферного повітря залишився на рівні 2020 року – 1% нестандартних проб.

За даними Головного управління статистики у Полтавській області основними забруднювачами атмосферного повітря від стаціонарних джерел в області є підприємства добувної промисловості і розроблення кар'єрів (41,0%), в тому числі добування нафти сирової та природного газу (15,1%), добування металевих руд (25,4%); переробної (32,3%), в т.ч. нафтопереробної (24,4%) промисловості; постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – (0,9%); транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність – 15,5 відсотка (Статистичний збірник «Викиди забруднюючих речовин та парникових газів у атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднень за 2020 рік»).

З районів області найбільші обсяги викидів мають райони з нафтогазовим навантаженням – Лохвицький, Гадяцький, Шишацький, Диканський, Котелевський та Лубенський, а також великі промислові міста – Кременчук та Горішні Плавні.

Як свідчать лабораторні дослідження, забруднення приземного шару атмосфери в населених пунктах області здебільшого створюють – пил, оксид вуглецю, діоксид азоту, діоксид сірки.

2.6. Заходи, спрямовані на покращення стану атмосферного повітря

(Відповідно до Закону України від 03.03.2022 № 2115-IX «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» у період дії воєнного стану або стану війни, а також протягом трьох місяців після його завершення, органи державної статистики призупиняють оприлюднення статистичної інформації, тому деяка інформація зазначена за попередній період)

За даними Головного управління статистики у Полтавській області капітальні інвестиції, які були спрямовані підприємствами, установами та організаціями регіону на заходи з охорони атмосферного повітря у 2020 році (у фактичних цінах) зросли у 23 рази і склали 204,13млн.грн. (у 2019р. – 8,8млн. грн., у 2018р. – 8,4млн.грн., у 2017р. – 8,9млн.грн.). Поточні витрати на зазначені цілі дещо зменшилися у 1,6 разів до 266,502млн. грн. (у 2019р. – 418,544, у 2018р. – 395,341, у 2017р. складали лише 285,013млн.грн.).

У загальному підсумку обсяг витрат в області на охорону атмосферного повітря і проблеми зміни клімату за звітний рік становив 470,632млн.грн., що більше ніж у попередньому році на 9,2% (2019р. – 427,294млн.грн.).

Для зменшення забруднення атмосферного повітря пересувними джерелами необхідно проведення комплексу заходів, що включає регулювання двигунів, більш масовий перехід на газоподібне паливо, виключення реалізації та використання етилованого бензину, обов'язковість використання нейтралізаторів токсичних вихлопів.

Зменшити негативний вплив від автотранспорту на атмосферне повітря населених пунктів можна, якщо використовувати об'їзні автодороги та впроваджувати «зелені хвилі» на вулицях міста, на яких для регулювання руху автотранспорту і пішоходів можна застосовувати світлофори.

Промислові майданчики підприємств – забруднювачів атмосферного повітря необхідно виносити за межі населених пунктів, а стаціонарні джерела викидів оснащувати сучасним пилогазоочисним обладнанням.

3. ЗМІНА КЛІМАТУ

3.1. Тенденції зміни клімату

Метеорологічні умови є основним факторів для оцінки зміну клімату.

Спостереження за температурним режимом та опадами на території області здійснюють метеостанцій Полтавського обласного центру з гідрометеорології, які розташовані у м.Гадяч, м.Лубни, м.Кобеляки, смт.В.Поділ та м.Полтава.

Рис.3.1. Розташування метеостанцій Полтавського обласного центру з гідрометеорології

За даними Полтавського обласного центру з гідрометеорології у 2021 році клімат області характеризувався наступними показниками:

МС Гадяч

Середня річна температура повітря склала $+8,8^{\circ}$ тепла, що нижче минулого року на $1,5^{\circ}$ ($+10,3^{\circ}$ у 2020р.), але вище норми на $0,4^{\circ}$.

Річна сума опадів склала 547,2 мм (94% норми), що більше ніж у попередньому році (2020 рік – 458,9мм).

Середня вологість повітря, яка визначена МС за 2021 рік, становила 74%.

МС Лубни

Середня річна температура повітря, за даними МС Лубни, склала $+8,8^{\circ}$ тепла, що нижче минулого року на $1,7^{\circ}$ ($+10,5^{\circ}$ у 2020 році) та вище норми на $0,5^{\circ}$.

Річна сума опадів склала 620,5 мм (100% норми), що більше ніж у попередньому році (2020 рік – 532,9мм).

Середня вологість повітря, яка визначена МС за 2021 рік, становила 74%.

МС Полтава

Середня річна температура повітря за даними МС Полтава $+9,1^{\circ}$ тепла, що нижче минулого року на $1,5^{\circ}$ ($+10,6^{\circ}$ у 2020 році) та вище норми на $0,3^{\circ}$.

Річна сума опадів склала 636,5мм (112% норми), що більше ніж у попередньому році (2020 рік – 473,8мм).

Середня вологість повітря, яка визначена МС за 2021 рік, становила 74%.

МС Веселий Поділ

Середня річна температура повітря склала $+9,2^{\circ}$ тепла, що нижче минулого року на $1,5^{\circ}$ ($+10,7^{\circ}$ у 2020 році) та вище норми на $0,3^{\circ}$.

Річна сума опадів по МС склала 547,6мм, (102% норми), що більше ніж у попередньому році (2020р. – 449,9мм).

Середня вологість повітря, яка визначена МС за 2021 рік, становила 77%.

МС Кобеляки

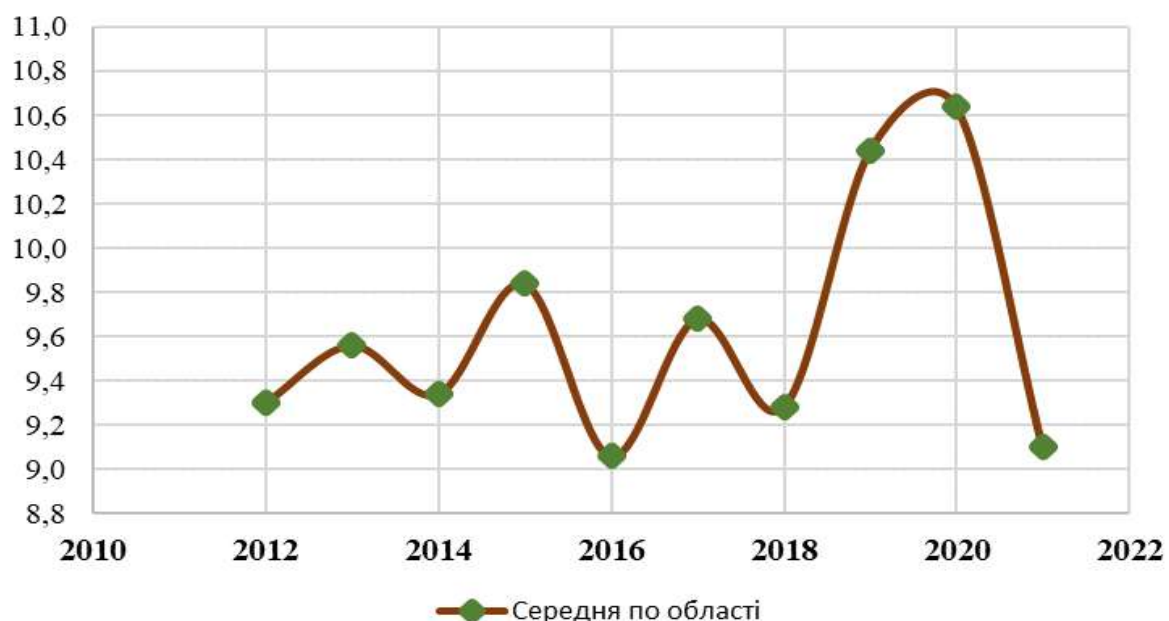
Середня річна температура повітря склала $+9,6^{\circ}$ тепла, що вище минулого року на $1,5^{\circ}$ ($+11,1^{\circ}$ у 2020 році) та вище норми на $0,3^{\circ}$.

Річна сума опадів по МС Кобеляки склала 580,5мм (160% норми), що більше ніж у попередньому році (у 2020р. – 460,5мм).

Середня вологість повітря, яка визначена МС за 2021 рік, становила 74%.

У 2021 році середня річна температура повітря по Полтавській області склала $+9,1^{\circ}$, що нижче минулого року на $1,5^{\circ}$ ($+10,6^{\circ}$ – у 2020р.).

Рис.3.2. Хід середньорічної температури повітря на території Полтавській області за період 2012 - 2021 років.

Аналізуючи вищенаведений графік, можна зробити висновки про тенденцію поступового підвищення температурних умов для Полтавщини. Починаючи з 2011, середньорічна температура в області не опускалася нижче 9.0°C.

3.2. Політика та заходи у сфері скорочення антропогенних викидів парникових газів та адаптації до зміни клімату

Скорочення споживання природного газу, впровадження новітніх енергоефективних технологій спалювання палива, заходів з підвищення енергозбереження у сучасних умовах – є необхідний та пріоритетний напрямок розвитку області.

Пріоритетність напрямків, пов'язаних з використанням регіональних видів твердого палива, енергозбереженням та енергоефективністю в першу чергу обумовлено економічними факторами, але кінцевим результатом їх впровадження буде ефективне скорочення викидів парникових газів.

Політика адаптації та впровадження заходів скорочення антропогенних викидів парникових газів та збільшення їх поглинання буде ефективною у разі підтримки розвитку дослідницьких програм та мереж спостереження, а також створення сприятливих умов для застосування чистих технологій в галузі електрики, опалення, транспорту.

3.3. Політика та заходи у сфері захисту озонового шару

(Відповідно до Закону України від 03.03.2022 № 2115-IX «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» у період дії воєнного стану або стану війни, а також протягом трьох місяців після його завершення, органи державної статистики призупиняють оприлюднення статистичної інформації, тому деяка інформація зазначена за попередній період)

Втрата озонового шару стратосфери, який захищає усе живе на землі від згубної дії ультрафіолетового випромінювання сонця, вважається однією з головних глобальних екологічних проблем, з якими світова спільнота ввійшла у нове тисячоліття.

Подолання цієї проблеми можливе лише завдяки скоординованим діям усіх націй та верств суспільства на глобальному рівні. Усвідомлюючи це, уряди практично усіх країн світу приєдналися до Монреальського протоколу і, тим самим, взяли на себе зобов'язання із досягнення головної мети – згортання виробництва та використання озоноруйнівних речовин у різних секторах промисловості.

Відповідно до постанови Уряду від 4 березня 2004р. №256 та вимог Монреальського протоколу Програма припинення виробництва та використання озоноруйнівних речовин знаходиться на контролі Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України.

У 2020 викиди озоноруйнівних речовин від стаціонарних джерел забруднення на Полтавщині становили: фреони – 1,782т (незначне збільшення проти попереднього року на 4,4% або на 0,079т); хлор та сполуки хлору (у перерахунку на хлор) – 7,354т (на рівні 2019 року).

Табл.2.9. Викиди озоноруйнівних речовин від стаціонарних джерел підприємств, т

Забруднююча речовина	Рік								
	2005	2011	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Фреони	0,046	0,854	1,093	1,825	1,332	1,301	2,893	1,703	1,782
Хлор та сполуки хлору (у перерахунку на хлор)	14,095	5,856	5,973	3,734	7,676	4,738	5,861	7,251	7,354

Один із шляхів розв'язання зазначеної проблеми – це постійно залучати активні верстви населення до участі у програмах захисту озонового шару, зокрема за допомогою:

- запровадження використання інформаційних етикеток та екологічного маркування озоноруйнівних та озонобезпечних речовин і продукції, що їх містить, відповідно до вимог Глобальної гармонізованої системи класифікації і маркування хімічних речовин;
- організації пропаганди та інформування населення стосовно екологічної небезпеки руйнування озонового шару та його наслідків.

Департамент екології та природних ресурсів Полтавської облдержадміністрації регулярно закликає в інформаційних повідомленнях на своєму сайті, сайті облдержадміністрації та соціальних мережах (у facebook): кожен з нас в силах вплинути на стан озонового шару, обмеживши використання озоноруйнівних речовин у побуті.

3.4. Національна система оцінки антропогенних викидів та абсорбції парникових газів

(Відповідно до Закону України від 03.03.2022 № 2115-IX «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» у період дії воєнного стану або стану війни, а також протягом трьох місяців після його завершення, органи державної статистики призупиняють оприлюднення статистичної інформації, тому деяка інформація зазначена за попередній період)

Національна система оцінки антропогенних викидів та абсорбції парникових газів – це система організаційно-технічних заходів щодо спостереження, збирання, оброблення, передачі і збереження інформації, необхідної для оцінки антропогенних викидів та абсорбції парникових газів.

Найбільшу частину парникових газів прямої дії, що викидаються в атмосферу Полтавської області техногенними джерелами, складає двоокис вуглецю. За інформацією Головного управління статистики у Полтавській області, що побудована на даних форми 2-ТП (повітря), протягом 2020 року 406 підприємствами області викинуто в атмосферу 1,589млн.т двоокису вуглецю, що менше ніж у попередньому році на 19,4% (у 2019р – 406 підприємств викинули у повітря 1,971млн.т; у 2018р. 389 підприємствами – 3,342млн.т; у 2017 році 388 підприємствами – 3,554млн.т).

Із загальної кількості викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел підприємств 5,833тис.т (12,7%) належать до парникових газів, зокрема, метан (5,781тис.т) та оксид азоту (0,052тис.т).

Найбільше метану потрапляє в атмосферне повітря районів області, у яких розташовані об'єкти газотранспортних підприємств, а саме: Лохвицький, Котелевський, Шишацький, Кременчуцький, Лубенський, Решетилівський та інші.

Табл.3.1. Викиди парникових газів від стаціонарних джерел забруднення в регіоні, тис.т

Забруднююча речовина	Рік								
	2005	2011	2013	2014	2015	2017	2018	2019	2020
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Метан	7,047	20,928	18,236	14,786	9,692	8,333	6,519	6,113	5,781
Азоту оксид [N ₂ O]	*	0,068	0,066	0,065	0,059	0,068	0,080	0,067	0,052
Діоксид вуглецю	2159,694	2642,428	3014,356	3363,809	3314,895	3553,462	3342,137	1970,480	1589,312

Примітка

* – Дані не наведені в статистичному бюлетені

Крім того за останніми статистичними даними надходження від пересувних джерел забруднення дорівнює (та навіть перевищує) викиди парникових газів від стаціонарних джерел забруднення атмосферного повітря на підприємствах області. Розрахунок обсягів викидів парникових газів в атмосферне повітря від пересувних джерел (в тому числі від автотранспорту) Головним управлінням статистики в Полтавській області за 2020 рік (як і за 2016 - 2019 роки) не здійснюється.

Функціонування системи заходів, необхідної для оцінки антропогенних викидів повинно здійснюватися шляхом планування та проведення суб'єктами господарювання щорічної інвентаризації антропогенних викидів та абсорбції парникових газів, узагальнення та систематизації результатів інвентаризації.

4. ВОДНІ РЕСУРСИ

4.1. Водні ресурси та їх використання

4.1.1. Загальна характеристика*

Територія області покрита густою мережею річок, в кількості 1780 штук, загальною протяжністю 13006 кілометрів (до земель водного фонду в області належать землі, зайняті річками, озерами, водосховищами, ставками, болотами, а також прибережні захисні смуги уздовж річок та навколо водойм, землі під гідротехнічними спорудами та каналами).

Табл.4.1. Розподіл річок області по їх протяжності

Категорія річок	По площі водозбору, км ²	Кількість річок	Загальна протяжність, км	% від загальної протяжності
1	2	3	4	5
Великі	понад 50000	1	145	2,8
Середні	2000-50000	8	1360	26,7
Малі	до 2000	137	3596	70,5
Разом		146	5101	100

За даними Регіонального офісу водних ресурсів у Полтавській області річкова мережа Полтавської області включає: одну велику річку – Дніпро, яка протікає в межах області на ділянці довжиною 145км, 8 середніх річок загальною протяжністю 1356 км (Сула – 213км, Удай – 129км, Оржиця – 89км, Псел – 350км, Хорол – 241км, Ворскла – 226км, Мерла – 28км, Оріль – 80км) та 1771 малих річок, водотоків і струмків загальною протяжністю 11501 км, в тому числі малих річок завдовжки понад 10км в області нараховується 137, їх загальна довжина 3596 кілометрів.

Основними джерелами водних ресурсів області є річки Сула, Псел, Ворскла, Оріль та їх притоки, а також Кременчуцьке та Кам'янське водосховища на річці Дніпро.

В межах області формується стік трьох річок: Сліпорід, Говтва, Тагамлик.

Гідрографічна мережа річок області помірно розвинута, середня густота її, без врахування малих річок, водотоків і струмків довжиною менше 10км становить 0,17км на 1км², а з їх врахуванням – 0,45км на 1км², що майже співпадає із середньою густотою річкової мережі в Україні.

В області 65 водосховищ загальною площею водного дзеркала 6332,4га і загальним об'ємом 144,74млн.м³; 2691 ставків загальною площею водного дзеркала 200245га і загальним об'ємом 279,012млн.м³; 583 озера, загальною площею водного дзеркала 4534га і загальним об'ємом 7,85млн.м³ води.

Запаси підземних вод в межах області складають: прогнозні експлуатаційні – 4046,5тис.м³/добу, розвідані та затверджені – 806,88тис.м³/добу.

Водозабезпеченість на одного жителя в середній по водності рік за рахунок місцевого стоку становить 1,33 тис.м³/рік.

Водні ресурси річок, що формуються на території області становлять: в середній по водності рік – 1940млн.м³, в маловодний рік 75% забезпеченості – 1310млн.м³, в надзвичайно маловодний рік 95% забезпеченості – 760млн.м³.

На півдні та південному заході область прилягає до двох великих водосховищ – Кременчуцького та Кам'янського, повний об'єм яких становить, відповідно – 13520 та 2450,94млн.м³ зарегульованої в них води.

Природні ресурси підземних вод є одним із основних джерел господарсько-питного водопостачання населених пунктів області. Підземні води залягають у виді декількох водоносних горизонтів, які відрізняються по своїх запасах та хімічних показниках. Основними водоносними горизонтами, придатними до використання, на території області є: четвертинний (алювіальний) Полтавський, Харківський, Бучакський, Сінеман-нижньокрейдовий і Юрський. Найбільше розповсюджений Бучакський водоносний горизонт, який залягає на відносно невеликих глибинах і повсюди на території області.

Примітка: * – розділ підготовлено за матеріалами Регіонального офісу водних ресурсів у Полтавській області.

4.1.2. Водокористування та водовідведення

За даними Регіонального офісу водних ресурсів у Полтавській області у 2021 році із природних водних об'єктів Полтавщини забрано 113,784 млн.м³, що більше ніж у попередньому році на 7,175 млн.м³ (або 6%), в тому числі 69,833 млн.м³ (що на 4,472 4,469млн.м³, або на 6,4% більше ніж у 2020 році) з підземних водних об'єктів.

Використання свіжої води у порівнянні з попереднім роком збільшилось на 8,537 млн.м³ (або на 10,6%): у 2021 році 567 водокористувачами використано 80,721 млн.м³ води; у 2020 р 428 водокористувачами – 72,184 млн.м³ води, у 2019 році 544 водокористувачами – 84,01млн.м³; у 2018р. 549 водокористувачів використали 86,49млн. кубометрів води.

На питні і санітарно-гігієнічні потреби надійшло: 34,328 млн.м³ води, збільшення на 4,5% (2020р. – 32,778млн.м³); на виробничі потреби – 31,003млн.м³, збільшення на 7,7% (2020р. – 28,597млн.м³); на зрошення – 10,49 млн.м³, збільшення на 19% (2020р. – 8,496млн.м³).

Найбільше свіжої води використовується у житло-комунальному і побутовому господарстві (водопостачання; каналізація; поводження з відходами) – 36,492млн.м³ (або 45,2% загального використання води) та у добувній промисловості і розробленні кар'єрів 14,89млн.м³ (або 18,4% загального використання води по області). Також великі обсяги води надходять на потреби сільського господарства, а саме вирощування однорічних і дворічних культур – 12,651млн.м³ (або 15,6% обласного використання). Високі показники споживання води у підприємств переробної промисловості – 8,07млн.м³ (або 10% загального обласного використання).

Використання свіжої води у розрахунку на одну особу становило 59,73м³, що більше на 11,8% (52,63м³ – у 2020 році), в тому числі використання води на господарсько-питні потреби одним мешканцем збільшилось майже на 1,48м³, або на 17,5% до 25,4м³ на рік (у 2019р. – 23,9м³).

Табл.4.2. Основні показники використання і відведення води

млн. м³

Показники	1990	2000	2005	2010	2013	2014	2015	2017	2018	2019	2020	2021
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>	<i>11</i>	<i>12</i>	<i>13</i>
Забрано води з природних водних об'єктів - всього	485	294,7	253,5	243,1	248,9	252,3	121,4	124,1	114,4	109,8	106,60 9	113,784
у тому числі для використання												
Спожито свіжої води (включаючи морську) з неї на	478,2	247,8	205,7	205,2	220,0	214,5	87,35	92,41	86,49	84,00	72,184	80,721
виробничі потреби	274,6	55,4	41,2	30,52	36,31	34,34	37,54	39,76	37,74	36,14	28,597	31,003
побутово-питні потреби	107,8	79,4	65,3	52,85	50,8	49,48	47,74	44,57	41,33	39,86	32,778	34,328
зрошення	30,3	0,6	0,1	0,002	0,005	0,541	1,139	6,549	6,066	6,506	8,496	10,49
сільськогосподарськ і потреби	65,5	23,6	19	12,5	8,403	7,538	3,848*	0,693	0,659	0,566	0,210	0,261
ставково-рибне господарство			80,288	109,3	122,3	121,1	*	*	*	*		
Втрати води при транспортуванні	9,8	18,4	22,2	19,19	14,64	20,85	18,16	16,72	15,18	15,46	13,580	13,901
Загальне водовідведення з нього	261,4	237,9	182,7	217	222,6	221,3	95,82*	83,53	81,88	78,44	77,359	78,141
у поверхневій водній об'єкти	217,5	200,5	164,8	183	196,2	194,8	69,16*	70,55	71,2	68,72	69,432	72,743
у тому числі												
забруднених зворотних вод	6,7	25	6,4	4,882	4,535	4,283	2,931	1,568	2,174	1,974	2,020	3,106
з них без очищення	0,3	0	0	—	—							21,7
нормативно очищених	92	60,1	64,8	49,67	44,54	42,11	40,70	43,65	41,04	39,09	36,118	37,807
нормативно чистих без очистки		60,15	93,6	128,4	147,1	148,4	25,52*	2,555*	2,861*	2,549	31,294	10,13
Обсяг оборотної та послідовно використаної води	1474	839,2	1071,5	996,7	1032,0	952,7	989,5	853,3	874,1	913,1	881,67 8	889,53
Частка оборотної та послідовно використаної води, %	84,2	93,8	96,3	96,91	96,55	96,49	96,35	95,64	96,14	96,50	92,199	91,813
Потужність очисних споруд	135,1	151,2	153,3	147,9	146,7	146,0	91,74	68,21	49,98	47,57	40,494	46,871

Примітка

* – зменшення відбулося, у першу чергу, у зв'язку із застосуванням нового порядку ведення державного обліку водокористування;

** – таблиця складена за даними, які оприлюднені на Порталі електронних послуг державного агентства водних ресурсів України у розділі «Електронні послуги» → «Звітність про водокористування» → «Переглянути статистику»

Втрати води при транспортуванні збільшились на 0,321 млн.м³, або 12,5% до 13,901 млн.м³ (у 2020 році – 13,58 млн.м³). Майже усі втрати мають місце у комунальному і побутовому водопостачанні через зношеність та незадовільний стан водопровідних мереж.

У звітному році за рахунок оборотної та послідовного водопостачання зекономлено 889,53 млн.м³ свіжої води, що більше ніж у попередньому році на 1% (881,678 млн.м³ у 2020 році).

Табл.4.3. Забір, використання та відведення води у 2021 році

млн. м³

Назва водного об'єкту	Забрано води із природних водних об'єктів - всього	Використано води	Водовідведення у поверхневі водні об'єкти	
			всього	з них забруднених зворотних вод
1	2	3	4	5
р. Дніпро	113,784	80,721	72,743	24,806
у тому числі:				
р. Ворскла	27,828	20,077	21,275	0,148
р. Псел	5,064	4,485	0,362	0,053
р. Сула	33,901	19,015	17,645	0,926
р. Оріль	2,451	2,365	0,333	0,224

Примітка

– Таблиця складена за даними, які оприлюднені на Порталі електронних послуг державного агентства водних ресурсів України у розділі «Електронні послуги» → «Звітність про водокористування» → «Переглянути статистику»

4.2. Забруднення поверхневих вод

4.2.1. Скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти та очистка стічних вод

У 2021 році загальне водовідведення Полтавської області становило 78.141млн.м³ (77.359 млн.м³ – 2020рік), що майже на рівні попереднього 2020 року

У поверхневі водні об'єкти скинуто очисними спорудами 44 підприємства області 72,743 млн.м³ стічних вод, що майже на рівні попереднього 2020 року (41 підприємств скинули 69,432 млн.м³ зворотних вод).

3,106 млн.м³ (3,9 % від загального скиду усіма очисними спорудами) – недостатньо очищені стічні води, що на 1,086 млн.м³, або на 3,5% більше ніж у 2020 році. Усі ці скиди приходяться на очисні споруди житлово-комунального господарства.

Супрунівські очисні споруди
ОП «Полтававодоканал»

Маса забруднюючих речовин, скинутих за рік у поверхневі водні об'єкти, становила 137,352 тис.т (у розрахунку щодо сухого залишку), що більше ніж у двічі показника попереднього року (2020 р – 66,83 тис. т, 2019р. – 28,23тис.т., 2018р. – 32,18тис.т, 2017р. – 33,87тис.т, 2016р. – 33,46тис.т).

4.2.2. Основні забруднювачі водних об'єктів (за сферами діяльності)

Табл.4.4. Використання та відведення води підприємствами галузей економіки

млн. м³

Назва виду діяльності	Використано свіжої води всього	З неї на:		Відведено зворотних вод у поверхневі водні об'єкти		
		питні і санітарно- гігієнічні потреби	виробничі потреби	всього	у тому числі забруднених	некатего- рованих
1	2	3	4	5	6	7
Сільське господарство лісове господарство та рибне господарство	14,371	0,884	2,812	1,306	–	–
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	14,89	0,706	9,587	30,85	21,7	–
Переробна промисловість	8,07	1,417	6,653	3,037	-	-
Постачання електроенергії газу пари та кондиційованого повітря	4,156	0,629	3,527	0,758	–	–
Водопостачання; каналізація поводження з відходами	36,495	29,595	6,897	41,104	3,087	–
будівництво	0,165	0,063	0,102	0,33	–	–
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	0,954	0,039	0,914	0,251	–	–
Транспорт складське господарство поштова та кур'єрська діяльність	0,522	0,361	0,161	0,216		
Тимчасове розміщування і організація харчування	0,017	0,012	0,005	0,007		
Інформація та телекомунікації	0,008	0,008	–	–	–	–
Операції з нерухомим майном	0,216	0,156	0,06	0,092	0,019	–
Професійна наукова та технічна діяльність	0,002	0,002	–	0	–	–
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	0,231	0,116	0,014	0,001	–	–
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	0,103	0,091	0,012	-	–	–
Освіта	0,17	0,164	0,006	0,025	–	–
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	0,352	0,081	0,255	0,162	–	–
Надання інших видів послуг	0,005	0,005	–	0	–	–
Всього	80,721	34,328	31,003	78,141	24,806	–

Управління житлово-комунального господарства Полтавської обласної державної адміністрації інформує: централізованим водовідведенням забезпечені усі міста області, на 85% – селища, села – на 2%. Комунальними підприємствами водопровідно-каналізаційного господарства експлуатується 1236 км каналізаційних мереж, в тому числі 463,5 км (або 37,5%) ветхих та аварійних. Очищення стічних вод здійснювалося на каналізаційних очисних спорудах загальною потужністю 303,3 тис м³/добу.

4.2.3. Транскордонне забруднення поверхневих вод

У головну водну артерію України Дніпро на території Полтавської області впадають дві транскордонні річки Псел та Ворскла.

Витік річки *Псел* формується на території російської федерації, далі річка протікає через Сумську область та по території (334 км) Полтавської області впадає в Кам'янське водосховище. Річний водозабір з р.Псел у 2021 році становив 2,939 млн.м³.

За даними Регіонального офісу водних ресурсів у Полтавській області, підприємства, які б потрапили до Переліку Водокористувачів – забруднювачів за 2020 рік, здійснюючі скид у р.Псел – відсутні.

Найбільші об'єми скидання зворотних вод у річку Псел мають ТОВ «Кременчуцька ТЕЦ» (0,756 млн.м³ – у 2021 р, 0,802млн.м³ – у 2020р.; 0,807млн.м³ – у 2019р.), Гадяцьке виробниче управління житлово-комунального господарства (0,756 млн.м³ - у 2021 р, 0,298млн.м³ – у 2020р.; 0,306млн.м³ – у 2019р.), у минулих роках ТОВ «Гадячсир» (0,064млн.м³ – у 2020р.; 0,222млн.м³ – у 2019р.),

Якість води річки Псел на території області не погіршується, залишаючись на рівні попередніх років.

Також витік річки *Ворскла* формується на території російської федерації. Річка протікає по території Полтавської області (206км) від кордону з Сумською областю і впадає у Кам'янське водосховище. Річний водозабір з р.Ворскла у 2021 році становив 2,865 млн.м³.

За даними Регіонального офісу водних ресурсів у Полтавській області у 2021 році найбільші об'єми скидання зворотних вод у річку Ворскла мало комунальне підприємство Полтавської обласної ради «Полтававодоканал». Але найбільший негативний вплив на стан р.Ворскла чинило Комунальне підприємство «Житлово-експлуатаційна організація» Терешківської сільської ради по азоту амонійному – перевищення нормативів ГДС у 6,2 разів; залізу загальному – перевищення у 4,6 разів; БСК₅ (біологічному споживанню кисню) – у 4,7 разів; сухому залишку – 1,5 разів; сульфатам – у 1,2 рази; нітратам – у 3,1 разів; завислим речовинам – у 1,7 разв; ХСК – 1,4 рази.

На території Полтавської області відсутні пункти спостереження щодо транскордонного забруднення поверхневих вод.

4.3. Якість поверхневих вод

4.3.1. Оцінка якості вод за гідрохімічними показниками

Протягом 2021 року лабораторією Регіонального офісу водних ресурсів у Полтавській області та ДУ Полтавського обласного центру контролю та профілактики хвороб МОЗ України (Кременчуцький районний відокремлений підрозділ) проведено контроль стану вод у р. Дніпро.

За результатами аналізу розраховано коефіцієнти забрудненості (КЗ) вод згідно з КНД 211.1.1.106 – 2003 «Організація та здійснення спостережень за забрудненням поверхневих вод» (далі – КНД).

У 2021 році контрольований водний об'єкт – р.Дніпро (КЗ 3,09) отримав оцінку *помірно забруднені води* згідно з розрахунками за КНД.

Табл.4.5. Коефіцієнти забрудненості (КЗ) вод, згідно з КНД 211.1.1.106 – 2003 «Організація та здійснення спостережень за забрудненням поверхневих вод» (надалі КНД) поверхневих водойм області

Водний об'єкт	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
р. ДНІПРО (Дніпродзержинське , Кременчуцьке вдих.)	2,30	2,44	1,91	2,14	2,03	2,17	2,50	2,20	2,41	3,79	3,09
р. ПСЕЛ	1,92	2,91	1,87	2,22	2,42	1,67	1,97	2,60	1,66		
р. ВОРСКЛА	1,86	2,01	2,11	1,97	2,77	2,58	3,97	2,72	3,27		
р. ОРЖИЦЯ									4,96		
р. СУХИЙ ОМЕЛЬНИК	1,23	1,26	1,09						2,16		
р. УДАЙ	1,09	1,65	1,26			1,05			1,32		

Щодо рівнів забрудненості вод, наведених у таблиці:

Як і в попередніх роках у річці Дніпро спостерігається підвищений вміст марганцю (КЗ 8,31). Зазначене відхилення обумовлює низьку оцінку води.

4.3.2. Гідробіологічна оцінка якості вод та стан гідробіоценозів

Гідробіологічні спостереження на мережі спостережень гідрометслужби України здійснює Центральна геофізична обсерваторія імені Бориса Срезневського.

У звітному році за даними «Огляду стану забруднення навколишнього природного середовища на території України за даними спостережень гідрометеорологічних організацій у 2021 році», гідробіологічні спостереження на водосховищах Дніпровського каскаду не проводилися.

Гідробіологічний моніторинг здійснювався у всіх річкових басейнах, в тому числі у басейні р.Дніпро – на Кременчуцькому та Кам'янському водосховищах, які розташовані у межах Полтавської області

Домінуючими групами фітопланктону у водосховищах Дніпровського каскаду були діатомові, синьозелені, пірофітові та зелені водорості, водорості β-мезосапробної зони. За результатами гідробіологічних спостережень стан водних ценозів всіх дніпровських водосховищ відповідав 3-му класу якості вод – помірно забруднені води.

Значне збільшення біогенних речовин у воді, і, як наслідок, збільшення біомаси водоростей («цвітіння» вод) спостерігалось у всіх водосховищах, в тому числі Кременчуцькому та Кам'янському.

У Кременчуцькому водосховищі «цвітіння» вод від помірного до сильного ступеню спостерігалось в районі міст Черкаси та Світловодськ у серпні.

У Кам'янському водосховищі спостерігалось «цвітіння» діатомових водоростей слабкого ступеню у створах: 7км нижче м.Верхньодніпровськ та 5км нижче м. Кременчук.

4.3.3. Мікробіологічна оцінка якості вод з огляду на епідемічну ситуацію

В області постійно здійснюється контроль за мікробіологічними та санітарно хімічними показниками питної води.

Табл.4.6. Бактеріологічна забрудненість питної води джерел водопостачання, кількість проб, що не відповідали стандартам, %

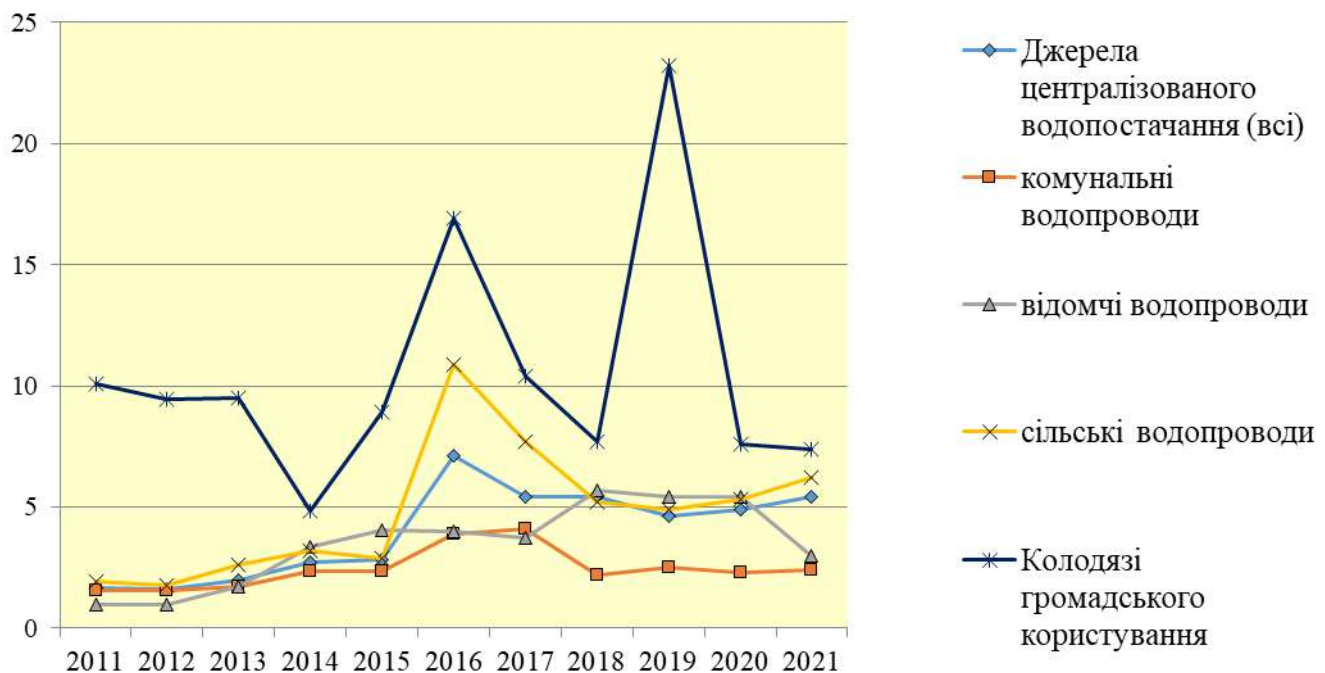
№ з/п	Полтавська обл..	2005	2007	2010	2011	2013	2015	2017	2018	2019	2020	2021
1	2	3	4	5	7	8	9	10	11	12	13	14
1	Джерела централізованого водопостачання (всі)	2,7	2,0	1,78	1,64	2,0	2,82	5,4	5,4	4,6	4,9	5,4
1.1	комунальні водопроводи	1,9	1,6	1,14	1,55	1,7	2,36	4,1	2,18	2,5	2,31	2,4
1.2	відомчі водопроводи	3,1	1,6	1,94	0,97	1,7	4,06	3,7	5,7	5,4	5,4	3,0
1.3	сільські водопроводи	3,9	2,7	2,65	1,94	2,6	2,89	7,7	5,2	4,9	5,3	6,2
2	Колодязі громадського користування	16,6	11,7	13,35	10,06	9,5	8,92	10,4	7,7	23,2	7,6	7,4

За мікробіологічними показниками у звітному році досліджено 5503 проб води централізованого водопостачання, зафіксовано 5,5% нестандартних проб; 509 проб води децентралізованого водопостачання, з яких 9% не відповідали гігієнічним вимогам.

Основна причина виникнення мікробного забруднення води являється зношеність водопровідних мереж, що призводить до аварійних ситуацій на мережі та вторинного забруднення питної води.

Крім того у 2021 році для оцінки безпечності води відкритих водоймищ ДУ «Полтавський обласний лабораторний центр МОЗ України» досліджено на мікробіологічні показники 1465 проб води. Питома вага нестандартних проб за мікробіологічними показниками склала 22,8%. Забір води з відкритих водоймищ проводився у визначених створах, в місцях відпочинку населення, купання дітей з дитячих оздоровчих закладів.

Рис.4.1. Бактеріологічна забрудненість питної води джерел водопостачання, кількість проб, що не відповідали стандартам, %

4.3.4. Радіаційний стан поверхневих вод

ДУ «Полтавський обласний лабораторний центр МОЗ України» здійснює моніторингові дослідження за радіаційними показниками проб води р.Дніпро, які доставляються до закладу територіальними міськрайонним та міжрайонним відокремленими підрозділами з визначених створів.

Табл.4.7. Усереднені за 2021 рік моніторингові значення активності штучних радіонуклідів у воді Дніпра

№ п/п	Створ	Активність Цезію-137 10-2 Бк/л	Активність Стронцію -90 10-2 Бк/л
1	2	3	4
1	Створ №26: Кременчуцьке водосховище на р.Дніпро, межа Полтавської та Кіровоградської областей, с.Власівка, питний водозабір м. Кременчука, 0,5км вище греблі Кременчуцької ГЕС	0,278	0,646
2	Створ №27: Кам'янське (Дніпродзержинське) водосховище на р.Дніпро, гирло р.Псьол, с.Кам'янське, вище питного водозабору м.Горішні Плавні.	0,304	0,441
3	Створ №28: Кам'янське (Дніпродзержинське) водосховище на р.Дніпро, м.Горішні Плавні, с.Келеберда.	0,218	0,618
4	Створ №29: Кам'янське (Дніпродзержинське) водосховище на р.Дніпро, гирло річки Ворскла, район мосту автошляху Кобеляки-Світлогорськ, Кобеляцький район	0,325	0,242
5	Створ №30: Кам'янське (Дніпродзержинське) водосховище на р.Дніпро, с.Радянське, межа Полтавської і Дніпропетровської областей.	0,290	0,666

Радіаційний стан басейну Дніпра, як і в інші роки після аварії на Чорнобильській АЕС, визначався переважно за техногенними радіонуклідами.

Слід зазначити, що за тими ж показниками гідрометслужба України проводить спостереження за радіоактивним забрудненням водосховищ на р.Дніпро в таких точках: Київське водосховище – м.Вишгород, Канівське водосховище – м.Київ, Канівське водосховище – м.Канів, Каховське водосховище – м.Нова Каховка. Тому дані лабораторних досліджень ДУ «Полтавський обласний центр контролю та профілактики хвороб МОЗ України» є суттєвим доповненням у спостереженні за радіаційним станом басейну р.Дніпро, у водосховищах, що розташовані між точками спостереження гідрометслужби України, а саме Кременчуцькому водосховищі, яке знаходиться нижче від Канівського та Кам'янського та розташоване вище Запорізького та Каховського водосховищ.

4.4. Якість питної води та її вплив на здоров'я населення.

Водопостачання споживачів області здійснюється, у більшості, з підземних водоносних горизонтів, за винятком мешканців міст Кременчук та Горішні Плавні, які забезпечуються водою з поверхневої водойми – річки Дніпро.

Основними водоносними горизонтами, що використовуються для питних потреб, на території області є четвертинний (алювіальний) Полтавський, Харківський, Буцацький, Сенюманнижньокрейдяний. Найбільш розповсюджений Буцацький водоносний горизонт, який залягає на відносно невеликих глибинах.

Табл.4.8. Питома вага проб питної води з джерел централізованого водопостачання, які не відповідали нормативам по хімічних показниках, %

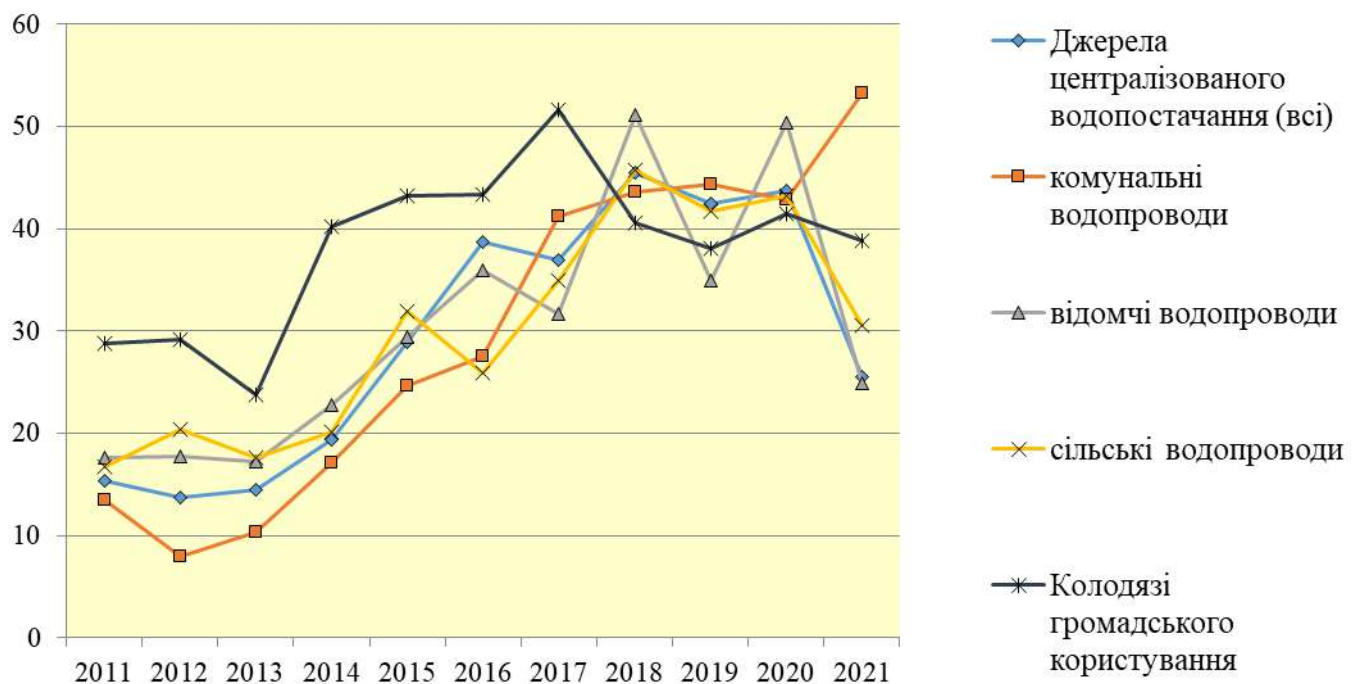
№ з/п	Полтавська область	2005	2007	2008	2011	2013	2014	2015	2017	2018	2019	2020	2021
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	Джерела централізованого водопостачання (всі)	15,3	14,6	18,8	15,35	14,5	19,4	28,93	37,0	45,5	42,5	43,7	25,5
1.1	комунальні водопроводи	15,4	12,3	15,6	13,49	10,4	17,1	24,7	41,2	43,6	44,4	42,9	53,3
1.2	відомчі водопроводи	6,85	15,3	18,0	17,64	17,3	22,77	29,37	31,7	51,1	35,0	50,4	24,9
1.3	сільські водопроводи	17,9	17,2	22,7	16,71	17,6	20,1	31,96	35,0	45,7	41,7	43,2	30,5
2	Колодязі громадського користування	46,9	46,7	38,0	28,79	23,8	40,18	43,27	51,6	40,6	38,1	41,5	38,8

ДУ «Полтавський обласний центр контролю та профілактики хвороб МОЗ України» протягом 2021 року в межах соціально-гігієнічного моніторингу за санітарно-хімічними показниками досліджено 3684 проб води з централізованих джерел водопостачання, з них 1456 проб (42,9 %) не відповідали нормам, даний показник у 2020 році становив 42,9%.

Крім того за санітарно-хімічними показниками в 2021 році досліджено 2071 проб води децентралізованого водопостачання, 756 проби (36,5%) з яких не відповідали санітарним нормам. Шахтні колодязі в більшості недостатньо захищені від хімічного та біологічного забруднення. Основна маса колодязів знаходяться в приватному володінні населення і, як наслідок, очистка, ремонт та дезінфекція їх проводиться недостатньо якісно. В зв'язку з цим в області щороку реєструються випадки отруєння дітей нітратами (в 2021 році отруєнь нітратами води шахтних колодязів не зареєстровано, у 2020 – зареєстровано 1 випадок отруєння нітратами

води шахтних колодязів дітей до 3 років, 2019 р. – 2 випадки). По кожному випадку перевищення нормативного вмісту нітратів у воді колодязів вагітні жінки та сім'ї, в яких проживають діти до 3-х років, попереджені працівниками підрозділів обласного лабораторного центру про недопустимість вживання такої води для питних потреб, особливо для дітей, які перебувають на штучному вигодовуванні. Інформація про всі випадки перевищення вмісту нітратів у питній воді надається до територіальних органів Держпродспоживслужби для подальшого вжиття заходів в межах повноважень.

Рис.4.2. Питома вага проб питної води з джерел водопостачання, які не відповідали нормативам по хімічних показниках, %

З метою інформування населення області, на офіційному сайті ДУ «Полтавський обласний центр контролю та профілактики хвороб МОЗ України» щомісяця висвітлюються результати моніторингових досліджень проб питної води, де конкретно вказується місце відбору, перелік показників та результати досліджень.

За даними Управління житлово-комунального господарства облдержадміністрації комунальними підприємствами водопровідно-каналізаційного господарства в області налічується 67 водозаборів та 930 артезіанська свердловина, 2863,33км водопровідних мереж (в тому числі 836,0км, або 29,2% – ветхих та аварійних).

В цілому, питна вода в області відповідає вимогам чинного стандарту. Але у ряді районів області, водопостачання яких здійснюється з Бучацького водоносного горизонту (м.Миргород, Карлівці, Великий Багачці) існує проблема щодо відхилень від вимог Державних санітарних норм та правил за вмістом фтору та іншими фізико-хімічними показниками.

З метою унеможливлення виникнення надзвичайних ситуацій і небезпечних подій зумовлених забрудненням водопровідної мережі, погіршення якості води, виникненням екологічних катастроф, пов'язаних з нанесенням шкоди навколишньому середовищу, загибеллю людей, рослин і тварин, підприємствами водопровідно-каналізаційного господарства Полтавської області постійно здійснюється перевірка систем водопроводу та каналізації, герметизація свердловин та резервуарів чистої води, виконується промивка тупикових водопровідних мереж, забезпечується технологічний контроль за роботою водоочисних споруд на всіх етапах водоочищення.

4.5. Заходи щодо покращення стану водних об'єктів

Переліком природоохоронних заходів для фінансування з фонду охорони навколишнього природного середовища Полтавської області в 2021 році, який затверджений рішенням пленарного другого пленарного засідання четвертої сесії восьмого скликання від 09.04.2021 р. за № 139 «Про затвердження Переліку природоохоронних заходів для фінансування з фонду охорони навколишнього природного середовища Полтавської області в 2021 році» зі змінами (зміни вносилися до Переліку рішенням пленарного засідання п'ятої сесії Полтавської обласної ради восьмого скликання від 06.07.2021 за №195 та рішенням пленарного засідання сьомої позачергової сесії Полтавської обласної ради восьмого скликання від 21.10.2021 за №267), передбачено виконання заходів із зменшення забруднення водних комунально-побутовими стічними водами. Нижче наведено перелік заходів, які фінансувалися у 2021 році.

Табл.4.9. Фінансування заходів із зменшення забруднення водних об'єктів скидами забруднюючих речовин із зворотними водами промислових підприємств і комунально-побутовими стічними водами, тис.грн.

<i>Назва заходу</i>	<i>Цільові кошти на 01.01.2022</i>	<i>Профінансовано на 01.01.2022</i>
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
1.1. Комунальному підприємству Полтавської обласної ради «Полтававодоканал» на реконструкцію ділянки каналізаційного колектора Д-700мм по вул. Пилипа Орлика на відрізу вул. Гоголя-Паняньський бульвар-Соборний майдан. Перша черга будівництва.	10 778,656	10 778,656
1.2. Комунальному підприємству Полтавської обласної ради «Полтававодоканал» на придбання насосного обладнання для перекачки стічних вод в комплекті на каналізаційні очисні споруди смт. Опішня Зінківського району Полтавської області.	357,794	357,794
1.3. Комунальному підприємству «Чорнухи комунгосп» Чорнухинської селищної ради Лубенського району Полтавської області на заміну обладнання очисних споруд смт Чорнухи.	560,000	560,000
1.4. Управлінню Державного агентства рибного господарства у Полтавській області на заходи щодо підтримання санітарного стану річок шляхом зариблення природоохоронних водойм і водосховищ комплексного призначення, а саме: відтворення водних біоресурсів Кам'янського водосховища в межах м. Кременчука.	219,170	219,123
1.5. Департаменту будівництва, містобудування і архітектури Полтавської обласної державної адміністрації на будівництво каналізаційного колектора по вул. Маршала Бірюзова та вул. Ковпака в м. Полтава. Коригування.	13 926,065	8 345,983

1	2	3
1.6. Комунальному підприємству Полтавської обласної ради «Полтававодоканал» на технічне переоснащення повітродувної станції на Затуринських очисних спорудах КП ПОР «Полтававодоканал» по вул. Енергетична 4 в м. Полтава.	12 319,830	12 023,228
1.7. Пирятинській міській раді Лубенського району Полтавської області на розчистку та поліпшення екологічного стану р. Удай в адміністративних межах Дейманівської сільської ради Пирятинського району Полтавської області.	900,000	900,000
1.8. Виконавчому комітету Глобинської міської ради на будівництво міської каналізаційної системи "Центр" (напірний колектор та самотісний колектор по вул. Мічуріна) в м. Глобине Полтавської області.	1 700,000	1 700,000
6.22. КУ ПЗФ РЛП "Диканський" на виготовлення проектно-кошторисної документації на реконструкцію гідротехнічної споруди (протиповеневої дамби) Троянівського водосховища на території Диканської селищної ради Полтавської області	250,000	249,500
6.23. Регіональному офісу водних ресурсів у Полтавській області на коригування проектно-кошторисної документації та експертиза проекту по об'єкту "Берегоукріплювальні заходи на Кременчуцькому водосховищі в районі с. Мозоліївка Глобинського району" І черга	241,800	240,500

5. ЗБЕРЕЖЕННЯ БІО- ТА ЛАНДШАФТНОГО РІЗНОМАНІТТЯ, РОЗВИТОК ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ ТА ФОРМУВАННЯ ЕКОМЕРЕЖІ

5.1. Збереження біо- та ландшафтного різноманіття, формування національної екологічної мережі

Полтавська область знаходиться у межах Лівобережного Лісостепу України і характеризується високими показниками наукової цінності біорізноманітності. Актуальною для Полтавського регіону постає проблема збереження біорізноманітності на індивідуальному, популяційному, ценотичному та ландшафтному рівнях.

Реалізується заходи з вирішення усіх проблем шляхом ведення червоних списків, у тому числі й на регіональному рівні, оптимізації локальних (на рівнів адміністративних районів) природно-заповідних мереж, проектування регіональної екомережі Полтавщини в контексті проектування національної екомережі.

5.1.1. Загальна характеристика

Різноманіття ландшафтів, рослинного і тваринного світу Полтавської області обумовлені, насамперед, природними факторами – історичними, кліматичними, геоморфологічними.

Рослинний світ області багатий і різноманітний. Рослинний покрив представлений угрупованнями степів, лук, заплавних і соснових лісів, широколистяних лісів (здебільшого дібров), прибережно-водних і водних фітоценозів. Сучасний рослинний покрив регіону має трансформований характер. Напівприродні ценози збереглися переважно у заплавах річок, іноді – на їх терасах, хоча останнім часом також зазнали значних змін. Степова рослинність займає схили балок і річкових долин, нерозорані кургани. Лучні степи області характеризуються найбільшою флористичною різноманітністю.

Зональні типи рослинності – широколистяні ліси та лучні степи – займають незначні площі. Ліси трапляються переважно на терасах річкових долин. Їх поширенню, крім антропогенного впливу, заважає засолення ґрунтів, яке є характерним для області.

Табл.5.1. Площі земельних угідь Полтавщини –
складових національної екомережі за роками, тис.га*

<i>Категорії землекористування</i>	<i>2005</i>	<i>2007</i>	<i>2010</i>	<i>2012</i>	<i>2013</i>	<i>2014</i>	<i>2015*</i>
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>
Землі природного призначення	116,541	116,541	133,19	142,435	142,426	142,437	142,437
Сіножаті та пасовища	346,567	356,571	364,022	363,431	362,872	361,014	359,530
Землі водного господарства (рибні ставки)	0,075	0,075	0,075	0,075	0,076	0,075	0,0745
Землі водного фонду	234,191	234,102	233,857	233,833	233,820	233,724	233,530
у т.ч. площа рібних ставків	19,689	19,793	19,92	20,013	20,021	20,022	20,024
Землі оздоровчого призначення	0,611	0,572	0,558	0,44	0,439	0,439	0,442
Землі рекреаційного призначення	0,646	0,820	1,165	1,178	1,184	1,199	1,202
Землі історико-культурного призначення	1,263	1,268	1,748	1,751	1,751	1,754	1,755
Ліси	259,255	272,869	269,306	271,076	271,324	272,495	272,792

Примітка

* – Наказом Державної служби статистики України від 19.08.2015 № 190, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 08.09.2015 за № 1084/27529, наказ Державного комітету статистики України від 05.11.1998 №377 «Про затвердження форм державної статистичної звітності з земельних ресурсів та Інструкції з заповнення державної статистичної звітності з кількісного обліку земель (форми №№ 6-зем, ба-зем, бб-зем, 2-зем)» визнано таким, що з **01 січня 2016 року втратив чинність**. Тобто останнім звітним періодом кількісного обліку земель за формою 6-зем є 2015 рік. Відповідно до наказу Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово - комунального господарства від 30.12.2015 року № 337 затверджені форми адміністративної звітності з кількісного обліку земель (форми №№ 11-зем, 12-зем, 15-зем, 16-зем) та Інструкцію щодо їх заповнення, які формуються шляхом узагальнення відомостей за допомогою програмного забезпечення Державного земельного кадастру. Станом на 01.01.2021 відомості з Державного земельного кадастру про землі та земельні ділянки в межах Полтавської області не узагальнювалися у відповідності до вищевказаного наказу за допомогою програмного забезпечення Державного земельного кадастру.

За останніми даними Головного управління Держгеокадастру у Полтавській області (див. примітку до таблиці Табл.5.1. «Площі* земельних угідь Полтавщини – складових національної екомережі за роками, тис.га) ліси та інші лісовкриті площі Полтавщини становили 286,033тис.га (9,95% площі області), лісові землі – 272,792тис.га (9,5%), з них вкрито лісовою рослинністю 255,398тис. гектарів (8,9%).

Для оптимального досягнення лісистості (для лісостепової зони – 18%) необхідно максимально освоювати землі, непридатні для ведення сільського господарства (насамперед, в тих місцях, де вони були раніше, за виключенням степових балок).

У 2021 році Полтавським обласним управлінням лісового та мисливського господарства проведено заліснення 222,0 га інших земель. Зазначений показник у 2020 склав 127,0 га, у 2019 році – 155,0га, у 2018р. – 232,0га; у 2017р. – 871,0га; у 2016 – 290,0га; у 2015 – 302,0га; у 2014 році – 524,0га; у 2013 році – 775,00га.

5.1.2. Загрози та вплив антропогенних чинників на структурні елементи екомережі, біо- та ландшафтне різноманіття

Антропогенні чинники, які пов'язані із негативними впливами на структурні елементи екомережі, біо- та ландшафтне різноманіття є:

- екстенсивне ведення сільського господарства;
- екологічно необґрунтоване використання земель (під-орювання схилів балок та річкових долин, виорювання балкових систем, що призводить до змивів, абразійних процесів та деградації біорізноманітності та ін.);
- здійснення постійних весняних та осінніх палів сухої рослинності, зокрема пожнивних решток (випалювання очерету, спалювання пожнивних решток, випалювання степової рослинності в балках), що призводить до порушення місцезнаходжень, збіднення біорізноманітності;
- забур'янення територій як результат порушення ґрунтового покриву і утримання його на стадіях первинних сукцесій;
- забруднення водойм органікою та порушення гідрорежиму річок (малих і середніх) на багатьох ділянках призводить до «цвітіння води», що негативно позначається на гідробіонтах та в цілому рибних запасах;
- нераціональна технологія обробітку ґрунтів у деяких фермерських господарствах (швидка заробка угідь після взяття врожаю, що негативно

впливає на стан популяцій степових та польових видів фауни. Зокрема мисливської – перепела, деркача, куріпки, зайця та ін.).

- розпаювання добре збережених природних територій із подальшим їх використанням у якості сільськогосподарських угідь;
- самозахоплення земель і господарське їх перетворення.

Антропогенний вплив на ліси сприяє створенню умов для виникнення небезпечних осередків шкідників і хвороб. Досить небезпечним чинником є дифузійне всихання сосни, яке зростає протягом останніх років. Причиною цього явища, як правило, є різке коливання ґрунтових вод, а також надмірна техногенна діяльність промислових підприємств.

Статус багатьох видів наземних хребетних викликає тривогу і потребує невідкладних охоронних заходів. З майже 400 видів, які нараховуються на території області, близько 40% зникли, або їх чисельність знаходиться на загрозливо-низькому рівні.

Першочерговими заходами щодо збереження біорізноманіття та формування екомережі є:

- оптимізація природно-заповідної мережі Полтавської області;
- розбудова регіональної екомережі;
- науково-обґрунтована рекультивація земель;
- забезпечення відповідного співвідношення між розораними і неораними угіддями в усіх адміністративних районах області в контексті стійкого розвитку;
- науково обґрунтовувати та локально впроваджувати менеджмент-плани оптимізації природних територій та природно-заповідних територій із метою збереження й охорони раритетної біорізноманітності;
- реалізація завдань безперервної екологічної освіти та виховання в Полтавському регіоні.

Виконання цих завдань планується здійснювати шляхом: інвентаризації біорізноманітності існуючих природно-заповідних об'єктів Полтавської області; проектуванням нових природно-заповідних об'єктів, насамперед, у районах із низьким відсотком заповідності; оптимізацією регіональної природно-заповідної мережі області відповідно до концепції розбудови регіональної екомережі; постійного проведення широкої еколого-просвітницької та природоохоронної роботи з усіма групами населення.

5.1.3. Заходи щодо збереження біологічного та ландшафтного різноманіття

В умовах розвитку господарської діяльності людини біологічне та ландшафтне різноманіття потребує постійної уваги та дбайливої охорони. Стратегічні завдання області у сфері збереження біорізноманіття – зменшення втрат біологічного та ландшафтного різноманіття, збереження та відновлення чисельності видів природної флори та фауни, зокрема, мігруючих видів тварин,

середовищ їх існування, протидія незаконному обігу та торгівлі об'єктами дикої фауни і флори, збільшення та розширення територій природно-заповідного фонду.

Збільшення площі природно-заповідної мережі в Полтавському регіоні завжди планується за рахунок розширення існуючих та створення нових об'єктів ПЗФ водно-болотних та лучних природних ділянок.

Так, Департаментом екології та природних ресурсів Полтавської обласної військової (державної) адміністрації опрацьовано та взято участь у розробці проектів створення нових територій природно-заповідного фонду області, а саме: ландшафтних заказників місцевого значення „Нелюбівський” – площею 132,9898 га, „Федорівський” – площею 21,7426 га, „Тухівський” – площею 257,6917 га, „Балка Гараганка” – площею 96,2244 га, „Ковалівський” – площею 72,7409 га, ботанічного заказника місцевого значення „Гришків ліс” – площею 42,8883 га та ботанічної пам'ятки природи місцевого значення „Вікторійський парк” - площею 12,8452 га в межах села Вікторія Пирятинської міської територіальної громади Лубенського району Полтавської області. Матеріали подано в Полтавську обласну раду Полтавською обласною військовою (державною) адміністрацією для розгляду та оголошення нових територій об'єктами природно-заповідного фонду на пленарному засіданні сесії обласної ради восьмого скликання.

Разом з цим, з метою дотримання режиму територій та об'єктів природно-заповідного фонду області, збереження природної різноманітності ландшафтів, генофонду тваринного і рослинного світу, недопущення порушення вимог земельного, природоохоронного законодавства, розроблено й затверджено наказом Департаменту від 24.12.2021 № 76 „Про затвердження проектів землеустрою щодо організації і встановлення меж територій природно-заповідного фонду та іншого призначення” проекти землеустрою щодо організації та встановлення меж територій природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення для 14 об'єктів природно-заповідного фонду Полтавської області місцевого значення, а саме: „Ландшафтного заказника місцевого значення „Псільський”, „Ландшафтного заказника місцевого значення „Заплава Псла”, „Ландшафтного заказника місцевого значення „Маяківський”, „Гідрологічного заказника місцевого значення „Сторожовий”, „Ландшафтного заказника місцевого значення „Монастирище”, „Ботанічної пам'ятки природи місцевого значення „Морозівська дача”, „Ландшафтного заказника місцевого значення „Пашене”, „Ландшафтного заказника місцевого значення „Хорішки”, „Ботанічного заказника місцевого значення „Котове”, „Ботанічного заказника місцевого значення „Гадяцький бір”, „Ландшафтного заказника місцевого значення „Новосанжарський”, Регіонального ландшафтного парку „Кременчуцькі плавні”, „Лісового заказника місцевого значення „Іскрівський”, „Заповідного урочища місцевого значення „Куквин”.

Однією з основних причин затримки та перешкод у створенні нових, розширення існуючих об'єктів природно-заповідного фонду, розвитку природоохоронних територій є байдужість місцевих органів влади, ненадання погоджень на заповідання територій окремими землекористувачами та землевласниками, яка в більшості випадків пов'язана з нерозумінням економічної, соціальної та екологічної ролі природнозаповідного фонду та його впливу на розвиток регіону.

Також зміни до законодавства України (в редакції Закону України „Про природо-заповідний фонд України” № 2362-19 від 22.03.2018) обмежують рубки та забороняють полювання у заказниках, пам’ятках природи місцевого значення та заповідних урочищах, що теж негативно впливає на збільшення відсотку заповідності області.

Слід зауважити, з метою уніфікованого вирішення на території Полтавської області проблемного питання встановлення меж територій та об’єктів природно-заповідного фонду місцевого значення першочергово необхідно здійснювати розробку проектів землеустрою щодо організації і встановлення меж територій природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення.

Так, у 2021 розроблено проекти землеустрою щодо організації і встановлення меж територій природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення ландшафтних заказників місцевого значення „Псільський”, „Пашене”, „Заплава Псла”, „Маячківський”, „Монастирище”, „Хорішки”, „Новосанжарський”, гідрологічного заказника місцевого значення „Сторожовий”, заповідного урочища місцевого значення „Куквин”, ботанічної пам’ятки природи місцевого значення „Морозівська дача”, ботанічних заказників місцевого значення „Котове”, „Гадяцький бір”, Регіонального ландшафтного парку „Кременчуцькі плавні” та лісового заказника місцевого значення „Іскрівський”, які подано на внесення відомостей (зміни до них) до Державного земельного кадастру відповідно до Закону України „Про Державний земельний кадастр”.

5.1.4. Формування національної екомережі

Екологічна мережа – єдина територіальна система, яка утворюється з метою поліпшення умов для формування та відновлення довкілля, підвищення природно-ресурсного потенціалу території України, збереження ландшафтного та біологічного різноманіття, місць оселення та зростання цінних видів тваринного і рослинного світу, генетичного фонду, шляхів міграції тварин через поєднання територій та об’єктів природно-заповідного фонду, а також інших територій, які мають особливу цінність для охорони навколишнього природного середовища і підлягають особливій охороні (Закон України «Про екологічну мережу», від 24.06.2004р. №1864-IV).

До складових структурних елементів екологічної мережі Закон відносить:

- території та об’єкти природно-заповідного фонду;
- землі водного фонду, водно-болотні угіддя, водоохоронні зони;
- землі лісового фонду;
- полезахисні лісові смуги та інші захисні насадження;
- землі оздоровчого призначення;
- землі рекреаційного призначення;
- території, які є місцями перебування чи зростання видів тваринного і рослинного світу, занесених до Червоної книги України тощо.

Станом на 01.01.2022 (за уточненими даними Головного Управління Держгеокадастру у Полтавській області) природно-заповідний фонд (ПЗФ)

Полтавської області налічує 393 одиниці територій та об'єктів загальною площею 142486,5562 га, що складає 4,955 % від загальної площі області.

Табл.5.2. Складові структурних елементів екологічної мережі

№ з/п	Одиниці адміністративно-територіального устрою	Загальна площа, тис. га	Загальна площа еко-мережі, тис. га	Складові елементи екомережі, тис. га											
				Об'єкти ПЗФ	Водно-болотні угіддя	Відкриті заболочені землі	Водоохоронні зони, внесені в натуру	Землі водного фонду	Ліси та інші лісовкриті площі	Курортні та лікувально-оздоровчі території	Рекреаційні території	Землі під консервацією	Відкриті землі без рослинного покриву або з незначним постійним покриттям	Пасовища, сіножаті	Радіоактивно забруднені землі, що не використовуються в господарстві
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1	Полтавська область	2875,068		142,789	233,530	85,099	0,360	148,431	286,033	0,442	1,202	37,1	12,924	359,530	—

Наказом Державної служби статистики України від 19.08.2015 №190, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 08.09.2015 за №1084/27529, наказ Державного комітету статистики України від 05.11.1998 №377 «Про затвердження форм державної статистичної звітності з земельних ресурсів та Інструкції з заповнення державної статистичної звітності з кількісного обліку земель (форми №№ 6-зем, ба-зем, бб-зем, 2-зем)» визнано таким, що з 01 січня 2016 року втратив чинність. Тобто останнім звітним періодом кількісного обліку земель за формою 6-зем є 2015 рік. Відповідно до наказу Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово - комунального господарства від 30.12.2015 року № 337 затверджено форми адміністративної звітності з кількісного обліку земель (форми №№ 11-зем, 12-зем, 15-зем, 16-зем) та Інструкцію щодо їх заповнення, які формуються шляхом узагальнення відомостей за допомогою програмного забезпечення Державного земельного кадастру. Станом на 01.01.2021 відомості з Державного земельного кадастру про землі та земельні ділянки в межах Полтавської області не узагальнювалися у відповідності до вищевказаного наказу за допомогою згаданого програмного забезпечення Державного земельного кадастру.

Відповідно до Звіту про наявність земель та розподіл їх за власниками землі, землекористувачами, угіддями, тощо по Формі №6-зем станом на 01.01.2016 року, площа земель: природоохоронного призначення складає 142,437тис.га; внутрішніх вод – 148,431тис.га; відкритих заболочених земель – 85,099тис.га; лісового фонду – 286,033тис.га; оздоровчого призначення – 0,442тис.га; рекреаційного призначення – 1,202тис. гектарів.

5.1.5. Біобезпека та поводження з генетично модифікованими організмами (ГМО)

З метою захисту від ГМО, у багатьох країнах запроваджено маркування на продуктах із ГМО, в інших (як правило, європейських) введена повна заборона ГМ-продуктів і ГМ-культур (сої, кукурудзи, бавовни, рапсу, цукрового буряка і картоплі, стійких до гербіцидів, комах і вірусів), організовані зони вільні від ГМО.

Регіональною державною лабораторією Держпродспоживслужби в Полтавській області у 2021 році досліджено 478 (2020 р. – 332) зразка харчової продукції (в тому числі молоко, масло вершкове, сир кисломолочний, зерно кукурудзи, зерно пшениці, зерно ячменю, насіння соняшника, олія соняшникова, цукор, хліб та хлібобулочні вироби, кондитерські вироби (печиво, цукерки), та інша продукція).

ГМО виявлено у:

- сої (2 зразки) – замовник: ТОВ «Кононівський елеватор» (юридична адреса: площа Павленківська, 24, м. Полтава), виробник – ТОВ «Кононівський елеватор» Миргородська ділянка вул. Петрівська, 15, м. Миргород.

Табл.5.3. Дослідження ГМО Регіональною державною лабораторією Держпродспоживслужби в Полтавській області у 2020 році

№ з/п	Види зразків*	2020 рік		
		досліджено	позитивні випадки	відсоток позитивних проб
1	2	3	4	5
	Всього	478	2	0,4
1.	Соя	25	12	>1%;

Примітка

* – У таблиці наведені лише види зразків, у яких проби виявилися позитивними.

У попередньому 2020 році було досліджено 332 зразків. У 10 зразках виявлено ГМО, що складає 3,0% від загальної кількості випробувань.

Департаментом агропромислового розвитку облдержадміністрації ведеться цілеспрямована робота по впровадженню в області методів органічного землеробства та розширенню виробництва екологічно чистої продукції.

5.2. Охорона, використання та відтворення рослинного світу

5.2.1. Загальна характеристика рослинного світу

Рослинний світ області багатий і різноманітний. Рослинний покрив представлений угрупованнями степів, лук, заплавних і соснових лісів, широколистяних лісів (здебільшого дібров), прибережно-водних і водних фітоценозів. Сучасний рослинний покрив регіону має трансформований характер.

Напівприродні ценози збереглися переважно на заплавах річок, іноді – на їх терасах, хоча останнім часом також зазнали значних змін.

Зональні типи рослинності – широколистяні ліси та лучні степи – займають незначні площі. Ліси трапляються переважно на терасах річкових долин. Їх поширенню, крім антропогенного впливу, заважає засолення ґрунтів, яке є характерним для області.

Степова рослинність займає схили балок і річкових долин, нерозорані кургани. Лучні степи області характеризуються найбільшою флористичною різноманітністю.

Загальна кількість видів флори на території регіону складає 1514 одиниць (вищих судинних, голонасінних, хвощів, папоротей, плаунів). Це 33,5% до загальної чисельності видів України.

Табл.5.4. Перелік видів судинних рослин, водоростей, грибів та лишайників яким загрожує небезпека

Назва виду	Види, яким загрожує небезпека									
	2011	2012	2013	2014	2016	2017	2018	2019	2020	2021
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>	<i>11</i>
Судинні рослини	236	236	236	236	236	236	236	236	236	236
Гриби	29	29	29	29	29	29	29	29	29	29
Водорості	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Лишайники	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8
Разом:	273	273	273	273	273	273	273	273	273	273

Охорона природного фіторізноманіття здійснюється в Полтавській області шляхом: ведення Переліку видів рослин, які не занесені до Червоної книги України, але є рідкісними або такими, що перебувають під загрозою зникнення в природних умовах на території Полтавської області і віднесені до третьої категорії (відповідне Рішення ухвалено вісімнадцятою сесією четвертого скликання Полтавської обласної ради 23 березня 2005р.); оптимізації та розбудови регіональної природно-заповідної екологічної мережі.

5.2.2. Охорона, використання та відтворення лісів

Ліси є національним багатством країни і за своїм призначенням та місцезонаштуванням виконують переважно екологічні (водоохоронні, захисні, санітарно-гігієнічні, оздоровчі, рекреаційні), естетичні, виховні та інші функції, мають обмежене експлуатаційне значення і підлягають державному обліку та охороні.

Потребує ефективних рішень питання збільшення площі лісів в природно-заповідній мережі області, враховуючи те, що широколистяні ліси області є зональним типом рослинності, а хвойні насадження та їх похідні – мішані ліси – є осередками рідкісних видів флори і фауни.

Табл.5.5. Землі лісогосподарського призначення у 2021 році.

№ з/п	Постійні лісочористувачі, власники лісів, інші землекористувачі, у користуванні яких є	Загальна площа, га	Лісові землі, тис. га						усього лісових земель
			вкриті лісовою рослинністю		не вкриті лісовою рослинністю				
			усього	із них лісові	незімкнуті	зруби	галявини,	лісові	

	лісові ділянки, землі запасу			культури	лісові культури		біополіани	дороги, просіки, розриви	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
I. Землі лісогосподарського призначення*									
1.1.	Полтавське ОУЛМГ	236,4	198,2	109,8	10,9	1,8	6,6	2,9	220,4
1.2.	Інші постійні лісокористувачі	18,3	18,0	10,4		0,1		0,1	18,2
III. Землі іншого призначення									
3.1	Ліси та інші лісовкриті площі земель запасу	37,9	37,1	15,0	0,0	0,0	0,0	0,2	37,3

Примітка.

Матеріали надані Полтавським обласним управлінням лісового та мисливського господарства містять інформацію про лісовий фонд на землях природно-заповідного фонду

Упродовж останніх років порідний склад лісів майже не змінюється. Лісовідновлення та лісорозведення на ділянках, що вийшли з лісовідновних рубок, згарищ, проводяться породами, які зростали тут раніше.

Незадовільними залишаються обсяги посадки лісонасаджень в смугах відводу автодоріг в області, на великій кількості автошляхів вони відсутні. Окремі ділянки автодоріг потребують знесення дерев, які пошкоджені омелою, та негайної їх заміни.

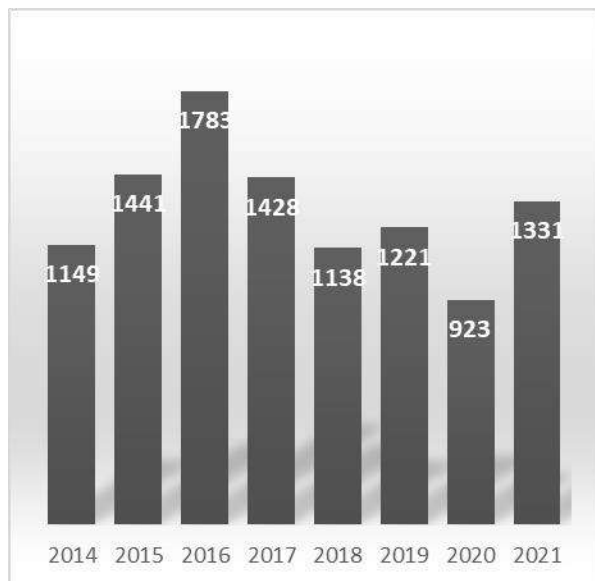
Ліси Полтавщини характеризуються середньою продуктивністю. За даними Полтавського обласного управління лісового та мисливського господарства загальний запас деревини області становить 52960 тис.м³, у тому числі на підприємствах Держлісагенства України – 45074,71 тис.м³. Щорічний приріст деревини на 1 га – 4,088 метрів кубічних, лісистість (відношення покритої лісом площі до загальної площі регіону) близько 9 відсотків.

Табл.5.6. Динаміка лісовідновлення та створення захисних лісонасаджень, га

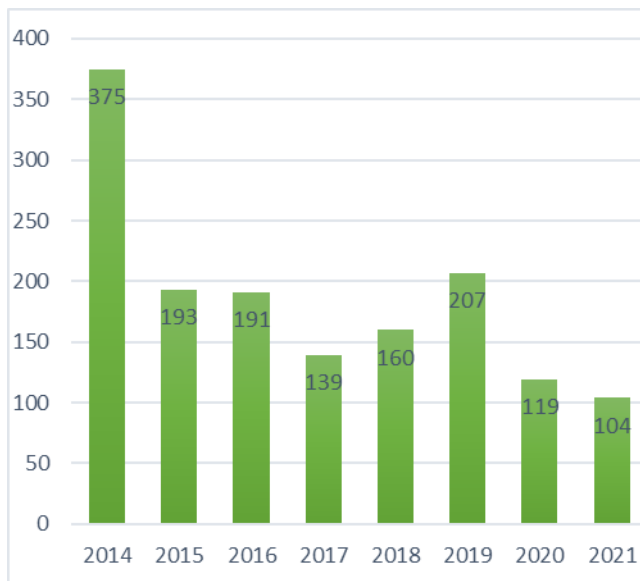
Полтавська область	2005	2010	2013	2014	2016	2017	2018	2019	2020	2021
1	3	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Лісовідновлення, лісорозведення на землях лісового фонду	1971,0	2237,5	2374,1	2048,0	1974,0	1428,0	1138,0	1014,0	804,0	1109,0
Створення захисних лісонасаджень на непридатних для с/г землях	95,00	59,00	88,00	524,00	293,00	271,00	232,00	155,0	127,0	222,0
Створення полезахисних лісових смуг	—	—	—	—	—	—	—	—	—	

Загальна динаміка природного поновлення за останні роки є позитивною, але через пожежі у літній період зазначений показник завжди менше.

Рис.5.1. Лісовідновлення (всього), га

Рис.5.2. Природне поновлення лісів (у тому числі), га

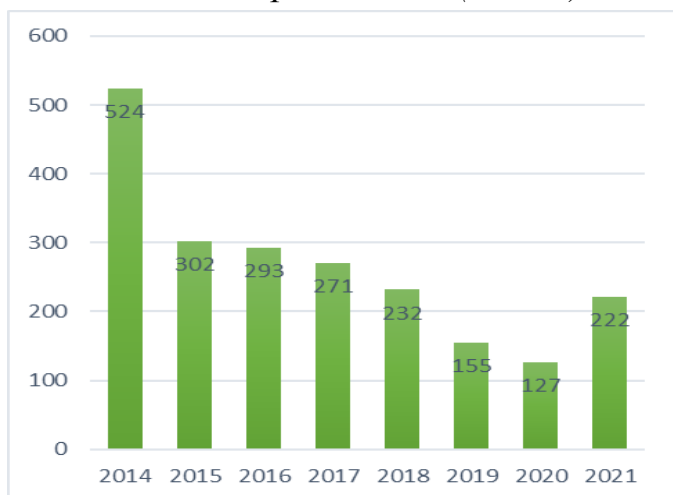
У 2021 році лісокористувачами області створено 1435,0 га лісів, що більше ніж у попередньому році на 385 га, або на 27% (у 2020 р. – 1050,0 га, у 2019р. – 1376,0га, у 2018р. – 1370га, у 2017р. – 1699га, у 2016р. – 2267,00га, у 2015р. – 1936га, у 2014р. – 2048га, у 2013р. – 2374,1га).

Лісовідновлення відбувається переважно, завдяки створенню лісових культур. У 2021р. висаджено лісових культур – 1213 га, що більше на 290 га, або на 24,% ніж у попередньому році (у 2020 – 923 га, у 2019р. – 1221,0га, у 2018р. – 1138,0га, у 2017р. – 1428,0га). Також у звітному році посіяно лісу на 26 га, що більше ніж 2019 року на 25 га (у 2020 р – 1 га, у 2019р. – 33га; у 2018 – посів не проводився; у 2017р. – 10га; у 2016 – 35га; у 2015р. – 31га; у 2014 – 13га, у 2013р. – на 15га).

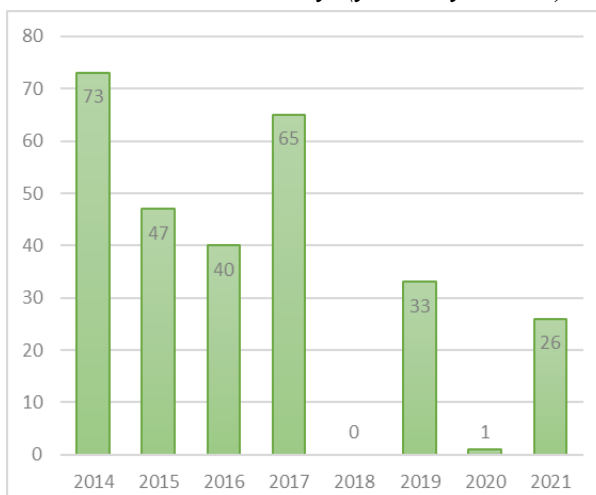
Лісовідновлення та лісорозведення включає посадку та посів лісу.

Природне поновлення лісових насаджень на території Полтавської області у 2021 році відбулося на 104 га, що менше обсягів попереднього року в 1,1 разів (у 2020 р – 119 га, у 2019р. – 207га, у 2018р – 160га, у 2017р. – 139га).

Рис.5.3. Лісорозведення (всього), га

Рис.5.4. Посів лісу (у тому числі), га

Протягом 2021 року природне поновлення лісу відбулося на 104 га, крім того постійним лісокористувачем та власником лісів Держлісагентством посіяно лісу на 26 га, у 2020 році природне поновлення лісу відбулося на 119 га та 1 га відповідно; у 2019 році – 155,0га; у 2018р. – 232,0га та 38,0га відповідно; у 2017р. – 239,0га та 65га відповідно.

Створення захисних лісових насаджень на землях, непридатних для сільськогосподарства шляхом посіву лісу не здійснювалося протягом останніх чотирьох (2018 - 2021) років. У 2017 році таким чином було посіяно 65,0га лісу, більше ніж у попередньому році на 38,5%; у 2016р. – 40,0га, у 2015р. – 47,0гектарів.

Щорічно питання про протипожежний захист лісів, торфовищ і сільгоспугідь у весняно-літній період розглядається на засіданнях регіональної комісії з питань техногенної екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій. Підприємствам, установам та організаціям області даються відповідні доручення щодо недопущення та мінімізації (у разі виникнення) можливих негативних наслідків надзвичайних ситуацій.

Табл.5.7. Загибель лісових насаджень від пожеж (2021 рік)

№	Район	Кількість випадків	Пройдено пожежами, га/ Площа на 1 випадок, га					Завдані збитки, тис.грн	
			Лісові землі		Нелісові землі	Звітний рік, га	Попередній рік, га	всього	в т.ч. побічні
			всього	в т.ч. верховими					
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1.	Кременчуцький	10	3,33/0,33	–	–	3,33/0,33	14,75/0,52	10	10,0
2.	Лубенський	-	–	–	–	–	5,9/1,475	-	–
3.	Миргородський	6	9,0/1,50	–	–	9,0/1,50	1,63/0,32	88,6	88,6
4.	Полтавський	14	1,97/0,14	-	–	1,97/0,14	90,72/0,98	20,0	20,0
	РАЗОМ:	30	14,3/0,476	-	–	14,3/0,476	113,0/0,875	118,6	118,6

Особлива увага приділяється профілактиці протипожежних заходів в місцях залягання торфу; вживаються заходи щодо максимального обмеження доступу населення та в'їзду автомобільного транспорту на території лісових масивів в період високого і надзвичайно високого класів пожежної небезпеки; проводяться рейдові перевірки з метою дотримання вимог пожежної безпеки в лісових масивах, сільгоспугіддях із залученням представників органів місцевої влади та самоврядування, лісових господарств, представників Національної поліції в області, ГУ ДСНС в області; проводиться контроль за місцями масового відпочинку населення в рекреаційних зонах лісових масивів; через місцеві засоби масової інформації здійснюється роз'яснювальна робота серед населення стосовно введення тимчасових обмежень на відвідування лісових масивів, обов'язкового дотримання протипожежних заходів під час перебування в рекреаційних зонах, а також при проведенні польових робіт.

За даними Полтавського обласного управління лісового та мисливського господарства у 2021 році кількість випадків загибелі лісових насаджень в області

становила 30 (у 2020 р – 129, у 2019р. – 26, у 2018 – 25, у 2017р. – 93 випадки). Площа лісу, пройдена пожежами склала 14,3 га (у 2020 р – 113 га, у 2019р. – 21,1га, у 2018р. – 4,46га у 2017р. – 170,18га), заподіяні ними побічні збитки склали – 118,6 тис.грн. (у 2020 р – 1015,82, у 2019р. – 785,54га, у 2018р. – 20,5тис.грн., у 2017р. основні – 1374,9тис.грн., в тому числі побічні – 965,7тис.грн.). У Полтавському районі відбулося 14 пожеж на площі 1,97 га, у Кременчуцькому районі – 10 на 3,33 га, у Миргородському – 6 на площі 9 га.

У 2021 році з обласного фонду охорони навколишнього природного середовища (далі Фонд) витрачено 973,58 тис. грн на заходи щодо попередження пожеж, а саме: придбання для гасіння низових пожеж, на проведення модернізації телесистеми раннього виявлення лісових пожеж, придбання протипожежних плугів та ранцевих лісових вогнегасників (ДП «Полтавське лісове господарство» та «Гадяцьке лісове господарство»); придбання ранцевих оприскувачів та протипожежного обладнання (ДП «Миргородське лісове господарство»); придбання телевізійної системи раннього виявлення лісових пожеж та щогли мобільної решітчастої металевої, а також придбання ручних комбінованих стволів та ранцевих оприскувачів з гідропультами (ДП «Кременчуцьке лісове господарство»).

Контроль за охороною, захистом, використанням та відтворенням лісів полягає у забезпеченні додержання всіма державними і громадськими органами, підприємствами, установами та організаціями, а також громадянами вимог лісового законодавства.

5.2.3. Охорона та відтворення видів рослин та грибів, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів

Науковці інформують про наступні види рослин, занесених до Червоної книги України і які відтворено на територіях та об'єктах ПЗФ Полтавській області протягом останніх років:

- пальчатокорінник м'ясо-червоний;	- брандушка різнокольорова;
- зозулинець болотний;	- шафран сітчастий;
- косарики тонкі;	- сальвінія плаваюча;
- рябчик малий;	- альдрованда пухирчаста;
- рябчик руський;	- баранець звичайний;
- тюльпан дібровний;	- жировик Лезеля;
- коручка морозниковидна;	- півники борові;
- коручка болотна;	- ковила волосиста;
- сон чорніючий;	- ковила пілчаста;
- астрагал шерстистоквітковий;	- ковила Лессінга.

Майже всі види та угруповання зберігаються й охороняються на території об'єктів природно-заповідного фонду.

Усього видів рослин, занесених до Червоної книги України, що зустрічаються на території області 66 од., рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України – 26 одиниць.

Табл.5.9. Охорона невиснажливого використання та відтворення дикорослих рослин

Регіон	Усього видів рослин, занесених до Червоної книги України, екз.	Усього рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України, од.	Кількість видів рослин, занесених до Червоної книги України, відтворено на територіях та об'єктах ПЗФ, екз., назва	Кількість популяцій видів рослин, занесених до Червоної книги України, які зникли, од., назва
1	2	3	4	5
Полтавська обл.	66	26	1 (12)	–

Примітка.

За даними досліджень кандидата біологічних наук Смоляр Н.О.

Ті місцезнаходження та місця перебування, які не охороняються, доцільно заповідувати.

До того ж, генофонд рідкісних рослин із деяких місцезнаходжень Полтавської області зберігається у культурі ряду об'єктів: агробіостанції Полтавського педагогічного університету (парк – пам'ятка садово-паркового мистецтва), Полтавського обласного еколого-просвітницького центру учнівської молоді.

5.2.4. Охорона природних рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України.

Зелена книга України є офіційним державним документом, в якому зведено відомості про сучасний стан рідкісних рослин, що перебувають під загрозою зникнення, та типових природних рослинних угруповань, які підлягають охороні.

У результаті комплексного флористичного та геоботанічного дослідження території Національного природного парку «Пирятинський» у рослинному покриві виявлено 12 формацій та 33 асоціації, що підлягають охороні та занесені до Зеленої книги України. Ці фітоценози репрезентують степову та вищу водну рослинність.

На території НПП «Пирятинський» степи збереглися локально на високих правих берегах р. Удай та її приток, схилах балок, курганах. Проте, ці екосистеми служать резерватом багатьох рідкісних степових видів, характеризуються значним видовим, флористичним та ценотичним багатством. Серед виявлених угруповань 3 формації та 10 асоціацій внесені до державного синфітозологічного кадастру: *Stipeta capillatae* (6 асоціацій), *Stipeta borysthenicae* (1), *Stipetum pennatae* (3).

Вища водна рослинність НПП «Пирятинський» широко представлена в річковій мережі Удаю. Низка її фітоценозів підлягає охороні. До Зеленої книги України включені формації *Nuphareta luteae* (2 асоціації), *Sparganieta minimi* (2), *Ceratophylleta submerse* (5), *Nymphaeeta albae* (2), *Nymphaeeta candidae* (3), *Utricularieta minoris* (2), *Potamogetoneta obtusifolii*, *Salvinieta natantis* (5), *Sagittarieta sagittifoliae* (1).

На території Національного природного парку Нижньосульський виявлено 11 зелено-книжних формацій, в тому числі:

- угруповання формації глечиків жовтих (*Nuphareta luteae*) –трапляються рідко в північній частині ділянками невеликої площі (між с.Тарасівка і с.Старий Коврай (правий берег р.Сули), с. Старий Мохнач, урочище Драчки (заказник «Сулинський»), острів Липняги (заказник «Сулинський»), с.Горошино русло «Бориса», с.Мирони);
- угруповання формації латаття білого (*Nymphaeeta albae*) – трапляються невеликими ділянками в північній частині водосховища (острів Високий, між островом Чубарове і островом Куличинний-1, с.Горошино – р.Борець, затока в бік с.Горошине);
- угруповання формації сальвінії плаваючої (*Salvinieta natantis*) – фрагментарно трапляється на всій акваторії парку (між островом Чубарове і островом Високий, урочище Березове (стариці), між с.Тарасівка і с.Старий Капкаїв (правий берег р.Сули), між с.Старий Капкаїв і с.Гаївка, с.Старий Мохнач, урочище Драчки і острів Липняги кв.13 (заказник «Сулинський»), за урочищем Драчки (острів на р.Сула), за с.Мирони), острів Жовніно;
- угруповання формації куширу донського (*Ceratophylleta tanaitici*) – трапляється дуже рідко (Сулинська затока біля с.Велика Бурімка);
- угруповання формації куширу напівзануреного (*Ceratophylleta submersi*) – трапляється дуже рідко (Сулинська затока біля с.Велика Бурімка);
- угруповання формації ковили волосистої (*Stipetum capillatae*) – фрагментарно на степових схилах (с.Лящівка «Городище Бурти», с. Лящівка «Бородачевий степ», околиці с.Велика Бурімка (Собачий хутір);
- угруповання ковили Лесінга (*Stipeta lessingiana*) – фрагментарно на степових схилах (с.Лящівка «Городище Бурти», с.Лящівка «Бородачевий степ», с.Велика Бурімка).

НПП
«Нижньосульський»,
латаття біле поблизу
урочища Чубарове
фото працівниці НПП
«Нижньосульський»
Галушки Ю. М.

Прим.: Розділ 5.2.4. підготовлений за матеріалами, які надані Національними природними парками «Нижньосульський» та «Пирятинський».

5.2.5. Охорона, використання та відтворення зелених насаджень

За даними Управління житло-комунального господарства та енергетики Полтавської обласної військової адміністрації у 2021 році в області створено нових зелених насаджень на рівні попереднього року, а саме 52,0 га (у 2020 р – 65,0 га, у 2019р. – 71,0га, у 2018р. – 66,2га, у 2017р. – 1,8га). Площа, на якій проведено догляд за зеленими насадженнями також залишилася на рівні попереднього року – 10897,0га, (2020 р – 10897,0 га, 2019р. – 10897,0га, 2018р. – 10543,0га, 2017р. – 10495,0га).

Табл.5.10. Озеленення населених пунктів, га

Заходи	2009	2010	2012	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Створено нових зелених насаджень, га	1501,39	72,5	188,1	23,3	10,8	1,8	66,2	71,0	65,0	52,0
Проведено ландшафтну реконструкцію насаджень, га	7281,07	765,0	31,6	38,0	6,6	–	–	–	–	–
Проведено догляд за насадженнями, га	3111,4	3450	10427,0	10488,4	10495,0	10495,0	10543,0	10897,0	10897,0	10897,0

У зв'язку з поширенням випадків коронавірусної хвороби COVID-19 Кабінет Міністрів України на засіданні 25 березня 2020 року запровадив режим надзвичайної ситуації в Україні з подовження карантинних обмежень, під час яких заборонено проведення усіх масових заходів, у яких бере участь понад 10 осіб.

Враховуючи зазначене, Мінрегіон запропонував місцевим органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування провести всеукраїнську акцію з благоустрою «За чисте довкілля» та День благоустрою територій населених пунктів власними силами комунальних підприємств, дотримуючись карантинних обмежень.

Заходи щодо поліпшення санітарно-епідеміологічної ситуації і покращання санітарного стану регіону у звітному році відбулися. В містах і населених пунктах області було висаджено 25,2 тис. дерев та 16,2 тис. кущів (у 2020 р – 4,5 тис дерев та 2,3 тис. кущів; у 2019р. – 17,6тис. дерев та 9,8тис. кущів, у 2018р. – 66,9тис. дерев та 21,9тис. кущів; у 2017р. – 17,9тис.дерев та 9,8тис.кущів), упорядковано 0,6 га газонів і квітників (у 2020 р – 19,0 га, у 2019р. – 30,6га, у 2018р. – 47,1га, у 2017р. – 21,00га), ліквідовано 998 стихійних сміттєзвалища (у 2020 р – 704, у 2019р. – 704, у 2018р. – 736, у 2017р. – 715).

5.2.6. Інвазійні чужорідні види рослин у флорі області

Спостереження за фітосанітарною ситуацією (здебільшого наукові дослідження) в області здійснюють фахівці Полтавської державної аграрної академії та Полтавського національного педагогічного університету ім. В.Г.Короленка.

Найбільше дослідженнями охоплені проблеми поширення, біології, екологічної пластичності амброзії полинолисткої та розробці шляхів боротьби із нею.

Встановлено, що агресивність та масовість цього адвента викликана такими особливостями: висока насіннева продуктивність (80-100тис. насінин з однієї рослини); насіння швидко дозріває (насіння молочної та воскової стиглості здатне дозрівати); до 40 років насіння не втрачає життєздатності в ґрунті, що обумовлює утворення значного за обсягом банку насіння; потужна коренева система (до 4м), що обумовлює конкурентні переваги за основні умови існування; на утворення 1 т сухої речовини із ґрунту виноситься 15,5кг азоту, 1,5кг фосфору, 800-1000кг води; добре витримує (до 2 тижнів) підйом води, формуючи додаткові коріння; висока регенеративна здатність, що робить скошування – неефективним методом; при скошуванні до трьох разів дає нові паростки, які утворюють суцвіття і формують життєве насіння; має високу пластичність до екологічних факторів.

Найбільш поширеними адвентивними рослинами в Полтавському регіоні є: амброзія полинолиста, чорнощир нетреболистий, галінсога дрібноквіткова, плоскуха звичайна, злинка канадська, стенактис однорічний, енотера дворічна, портулак городній, ваточник сірійський, на водоймах – водяний різак алоєвидний.

В останні роки науковий інтерес щодо поширення, життєвості і поведінки в угрупованнях складають такі адвентивні види рослин як ваточник сірійський, стенактис однорічний та інші.

5.3. Охорона, використання та відтворення тваринного світу

5.3.1. Загальна характеристика тваринного світу

Фауністичний список Полтавської області представлений: 66 видами ссавців; 307 видами птахів, 150 видів з яких постійно гніздяться; 10 видами земноводних та 11 видами плазунів; 38 видами риб та великим різновидом комах. Серед загальної кількості видів найбільш вразливими є степові зооценози, з них більше половини потребують особливої охорони.

Щодо мисливських тварин – у 2021 році збільшення щодо кількості основних видів спостерігалось у: оленів благородних – на 27%; оленів плямистих – 26%; кабанів – майже на 11%; куликів – 6,3%; фазанів звичайних – на 38,6% та борсуків – на 36,0%. Зменшилась чисельність перепелів – на 18%; куниць – на 8%; єнотоподібного собаки – на 12%; ондатри – на 7,5%; лосів – на 6%; лисиць – на 12%.

Чисельність інших види мисливських тварин залишалася (приблизно) на рівні попередніх років.

Основні проблемні питання у сфері охорони використання та відтворення тваринного світу:

- створення відтворювальних ділянок для рідкісних тварин та тих, які мають мисливське значення;
- браконьєрство на суходолі та на воді.

Облік качок,
фото Полтавського
обласного
управління
лісового та
мисливського
господарства

Щорічно, за ініціативи Полтавського обласного управління лісового та мисливського господарства, користувачами мисливських угідь здійснюються заходи по збільшенню популяцій видів мисливських тварин в мисливських угіддях Полтавщини.

Також постійно проводиться розселення пернатої дичини з попереднім влаштуванням місць гніздування, розміщуються майданчики і навіси для підгодівлі птахів, виготовляються штучні гнізда. Традиційно, до заходів залучається молодь та учні навчальних закладів.

У звітному році заходи щодо охорони тваринного світу та боротьби з браконьєрством, а також проведення рейдів, перевірок з метою попередження, виявлення та фіксації порушень природоохоронного законодавства на території Полтавської області, які здійснювала Державна екологічна інспекція Центрального округу профінансовані з обласного фонду охорони навколишнього природного середовища на суму 112,230 тис. грн; Управлінню Державного агентства рибного господарства у Полтавській області на захід щодо охорони тваринного світу та боротьби з браконьєрством – 40,5 тис. грн.

5.3.2. Стан і ведення мисливського та рибного господарства

5.3.2.1 Мисливське господарство

За даними Полтавського обласного лісового та мисливського господарства у 2021 році площа мисливських угідь Полтавської області складала 2054,1 тис.га, або близько 70% площі області (у 2020 р – 2074,97 тис. га, у 2019р. – 2086,64тис.га, у 2018р. – 2010,62тис.га, у 2017р. – 2092,000тис.га).

За державними лісогосподарськими підприємствами Держлісагентства України (Полтавське обласне управління лісового та мисливського господарства) у 2021 році було закріплено 133,9 тис.га, або 4,7% угідь; за Українським товариством мисливців та рибалок – 1055,6тис.га або 50,9%; за громадськими організаціями –

225,6 тис.га або 10,9%; інші приватні підприємства та товариства – 639,0 тис.га або 22,2 відсотка.

Табл.5.11. Динаміка чисельності основних видів мисливських тварин (голів)

Види мисливських тварин	2005	2007	2008	2010	2011	2013	2014	2016	2017	2018	2019	2020	2021
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Копитні	8430	8289	9188	10100	9800	10089	10265	9396	9153	8587	9315	9946	10583
Хутрові	128546	122580	129939	125300	112300	97095	95319	93437	94002	92835	94182	91998	90593
Пернаті	438958	459958	495986	581000	612900	281303	253689	192010	248791	239852	234123	243019	247140

За даними Полтавського обласного управління лісового та мисливського господарства, основною причиною невикористання ліцензій під час добування мисливських тварин у 2021 році (як і у попередньому році) є несприятливі погодні умови та поширення африканської чуми.

Табл.5.12. Добування основних видів мисливських тварин

Рік	Види мисливських тварин	Затверджений ліміт добування, гол.	Видано ліцензій, шт.	Добуто, гол.	Не використано ліцензій, шт.	Причини невикористання
1	2	3	4	5	6	7
2015	Олень благородний	9	6	4	–	–
	Олень плямистий	19	16	18	1	Несприятливі погодні умови
	Козуля	616	605	517	43	
	Кабан	744	747	813	78	
	Лось	19	16	17	1	
	Муфлон	7	1		1	
	Куниця	10	10	28	4	
2016	Олень благородний	8	5	5	3	Несприятливі погодні умови
	Олень плямистий	19	19	17	2	
	Козуля	658	648	546	102	
	Кабан	566	560	492	68	
	Лось	14	14	8	6	
	Муфлон	7	2	–	5	
	Лань	2	2	–	2	
	Куниця	16	13	10	3	
2017	Олень благородний	10	10	4	6	Несприятливі погодні умови
	Олень плямистий	20	20	19	1	
	Козуля	765	680	594	86	
	Кабан	468	354	296	58	
	Лось	7	7	7	0	–
	Муфлон	1	0	0	0	–
	Лань	1	1	1	0	–

1	2	3	4	5	6	7
	Куниця	12	8	8	0	–
2018	Олень благородний	10	5	3	2	Несприятливі погодні умови
	Олень плямистий	25	25	15	10	
	Козуля	740	698	601	97	
	Кабан	241	209	165	44	
	Лось	0	0	0	0	–
	Муфлон	0	0	0	0	–
	Лань	3	3	1	2	–
	Куниця лісова	15	13	10	3	–
2019	Олень благородний	12	6	1	6	Несприятливі погодні умови та африканська чума свиней
	Олень плямистий	21	16	13	5	
	Козуля	741	723	632	65	
	Кабан	205	187	84	18	
	Лось	0	0	0	0	–
	Муфлон	0	0	0	0	–
	Лань	5	5	3	0	–
	Куниця лісова	22	12	3	9	–
2020	Олень благородний	20	7	2	18	Несприятливі погодні та умови та африканська чума свиней
	Олень плямистий	19	19	16	5	
	Козуля	833	741	690	157	
	Кабан	288	256	153	50	
	Лось	0	0	0	0	–
	Муфлон	0	0	0	0	–
	Лань	4	2	4	2	–
	Куниця лісова	9	5	10	4	–
2021	Олень благородний	20	7	2	18	Несприятливі погодні та умови та африканська чума свиней
	Олень плямистий	19	19	16	5	
	Козуля	833	741	690	157	
	Кабан	288	256	153	50	
	Лось	0	0	0	0	
	Муфлон	0	0	0	0	
	Лань	4	2	4	2	
	Куниця	9	5	10	4	

За даними Головного управління Держпродспоживслужби в Полтавській області у 2021 році в області зареєстровано 20 (у 2020 р – 31, у 2019р. – 19; у 2018р. – 39; у 2017р. – 15) неблагополучних пунктів по сказу, де захворіла і загинула 21 (2019р. – 20; 2018р. – 43; 2017р. – 18) тварина. З них на дику фауну припадає 4 випадків: 4 лисиці (19 % відповідно).

В області залишається ризик спалахів африканської чуми свиней, в тому числі серед диких кабанів. У 2020 році зареєстровано 2 неблагополучних пункти (у 2019р. – 4), у 2021 році таких пунктів не зареєстровано.

Фахівцями державної ветеринарної медицини області за 2021 рік проводилась освітня робота серед населення, під час якої було проведено 48609 бесід, опубліковано в місцевих газетах та Інтернет-виданнях 43 статті, по місцевому радіо і телебаченню здійснено 19 виступів з питань профілактики захворювання тварин на сказ.

У зв'язку з виконанням всіх основних заходів по ліквідації осередку захворювання на трихінельоз лисиць, протягом трьох років не було виявлено жодного випадку трихінельозу та протитрихінельозних антитіл в сироватках крові тварин при моніторингових дослідженнях методом ІФА, дотриманням вимог чинної «Інструкції з діагностики, профілактики та ліквідації трихінельозу тварин», затвердженої наказом Міністерства аграрної політики України від 03.08.2007 № 79, зареєстрованої в Міністерстві юстиції України 17 серпня 2007

року за № 951/14218 дало змогу скасувати карантин по трихінельозу тварин на території мисливських угідь ТОВ МРГ «Котелевське» Полтавського району.

Основними напрямками *вирішення проблеми сказу* серед диких тварин в області залишаються:

- в мисливських угіддях постійно проводити таксацію лисиці червоної, підтримуючи щільність в межах 0,5 голів на 1 тис. га мисливських угідь. У випадку перевищення щільності лисиці червоної проводити її санітарний відстріл;
- продовжувати обов'язкове щеплення (двічі на рік) диких м'ясоїдних тварин проти сказу на території мисливських угідь, шляхом розкладання вакцинних приманок.

Першочерговими та основними завданнями по *недопущенню поширення африканської чуми свиней (АЧС)* на території області є:

- перед початком та під час полювання забезпечити проведення діагностичного відстрілу диких кабанів з метою моніторингу наявності збудника АЧС в організмі тварин;
- підтримувати нормативну щільність диких кабанів в межах 4 голів на 1000 га мисливських угідь;
- створювати майданчики для підгодовлі диких кабанів в мисливських угіддях, щоб уникнути неконтрольованої міграції їх по території області;
- на території мисливських угідь, що потрапили в зони захисту та нагляду щодо АЧС, проводити депопуляцію диких кабанів.

З метою *профілактики* та забезпечення сталої епізоотичної ситуації по *трихінельозу тварин* необхідно:

- постійно проводити моніторингові дослідження лисиці червоної на захворювання;
- піддавати обов'язковому дослідженню кожного впольованого дикого кабана на трихінельоз;
- проводити санітарно – освітню роботу серед мисливців про небезпеку захворювання на трихінельоз, які харчуються м'ясом і яке пройшло недостатню термічну обробку.

5.3.2.2 Рибне господарство

За інформацією Управління Державного агентства рибного господарства у Полтавській області (Полтавський рибоохоронний патруль) основним видом рибогосподарського використання Кременчуцького і Кам'янського водосховищ за весь період їх існування було промислове рибальство.

Стан водних біоресурсів Кременчуцького водосховища.

У звітному 2021 році в межах Полтавської області промисловий вилов риби здійснювали 10 користувачів (чисельність рибалок 189 особа). Загальний вилов риби складав:

- 2018 рік – 474,509т (квота 546,217т);

- 2019 рік – 561,188т (квота 482,385т);
- 2020 рік – 756,278т (квота 370,030т);
- 2021 рік – 1055,001 т (квота 523,009 т).

Стан водних біоресурсів Кам'янського водосховища.

Промисел водних біоресурсів на Кам'янському водосховищі в адміністративних межах Полтавської області здійснювали 12 користувачів (чисельність рибалок 101 особи). Обсяги вилову риби:

- 2018 рік – 1304т;
- 2019 рік – 705,933т;
- 2020 рік – 540,366т;
- 2021 рік – 630,784 т.

Табл.5.13. Динаміка вилову риби

Рік	Водний об'єкт	Затверджений ліміт вилову, т/рік	Фактичний вилов, т/рік
1	2	3	4
2018	Кам'янське (Дніпродзержинське) водосховище	1137,00	2307,293
	Кременчуцьке водосховище	546,217	474,509
2019	Кам'янське (Дніпродзержинське) водосховище	1153,613	705,933
	Кременчуцьке водосховище	482,385	561,188
2020	Кам'янське (Дніпродзержинське) водосховище	319,261	540,366
	Кременчуцьке водосховище	370,03	756,278
2021	Кам'янське водосховище	306,970	630,784
	Кременчуцьке водосховище	523,009	1055,001

Основними проблемами збереження водних біоресурсів на Кременчуцькому та Кам'янському водосховищах є:

- зменшення обсягів зариблення водосховища за рахунок як користувачів, які здійснюють промисловий вилов на водосховищі так і за Державний кошт;

- можливість вторинного забруднення водосховища марганцем в літній період через аномально високу температуру повітря і відсутність пропуску води через греблю Кременчуцької ГЕС. Вміст марганцю внаслідок забруднення води через його десорбцію перевищує допустиму норму у воді у 15 – 20 разів. Зазначене приводить до масової загибелі риби, яка мешкає в природних шарах і всіх кормових організмів в зоні забруднення. Пропуск води в ранні часи через греблю Кременчуцької ГЕС у спекотний період усуває процес забруднення;

- рибопродуктивність рибогосподарських об'єктів наданих в оренду залишається низькою на рівні 150-200 кг/га. Вирощування риби в режимі СТРГ в області здійснюють 6 орендарів, інші водні об'єкти, які надані в

оренду для риборозведення здійснюють свою діяльність в режимі аквакультури;

- прийняття Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності», Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України» та інших законів України щодо підтримки платників податків на період здійснення заходів, спрямованих на запобігання виникнення і поширення коронавірусної хвороби (COVID-19), фактично унеможливають здійснення контролю за використанням водних біоресурсів, вирощуванням риби в спеціальних товарних господарствах, які на сьогодні працюють неефективно.

5.3.3. Охорона та відтворення видів тварин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів

Загальна чисельність видів фауни, яка зустрічається на території Полтавської області складає 397 одиниць, що становить 70,6% до загальної чисельності видів України.

До Червоної книги України занесені 69 видів тварин регіону; у додатках Конвенції про охорону дикої флори і фауни і природних середовищ існування в Європі (Бернська конвенція, CMS) ще 113 видів.

У 2021 році роботи з охорони та відтворення тварин, які занесені до Червоної книги України та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів не проводилися у зв'язку з відсутністю фінансування.

Табл.5.14. Кількість видів фауни, яким загрожує небезпека

Назва	Кількість видів	Види, яким загрожує небезпека									
		2010	2011	2012	2013	2014	2015	2017	2018	2020	2021
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Полтавська область	397	156	156	156	156	156	156	156	156	156	156

Примітка:

* – Вишукувальні роботи стосовно визначення кількості видів фауни, яким загрожує небезпека у 2020 році не проводилися в зв'язку з відсутністю фінансування.

За даними науковців, з 69 видів наземних хребетних Полтавщини, які занесені до Червоної книги України, на територіях та об'єктах ПЗФ відтворені такі червонокнижні види тварин: бобер звичайний, деркач, гадюка степова, орлан-білохвіст, кулик-сорока, журавель сірий. Ще 156 видів зникли, або їх чисельність знаходиться у загрозливому стані.

5.3.4. Інвазійні чужорідні види тварин у фауні області

Чужорідні види тварин включаються в аборигенні угруповання і часто негативно впливають на екосистеми, виступаючи конкурентами аборигенних видів та змінюючи структуру біогеоценозів. Їх поява (активна у кінці XX століття) має глобальні екологічні, економічні, а інколи й соціальні наслідки.

З основних видів мисливських тварин Полтавщини можна віднести до чужорідних (інвазивних) – єнотоподібного собаку (Далекий Схід) та ондатру (Північна Америка). Обидва види досить чисельні на території області і добре пристосувалися до існування в місцевих умовах. Але протягом останніх років кількість зазначених тварин поступово зменшується.

Табл.5.15. Динаміка чисельності основних видів мисливських тварин (голів).

Види мисливських тварин	2010 рік	2011 рік	2012 рік	2013 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Ондатра	16825	15592	14850	11616	10821	8311	8298	7320	7312	7620	6595	6097
Єнотоподібний собака	1269	1066	1107	1289	1234	1202	1193	1210	1157	1193	1124	1119

В останні роки загострилась увага науковців до вивчення цих видів, активізувалась увага до комплексних наукових досліджень в галузі біологічних інвазій. У цьому аспекті актуальними є розробки заходів щодо попередження їх проникнення, пом'якшення наслідків негативного впливу на природні види, а також моніторингу. Спеціальних спостережень на території області за станом популяцій таких видів не здійснюється.

5.4. Природні території та об'єкти, що підлягають особливій охороні

5.4.1. Стан і перспективи розвитку природно-заповідного фонду області

Станом на 01.01.2022 природно-заповідний фонд (ПЗФ) Полтавської області налічує 393 одиниці територій та об'єктів загальною площею 142486,5562 га, що складає 4,955 % від загальної площі області.

З них 30 мають статус загальнодержавного значення: 2 національні природні парки, 20 заказників, 1 ботанічна пам'ятка природи, 1 ботанічний сад, 2 дендрологічних парки, 4 парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва.

Кількість територій та об'єктів ПЗФ місцевого значення становить 363, з яких: 5 – регіональні ландшафтні парки, 159 – заказники (53 ландшафтних, 3 лісових, 38 ботанічних, 7 загальнозоологічних, 2 орнітологічних, 4 ентомологічних та 52 гідрологічних), 137 – пам'ятки природи (13 комплексних, 110 ботанічних, 2 зоологічних, 3 гідрологічних, 9 геологічних), 48 заповідних урочищ, 1 дендрологічний парк та 13 парків-пам'яток садово-паркового мистецтва.

Табл.5.16. Структура та динаміка природоохоронних об'єктів за роками (загальнодержавного та місцевого значення)

Категорія об'єкту ПЗФ	Кількість										Площа, тис. га										Площа територій суворой заповідності*									
	1995	2000	2010	2015	2017	2018	2019	2020	2021	1995	2000	2010	2015	2017	2018	2019	2020	2021	1995	2000	2010	2015	2017	2018	2019	2020	2021			
Парки- пам'ятки садово- паркового мистецтва	17	18	18	18	17	17	17	17	17	0,56655	0,59395	0,63414	0,63414	0,63414	0,62314	0,62214	0,62214	0,62214	1	1	1	1	1	1	1	1	1			
Дендрологічні Парки	1	1	1	2	3	3	3	3	3	0,089	0,089	0,089	0,09	0,0165365	0,0285365	0,0285365	0,0285365	0,0285365	1	1	1	1	1	1	1	1	1			
Ботанічні сади	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0,018	0,018	0,018	0,018	0,018	0,018	1	1	1	1	1	1	1	1	1			
Заповідні урочища	49	51	47	48	48	48	48	48	48	1,6200	7,3328	7,3735	7,05	7,1162	7,1162	7,1162	7,1162	7,1162	1,62	7,37	6,73	6,73	6,79	6,79	6,79	6,79	6,79			
Пам'ятки природи	113	114	122	135	135	135	137	138	138	1,65792	1,816225	1,81754	1,86	1,878215	1,878215	1,879025	1,879085	1,8840249	1	1	1	1	1	1	1	1	1			
Заказники	147	155	170	176	176	177	178	179	179	9,3679	41,88709	71,1456	76,9	79,34808	79,38178	79,40778	79,5613	79,7192048	2,34	10,47	17,64	17,64	17,64	17,64	17,64	17,64	17,64			
Національні природні парки	1	1	1	2	2	2	2	2	2	1	1	1	12,0	22,79262	22,79262	22,79262	22,79262	22,79262	1	1	1	*	*	*	*	*	*			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28			

Примітка

* – Проект організації території національного природного парку «Нижньосульський», охорони, відтворення та рекреаційного використання його природних комплексів та об'єктів, затверджений наказом Мінприроди від 01.12.2014 №386, але до Департаменту інформація щодо площ суворой заповідності – не направлялася. Після отримання такої інформації, а також і від інших об'єктів ПЗФ, площа суворой заповідності – буде уточнена.

Площа природно-заповідного фонду області загальнодержавного значення – 50958,62га або 1,77 % від загальної площі області.

Площа природно-заповідного фонду області місцевого значення – 91527,9362 га або 3,18 % від загальної площі області.

Для збереження еталонних ділянок лісових насаджень на Полтавщині доцільно провести комплексні науково-созологічні дослідження в районах області з метою виявлення місцезнаходжень раритетного біорізноманіття і створити природно-заповідні об'єкти.

Табл.5.17. Структура природно-заповідного фонду області станом на 01.01.2022 року

№ п/п	Найменування об'єктів ПЗФ	Об'єкти природно-заповідного фонду					
		Загальнодержавного значення		Місцевого значення		Всього	
		Кількість	Площа	Кількість	Площа	Кількість	Площа
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Національні природні парки	2	22792,62*	–	–	2	22792,62*
2.	Регіональні ландшафтні парки	–	–	5	53056,45**	5	53056,45**
3.	Заказники – всього, в т. ч.:	20	41226,9	159	38492,3048	179	79719,2048
	ландшафтні	9	32669,7	53	19516,4248	62	52186,1248
	лісові	–	–	3	2373,7	3	2373,7
	ботанічні	1	640,0	38	5213,34	39	5853,34
	загальнозоологічні	1	785,0	7	1614,2	8	2399,2
	орнітологічні	2	589,2	2	101,5	4	690,7
	ентомологічні	–	–	4	167,3	4	167,3
	гідрологічні	7	6543,0	52	9505,84	59	16048,84
4.	Пам'ятки природи – всього, в т. ч.:	1	145,0	137	1739,0249	138	1884,0249
	комплексні	–	–	13	115,34	13	115,34
	ботанічні	1	145,0	110	1568,0149	111	1713,0149
	зоологічні	–	–	2	7,42	2	7,42
	гідрологічні	–	–	3	2,4	3	2,4
	геологічні	–	–	9	45,85	9	45,85
5.	Заповідні урочища	–	–	48	7116,2	48	7116,2
6.	Ботанічні сади	1	18,0***	–	–	1	18,0***
7.	Дендрологічні парки	2	20,9	1	7,6365	3	28,5365
8.	Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва	4	442,5	13	179,64	17	623,14
	Разом ****	30	64645,92	363	100591,2562	393	165237,1762
	Фактична площа ПЗФ області	30	50958,62	363	91831,1362	393	142486,5562

Примітки:

* - з врахуванням площ ландшафтного заказника «Дейманівський» (622,7 га), гідрологічного заказника «Куквинський» (300 га), парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва «Березоворудський» (45 га) загальнодержавного значення та загальнозоологічного заказника «Леляківський» (746 га), гідрологічних заказників «Харківський» (540,2 га), «Гурбинський» (400 га), «Сасинівський» (150 га), «Березоворудський» (150 га), «Давидівський» (120 га), ботанічної пам'ятки природи «Лісопарк «Острів Масальський» (47 га), заповідного урочища «Куквин» (321,2 га) місцевого значення, які увійшли до складу НПП «Пирятинський», а також з врахуванням площ частини ландшафтного заказника «Сулинський» (5361,1 га), гідрологічних заказників «Великоселецький» (1000 га), «Плехівський» (500 га), «Солоне» (369,1 га), «Рогозів куток» (1600 га) загальнодержавного значення та ландшафтного заказника «Ониськівський» (655 га), ентомологічного заказника «Тарасенківський» (3 га), гідрологічного заказника «Чутівський» (742 га) місцевого значення, які увійшли до складу НПП «Нижняосульський»;

** - з врахуванням площі ландшафтного заказника загальнодержавного значення «Білецьківські плавні» (2980 га), який увійшов до складу РЛП «Кременчуцькі плавні» (загальна площа 5080 га), та площі ландшафтного заказника загальнодержавного значення «Лучківський» (1620 га), який увійшов до складу РЛП «Нижняворсклянський» (загальна площа 23200 га) без ліквідації статусу та категорії, встановленого

заповідного режиму, а також з врахуванням площ ландшафтних заказників «Пісоцько-Конькове» (частини – 100,8 га), «Весело-Мирське» (частини – 57,0 га) і «Рашівський» (460,9 га), ботанічних заказників «Великий ліс» (182 га), «Терновий кущ» (563,7 га), «Саранчина долина» (275,6 га), «Гадяцький бір» (403 га), «Дубина» (103 га), «Зозулинцеві Луки» (44,5 га) і «Книшівська гора» (159 га), гідрологічного заказника «Болото Моховате» (34,1 га), ботанічних пам'яток природи «Дуб черешчатий» (0,02 га), «Урочище «Галочка» (115 га) і «Краснолуцький гай» (75 га), заповідних урочищ «Гадяцький бір» (48 га), «Масюкове» (180 га), «Гадяцький бір» (25 га), «Гнилуша» (105 га), «Гадяцький бір» (42 га), «Лагузин яр» (111 га), «Сосновий гай» (46 га), «Безвіднянське» (663 га), «Гай-Займи» (114 га), «Голотовщина» (108 га) і «Діброва-Кобрієве» (144,5 га), які увійшли до складу РЛП «Гадяцький»;

*** - з врахуванням площ ботанічної пам'ятки природи місцевого значення «Дубовий гай» (1 га) та частини заповідного урочища «Заяр'є» (14 га), які увійшли до складу Хорольського ботанічного саду;

**** - з урахуванням площ територій та об'єктів ПЗФ загальнодержавного та місцевого значення, які увійшли до складу інших категорій.

На збереження територій та об'єктів природно-заповідного фонду, всього з екологічного бюджету області у 2021 році витрачено 15192,331 тис. грн (у попередніх роках: 2020 рік – 1007,1 тис. грн, 2019 рік – 1045,125 тис. грн; 2018 рік – 1081,945 тис. грн).

Водночас, розроблено „Проект організації території регіонального ландшафтного парку „Кременчуцькі плавні” охорони, відтворення та рекреаційного використання його природних комплексів та об'єктів, який затверджено рішенням пленарного засідання сьомої позачергової сесії восьмого скликання Полтавської обласної ради від 21 жовтня 2021 року № 283.

Також виготовлено „Проект організації території регіонального ландшафтного парку „Диканський”, охорони, відтворення та рекреаційного використання його природних комплексів та об'єктів”, документ розробляється на всю площу парку з урахуванням аналізу виконання попереднього проекту згідно з вимогами чинного законодавства і міжнародних договорів.

На підставі результатів багаторічних досліджень біотичного й ландшафтного різноманіття області, які проводили різні дослідники, розроблена Регіональна схема формування екологічної мережі Полтавської області, яка погоджена розпорядженням Полтавської обласної державної адміністрації від 14.02.2022 № 58 «Про погодження регіональної схеми формування екологічної мережі Полтавської області» та затверджена рішенням пленарного засідання чотирнадцятої позачергової сесії восьмого скликання Полтавської обласної ради від 26 липня 2022 року № 457 „Про затвердження регіональної схеми формування екологічної мережі Полтавської області”.

5.4.2. Формування української частини Смарагдової мережі Європи

У світі до Смарагдової мережі входять близько 3500 об'єктів. Статус «Смарагдовий об'єкт» – означає збереження природних екосистем – природних оселищ, важливих для Європи.

Смарагдовий об'єкт «НПП «Пирятинський»» № UA0000077 створений на базі території природно-заповідного фонду України, затверджений на 36-му засіданні робочого комітету Бернської Конвенції (Updated List of Officially Adopted Emerald Sites, October, 2016) площею 11991 га; 84% території співпадає з національним природним парком «Пирятинський».

Національний природний парк «Пирятинський» розташований у північно-західній частині Полтавської області у Лубенському районі, в адміністративних межах Давидівської, Сасинівської, Березоворудської, Каплинцівської, Харківецької, Дейманівської, Великокручанської, Грабарівської, Олександрівської сільських рад Лубенського району та Пирятинської міської ради.

Об'єкт належить до Континентального біогеографічного регіону Європи. Тут зберігаються 22 типи оселищ, включених до оновленого дод.1 Резолюції 4 Бернської Конвенції, з них часте трапляння та істотні площі мають 15 типів: С1.32 – плаваючо-водна рослинність евтрофних водойм, С1.33 – вкорінена занурено-водна рослинність евтрофних водойм, С2.33 – мезотрофна рослинність повільно проточних водотоків, С2.34 – евтрофна рослинність повільно проточних водотоків, D5.2 – зарості крупних осок на заболочених землях звичайно без вільно стоячої води, Е1.2 – багаторічні трав'янисті кальцифільні угруповання та степи, Е2.2 – рівнинні та низькогірні сінокісні луки, Е3.4 – мокрі або вологі евтрофні і мезотрофні луки, Е5.4 – мокрі або вологі високотравні узлісся і луки, F9.1 – прирічкові чагарники, G1.11 – прирічкові вербові ліси, G1.21 – прирічкові ясеново-вільхові ліси зі змінним зволоженням, G1.22 – Дубово-в'язово-ясенові ліси великих річок, G1.7 – Термофільні листопадні ліси, G1.A1 – Ліси з дуба, ясена та граба на багатих (евтрофних / мезотрофних) ґрунтах.

Також зберігаються 9 типів оселищ, включених до дод.1 Оселищної Директиви ЄС: 1340 Суходільні засолені луки; 3150 Природні евтрофні озера з рослинністю союзів *Magnopotamion* або *Hydrocharition*; 6240 Субпанонські степові трав'яні угруповання; 6260 Панонські піщано-степові угруповання, 6430 гідрофільні високотравні межові угруповання рівнин та гірських-альпійських поясів, 6410 молінієві луки на вапнякових, торфових або мулуватих-суглинистих ґрунтах, 6510 низинні сінокісні луки, 91Е0 Заплавні ліси з вільхи чорної та ясена або з верб; 91F0 Прирічкові ліси змішаного породного складу, з дубу звичайного, в'яза гладкого, в'яза малого, ясеню, уздовж великих рік.

Заплавний Удай
біля с.Кейбалівка,
Національний
природний парк
«Пирятинський»,
Полтавська
область
(фото НПП
«Пирятинський»)

Охорону території та заходи природоохоронного менеджменту на території здійснює національний природний парк «Пирятинський». Заходи розглядаються та затверджуються на науково-технічній раді НПП «Пирятинський». Науковим куратором діяльності НПП «Пирятинський» виступає кафедра екології та зоології Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Головні цілі природоохоронного менеджменту: зберігати в існуючому стані водні, болотні та лісові типи оселищ з Рез.4 Бернської Конвенції (БК) та дод.1 Оселищної Директиви (ОД), підтримувати їхні істотні екологічні властивості; відновлювати за допомогою спеціально визначених заходів лучні та степові типи оселищ з Рез.4 БК та дод.1 ОД; зберігати в існуючому стані популяції цільових видів, зберігати розміри і якість їхніх природних оселищ, застосовувати відновлюючи заходи до зникаючих популяцій. Для кожного типу «Смарагдових» оселищ вибрані відповідні стратегії управління.

Зонування території ґрунтується на оселищному підході та регіональних соціо-економічних факторах. Передбачені: заповідна зона, вкрита переважно болотними і лісовими оселищами; зона невторчання, де у лісових оселищах для збереження істотних екологічних властивостей господарювання дуже лімітоване; зона активних заходів збереження, де зберігаються цільові оселища, які потребують спеціальних відновлюючих заходів (сінокосіння, випасання тощо); зона сталого природокористування, де відсутні цільові оселища і господарська діяльність ведеться згідно з лімітами та правилами.

В рамках Пілотного проекту «Підтримка України в апроксимації законодавства ЄС у сфері навколишнього середовища» (Проект APENA), за фінансування Європейського Союзу у 2018 році розроблено План управління Смарагдовим об'єктом «НПП «Пирятинський»», яким визначені план дій, заходи та програми моніторингу. В якості зацікавлених сторін визначені національний природний парк, органи місцевого самоврядування (сільські ради та міська рада) та суб'єкти господарювання на території (підприємство лісгоспу, фермерські господарства та ін.), з якими має бути організована співпраця для виконання плану дій.

Прим.: Розділ 5.4.2. підготовлений за матеріалами, які надані Національним природним парком «Пирятинський».

5.5. Еколого-освітня та рекреаційна діяльність у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду

Полтавщина надзвичайно багата природними ресурсами та на лікувальні чинники. Цьому сприяють географічне положення, геологічна будова та гідрогеологічні умови.

На жаль, галузь «Туризм» є однією з найпостраждаліших в світі від спалаху COVID-19, який вплинув як на попит, так і на пропозицію.

З 2020 року одним із завдань, яке виконувалося Полтавською обласною державною адміністрацією – це створення умов для розвитку внутрішнього туризму, його розвитку та набуття нових напрямків, зокрема, втілення нових проєктів таких як #Мандруй Україною. Велика кількість людей почала подорожувати саме в межах України. Основним недоліком під час подорожей – є

мало розвинута інфраструктура (проблемні дороги, відсутність спеціальних місць зупинок тощо).

Полтавська обласна державна адміністрація ініціювала створення Координаційної ради з питань розвитку туризму та курортів при облдержадміністрації, яка активно співпрацює з громадськістю, профільними організаціями, вищим навчальним закладам, що готують фахівців за спеціальністю «Туризм» та іншими установами з питань розвитку туристичної галузі Полтавщини. Склад Координаційної ради затверджений наказом Департаменту культури і туризму облдержадміністрації від 11.08.2020р. №97 «Про створення Координаційної ради з питань розвитку туризму та курортів при Полтавській обласній державній адміністрації».

Протягом 2020 року розроблялася Програма розвитку туризму і курортів у Полтавській області на 2021-2025 роки. Головні пріоритети даного документу – це відповідність Державній стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки, а також Стратегії розвитку Полтавської області на 2021-2027 роки.

У рамках зазначеної програми заплановано реалізувати декілька проєктів з підтримки представників бізнесу, зокрема створення фонду Департаменту культури і туризму для підтримки сільського зеленого туризму, креативних індустрій, а також надання безкоштовних платформ для реклами надавачів туристичних послуг. Також планується продовжити реалізацію проєкту «Школа сільського зеленого туризму на Полтавщині», створення нових туристичних маршрутів (промислового, гастро- та активного туризму), проведення форуму для представників санаторно-курортних закладів.

У звітному році активно створювався реєстр туристичних об'єктів, який є складовою загальнодержавного реєстру.

(Прим. вищезгадана інформація підготовлена за матеріалами, які містять Протоколи засідань Координаційної ради з питань розвитку туризму та курортів облдержадміністрації у 2020 році.)

За інформацією, яка розміщена на сайті Департаменту культури і туризму облдержадміністрації справжньою перлиною мережі санаторно-оздоровчих закладів Полтавської області є курорти міста Миргород, смт Нові Санжари, м. Зіньків, смт Велика Багачка, на які приїжджають відпочити та оздоровитися мешканці з усіх регіонів України та з багатьох країн світу. Крім оздоровчої місії курорти Полтавщини виконують ще й культурно-туристичну. У санаторіях області все більше зростає попит на розваги, екскурсії, екотуризм.

Розвитку санаторно-курортної сфери області сприяло прийняття Закону України «Про оголошення природних територій міста Миргорода Полтавської області курортом державного значення». ПрАТ лікувально-оздоровчих закладів «Миргородкурорт» нині є однією із найбільш потужних санаторно-курортних систем в Україні та поширює досвід за межі області.

На території курорту розташований об'єкт природно-заповідного фонду – гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення «Джерело мінеральної води на території парку» площею 2 гектара.

Джерела мінеральних лікувально-оздоровчих вод ефективно використовуються у санаторно-курортних закладах, які розміщуються у Миргородському та Полтавському районах.

Відвідувачі у
дендрологічному парку
загальнодержавного
значення
«Криворудський»

6.ЗЕМЕЛЬНІ РЕСУРСИ І ГРУНТИ

6.1. Структура та стан земельних ресурсів

6.1.1. Структура та динаміка основних видів земельних угідь

Земля є основним національним багатством і перебуває під особливою охороною держави. З усіх земель пріоритетність в охороні та використанні мають землі сільськогосподарського призначення, які, на жаль, найбільше піддаються антропогенному впливу.

Наказом Державної служби статистики України від 19.08.2015 №190, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 08.09.2015 за №1084/27529, наказ Державного комітету статистики України від 05.11.1998 №377 «Про затвердження форм державної статистичної звітності з земельних ресурсів та Інструкції з заповнення державної статистичної звітності з кількісного обліку земель (форми №№ 6-зем, 6а-зем, 6б-зем, 2-зем)» визнано таким, що з 01 січня 2016 року втратив чинність. Тобто останнім звітним періодом кількісного обліку земель за формою 6-зем є 2015 рік. Відповідно до наказу Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства від 30.12.2015 року №337 затверджено форми адміністративної звітності з кількісного обліку земель (форми №№ 11-зем, 12-зем, 15-зем, 16-зем) та Інструкцію щодо їх заповнення, які формуються шляхом узагальнення відомостей за допомогою програмного забезпечення Державного земельного кадастру. Станом на 01.01.2022 відомості за 2016 – 2020 роки з Державного земельного кадастру про землі та земельні ділянки

в межах Полтавської області не узагальнювалася у відповідності до вищевказаного наказу за допомогою згаданого програмного забезпечення Державного земельного кадастру.

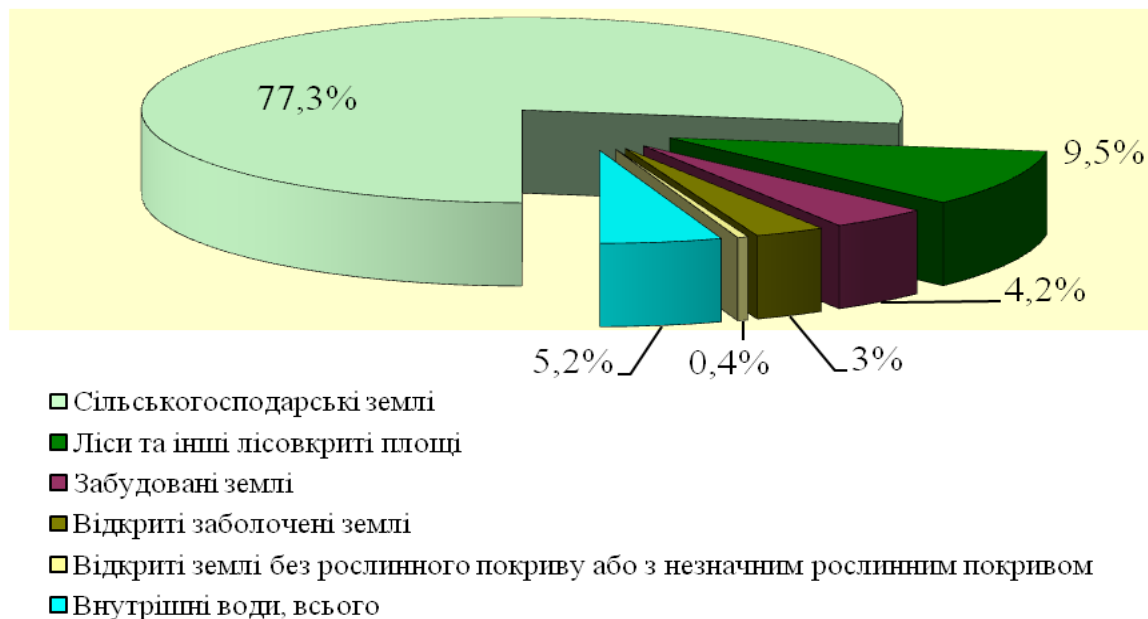
За останніми даними Головного управління Держгеокадастру у Полтавській області (2015 рік) із загальної площі Полтавської області 2875,068тис.га, сільськогосподарські землі складали 2223,198тис.га – 77,3%, сільськогосподарські угіддя 2165,381тис.га, або 75,31%, з них орні землі становили 1774,686тис.га, або 61,7% від усієї території (82% сільськогосподарських угідь). Орні землі представлені, в основному, родючими чорноземами та їх різновидами.

Значних змін у структурі та стані використання земель, в порівнянні з попередніми роками, не відбувалося.

Табл.6.1. Динаміка структури земельного фонду області

Основні види земель та угідь	2001 рік		2005 рік		2010 рік		2013 рік		2014 рік		2015 рік*	
	усього, тис. га	% до загальної площі території	усього, тис. га	% до загальної площі території	усього, тис. га	% до загальної площі території	усього, тис. га	% до загальної площі території	усього, тис. га	% до загальної площі території	усього, тис. га	% до загальної площі території
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Загальна територія	2875,1	100	2875,1	100	2875,1	100	2875,1	100	2875,1	100	2875,1	100
у тому числі:												
1. Сільськогосподарські угіддя	2185,7	76,0	2180,4	75,8	2169,9	75,5	2166,9	75,4	2165,8	75,3	2165,4	75,3
з них:												
рілля	1763,4	61,3	1760,2	61,2	1768,2	61,5	1772,2	61,64	1773,4	61,7	1774,7	61,7
перелogi	43	1,5	43,9	1,5	8,6	0,3	2,9	0,1	2,5	0,1	2,5	0,1
багаторічні насадження	30	1,0	29,7	1,0	29,1	1,0	29,0	1,0	28,9	1,6	28,7	1,0
сіножаті і пасовища	349,3	12,1	346,6	12,1	364,1	12,7	362,9	12,6	361,01	12,6	359,5	12,5
2. Ліси і інші лісовкриті площі	271,8	9,5	275,8	9,6	282,5	9,8	284,5	9,9	285,7	9,9	286,03	9,95
з них вкриті лісовою рослинністю	236,4	8,2	252,1	8,8	255,1	8,9	256,2	8,9	256,6	8,9	255,4	8,9
3. Забудовані землі	106,5	3,7	113,5	3,9	117,7	4,1	119,1	4,2	119,2	4,1	119,4	4,2
4. Відкриті заболочені землі	85,9	3,0	85,9	3,0	85,4	3,0	85,4	3,0	85,3	3,0	85,1	3,0
5. Відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом (піски, яри, землі, зайняті зсувами, щебенем, галькою, голими скелями)	19,3	0,7	13,0	0,5	12,7	0,4	12,7	0,4	12,7	0,4	12,9	0,45
6. Інші землі	57,4	2,0	58,1	2,0	58,5	2,0	57,9	2,0	57,87	2,0	57,82	2,01
Усього земель (суша)	2726,6	94,8	2726,8	94,8	2726,7	94,8	2726,6	94,8	2726,6	94,8	2726,6	94,8
Території, що покриті поверхневими водами	148,4	5,2	148,3	5,2	148,4	5,2	148,5	5,2	148,5	5,2	148,4	5,2

* – останні дані Головного управління Держгеокадастру у Полтавській області

Рис.6.1. Структура земельного фонду Полтавської області

На базі Полтавського державного аграрного університету за сприяння Департаменту агропромислового розвитку облдержадміністрації утворено «Центр Індустрія 4.0» та підписано меморандум про співпрацю. Це надало можливість залучати науковців, розробників та фахових спеціалістів до вирішення складних технічних завдань та проведення моніторингу використання природних ресурсів.

За інформацією, наданою Департаментом агропромислового розвитку облдержадміністрації, до Державного земельного кадастру внесено 2,1 млн га всіх земель Полтавщини та 1,8 млн га або 82% земель сільськогосподарського призначення (по Україні 76%).

У 2021 році Полтавською обласною радою затверджена Програма ефективного використання земельних ресурсів Полтавщини на період 2022 – 2027 років.

Виконання заходів зазначеної програми сприятиме збільшенню надходжень до місцевих бюджетів від орендної плати за земельні ділянки та водні об'єкти орієнтовним обсягом до 27,0 млн грн.

На території Полтавської області рахується 285,9 тис. га земель лісгосподарського призначення. Потребує інвентаризації 135,7 тис. га.

За кошти державного бюджету проведено інвентаризацію земель лісового фонду державної власності на площі 20,3 тис. га. За кошти обласного бюджету проінвентаризовано 7,9 тис. га.

6.1.2. Стан ґрунтів

На Полтавщині переважають сільськогосподарські землі, що знаходяться під ріллею, тобто використовуються для посіву та вирощування сільськогосподарських культур. За даними Головного управління Держгеокадастру в Полтавській області, доля таких земель від загальної кількості сільськогосподарських угідь – близько 62% в цілому по області. Це свідчить про значний агроресурсний потенціал області. Незначний, відсоток земель припадає на багаторічні насадження – 1,0%,

тобто на землі під виноградниками, садами та іншими багаторічними насадженнями. Сіножаті та пасовища займають приблизно 12% земель в області.

Поля
Полтавщини

До складу сільськогосподарських земель входять не лише сільськогосподарські угіддя але і землі, які не використовуються для посіву та вирощування культур. До таких земель належать землі під господарськими будівлями та дворами; землі під шляхами та прогонами; землі, що перебувають у стадії меліоративного будівництва та відновлення родючості; землі тимчасової консервації; забруднені сільськогосподарські угіддя, що не використовуються для сільськогосподарського виробництва. Ці землі в області становлять трохи більше 2 відсотків.

Потрібно зазначити, що більшу частину території області (до 65%), займають чорноземи – найродючіші різновиди ґрунтів.

Ключовими показниками при визначенні родючості ґрунту є поживні речовини та кислотність ґрунту. До поживних речовин відносять основні біогенні елементи (азот, фосфор, калій) та гумус ґрунту.

Гумус виступає як джерело азоту та інших елементів, пріоритетних і необхідних для рослин та мікроорганізмів, це важливий фактор продуктивності та родючості ґрунтів.

Полтавська філія ДУ «Держґрунтохорона» інформує: площа ґрунтів області за низьким вмістом гумусу становить – 1,0%, за середнім – 24,0%, за підвищеним – 70,0%, за високим – 5,0 відсотка.

У порівнянні з іншими регіонами України, Полтавська область має один із найвищих показників вмісту гумусу в ґрунтах.

Азот, фосфор та калій є основними поживними елементами, що впливають на ріст та розвиток рослин. Їх забезпеченість у ґрунтах Полтавської області є достатньою для вирощування сільськогосподарських культур.

За останніми даними Полтавської філії ДУ «Держґрунтохорона»:

- площа ґрунтів області за дуже низьким вмістом азоту, що легко гідролізується становить – 11,8%, за низьким – 69,1%, за середнім – 14,3%, за підвищеним – 4,8%;
- площа ґрунтів області за низьким вмістом рухомих сполук фосфору становить 3,0%, за середнім – 18,8%, за підвищеним – 58,2% за високим – 18,0%, за дуже високим – 2,0%;
- площа ґрунтів області за низьким вмістом рухомих сполук калію становить 2,0%, за середнім – 19,4%, за підвищеним – 40,9% за високим – 32,3%, за дуже високим – 5,4 відсотка.

Полтавська область має сприятливі умови та оптимальні показники, які визначають родючість ґрунту для розвитку сільського господарства. Але потрібно запобігати виснаженню ґрунту, контролювати вищезазначені показники, відновлювати їх в ґрунтах.

Полтавською філією ДУ «Держґрунтохорона» проводяться спостереження за вмістом залишкових кількостей таких пестицидів, як ДДТ та його метаболітів, ГХЦГ та суми його ізомерів, радіонуклідів цезію 137 і стронцію 90, солей свинцю, кадмію, міді, цинку і ртуті та вмісту нітратів у воді. З 2013 року визначаються залишкові кількості пестицидів – диметоат та ацетхлор.

Табл. 6.2. Визначення вмісту у ґрунтах залишкових кількостей пестицидів (середній по області)

Пестициди	Кількість проб			Вміст ЗКП, мг/кг			ГДК*, мг/кг	Населений пункт, господарство, де було перевищення ГДК
	проаналізовано	забруднено	із вмістом вище ГДК	середній	мінімальний	максимальний		
1	2	3	4	5	6	7	8	9
ДДТ з метаболітами	23	–	–	–	–	–	0,1	–
ГХЦГ сума ізомерів	23	–	–	–	–	–	0,1	–
2,4-Д амінна сіль	23	–	–	–	–	–	0,25	–
Диметоат	–	–	–	–	–	–	0,3	–
Атразин	–	–	–	–	–	–	0,01	–
Ацетохлор	–	–	–	–	–	–	0,5	–

Примітка.

* – санітарно - токсикологічний

Залишкових кількостей у зразках ґрунту, відібраних на моніторингових ділянках, з перевищенням ГДК – не виявлено. Вміст солей важких металів також не перевищує ГДК.

Табл. 6.3 Забруднення земель сільськогосподарського призначення (середній по області)

Важкі метали	Кількість проб, штук		Вміст забруднювача, мг/кг			ГДК, мг/кг	Населений пункт-господарство, де було перевищення ГДК
	проаналізовано	з них з вмістом вище ГДК	мінімальний	середній	максимальний		
1	2	3	4	5	6	7	8
Cd	–	–	0,26	0,28	0,31	0,7	–
Pb	–	–	1,34	1,50	1,52	6,0	–
Hg	–	–	0,029	0,031	0,032	2,1	–
Cu	–	–	0,59	0,64	0,7	3,0	–
Zn	–	–	0,92	0,96	1,0	23,0	–
Co	–	–	–	–	–	–	–
Ni	–	–	–	–	–	–	–
Mn	–	–	–	–	–	–	–
		23					

Примітка.

– таблиця складена за даними Полтавської філії ДУ «Держгрунтохорона»

Вміст радіонуклідів цезію 137 в орному шарі ґрунту становить менше 1Кі/км².

6.1.3. Деградація земель

Незважаючи на значні площі зайняті чорноземами та високий вміст гумусу в ґрунтах, в Полтавській області мають місце процеси, що негативно позначаються на стані ґрунту та зменшують родючість ґрунту.

Основним процесом є втрата гумусу ґрунту. До цього призводять деградація ґрунту (а саме ерозія), незбалансований виніс та внесення поживних речовин в ґрунт. Як наслідок, відбувається втрата поживних речовин ґрунтом та різке зменшення родючості ґрунту.

Зсуви та абразія берегів водних об'єктів також негативно позначаються на стані земельних ресурсів області.

Відповідно до останнього Витягу з матеріалів за область до Аналітичного огляду стану техногенної і природної безпеки в Україні (дані Департаменту з питань оборонної роботи, цивільного захисту та взаємодії з правоохоронними органами Полтавської облдержадміністрації) за 2019 рік, ураження території від зсувів становить у м.Полтава – 4,383км² (61 зсув), у смт.Опішня – 2,209км² (32 зсуви) у м.Лубни – 1,651км² (12 зсувів), у смт.Шишаки – 3,243км² (53 зсуви), у м.Гадяч – 1,624км² (17 зсувів), у м.Кобеляки – 1,433км² (9 зсувів), у м.Карлівка – 0,936км² (6 зсувів). Загальна площа ураження становить – 15,479км².

Однією з проблем області є процес абразії берегів Кременчуцького водосховища. Втрата земель на рік складає від 3 до 4 метрів берегової лінії, а на окремих ділянках до 7 метрів.

6.2. Основні чинники антропогенного впливу на земельні ресурси та ґрунти

За даними спостережень, починаючи з 60-х років минулого століття, в ґрунтах Полтавщини відбувається поступове зменшення вмісту гумусу.

Табл.6.4. Характеристика ґрунтів за вмістом гумусу

Рік	Площа ґрунтів, %						Середньозважений показник, %
	дуже низький < 1,1	низький 1,1-2,0	середній 2,1-3,0	підвищений 3,1-4,0	високий 4,1-5,0	дуже високий > 5,0	
1	2	3	4	5	6	7	8
2013	0,0%	2,0%	40,7%	46,2%	10,9%	0,2%	3,26%
2014	0,0%	2,1%	49,2%	37,5%	10,5%	0,7%	—
2015	0,0%	1,3%	58,7%	37,0%	3,2%	0,1%	3,0%
2016	0,0%	2,4%	46,7%	39,0%	11,2%	0,7%	3,18%
2017	0,0%	0,27%	21,44%	56,39%	20,59%	1,31%	3,55%
2018	0,1%	2,2%	33,3%	60,4%	3,9%	0,1%	3,19%
2019	—	0,7%	55,3%	42,0%	2,0%	—	3,01%
2020	—	2,9%	48,6%	45,1%	3,4%	—	3,08%
2021	-	1,0%	24,0%	70,0%	5,0%	0	3,38%

Примітка.

* – таблиця складена за результатами агрохімічної паспортизації Полтавської філії ДУ «Держґрунтохорона»

Серед основних чинників негативного впливу на земельні ресурси сільськогосподарського виробництва є:

- значна розораність земель і, що найбільш небезпечно, на схилах;
- порушення і не дотримування сівозмін;
- застосування важкої техніки;
- недостатність внесення органічних та мінеральних добрив (на орні землі запасу сільських рад добрива не вносяться взагалі);
- надмірна насиченість структури посівних площ технічними культурами і, особливо, соняшником;
- зупинка будівництва протиерозійних гідротехнічних споруд.

Як відомо, розораність земель в Україні є найвищою в Європі. Більше чверті ріллі Європи припадає на Україну, тоді як частка її території менше 6%. В Полтавській області розорано близько 64% території, більше, ніж в середньому по Україні (до 60%). Подібне використання земельних ресурсів не відповідає вимогам раціонального природокористування. Співвідношення площ ріллі, природних кормових угідь, лісових насаджень, що склалося, негативно впливає на стійкість агроландшафту.

Табл.6.5. *Порушені, відпрацьовані землі та їх рекультивация*

Землі	2000 рік	2005 рік	2010 рік	2011 рік	2012 рік	2013 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Порушені, тис.га	5,733	5,956	0,611	0,119	0,462	0,054	0,030	0,019	0,007	0,045	0,004	0,000	0,0
% до загальної площі області	0,199	0,207	0,021	0,004	0,016	0,002	0,001	0,001	0,0002	0,002	0,000	0,000	0,0
Відпрацьовані, тис.га	0,699	0,601	0,114	0,067	0,089	0,062	0,478	0,052	0,015	0,230	0,015	0,003	0,0
% до загальної площі області	0,024	0,021	0,004	0,002	0,003	0,002	0,017	0,002	0,001	0,001	0,000	0,000	0,0
Рекультивовані, тис.га	0,279	0,097	0,135	0,122	0,124	0,099	0,045	0,037	0,015	0,023	0,015	0,003	0,0
% до загальної площі області	0,010	0,003	0,005	0,004	0,004	0,003	0,002	0,001	0,001	0,000	0,000	0,000	0,0

Серед об'єктів промисловості найбільший негативний вплив на стан земельних угідь в області чинять підприємства нафтогазового комплексу при будівництві та експлуатації газонафтових свердловин і трубопровідного транспорту та при пошкодженнях трубопроводів, найчастіше – навмисних, з метою крадіжок газоконденсату.

Загрозу для навколишнього середовища складають заборонені до використання, непридатні та змішані агрохімікати.

Орієнтовно за даними територіальних громад залишилось непридатних ХЗЗР станом на 01.01.2022: в Пирятинській міській територіальній громаді – 4,40 т; в Лохвицькій територіальній громаді – 3,05 т; в Заводській міській раді – 25 т; в Гребінківській міській раді – 9,1 т; в Ромоданівській селищній раді – 15 т.

Значної шкоди земельним ресурсам завдають ПрАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат», ТОВ «Єрстівський гірничо-збагачувальний комбінат», ТОВ «Біланівський гірничо-збагачувальний комбінат», ПАТ «Укртатнафта» (нафтопереробний завод) – внаслідок специфіки технології виробництва, з підприємств енергетичного комплексу – Кременчуцька ГЕС, – водами Кременчуцького водосховища інтенсивно розмивається берег на території Кременчуцького району.

6.3. Охорона земель

6.3.1. Практичні заходи

Завданням охорони земель є забезпечення збереження та відновлення земельних ресурсів, екологічної цінності природних і набутих якостей землі.

За останніми даними Головного управління Держгеокадастру у Полтавській області у 2018 році проводилася консервація на 0,025тис.га земель сільськогосподарських угідь – приблизно на рівні 2017року, а саме – 0,030тис.га (у 2015р. – 0,058тис.га, у 2014 – 0,133тис.га, у 2013р. – 0,436тис.га земель), потребують консервації ще 36,6тис. гектарів (1,27% до загальної площі території). У 2016 році, а також у 2019-2021 роках консервація деградованих та малопродуктивних земель – не проводилася.

Полтавські чорноземи
(найродючіші різновиди
грунтів)

Щорічно на проведення заходів з охорони і раціонального використання земель направляються кошти фонду охорони навколишнього природного середовища Полтавської області.

У 2016 році Полтавське обласне управління водного господарства отримало кошти (8,154тис.грн.) на перерахунок кошторисної документації та експертизу по об'єкту «Берегоукріплювальні заходи на Кременчуцькому водосховищі в районі селища Градизьк для захисту Державного геологічного пам'ятнику гори «Пивиха» Глобинського району Полтавської області (І черга). У 2019 році берегоукріплення нижнього ставка у національному музеї-заповіднику М. В. Гоголя в с.Гоголево Шишацького району (корегування) профінансовано з обласного екологічного фонду у сумі 6690,647тис. гривень. У 2020 році рішенням тридцять першої сесії сьомго скликання від 28.02.2020р. за №1294 «Про затвердження Переліку природоохоронних заходів для фінансування з фонду охорони навколишнього природного середовища Полтавської області у 2020 році», спрямовано кошти на берегоукріплювальні заходи на Кременчуцькому водосховищі в районі с.Мозоліївка Глобинського району у сумі 12823,905тис.грн. Кошти освоював Регіональний офіс водних ресурсів у Полтавській області. Введено в експлуатацію 400м берега. У 2021 році рішенням пленарного засідання п'ятої сесії восьмого скликання від 06.07.2021 р. за № 195 «Про внесення змін до Переліку природоохоронних заходів для

фінансування з фонду охорони навколишнього природного середовища Полтавської області в 2021 році», спрямовано кошти на коригування проектно-кошторисної документації та експертизу проекту по об'єкту "Берегоукріплювальні заходи на Кременчуцькому водосховищі в районі с. Мозоліївка Глобинського району" І черга. Кошти у розмірі 240,5 тис. грн освоював Регіональний офіс водних ресурсів у Полтавській області.

6.3.2. Нормативно-правове, фінансове та інституційне забезпечення, міжнародне співробітництво

Відповідно до статті 1 Закону України «Про охорону земель», охорона земель – система правових, організаційних, економічних, технологічних та інших заходів, спрямованих на раціональне використання земель, запобігання необґрунтованому вилученню земель сільськогосподарського призначення для несільськогосподарських потреб, захист від шкідливого антропогенного впливу, відтворення і підвищення родючості ґрунтів, підвищення продуктивності земель лісового фонду, забезпечення особливого режиму використання земель природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення.

Згідно з повноваженнями, спеціалісти Департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації у 2021 році розглянули матеріали та надали роз'яснення установам, організаціям та підприємствам щодо відведення 101 земельних ділянок, у тому числі про належність земель до природно-заповідного фонду, (у 2020 році – щодо 2136 земельних ділянок, у 2019 році – щодо 2282, у 2018 році щодо 2436, у 2017р. – 3070).

Також у 2021 році видано 23 висновки про погодження матеріалів вибору земельної ділянки природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення, земельної ділянки, розташованої на території чи в межах об'єкта природно-заповідного фонду або в межах прибережної захисної смуги. Усі зазначені проекти погоджені відповідно до чинного законодавства. У 2020 розглянуто 16 таких матеріалів; у 2019 – 16, у 2018р. – 8, у 2017р. – 9 висновків.

Крім того Департаментом підготовлено 82 проекти розпоряджень голови облдержадміністрації «Про надання дозволу на розробку проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки» та «Про затвердження технічної документації із землеустрою щодо встановлення (відновлення) меж земельної ділянки в натурі (на місцевості)» (у 2020 – 41, у 2019р. – 187, у 2018р. – 305, у 2017р. – 86).

7. НАДРА

7.1. Мінерально-сировинна база

7.1.1. Стан та використання мінерально-сировинної бази

(Відповідно до Закону України від 03.03.2022 № 2115-IX «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» у період дії воєнного стану або стану війни, а також протягом трьох місяців після його завершення, органи державної статистики призупиняють оприлюднення статистичної інформації, тому деяка інформація зазначена за попередній період)

Різноманітність геологічної будови території Полтавщини обумовлює наявність в надрах покладів різноманітних корисних копалин.

Територія Полтавської області охоплює центральну частину Дніпровсько-Донецької западини та місце її поєднання з Українським кристалічним щитом.

Однак найціннішими у надрах Дніпровсько-Донецької западини як геологічної структури, що простягається з північного заходу на південний схід та охоплює північні, центральні і східні райони області, є поклади вуглеводнів – нафти, природного газу та газового конденсату.

Крім нафти, газу і газового конденсату, родовища вуглеводнів містять такі корисні речовини як гелій, етан, пропан та бутан, які вилучаються у процесі первинної підготовки вуглеводнів.

Табл. 7.1. Мінерально - сировинна база*
(інформація за 2021 рік відсутня)

Види корисних копалин	Одиниця виміру	Вироблено сировини		Примітка
		2019 рік	2020 рік	
1	2	3	4	5
Нафта сира, у тому числі нафта, одержана з мінералів бітумінозних	тис. т	178,5	160,4	89,9% обсягів 2019 року
Газовий конденсат природний, одержаний з родовищ газу природного	тис. т	447,2	438,7	98,2% обсягів 2019 року
Газ природний скраплений або в газоподібному стані	млн. м3	8742,0	8920,3	102,0% обсягів 2019 року
Руди та концентрати залізні неагломеровані	тис. т	к	...	
Руди та концентрати залізні агломеровані	тис. т	к	к	
Піски будівельні, такі як глинисті, каолінові, полевошпатові (крім кременистих та металоносних пісків)	тис. т	613,5	691,7	113,3% обсягів 2019 року
Інший камінь дроблений, який використовується як наповнювач бетону, для дорожнього покриття та подібних цілей (крім гальки, гравію, кремнію, вапняку, доломіту та іншого вапнякового каменю)	тис. т	8249,5	10367,5	120,4% обсягів 2019 року
Сіль (уключаючи сіль денатуровану) і хлорид натрію чистий, розчинені або не розчинені у воді, з вмістом або ні речовин, які запобігають злипанню чи забезпечують сипучість	т	к	к	

Примітка.

* – за даними Головного управління статистики у Полтавській області з виробництва основних видів промислової продукції за 2019 та 2020 роки;

к – дані не оприлюднюються Головним управлінням статистики у Полтавській області з метою забезпечення виконання вимог Закону України «Про державну статистику» щодо конфіденційності статистичної інформації

За даними Головного управління статистики у Полтавській області у 2020 році виробництво нафти сирової та газового конденсату (природного, одержаного з родовищ газу природного) у порівнянні з попереднім роком зменшилося на 10,1% і 1,8% відповідно; виробництво каменю дробленого, який використовується як наповнювач бетону, для дорожнього покриття та подібних цілей збільшилося на 20,4%; виробництво газу природного скрапленого або у газоподібному стані дещо зросло – на 2,0% від обсягів попереднього року.

Природні паливно-енергетичні ресурси області представлені природним газом, газовим конденсатом та нафтою.

Вуглеводневий потенціал (запаси) Полтавської області складає біля 2,0 млрд.т умовного палива, перспективні і прогнозні ресурси (за попередньою оцінкою) понад 1,0 млрд.т.

Відповідно до інформації з Державного кадастру родовищ та проявів корисних копалин на території області обліковується 86 родовища вуглеводнів, з яких 65, що розробляються та 7 знаходяться на консервації.

Видобуток вуглеводнів здійснюється у 34 територіальних г районах області

У вказаній галузі в області працює 39 підприємств різної форми власності та обліковується 102 спеціальних дозволів на користування нафтогазоносними надрами.

Питома вага видобутку вуглеводнів на Полтавщині від загальнодержавного складала: газового конденсату – 59,7%; газу природного – 44,9%; нафти сирової – 9,6%.

З породами Українського щита (гранітами, діоритами, мігматитами, діабазами), що виходять на поверхню в районі міста Кременчука та міста Комсомольська, пов'язані родовища залізної руди (кварцитів залізистих) Кременчуцького залізорудного району та родовища будівельного каменю.

Табл. 7.2. Використання надр (родовища залізної руди (кварцитів залізистих) станом на 01.01.2021р.)

№ з.п.	Загальна кількість кар'єрів, шахт, розрізів та розробок	Наявність документації			Загальна площа порушених земель, га	Площа відпрацьованих земель, що підлягають рекультивції	Рекультивовано в 2020р, га.
		гірничий відвід	земельний відвід	ліцензії			
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Кар'єр розроблення залізної руди ПрАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат» (Розробка залізистих	акт про надання гірничого відводу від 25.10.2017 №3262	Державний акт на право постійного користування землею від 20.06.2001 серія І-ПЛ № 002758	від 28.07.2017 № 1012	4646,751*	0	0

1	2	3	4	5	6	7	8
	кварцитів Горішне-Плавнівсько-Лавриківської ділянки надр. Горішне-Плавнівське та Лавриківське родовища)						
2	Єристівське родовище залізистих кварцитів ТОВ «Єристівський ГЗК»	акт про надання гірничого відводу від 04.09.2012 №2226 на площу 604,2га	Договори по оренді землі: - №487/50107 від 08.12.2017; - №486/50107 від 08.12.2017; - № 4/18 від 02.03.2018; - № 68/50107 від 03.10.2016; - № 495/50107 від 12.12.2017; - № 485/50107 від 08.12.2017; - №2/18 від 02.03.2018; - №3/18 від 02.03.2018; - № 510/1/50107 від 21.12.2017.	Спеціальний дозвіл на користування надрами № 2768 від 27.09.2022 року	350,5 га	474 га (після повного відпрацювання кар'єру)	
3	Біланівське родовище залізистих кварцитів (дослідно-промислова ділянка)	акт про надання гірничого відводу від 12.07.2016 №3117 на площу 140,5га	Договори оренди землі: <u>від 21.03.2011</u> №4 (38,0306га); <u>від 18.01.2013</u> №16 (89,1665га, 5,847га та 4,7913га); <u>від 26.01.2015</u> №10/1/60109 (154,75га); <u>від 15.08.2017</u> №155/60109 (8,6355га); №156/60109 (4,2058га); №157/60109 (1,111га); №158/60109 (12,5911га); №159/60109 (11,8825га); №160/60109 (8,5753га); №161/60109 (28,1015га); №162/60109 (11,3026га); №163/60109 (4,2256га); №164/60109 (13,352га); №165/60109 (21,4294га); №166/60109 (0,0879) №167/60109 10,0628га); <u>від 22.08.2017</u> №173/60109 (7,1693га); <u>від 16.11.2017</u> №128/60109 (6,2769га); №129/60109 (1,4668га); <u>від 29.12.2017</u> №276/60109 (2,6612га); №277/60109 (5,9748га); <u>від 19.02.2018</u> №20/1/60109 (10,6704га); <u>від 06.06.2018</u> №102/60109 (2,2359га); №103/60109 (12,89га); <u>від 26.06.2018</u> №121/60109 (11,8017га); №122/60109 (6,5га); №123/60109 (0,1168га);	Дозвіл від 20.12.2004 №3572	130,0691	—	—

1	2	3	4	5	6	7	8
			<u>Від 08.04.2019</u> №58/60109 (1,0062га); №59/60109 (8,6354га); №60/60109 (5,4271га); №61/60109 (2,2028га); №62/60109 (2,1564га); <u>Від 17.05.2019</u> №88/60109 (2,7144га); №89/60109 (8,6003га); №90/60109 (7,0521га); <u>Від 29.05.2019</u> №110/60109 (0,4285га); <u>Від 23.07.2019</u> №164/60109 (2,9855га); №166/60109 (2,5967га); <u>Від 08.10.2019</u> №224/60109 (1,1613га); <u>Від 10.10.2019</u> №227/60109 (3,1616га); <u>Від 30.10.2019</u> №241/60109 (0,6601га); №242/60109 (8,6га); №243/60109 (7,98га); <u>Від 13.12.2019</u> №265/60109 (35,0629га); <u>Від 24.07.2020</u> №78/60109 (8,6353га); <u>Від 28.07.2020</u> №82/60109 (7,7894га); <u>Від 30.07.2020</u> №86/60109 (24,1565га); №87/60109 (13,3075га); <u>Від 23.09.2020</u> №113/60109 (19,7866га); №114/60109 (27,2494га); <u>Від 05.10.2020</u> №117/60109 (0,0551га); №118/60109 (1,0001га); №119/60109 (0,0956га); №120/60109 (4,153га); №121/60109 (1,6037га); №122/60109 (2,7258га). <u>Від 23.06.2021</u> №101/60109 (1,0303 га); №102/60109 (0,3906 га); №103/60109 (0,5050 га) <u>Від 13.08.2021</u> №135/60109/49/21 (0,4143 га) №136/60109/48/21 (0,2186 га) №137/60109/47/21 (1,1251 га) <u>Від 15.09.2021</u> №145/60109 (0,6888 га) <u>Від 22.09.2021</u> №149/60109 (4,0036 га) <u>Від 20.12.2021</u> №77/21 (5,5744 га).				

Примітка.

* – в одному кар'єрі розробляється два родовища – Лавриківське та Горішне-Плавнівське;

Крім того Державний фонд родовищ України включає розвідані у Полтавській області ділянки мінеральних підземних вод, питних і технічних підземних вод, бішофітової руди сирови, гранітів, мігматитів, торфу.

Крім корисних копалин загальнодержавного значення, на території області розвідані близько 90 родовищ з корисними копалинами місцевого значення – такі як глина тугоплавка, глина керамзитова, суглинки, пісок для дорожнього будівництва та благоустрою, пісок для силікатних блоків і цегли, пісок для бетону і будівельних розчинів та інші (інформація Державного науково-виробничого підприємства «Державний інформаційний геологічний фонд України»).

7.2. Система моніторингу геологічного середовища

7.2.1. Підземні води: ресурси, використання, якість

Моніторинг підземних вод на території Полтавської області здійснює Харківська КГП КП «Південукргеологія» (за останніми даними – 71 точка спостережень). Більшість охоплених спостереженнями точок характеризують природний режим ґрунтових вод (про осередки та ділянки забруднення міжпластових водоносних горизонтів підприємство у 2020 році не інформувало).

За даними порталу електронних послуг Державного агентства водних ресурсів на території Полтавської області у 2021 році видобуто 69,833 млн.м³ підземних вод – на 5,9% більше ніж у попередньому році (у 2021 – 65,361 млн.м³ підземних вод, у 2019р. – 69,83млн.м³, у 2018р. – 73,12млн.м³, у 2017р. – 76,36млн.м³); використано – 45,664млн.м³ підземних вод, що на 4,052млн.м³ (або 8,87%) більше у порівнянні з 2020 роком (41,612млн.м³).

Після ліквідації, реорганізації сільськогосподарських підприємств значна кількість водних свердловин залишається безхазяйними. Належні умови їх експлуатації не дотримуються, технічний стан незадовільний. Недіючі свердловини являють собою потенційні джерела забруднення підземних водоносних горизонтів.

7.2.2. Екзогенні геологічні процеси

Головним проблемним питанням щодо екологічного стану залишається постійне руйнування берегів Кременчуцького водосховища внаслідок водної абразії. Замулення водосховища обумовлене втратою об'єму води за рахунок надходження з водозбору наносів, вітрового переносу пісків з суші, випадіння в осад біомаси водної рослинності і руйнування берегів хвилею.

Регіональний офіс водних ресурсів у Полтавській області інформує.

У 1959 році було побудовано гідровузол Кременчуцької гідроелектростанції на Дніпрі. З цього часу почалося заповнення водою Кременчуцького водосховища, яке розміщено на території Черкаської, Полтавської і Кіровоградської областей. Важливою особливістю є те, що воно поміж інших водосховищ на Дніпрі має найбільшу регулюючу місткість – 13,5 млрд. куб метрів води. Це дає змогу перерозподілити стік річки протягом року відповідно до потреб народного господарства України.

Створення водосховища призвело до активізації хвильової абразії берегів. Довжина берегової зони Кременчуцького водосховища в межах Полтавської області становить 156,2 кілометри. Береги, що піддаються розмиву (абразійні) в межах Кременчуцького району мають загальну довжину 46,9 кілометрів. За період експлуатації водосховища внаслідок вітрохвильового навантаження та різких змін рівнів води майже по всій довжині берегової лінії відбувся більш або менш значний розмив і утворення пологих підводних мілин або крутих обривистих берегових уступів. Найбільшого руйнування зазнають береги поблизу населених пунктів Васьківка, Пронозівка, Мозоліївка, Градизьк Максимівка Кременчуцького районів. Берегообвалення захоплює різні землі, лісозахисні насадження, присадибні ділянки, створюється загроза руйнування житлових будинків та підсобних будівель в цих населених пунктах. Інтенсивність розмиву цих берегів становить 3-7м, а в окремі роки до 10-15 метрів в рік.

Водна абразія берегів
Кременчуцького
водосховища

Хвилі Кременчуцького водосховища зруйнували 800га прибережних земель, що привело до безповоротних втрат найцінніших природних нерестовищ риб нижньої та середньої частини водосховища, які знаходяться на території Полтавської області.

Значної шкоди довкіллю завдають зсувні процеси – 785шт. (за останніми даними Харківської КГП КП «Південукргеологія»). Загальна площа поширення зсувних процесів складає 66,55км², або 0,23% площі області.

Табл. 7.3. Поширення екзогенних геологічних процесів (ЕГП)*

№ з/п	Вид (ЕГП)	Площа поширення, км2	Кількість проявів, од.	% ураженості регіону
1	2	3	4	5
1	Зсуви	66,55	785	0,23
2	Підтоплення	0,0656		0,00002

Примітка.

- * на даними Харківської комплексної геологічної експедиції Державної служби геології та надр України Казенного підприємства «Південукргеологія», які отримані під час проведення польових робіт у межах Полтавської області у період 2013-2017р..

Відповідно до останнього Витягу з матеріалів за область до Аналітичного огляду стану техногенної і природної безпеки в Україні (дані Департаменту з питань оборонної роботи, цивільного захисту та взаємодії з правоохоронними органами Полтавської облдержадміністрації) за 2019 рік, ураження території від зсувів становило у м.Полтава – 4,383км² (61 зсув), у смт.Опішня – 2,209км² (32 зсуви) у м.Лубни – 1,651км² (12 зсувів), у смт.Шишаки – 3,243км² (53 зсуви), у м.Гадяч – 1,624км² (17 зсувів), у м.Кобеляки – 1,433км² (9 зсувів), у м.Карлівка – 0,936км² (6 зсувів). Загальна площа ураження – 15,479км².

7.3. Дозвільна діяльність у сфері використання надр

Природні ресурси підземних вод є одним із основних джерел господарсько-питного водопостачання населених пунктів області.

Основними водоносними горизонтами, придатними до використання, на території області є: четвертинний (алювіальний) Полтавський, Харківський, Бучакський, Сінеман-нижньокрейдовий і Юрський. Найбільше розповсюджений Бучакський водоносний горизонт, який залягає на відносно невеликих глибинах і повсюди на території області.

Протягом 2021 року Департаментом екології та природних ресурсів облдержадміністрації розглянуто 84 та погоджено 26 індивідуальних поточних технологічних нормативів використання питної води для підприємств водопровідно-каналізаційного господарства області (у 2020 р – 55, у 2019р. – 45, у 2018р. – 36, у 2017р. – 77).

Відповідно до Закону України від 07.02.2017 р. №1830-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, що регулюють відносини, пов'язані з одержанням документів дозвільного характеру щодо спеціального водокористування» після 04.06.2017р. дозволи на спеціальне водокористування видаються територіальними органами Держводагентства.

У 2021 році Сектором у Полтавській області Держводагентства (за даними Порталу електронних послуг Державного агентства водних ресурсів) видано 204 дозволів (у 2020 році – 137, у 2019 і у 2018р. 97 кожного року) на спеціальне водокористування короткострокових (до 3 років). Протягом звітнього року анульовано 94 короткострокових дозволів.

Розгляд матеріалів та надання погоджень щодо користування надрами в області здійснює Державна екологічна інспекція у Полтавській області.

7.4. Геологічний контроль за вивченням та використанням надр

Державною екологічною інспекцією у сфері охорони та використання надр здійснюються перевірки підземних водних ресурсів, у разі порушень складаються протоколи та виносяться постанови про притягнення до адміністративної відповідальності, а також пред'являються претензії та нараховуються збитки. У разі відмови відшкодовувати збитки, які заподіяні довікільлю, призупиняється діяльність суб'єктів господарювання, матеріали передаються у правоохоронні органи, порушуються кримінальні справи.

Відповідно до Звітності державного контролю у 2021 році Державною екологічною інспекцією Центрального округу (далі Держекоінспекція) у межах Полтавської області здійснено 114 перевірок стосовно дотриманням вимог природоохоронного законодавства у сфері використання підземних вод, складено 91 адміністративних протоколів, притягнуто до відповідальності 82 посадові особи та громадяни. Сума штрафів склала 19,941тис.грн. з яких стягнуто 24,65тис.грн (з врахуванням попередніх років). За порушення законодавства нараховано та пред'явлено 17 позовів на суму 12263,728тис.грн, стягнуто 14 на суму 154,563 тис.грн, два матеріали передано у правоохоронні органи.

Крім того, з метою виявлення порушень законодавства у сфері використання надр, Держекоінспекцією здійснено 51 перевірку під час яких складено 25 протоколів та притягнуто до адміністративної відповідальності 20 осіб, нараховано 15,555тис.грн штрафів, з яких стягнуто 12,325 тис. грн; чотири справи передано до правоохоронних органів, пред'явлено позовів – 8 на суму 2885,873, стягнуто 1 на суму – 163,036 тис. грн.

Нагляд (контроль) за дотриманням умов спеціальних дозволів на користування надрами в частині державного гірничого нагляду на території області здійснює Управління Держпраці у Полтавській області.

8. ВІДХОДИ

8.1. Структура утворення та накопичення відходів

(Відповідно до Закону України від 03.03.2022 № 2115-IX «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» у період дії воєнного стану або стану війни, а також протягом трьох місяців після його завершення, органи державної статистики призупиняють оприлюднення статистичної інформації, тому деяка інформація зазначена за попередній період)

За даними Головного управління статистики у Полтавській області, у 2020р. від економічної діяльності підприємств та організацій і в домогосподарствах області утворилось 2721,689тис.т (у 2019р. – 4541,850тис.т; у 2018р. – 4891,344тис.т; у 2017р. – 4110,990; у 2016р. – 5421,2тис.) відходів, що на 40% менше ніж у попередньому році (без врахування утвореної пустої породи від видобування корисних копалин, а саме за 2020 рік – 76941,503тис.т за 2019р. – 92900,964тис.т; за 2018р. – 30929,095тис.т; за 2017 – 35040,085тис.т).

Основна частина утворених відходів – 2693,145тис.т, або 98,9% від загального обсягу, належить до **IV класу небезпеки** (у 2019р. – 4461,764тис.т; у 2018р. – 4790,465тис.т; у 2017р. – 4035,505тис.т).

Відходи **III класу небезпеки** становили 27,375тис.т – зменшення від попереднього року майже у три рази (у 2019р. – 78,652тис.т.; у 2018р. – 99,613тис.т; у 2017р. – 73,975тис.т), **II класу** – 1,007тис.т – зменшення на 0,189тис.т, або на 15,8% (у 2019р. – 1,196тис.т; у 2018р. – 1,056тис.т; у 2017р. – 1,246тис.т), **I класу** – 0,162тис.т – зменшення на 0,073тис.т, або на 31,1% (у 2019р. – 0,235; у 2018р. – 0,212тис.т; у 2017р. – 0,265тис.т).

У 2020 році утилізовано 2002,116тис.т відходів (або 73,6% від загальної кількості утворених 2721,689тис.т); (у 2019р. – 3064,4тис.т, або 67,5% від загальної кількості утворених; у 2018р. – 2774,2тис.т, або 56,7%; у 2017р. – 2708,3тис.т, або 65,9%).

Табл. 8.1. Накопичення відходів у спеціально відведених місцях або об'єктах та на території підприємств у 2020 році (за даними Головного управління статистики у Полтавській області)

№ з/п	Показник	Одиниця виміру	Кількість	Примітка
1	2	3	4	5
1.	Видалено відходів у спеціально відведених місцях чи об'єктах, усього	тис. т	64409,057	
	у тому числі:			
2.	відходи I-IV класів небезпеки	тис. т	391,558	без інших мінеральних відходів
3.	інші мінеральні відходи	тис. т	64017,499	

За 2020 рік видалено у спеціально відведених місцях чи об'єктах області ще 19,5тис.т небезпечних відходів (I – III класу небезпеки).

Табл. 8.2. Показники утворення відходів у динаміці за 2010 - 2020 роки

№ з/п	Показник	2010 рік	2013 рік	2015 рік	2017 рік	2018 рік	2019 рік	2020 рік
1	2	4	5	6	7	8	9	10
1	Обсяги утворення відходів:							
1.1	Промислові* (у т.ч. гірничо-промислові) відходи, т	61578624	98699168	53246175	74104456	93018168	92391356	76570744
1.2	Небезпечні (токсичні I-III класів небезпеки) відходи, т	215592	130927,1	52530,2	75485,73	100881,608	80082,525	28544,363
1.3	Відходи IV класу небезпеки, т	4220802,8	5767935,9	4379167,2	4035504,5	19732804,549	97362727,953	79634647,913
1.4	Відходи житлово-комунального госп-ва, млн. м ³	1,752	1,708	1,487	1,748	1,693	1,897	1,859

Примітка.

* – нетоксичні відходи, накопичені у відвалах кар'єру розроблення залізної руди та хвостосховищах ПрАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат», ТОВ «Єрстівський гірничо-збагачувальний комбінат», ТОВ «Біланівський гірничо-збагачувальний комбінат».

Підприємствами, які здійснюють найбільше техногенне навантаження на навколишнє природне середовище по відходах є підприємства ПрАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат» (станом на 01.01.2022 накопичено у відвалах та хвостосховищах 2,526млрд.т нетоксичних відходів) та ПАТ «Кременчуцький сталеливарний завод» (станом на 01.01.2021 у відвалі формувальних сумішей на орендованій земельній ділянці знаходиться 7,401млн.т відходів, які вважаються як нетоксичні).

8.2. Поводження з відходами (збирання, зберігання, утилізація та видалення)

У загальній кількості відходів, що утворилися у 2020 році найбільшу питому вагу займають відходи рослинного походження (1762,491тис.т, або 64,8%).

У 2020 році утилізовано 2002,116тис.т відходів (або 73,6% від загальної кількості утворених 2721,689тис.т); (у 2019р. – 3064,4тис.т, або 67,5% від загальної кількості утворених; у 2018р. – 2774,2тис.т, або 56,7%; у 2017р. – 2708,3тис.т, або 65,9%).

Найбільше утилізовано рослинних відходів – 1206,230тис.т (68,4% з утворених 1762,491тис.т). Також значний відсоток утилізації та перероблення відходів тваринних екскрементів, сечі та гною – 87,8% (431,622тис.т з 491,861тис.т

утворених); відходів тваринного походження та змішаних харчових відходів – 93% (119,078тис.т з 127,98тис.т утворених) та відходів чорних металів – 43,3% (13,467тис.т з 31,110тис.т утворених).

В області використовується вторинна сировина в обсязі знов утвореної сировини по таких видах відходів, як лушпиння соняшникове, матеріали текстильні вторинні, канати сталіні відпрацьовані, породи розкривні, попутні скельні для будівництва гідропоруд, відходи графітовмісні та інші.

Підприємствами, які здійснюють найбільше техногенне навантаження на навколишнє природне середовище по відходах є підприємства ПрАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат» (станом на 01.01.2022 року накопичено у відвалах та хвостосховищах 2,526млрд.т. нетоксичних відходів; протягом 2021 року для будівництва і обвалування огорожувальних дамб шламосховища, формування будівельних майданчиків, будівництва доріг використано 2,639 млн.т розкривних скельних порід та 5,881 млн.т шламів збагачення залізної руди (у 2020 р. – 2,877 млн. м³ та 8,115 млн. т; у 2019р. – 1,375млн.м³ та 9,195млн.т; у 2018р. – 1,560млн.м³ та 13,231млн.т; у 2017 році – 1,335млн.м³ та 10,936млн.т відповідно).

Барда зернокартопляна і дробина пивна, а також переважна частка жому бурякового та зернових відходів спрямовуються на відгодівлю худоби в сільськогосподарських підприємствах.

Табл. 8.3. Основні показники поводження з відходами I-III класів небезпеки (тис. т)

№ з/п	Показники	2000 рік	2007 рік	2010 рік	2012 рік	2013 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік	2019 рік	2020 рік
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	Утвори-лося	39,447	145,549	215,592	154,832	130,927	51,4	75,486	100,882	80,083	28,544
2	Утилізо-вано	7,373	78,106	135,663	87,726	61,256	4,8	19,4	26,9	16,1	5,346
3	Спалено	-	0,003	0,044	0,084	0,034	0,0	0,2	0,4	0,5	0,462
4	Направ-лено в сховища організо-ваного склади-вання (похован-ня)	0,695	2,073	1,834	5,597	0,842	4,2	4,6	14,3	1,8	0,02
5	Наявність на кінець року у сховищах організо-ваного склади-вання та на території підп-риємств	22,943	11,519	31,521	41,995	39,270	25,2				

Кількість місць видалення промислових відходів в області – недостатня.

За даними Управління житлово-комунального господарства облдержадміністрації станом на 01.01.2022р. в області налічується 537 сміттєзвалищ загальною площею 439,95га. З них перевантажених – 9 (площею 21,3га), не відповідають нормам екобезпеки – 200 (площею 123,96га). Відсоток охоплення населення послугами зі збирання твердих побутових відходів (ТПВ) в області у 2021 році становив – 78 (у 2020 році – 78%, у 2019р. – 78%, у 2017 і 2018 роках – 77%, у 2013-2016 роках – 75 відсотків).

Табл. 8.4. Стан обліку та паспортизації місць видалення відходів (МВВ)*
(на 01.01.2022 року)

№ з/п	Назва одиниці адміністративно-територіального устрою регіону (район)	Кількість непаспортизованих МВВ*, од.	Кількість паспортизованих МВВ**, од.	Паспортизовано за звітний період, од.
1	2	3	4	5
1	Лубенський район		12	-
2	Миргородський район		28	-
3	Кременчуцький район		53	-
4	Полтавський район		39	-
	Усього		132	-

Примітка

* - Таблиця складена за даними паспортизації місць видалення відходів (МВВ). За даними Управління житлово-комунального господарства Полтавської облдержадміністрації станом на 01.01.2022р. в області налічується 537 сміттєзвалищ загальною площею 439,95га. З них перевантажених – 9 (21,3га), не відповідають нормам екобезпеки – 200шт. (123,96га);

** - Кількість паспортизованих МВВ містять дані про паспортизовані місця видалення відходів у звітному 2021 році.

За даними Управління житлово-комунального господарства облдержадміністрації кількість підприємств в області у сфері поводження з ТПВ становить 52, як у 2020р., на яких працювало 930 чоловік як і у 2020 році. (46 підприємств – комунальні, 3 – приватні, 3 – з частковою комунальною власністю). Кількість сміттєвозів на зазначених підприємствах становила 188 (в тому числі 4 належать приватним підприємствам), які зношені на 45 відсотків. Збір ТПВ у містах Полтаві, Кременчуці, Лубнах, Миргороді, Карлівці, Зінькові, Кобеляках, Глобино, смт.Нові Санжари та інших населених пунктах області здійснюється за допомогою контейнерів.

Протягом 2021 року в області виявлено 338 несанкціонованих сміттєзвалищ (за даними Управління житлово-комунального господарства облдержадміністрації). З них у звітному році ліквідовані 338 сміттєзвалища.

Залишається невирішеним питання захоронення твердих побутових відходів в обласному центрі. Звалище твердих побутових відходів КАТП 1628 Полтавської міської ради, яке розташоване у районі сіл Триби та Макухівка, заповнене майже на 100%.

Полтавське міське
сміттєзвалище,
с.Макухівка

Одна з суттєвих екологічних проблем області, від якої страждають майже усі регіони України – *це накопичення та неналежне зберігання безхазяйних пестицидів та агрохімікатів.*

До переліку природоохоронних заходів, які фінансуються за рахунок коштів фонду охорони навколишнього природного середовища Полтавської області у 2021 році був включений захід в сумі 6065,5 тис.грн на проведення робіт із забезпечення екологічно безпечного збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізації, видалення, знешкодження і захоронення непридатних або заборонених до використання хімічних засобів захисту рослин (ХЗЗР) у Полтавській області.

В жовтні 2021 року Департаментом екології та природних ресурсів Полтавської облдержадміністрації проведено відповідний тендер, переможцем та виконавцем робіт визначено ТОВ "ЕКО НОВА".

В кінці 2021 року з Полтавської області вивезено непридатних ХЗЗР:

- з території Гребінківської міської територіальної громади – 2,851 т;
- з території Оржицької селищної ради – 19,067 т;
- з території Лубенської територіальної громади – 12,970 т;
- з території Ромоданівської селищної територіальної громади – 27,042 т.

Орієнтовно за даними територіальних громад залишилось непридатних ХЗЗР станом на 01.01.2022: в Пирятинській міській територіальній громаді – 4,40 т; в Лохвицькій територіальній громаді – 3,05 т; в Заводській міській раді – 25 т; в Гребінківській міській раді – 9,1 т; в Ромоданівській селищній раді – 15 т.

Табл. 8.5. Поводження з непридатними пестицидами (за даними територіальних громад Полтавської області, станом на 01.01.2022 року)

№ з/п	Район	Перезатарено впродовж року, т	Знешкоджено впродовж року, т	Виявлено (утворено) впродовж року, т	Кількість на кінець року, т
1	2	3	4	6	7
	Пирятинська міська рада Лубенського району	–	–	–	4,4
	Лохвицька міська рада Миргородського району	–	–	–	3,05

1	2	3	4	6	7
	Заводська міська рада Миргородського району	–	–	–	25
	Гребінківська міська рада Лубенського району	–	–	–	9,1
	Ромоданівська селищна рада Миргородського району	–	–	–	15
	Усього	–	–	–	56,55

8.3. Транскордонні перевезення небезпечних відходів

Випадків транскордонного переміщення небезпечних відходів в області не зафіксовано.

8.4. Державна політика у сфері поводження з відходами

На виконання вимог «Національної стратегії управління відходами до 2030 року», затвердженої розпорядженням КМУ від 08.11.2017 №820-р, та «Національного плану управління відходами до 2030 року», затвердженого розпорядження Кабінету Міністрів України від 20.02.2019 №117-р, в Полтавській області ведеться робота з розробки Регіонального плану управління відходами до 2030 року (далі – Регіональний план). Для ефективнішої роботи в напрямку розробки Регіонального плану, розпорядженням голови облдержадміністрації від 19.12.2019 №924 створена Робоча група з розробки Регіонального плану, розпорядженнями від 30.06.2020 №323 та від 16.02.2021 №109 внесені зміни до зазначеного розпорядження та оновлений склад даної робочої групи.

В рамках міжнародної співпраці до розробки Регіонального плану облдержадміністрацією залучено науковців Німецького товариства міжнародного співробітництва GIZ. Окремі роботи з розробки Регіонального плану виконує Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка».

Проект Регіонального плану для Полтавської області розроблений. Пункт 3 частини першої статті 1 Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку» визначає Регіональний план документом державного планування, що затверджується органом місцевого самоврядування. Управлінням житлово-комунального господарства облдержадміністрації подано на розгляд до Департаменту заяву про визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки (СЕО) документу державного планування проекту «Регіональний план управління відходами у Полтавській області до 2030 року».

9. ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА

9.1. Екологічна безпека як складова національної безпеки

Серед пріоритетів національних інтересів України є забезпечення екологічно та техногенно-безпечних умов життєдіяльності громадян і суспільства, збереження навколишнього природного середовища та раціональне використання природних ресурсів.

9.2. Об'єкти, що становлять підвищену екологічну небезпеку

Екологічну ситуацію у регіоні можна оцінити як відносно стабільну, але за наявності розвинутої промисловості в області, високої її концентрації в містах Кременчуці та Полтаві, розвиненої мережі транспортних комунікацій, у першу чергу, нафто-, газо-, та нафтопродуктів, значної кількості енергетичних об'єктів техногенне навантаження на екосистему Полтавщини залишається суттєвим.

Табл. 9.1. Перелік об'єктів, які здійснюють найбільше техногенне навантаження на довкілля області

№ з/п	Назва екологічно небезпечного об'єкту	Вид економічної діяльності	Відомча належність (форма власності*)	Примітка
1	2	3	4	5
1	Публічне акціонерне товариство «Транснаціональна фінансово-промислова компанія «Укртатнафта» (ПАТ «Укртатнафта»), вул.Свіштовська, 3, м.Кременчук, 39610	8 видів діяльності за КВЕД, з них: Код КВЕД 19.20 Виробництво продуктів нафтоперероблення (основний); Код КВЕД 20.59 Виробництво іншої хімічної продукції, н. в. і. у.; Код КВЕД 46.71 Оптова торгівля твердим, рідким, газоподібним паливом і подібними продуктами; Код КВЕД 47.30 Роздрібна торгівля паливом та інші КВЕД		
2	Приватне акціонерне товариство «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат» (ПрАТ «Полтавський ГЗК») вул.Будівельників,16, м.Горішні Плавні, 39802	83 види діяльності за КВЕД, з них: Код КВЕД 28.91 Виробництво машин і устаткування для металургії; Код КВЕД 29.32 Виробництво інших вузлів, деталей і приладдя для автотранспортних засобів; Код КВЕД 07.10 Добування залізних руд (основний); Код КВЕД 08.11 Добування декоративного та будівельного каменю, вапняку, гіпсу, крейди та глинистого сланцю; Код КВЕД 08.12 Добування піску, гравію, глини і каоліну; Код КВЕД 09.90 Надання допоміжних послуг у сфері добування інших корисних		

1	2	3	4	5
		копалин і розроблення кар'єрів; Код КВЕД 20.51 Виробництво вибухових речовин; Код КВЕД 24.10 Виробництво чавуну сталі та феросплавів та інші КВЕД		
3	Товариство з обмеженою відповідальністю «Єристівський гірничо-збагачувальний комбінат» (ТОВ «Єристівський ГЗК»), вул.Будівельників,16, м. Горішні Плавні, 39802	8 видів діяльності за КВЕД, з них: КВЕД 07.10 Добування залізних руд (основний); Код КВЕД 71.12 Діяльність у сфері інжинірингу, геології та геодезії, надання послуг технічного консультування в цих сферах, та інші КВЕД		
4	Кременчуцьке лінійно-виробниче управління магістральних газопроводів ТОВ «Оператор ГТС України» вул.Магістральна,1, с.Піщане, Кременчуцький район, Полтавська область, 39701	4 види діяльності за КВЕД, з них: Код КВЕД 49.50 Трубопровідний транспорт (основний)	Товариство з обмеженою відповідальністю «Оператор газотранспортних систем»	
5	ГПУ «Полтавагаз-видобування» АТ «Укргазвидобування», вул.Європейська, 173, м.Полтава, 36008	64 види діяльності за КВЕД, з них: Код КВЕД 06.20 Добування природного газу (основний); 43.13 Розвідувальне буріння; 47.30 Роздрібна торгівля паливом; 49.50 Трубопровідний транспорт; 42.21 Будівництво трубопроводів	АТ «Укргаз-видобування»	
6	НГВУ «Полтаванафтогаз» ПАТ «Укрнафта», вул. Монастирська, 12, м.Полтава, 36020	64 види діяльності за КВЕД, з них: Код КВЕД 06.10 Добування нафти сирої; Код КВЕД 47.30 Роздрібна торгівля паливом; 19.20 Виробництво продуктів перероблення нафти; 06.20 Добування природного газу	Публічне акціонерне товариство «Укрнафта»	
7	Товариство з обмеженою відповідальністю «Торгова фірма «Кременчук-нафтопродукт» (ТОВ «ТФ «Кременчук-нафтопродукт») проїзд. Галузевий, 80, м.Кременчук, 39610	6 видів діяльності за КВЕД; 3 них: Код КВЕД 46.71 Оптова торгівля твердим, рідким, газоподібним паливом і подібними продуктами (основний); Код КВЕД 47.30 Роздрібна торгівля паливом.		
8	Товариство з обмеженою відповідальністю «Татнефть-АЗС-Україна» (ТОВ «Татнефть-АЗС-Україна»), вул. Половка, 62, м.Полтава, 36010	8 видів діяльності за КВЕД; 3 них: Код КВЕД 47.30 Роздрібна торгівля паливом (основний); 46.71 Оптова торгівля твердим, рідким, газоподібним паливом і подібними продуктами		
9	Комунальне підприємство Полтавської обласної ради «Полтававодоканал» (КП ПОР «Полтававодоканал») вул. Пилипа Орлика, 40а, м.Полтава, 36020	17 видів діяльності за КВЕД; 3 них: Код КВЕД 43.22 Монтаж водопровідних мереж, систем опалення та кондиціонування; Код КВЕД 36.00 Забір, очищення та постачання води	Полтавська обласна рада	

1	2	3	4	5
		(основний); Код КВЕД 37.00 Каналізація, відведення й очищення стічних вод		

Примітка.

зазначені об'єкти здійснюють найбільше техногенне навантаження на довкілля Полтавщини, аварії та інші надзвичайні ситуації можуть призвести до тяжких наслідків, пов'язаних з забрудненням навколишнього природного середовища, отруєнням людей і тварин.

ПрАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат» експлуатує шламосховище та полігон промислових відходів в районі залізничної станції «Західна». Обсяг накопичених порід у відвалах станом на 01.01.2022р. становить – 2045,819млн.т, у шламосховищі – 480,628млн.т. Пошкодження захисних дамб шламо-накопичувача або його переповнення може призвести до тяжких наслідків, пов'язаних з забрудненням навколишнього природного середовища.

ПрАТ
«Полтавський ГЗК»,
розробка кар'єру

Підприємство є найбільшим забруднювачем атмосферного повітря області та м.Горішні Плавні. У 2021р. зазначеним підприємством викинуто 9,246 тис.т (на рівні попереднього року), що складає 18% загальних обласних викидів; у 2020 р – 9,678 тис. т або 81,2% викидів міста і 21,1% загальних обласних викидів; у 2019р. – 9,467тис.т, або 80,7% викидів міста і 18,6% загальних обласних викидів; у 2018р. – 9,203тис.т, або 84,8% від обсягів викидів міста і 17.07% області; у 2017 році 7,95тис.т – 80,0% викидів міста та 14,3% області.

Підприємство *ТОВ «Єристівський гірничо-збагачувальний комбінат»* має дозволи на використання природних ресурсів з 2010 року.

Викиди підприємства у 2021 році становили 2,203 тис.т – 4,2% обласних викидів; у 2020 р – 1,898 тис. т, 4,1% обласних викидів та 16,6% викидів місті, у 2019р. – 1,944тис.т, або 3,8% обласних викидів та 15,9% викидів міста; у 2018р. – 1,358тис.т (2,6% обласних та 12,6% викидів міста); у 2017р. – 1,751тис.т (3,1% обласних та 17,6% викидів міста).

ТОВ «Біланівський гірничо-збагачувальний комбінат» має позитивний висновок комплексної державної експертизи ДП «Укрдержбудекспертиза» від

08.12.2010 №354/274-2010 та почав розробляти Біланівське родовище залізистих кварцитів з II кварталу 2018 року. У звітному році підприємством викинуто в атмосферу 124,643 т забруднюючих речовин, що становить 0,24% викидів області. У 2020 році викинуто 63,068т забруднюючих речовин, які склали 0,14% викидів області та 0,53% викидів м.Горішні Плавні. У 2019 році викинуто 50,044т забруднюючих речовин, які склали 0,01% викидів області та 0,5% викидів м.Горішні Плавні; у 2018р. – 77,858т забруднюючих речовин в атмосферне повітря, що склало менше 1,0% викидів м.Горішні Плавні.

Кременчуцьке лінійно-виробниче управління магістральних газопроводів є власниками трубопроводів, аварії на яких можуть викликати значне забруднення навколишнього природного середовища, отруєння людей і тварин.

У 2021 році викиди від КС «Кременчук» зменшились на 20% у порівнянні з попереднім роком і становили 0,166тис.т забруднюючих речовин (у 2020 р – 0,553 тис. т, у 2019р. – 0,477тис.т, у 2018р. – 0,560тис.т, у 2017р. – 1,274тис.т).

Відповідно до листа ПАТ «Укртатнафта» від 19.05.2022 р №57-42 – внаслідок ворожих ракетних обстрілів відбулося руйнування інфраструктури підприємства з втратою даних по викидах забруднюючих речовин за 2021 рік.

У попередньому році підприємством ПАТ «Укртатнафта» викинуто 11,126тис.т забруднюючих речовин, що 5,3% менше ніж у 2019 році (викиди підприємства складають 24,3% обласних викидів стаціонарними джерелами та 88,6% викидів м.Кременчук). У 2019р. – було викинуто 11,751тис.т забруднюючих речовин (23,1% обласних викидів стаціонарними джерелами та 85,4% викидів м.Кременчук), у 2018р. – 11,015тис.т (21,1% усіх викидів в області); у 2017р. – викинуто 11,381тис.т (20,4% обласних викидів та 60,8% викидів м.Кременчук).

В районі промислового майданчика, підприємством активно ведуться роботи (за допомогою 30 установок з середньодобовою потужністю 300л) по вилученню підземних вод, забруднених нафтопродуктами, фенолами та іншими речовинами.

ГПУ «Полтавагазвидобування» має на своєму балансі близько 500 свердловин, 1,2тис.км трубопроводів та інші об'єкти переробки природного газу та газоконденсату.

УСП «Тимофіївка» зазначеного управління у 2021 році викинуто – 728,812т забруднюючих речовин, що на 181,618 т (або на 25%) менше ніж у попередньому році. Викиди підприємства складають 1,4% усіх викидів стаціонарними джерелами області. У 2020 році викинуто – 910,430 т – 31,2% викидів Гадяцького району, у 2019 році викинуто 1117,608т – 33,4% викидів Гадяцького району; у 2018 році викинуто 1522,66т – 36,9% викидів району; у 2017 році 1050,127т (25,1% викидів району).

НГВУ «Полтаванафтогаз» експлуатує майже 300 свердловин і близько 1тис.км трубопроводів.

Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від об'єктів НГВУ, розташованих у с.Качаново у 2021 році становили 372,299 т (менш ніж у попередньому на 1,02т, або на 0,3%); у 2020 р – 378,02т, у 2019р. – 382,546т, у 2018р. – 372,151т, у 2017р. – 350,660т.

Зазначені об'єкти здійснюють найбільше техногенне навантаження на довкілля Гадяцького в минулому, тепер Миргородського району.

При крадіжці газоконденсату та сирої нафти, мають місце факти пошкодження трубопроводів зловмисниками, що призводить до забруднення довкілля.

ТОВ «Татнефть- АЗС- Україна» і ТОВ «Торгова фірма «Кременчук-нафтопродукт» експлуатують місткості для зберігання нафтопродуктів, нафтобази, більше 100 автозаправних станцій.

Діяльність КП ПОР «Полтававодоканал» пов'язана зі зберіганням сильнодіючої отруйної речовини – хлору в місткостях. Під час промислових аварій можуть бути надзвичайно важкі наслідки, пов'язані з людськими і матеріальними втратами. На балансі підприємства знаходяться каналізаційні очисні споруди (КОС) зі скидом очищених стічних вод в поверхневі водойми. При відключеннях електроенергії (більше 6 годин) існує імовірність загибелі біологічно-активного мулу, який використовується для очистки стічних вод. Скид неочищених стоків може призвести до ускладнень на розташованих нижче за течією водозаборах Дніпровського каскаду водосховищ.

9.3. Радіаційна безпека

У Полтавській області відсутні об'єкти атомної енергетики, урановидобувної та переробної промисловості.

Радіаційно-небезпечними об'єктами області є підприємства, що використовують джерела іонізуючого випромінювання та виробничі майданчики підприємств нафтогазовидобувної промисловості, на яких виявлено забруднення технологічного обладнання радіоактивними шламами природного походження.

Використання підприємствами джерел іонізуючого випромінювання наводиться за інформацією Східної державної інспекції з ядерної та радіаційної безпеки державної Інспекції ядерного регулювання України, м. Харків

Табл. 9.2. Використання джерел іонізуючого випромінювання (ДІВ)

№ з/п	Назва одиниці адміністративно-територіального устрою регіону, назва підприємства	Кількість радіаційно-небезпечних об'єктів (усього), од.	Джерела іонізуючого випромінювання (ДІВ), що використовуються		
			кількість джерел іонізуючого випромінювання, од.	загальна активність ДІВ, Бк	радіаційний фон на території підприємства, мкЗв/год
1	2	3	4	5	6
	Полтавська область	12	298	2,37*10¹⁴	
1	м. Полтава	6	92	2,35*10 ¹⁴	
2	м. Кременчук	1	36	1,5*10 ¹⁰	
3	м. Горішні плавні (колишній Комсомольськ)	1	142	1,1*10 ¹²	
4	Полтавський район	1	21	1,6*10 ¹²	
5	Кременчуцький район	1	6	1,5*10 ¹⁰	
6	Миргородський район	2	1	4,5*10 ¹⁰	
7	Лубенський район	–	–	–	

9.3.1. Стан радіоактивного забруднення території

Територій, забруднених внаслідок Чорнобильської катастрофи, в області немає.

Полтавська філія ДУ «Держґрунтохорона» проводить моніторинг земель сільськогосподарського призначення на контрольних ділянках з метою виявлення їх забруднення, у тому числі і радіонуклідами. За результатами аналітичних досліджень у 2021р., як і у попередніх роках, вміст радіонуклідів цезію 137 в орному шарі ґрунту становить менше 1Кі/км².

Результати радіологічних досліджень у шести районах області зведені до наступної таблиці (за інформацією Полтавського обласного лабораторного центру Міністерства охорони здоров'я України):

Табл. 9.3. Забруднення території техногенними та техногенно-підсиленими джерелами природного походження

№з/п	Назва одиниці адміністративно-територіального устрою регіону	Кількість населення, чол.	Радіаційний фон на території, мкЗв/год	Питома активність забруднюючих радіонуклідів, Бк/кг земель				
				цезій-137 (техногенний)	стронцій-90 (техногенний)	радій (природний)	торій (природний)	калій (природний)
1	2	3	4	5	6	7	8	9
	Полтавська область	1352283						
1	Полтавський район	581710	12,2**	4,15936	0,93484	13,4	29,3	403,0
	Полтавський район	581710		0,35865	0,00512	8,49	15,2	95,8
	Полтавський район	581710		0,12469	0,12958	21,6	16,5	76,4
2	Кременчуцький р-н	386698	11,2**	1,34401	0,92137	9,41	19,9	354,0
	Кременчуцький р-н	386698		0,48573	0,16524	5,29	3,77	17,2
	Кременчуцький р-н	386698		2,62065	0,14901	9,95	11,7	225,0
3	Лубенський район	184379	11,3**	1,78854	0,4661	11,9	24,1	380,0
	Лубенський район	184379		0,72429	0,08441	20,9	26,5	405,0
	Лубенський район	184379		0,16931	0,06502	7,35	7,73	51,8
	Лубенський район	184379		0,10239	0,0044	8,36	8,12	47,3
	Лубенський район	184379		1,8067	0,29002	9,87	22,3	374,0
	Лубенський район	184379		0,15469	0,37191	14,5	28,6	509,0
4	Миргородський район	197777	12,7**	0,52827	0,04984	8,81	3,17	42,3
	Миргородський район	197777		1,9036	0,53394	24,5	26,5	49,7
	Миргородський район	197777		0,58	0,19407	6,19	4,41	25,7

Примітка:

таблиця складена за інформацією, яка надана Державною установою «Полтавський обласний лабораторний центр МОЗ України»;

* – чисельність наявного населення Полтавської області станом на 01.01.2022р. (за даними Головного управління статистики у Полтавській області);

** – відповідно у м.Полтава, м.Кременчук, м.Лубни та м.Карлівка.

9.3.2. Поводження з радіоактивними відходами

Джерела іонізуючого випромінювання (ДІВ), які не потрібні або не придатні для подальшого використання, та інші радіоактивні відходи (РАВ), які утворюються або виявляються на підприємствах області, в установленому законодавчими та нормативними документами з радіаційної безпеки передаються на захоронення до Харківської міжобласної філії Державного спеціалізованого підприємства «Об'єднання «Радон» Державного агентства України з управління зоною відчуження.

Зазначене підприємство повідомляє наступне: у 2020 році від підприємств Полтавської області РАВ на захоронення не надходили, та є підприємства, які використовують ДІВ, термін використання яких закінчився, але джерела не переведені у РАВ

Табл. 9.4. інформація про наявність джерел іонізуючого випромінювання (ДІВ), термін використання яких закінчився, але джерела не переведені до категорії РАВ станом 31.12.2020 року

<i>Виробник РАВ</i>	<i>Адреса власника ДІВ</i>	<i>Примітка</i>
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
ВАТ «Полтавський ГЗК»	м. Горішні Плавні, вул. Будівельників, 16	53 ДІВ термін використання яких закінчився
ДП «Полтавське управління геофізичних робіт»	м.Полтава, вул.Заводська, 16	10 ДІВ термін використання яких закінчився
Кременчуцький льотний коледж Національного авіаційного університету	м. Кременчук, вул.Перемоги, 17/6	34 ДІВ термін використання яких закінчився
Полтавська експедиція по геофізичним дослідженням у свердловинах ДГП «Укргеофізика»	с.Розсошенці, вул.Кременчуцька, 6,	19 ДІВ термін використання яких закінчився
	с.Розсошенці, вул.Фрунзе, 6,	2 ДІВ термін використання яких закінчився
	с.Бондарі (Липки)	2 ДІВ термін використання яких закінчився
ДП «Полтавське підприємство геофізичних робіт»	м.Полтава, вул.Комарова, 9А	4 ДІВ термін використання яких закінчився
ТОВ «Шлюмберже Сервісез Україна»	м. Полтава, вул. Заводська, 16	5 ДІВ термін використання яких закінчився

10. ПРОМИСЛОВІСТЬ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ

10.1. Структура та обсяги промислового виробництва*

(Відповідно до Закону України від 03.03.2022 № 2115-IX «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» у період дії воєнного стану або стану війни, а також протягом трьох місяців після його завершення, органи державної статистики призупиняють оприлюднення статистичної інформації, тому інформація зазначена за попередній період)

За підсумками 2021 року, в Україні спостерігалось падіння індексу промислового виробництва до 97,8 % обсягів попереднього року.

Зазначений показник для Полтавській області залишився дещо збільшився і становив – 101,2% у порівнянні з 2020 роком. При цьому індекс у добувної промисловості і розробленні кар'єрів становив 100,9% у переробній промисловості за 2021 рік спостерігалось незначне підвищення до 103,7 відсотка.

Переробна промисловість:

При цьому за основними видами промислової продукції: у 2,7 рази збільшилося виробництво меблів для офісів дерев'яних, в 1,5 – йогурту рідкого та сквашеного молока ароматизованого (молоко і вершки коагульовані, йогурт, кефір, сметана та інші ферментовані продукти, ароматизовані або з додаванням фруктів, горіхів або какао); майже на 42% зросло виробництво резервуарів, цистерн, баків та подібних ємностей для твердих речовин, з металів чорних, місткістю понад 300 л (крім оснащених механічним і тепловим обладнанням) на 38% – мішків та пакетів (у т.ч. конусоподібних), з полімерів етилену (не включаючи із синтетичних текстильних матеріалів); майже на 34% – брук та бриджів вовняних або з волосу тварин тонкого, з тканини з волокон синтетичних або штучних (крім трикотажних, виробничих та професійних), жіночі та дівчачі; на 22 % – виробництво панчішно-шкарпеткових виробів інші (уключаючи шкарпетки); на 16% – сиру тертого, порошкового, голубого та іншого неплавленого (крім свіжого сиру, сиру із молочної сироватки та кисломолочного сиру).

Добувна промисловість.

За основними видами виробництва промислової продукції у 2020р. видобуто 8920,3млн.м³ газу природного скрапленого або у газоподібному стані (102,0% обсягів 2020р.), 438,7тис.т газового конденсату природного, одержаного з родовищ газу природного (98,2% обсягів 2019р.), 160,4тис.т нафти сирової (89,9% обсягів 2019р.); 10367,5тис.т – іншого каменю дробленого, який використовується як наповнювач бетону, для дорожнього покриття та подібних цілей (крім гальки, гравію, кремнію, вапняку, доломіту та іншого вапнякового каменю) (120,4% обсягів 2019р.); пісків будівельних, такі як глинисті, каолінові, полевошпатові (крім кременистих та металоносних пісків) – (113,3% обсягів 2019 року).

Підприємствами області за 2020р. реалізовано промислової продукції на 159,281млрд.грн., що менше ніж у 2019р. на 17,5%; з неї продукції добувної промисловості – на 78,29млрд.грн (зменшення на 4,493млрд.грн, або на 5,4%

об'ємів 2019 року), переробної – на 67,268млрд.грн (також зменшення на 27,386млрд.грн., або на 28,9% проти попереднього року).

Усього на добувну промисловість і розроблення кар'єрів у звітному році приходилося – 49,2% реалізованої промислової продукції, на переробну – 42,2%, на постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – 8,0%, на водопостачання, каналізацію, поводження з відходами – 0,6%. Із загальних обсягів реалізованої продукції у переробній промисловості 20,2% припадало на виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів; 11,1% – на виробництво продуктів нафтоперероблення; 5,0% – продукції машинобудування та інш.

Примітка.

* – Розділ підготовлений за матеріалами Головного управління статистики в Полтавській області (<http://pl.ukrstat.gov.ua/>).

10.2. Вплив на довкілля

10.2.1. Гірничодобувна промисловість

На території Полтавської області розташоване одне з найбільших підприємств гірничодобувної промисловості України – *ПрАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат»*.

Підприємство здійснює повний технологічний цикл від добування залізної руди до виробництва залізорудних котунів – сировини для металургійних заводів.

Сировинна база комбінату – це Лавриківське та Горішнєплавнинське родовища Кременчуцької магнітної аномалії. На сьогодні розробляється два родовища одним кар'єром.

Переробка руди, виробництво концентрату, щебеню і котунів здійснюється комплексом, до якого входить дробильна і збагачувальна фабрики та цех виробництва окатишів.

У 2010 *ТОВ «Єристівський гірничо-збагачувальний комбінат»* почало розробляти Єристівське родовище залізистих кварцитів, на якому виконуються вскривні роботи.

ТОВ «Біланівський гірничо-збагачувальний комбінат» розпочало розробляти Біланівське родовище залізистих кварцитів з II кварталу 2018 року.

Табл. 10.1. Підприємства гірничодобувної галузі Полтавської області, які здійснюють найбільше техногенне навантаження на атмосферне повітря

Підприємства	Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря							
	2018 рік		2019 рік		2020 рік		2021 рік	
	тис. т/рік	% до загальних викидів по Полтавській області	тис. т/рік	% до загальних викидів по Полтавській області	тис. т/рік	% до загальних викидів по Полтавській області	тис. т/рік	% до загальних викидів по Полтавській області
1	2	3	4	5	6	7	8	9
ПрАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат»	9,203	17,7	9,467	18,6	9,678	21,1	9,246	18

1	2	3	4	5	6	7	8	9
ТОВ «Єристівський гірничо-збагачувальний комбінат»	1,358	2,6	1,944	3,8	1,898	4,1	2,203	4,2
ТОВ «Біланівський гірничо-збагачувальний комбінат»*	0,078	0,15	0,050	0,10	0,063	0,14	0,125	0,24

Примітка

* - Підприємство почало розробляти Біланівське родовище залізистих кварцитів з II кварталу 2018 року.

ПрАТ «Полтавській гірничо-збагачувальний комбінат» здійснює 18% викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення до загальних по області; ТОВ «Єристівський гірничо-збагачувальний комбінат» – 4,2% обласних викидів; ТОВ «Біланівський гірничо-збагачувальний комбінат» – 0,24% викидів області.

Значну частину викидів ПрАТ «Полтавський ГЗК» становлять оксид вуглецю – 15,6%, діоксид та інші сполуки сірки – 20,4%, речовини у вигляді суспендованих твердих частинок (пил) – 26,3% та сполуки азоту – 37,5% усіх викидів підприємства. Більша частина викидів ТОВ «Єристівський ГЗК» – це речовини у вигляді суспендованих твердих частинок (пил) – 96,5% усіх викидів підприємства. Зазначене підприємство поступово збільшило обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря: з 1,39тис.т у 2010 році до 3,481тис.т у 2014 (зростання на 60%); у 2015р. – 1,013тис.т, у 2016р. – 0,561тис.т, у 2017 – 1,751тис.т, у 2018р. – 1,358тис.т, у 2019р. – 1,944тис.т., у 2020р. – 1,898тис.т. і у 2021 р – 2,203тис. т. ТОВ «Біланівський ГЗК» у звітному році викинуто 0,125тис.т забруднюючих речовин (у 2020р. – 0,063 тис. т, у 2019р. – 0,050тис.т, у 2018р. – 0,078тис.т), 100% яких склали речовини у вигляді суспендованих твердих частинок.

На Полтавському гірничо-збагачувальному комбінаті накопичено 2,526 млрд.т нетоксичних відходів розроблення кар'єру залізної руди та шламів і хвостів збагачення залізних руд. У 2021 році для будівництва і обвалування огорожувальних дамб шламосховища, формування будівельних майданчиків, будівництва доріг використано 2,639млн.м³ розкритих скельних порід та 5,881 млн.т шламів збагачення залізної руди (у 2020 р. – 2,877 млн. м³ та 8,115 млн. т, у 2019р. – 1,375млн.м³ та 9,195млн.т; у 2018р. – 1,560млн.м³ та 13,231млн.т; у 2017 році – 1,335млн.м³ та 10,936млн.т; у 2016р – 1,576млн.м³ та 12,466млн.т відповідно).

За даними обласного звіту про використання води по формі №2-ТП (водгосп) у 2021 звітному році обсяги стічних вод Полтавським ГЗК збільшились до 0,015млн.м³ (у 2020 р – 0,012 млн.м³, у 2019р. – 0,011млн.м³, у 2018р. – 0,817млн.м³, у 2017р. – 1,038млн.м³) нормативно-очищених стічних вод. Кількість забруднюючих речовин (сухий залишок), що скидається разом зі стічними водами становила 3,5т (у 2020 р – 3,1 т, у 2019р. – 3,0т., у 2018р. – 3,465тис.т, у 2017р. – 4,317тис. тон). Підприємство здійснювало скид у річку Дніпро та у р.Сухий Кобелячок.

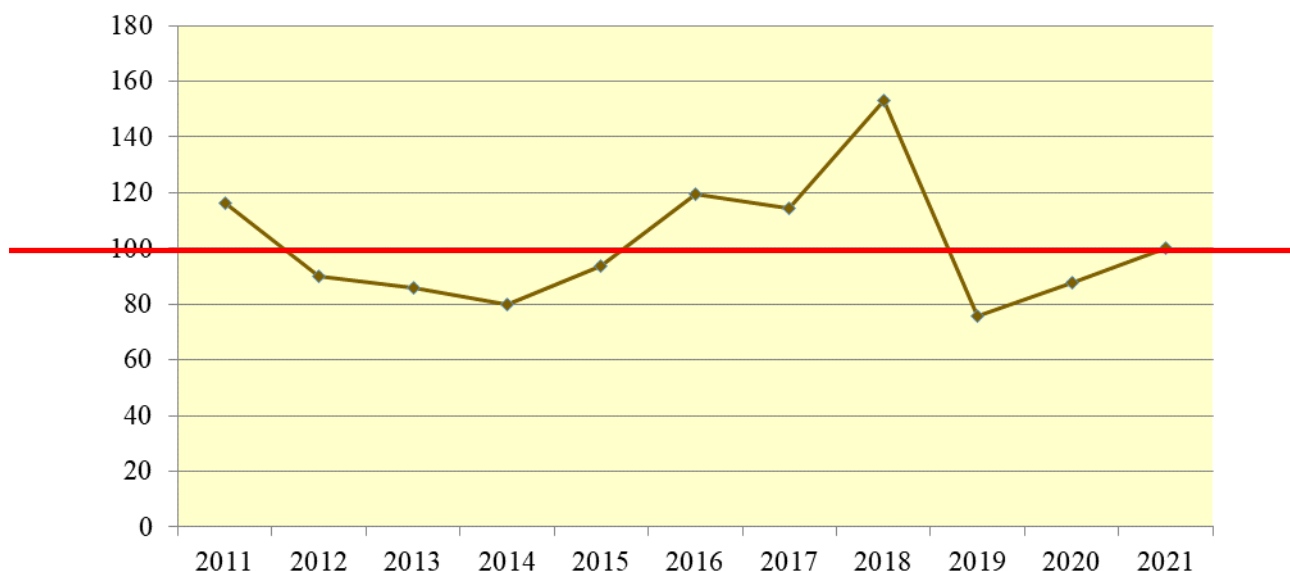
Скинуті води ТОВ «Єристівський ГЗК» (у Кам'янське водосховище) та ТОВ «Біланівський ГЗК» (у р.Рудька) мають категорію *нормативно чистих*.

10.2.2. Металургійна промисловість

За даними Головного управління статистики у Полтавській області індекс промислової продукції у металургійному виробництві та виробництві готових металевих виробів у 2021 році склав 100% від обсягів попереднього року, у 2020 році продовжив падіння на 12,4% від обсягів 2019р, у 2019 році спостерігалось зменшення на 24,1% у порівнянні з 2018 роком; у 2018 році він становив 153,3% обсягів 2017 року; у 2017р. – зростання на 14,6%.

За попередніми даними обсяги реалізованої промислової продукції у зазначеній галузі зменшилися на 12,5% до 1438,976млн гривень у 2020 році.

Рис.10.1. Індекс промислової продукції металургійного виробництва та виробництва готових металевих виробів, у % до попереднього року

Провідним підприємством металургійної галузі виробництва на території Полтавської області є ПАТ «Кременчуцький сталеливарний завод». Зазначене підприємство є провідним у сучасному ливарному виробництві України з виготовлення сталевих литва для вантажних вагонів і великовантажних автомобілів. Завод також виробляє широкий асортимент сталевих й чавунного лиття різних конфігурацій за кресленнями замовників.

У 2021 році від підприємства надійшло 0,035тис.т викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення (зменшення проти 2020 року на 61%), у 2020 р – 0,057 тис.т (зменшення майже 5 разів), у 2019р. – 0,283 (зменшення на 33,4%); у 2018 р. – 0,425тис.т (збільшення на 19,5%), у 2017 році кількість викидів становила – 0,342тис.т (зростання проти 2016року більше ніж у 10 разів).

За 2021 рік на підприємстві утворилося 0,0545тис.т відходів I-IV класів небезпеки, за 2020 р – 10,949 тис.т, за 2019р. – 59,686тис.т, за 2018р. – 92,223, за 2017 р. – 60,988тис.т. Місце складування відходів сталеливарного виробництва підприємства (шлак сталевуглецевий, суміші формувальні відпрацьовані, брухт

цегли шамотної футеровки, шлам газоочисних споруд, пил і тверді частинки дробометних камер, відходи перевозок залізничним транспортом) знаходиться в урочище «Широке» Кременчуцького району.

Обсяги неочищених зворотних вод, які відводяться з території ПАТ «Кременчуцький сталеливарний завод» у звітному році становили 0,056млн.м³, що менше ніж у попередньому році на 35,3% (у 2020 р – 0,055 млн.м³, у 2019р. – 0,085млн.м³, у 2018р. – 0,105млн.м³, у 2017р. – 0,107млн.м³). За даними Порталу електронних послуг Державного агентства водних ресурсів України – зі зворотними водами у поверхневі водні об'єкти у 2021 році з території підприємства потрапило 0,031тис.т забруднюючих речовин (сухий залишок) – що залишається на тому ж рівні, що і минулого року (у 2017р. – 0,033тис.т, у 2018р. – 0,039тис.т, у 2019р. – 0,028тис.т, у 2020 р – 0,03 тис.т).

10.2.3. Хімічна та нафтохімічна промисловість

ПАТ «Укртатнафта» – одне з провідних підприємств нафтопереробної промисловості України.

Підприємство випускає широкий асортимент товарної продукції високої якості у тому числі: екологічно чисті неетильовані бензини марок А-76, А-92, А-95, зимове і літнє дизельне паливо, різні види мастил, бензол, толуол, сольвент та інші розчинники, парафін, бітум, мазут, сірка та інші нафтопродукти.

ПАТ «Укрнафта» має прийнятний на сьогоднішній день рівень екологічної ефективності виробництва, але залишається підприємством, яке здійснює основне техногенне навантаження на довкілля області.

Підприємством активно ведуться роботи по вилученню нафтопродуктів з підземних горизонтів виробничого майданчика. З 1994 року експлуатуються установка з середньодобовою потужністю 300л (на сьогодні в роботі задіяні більше 30 установок). У 2020 році вилучення нафтопродуктів збільшено в 1,5 рази до 75,74т у порівнянні з 49,06т – у 2019 році; з початку експлуатації установки було вилучено 6036,63т нафтопродуктів.

В останні роки скидання зворотних вод в ставок-випарник значно скорочено.

Відповідно до листа ПАТ «Укртатнафта» від 19.05.2022 р №57-42 – внаслідок ворожих ракетних обстрілів відбулося руйнування інфраструктури підприємства з втратою даних по викидах забруднюючих речовин за 2021 рік.

Викиди ПАТ «Укртатнафта» становлять 24,3% загальних викидів від стаціонарних джерел забруднення Полтавській області та 88,5% викидів м.Кременчука. У 2020 році від підприємства потрапило в атмосферне повітря 11,126тис.т забруднюючих речовин, що на 5,3% менше ніж у 2019 році (11,751тис.т).

Табл. 10.2. Підприємства нафтопереробної галузі Полтавської області, які здійснюють найбільше техногенне навантаження на атмосферне повітря

Підприємства	Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря							
	2017 рік		2018 рік		2019 рік		2020 рік	
	тис. т/рік	% до загальних викидів по Полтавській області	тис. т/рік	% до загальних викидів по Полтавській області	тис. т/рік	% до загальних викидів по Полтавській області	тис. т/рік	% до загальних викидів по Полтавській області
1	2	3	4	5	6	7	8	9
ПАТ «Укртатнафта»	11,382	20,4	11,015	21,1	11,751	23,1	11,126	24,3

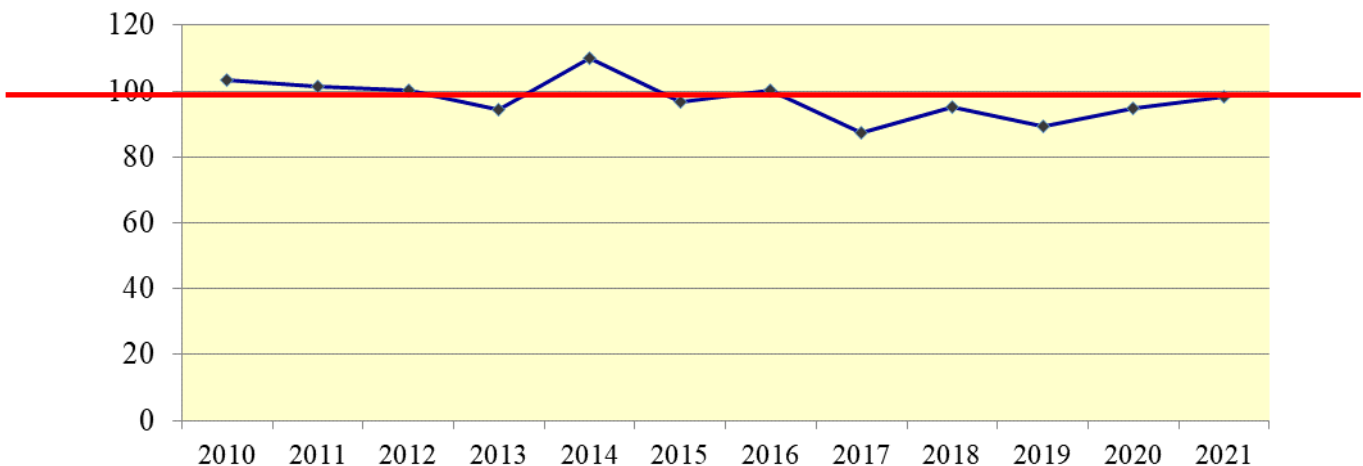
Для зниження негативного впливу на довкілля у 2020 році (як і у попередніх 2017 – 2019 роках) підприємством здійснювалося використання технологічного газу після блоку сіркоочистки та установки коротко-циклової адсорбції; застосовувалися автоматичні системи регулювання повітря.

10.2.4. Харчова промисловість

У 2021 році показник виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів становив 98,2% обсягів попереднього року.

У 2020 році 2019 році цей показник дорівнював 94,8%, у 2019 р – 89,2%, у 2018 році – 95,3%; у 2017 році спостерігалось падіння індексу галузі до 87,2 відсотка.

Рис.10.2. Індекс промислової продукції виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів, у % до попереднього року

За даними Головного управління статистики у Полтавській області за попередній рік вироблено:

Табл. 10.3. Виробництво основних видів харчової продукції у 2020 році

У відповідності до дій норми Закону України від 03.03.2022 № 2115-IX «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» дана інформація у звітному році не оприлюднювалась Головним управлінням статистики у Полтавській області.

Основні види харчової продукції	Одиниця виміру	Вироблено за 2020р.	2020р. у % до 2019р.
1	2	3	4
Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів, в тому числі:			94,8
Яловичина і телятина, свіжі чи охолоджені – туші, напівтуші, четвертини необвалені	т	1781,8	62,6
Свинина свіжа чи охолоджена – туші, напівтуші (уключаючи оброблені сіллю чи консервантами для тимчасового зберігання)	т	21946,5	81,4
Вироби ковбасні та подібні продукти з м'яса, субпродуктів чи крові тварин та подібні вироби і харчові продукти на їхній основі (крім виробів ковбасних з печінки та страв готових)	т	29137,8	90,0
Горіхи приготовлені чи консервовані (крім арахісу); насіння інше та суміші (крім з додаванням оцту чи оцтової кислоти, заморожених, пюре та паст, консервованих з цукром)	т	к	к
Олії соняшникова та сафлорова та їх фракції, нерафіновані (крім хімічно модифікованих)	т	305774,1	103,7
Олії соняшникова і сафлорова та їх фракції, рафіновані (крім хімічно модифікованих)	т	к	к
Молоко та вершки незгущені й без додавання цукру чи інших підсолоджувальних речовин жирністю більше 1%, але не більше 6%, у первинних пакуваннях об'ємом нетто не більше 2 л	т	34266,7	94,0
Молоко та вершки незгущені й без додавання цукру чи інших підсолоджувальних речовин жирністю більше 21%, у первинних пакуваннях об'ємом більше 2 л	т	7215,2	78,4
Масло вершкове жирністю не більше 85%	т	6635,8	87,3
Сир свіжий неферментований (недозрілий і невитриманий; включаючи сир із молочної сироватки та кисломолочний сир)	т	13997,7	106,9
Сир тертий, порошок, голубий та інший неплавлений (крім свіжого сиру, сиру із молочної сироватки та кисломолочного сиру)	т	4532,1	116,2
Сир плавлений (крім тертого або порошкового)	т	11231,7	93,1
Молоко і вершки коагульовані, йогурт, кефір, сметана та інші ферментовані продукти	т	33007,6	108,3
Йогурт рідкий та сквашене молоко ароматизовані (молоко і вершки коагульовані, йогурт, кефір, сметана та інші ферментовані продукти, ароматизовані або з додаванням фруктів, горіхів або какао)	т	4588,7	150,8
Борошно пшеничне чи пшенично-житнє	т	27012,4	91,6
Крупи (отримані в результаті помелу зерен, не менш як 95 мас.% яких проходять крізь сито з металевої сітки, розмір вічка якої становить 1,25 мм) та борошно грубого помелу з м'якої пшениці та полби	т	4044,1	110,5
Зерна зернових культур плющені, перероблені в пластівці, лущені, обрушені, різані або подрібнені (крім рису)	т	8275,7	125,2
Хліб та вироби хлібобулочні, нетривалого зберігання	т	21896,2	87,7
Вироби здобні (булочки підвищеної калорійності, листкові, рулети з маком, рогаики тощо)	т	5296,4	105,5
Пряники та вироби подібні	т	2517,7	88,4
Печиво солодке, вафлі та вафельні облатки, частково чи повністю покриті шоколадом або іншими сумішами, що містять какао	т	3898,9	83,0
Печиво солодке (включаючи сендвіч-печиво; крім частково чи повністю покритого шоколадом або іншими сумішами, що містять какао)	т	12353,1	85,9
Цукор білий рафінований буряковий у твердій формі	т	к	к
Цукерки шоколадні (крім цукерок із вмістом алкоголю, шоколаду в брикетах, пластинах чи плитках)	т	11374,4	102,6
Вироби кондитерські з цукру чи його замінників, з вмістом какао (включаючи шоколадну нугу; крім білого шоколаду)	т	5928,5	91,3
Карамелі, тофі (ірис) та солодоці аналогічні	т	к	к
Дитяче харчування, розфасоване для роздрібної торгівлі (крім сумішей гомогенізованих харчових продуктів)	т	к	к
Продукти молоковісні з добавками (барвники, ароматизатори тощо), без вмісту або із вмістом молочних жирів менше 1,5 мас.%	т	15938,0	...
Корми готові (крім преміксів) для годівлі сільськогосподарських	т		

1	2	3	4
тварин			
для свиней		117258,1	101,6
для великої рогатої худоби		104542,7	96,1
для свійської птиці		174509,6	83,4
Пиво солодове (крім пива безалкогольного і пива з вмістом алкоголю не більше 0,5%)	тис.дал	к	к
Води натуральні мінеральні негазовані	тис.дал	к	к
Води натуральні мінеральні газовані	тис.дал	к	к
Води непідсолоджені й неароматизовані; лід та сніг (крім мінеральних та газованих вод)	тис.дал	15278,8	96,2
Води з додаванням цукру і речовин підсолоджувальних чи ароматизуючих інших, тобто напої безалкогольні типу лимонаду, оранжаду (уключаючи мінеральні й газовані)	тис.дал	2194,2	97,6

Примітка

к – дані не оприлюднюються з метою забезпечення виконання вимог Закону України «Про державну статистику» щодо конфіденційності статистичної інформації

Підприємства вищезазначеної галузі суттєво впливають на стан атмосферного повітря області. Значна кількість викидів, у яких переважають оксид вуглецю і сполуки азоту, потрапляє в атмосферу від процесів згорання у печах для виробництва хлібобулочних виробів хлібозаводів та хлібокомбінатів. На підприємствах виробництва м'ясо-молочної продукції існують ризики забруднення атмосферного повітря аміаком (компресори для холодильних установок) при виникненні надзвичайних ситуацій.

За даними Порталу електронних послуг Державного агентства водних ресурсів України найбільші скиди у поверхневі водні об'єкти здійснюють такі підприємства харчової галузі:

- ТОВ «Хорольський завод дитячих продуктів харчування» у річку Хорол: у 2021 р – 0,331 млн. м³, 9майже на рівні попереднього року), у 2020р. – 0,327млн.м³ (більше ніж у 2019р. майже на 15%); у 2019р. – 0,278млн.м³ (більше ніж у 2018р. на 13,3%); у 2018р. – 0,241млн.м³ (менше ніж у попередньому на 25,2%); у 2017р. – 0,322млн.м³ (менше ніж у 2016р. на 7%);
- ТОВ «Гадячсир» у річку Псел: у 2021 р інформація на Порталі електронних послуг Державного агентства водних ресурсів України відсутня, у 2020р. – 0,064 (зменшення у 3,5 рази проти 2019 року); у 2019р. – 0,222млн.м³ (менше за попередній рік на 28,2%), у 2018р. – 0,309млн.м³ (менше ніж у попередньому на 1,6%); у 2017р. – 0,314млн.м³ (менше ніж у 2016р на 35,9%).

Крім того до річки Сухий Омельник у 2021 році потрапило 0,048 млн.м³ від ТОВ «Глобинський маслосирзавод» та у річку Грунь-Ташань 0,009 млн.м³ від ТДВ «Укролія-продукт».

10.3. Заходи з екологізації промислового виробництва

Екологізація промислових підприємств передбачає екологізацію як виробничої системи, так і системи управління нею, а саме екологізацію всіх видів продукції, що виробляються на підприємстві:

- розроблення таких видів, що найменше впливають на навколишнє середовище під час виготовлення, споживання та утилізації;

- перебудову технічної бази у напрямку еколого-орієнтованого виробництва, яке забезпечить економію і раціональне використання природних ресурсів та зменшить забруднення навколишнього середовища;
- утилізацію та перероблення відходів виробництва та споживання продукції.

Провідними підприємствами Полтавської області щорічно розробляються заходи, виконання яких направлене на поліпшення екологічної обстановки навколо. Заходи містять розділи щодо захисту водного і повітряного басейнів, раціональному використанню природних ресурсів, діяльності з відходами і озеленення територій промислових майданчиків.

Заходи щодо зниження негативного впливу на довкілля області, які впроваджуються підприємствами, що здійснюють найбільше техногенне навантаження:

У 2021 році *ПрАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат»* на виконання природоохоронних заходів витрачено 226213,54тис.грн при запланованих 260884,5тис.грн (у 2020 р -220604,28 тис. грн, у 2019р. – 476588,36тис.грн.; у 2018р. – 259479,12тис.грн; у 2017р. – 189339,18тис.грн; у 2016р. – 67602,57тис.грн.; у 2015 році – 70154,77тис.грн.; у 2014 році – 77951,61тис.грн). Для скорочення викидів пилу в атмосферне повітря підприємство щорічно фінансує закріплення курних пляжів шламосьвища хімічним, біологічним методами та закріплення посівами жита. У 2021 році на зазначені заходи витрачено 11946,0тис.грн. при запланованих 7610,0тис.грн. (у 2020 р – 7382,0 тис. грн, у 2019р. – 6086,00тис.грн., у 2018р. – 4382,00тис.грн., у 2017р. – 2768,00тис.грн).

На ТОВ «*Кременчуцька ТЕЦ*» постійно здійснюються перевірки технічного стану пилогазоочисних установок та їх ефективність роботи. Забезпечується лабораторний контроль за викидами забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами та за станом атмосферного повітря у санітарно-захисної зоні підприємства та найближчої житлової забудові. Також контролюються стан зворотних і підземних вод у мережі спостережних свердловин в районі розташування шламонакопичувачів та шламовідстійників. Крім того підприємством виконується рекультивація відпрацьованого кар'єру будівельних матеріалів з використанням відпресованого шламу хімводоочищення та недопалом вапна.

Публічне акціонерне товариство «Укртатнафта» щомісячно перераховує кошти для забезпечення питною водою населених пунктів, що розташовані в зоні впливу ставка-випарника. У 2012 – 2015 роках ця сума складала 1332,00тис.грн щорічно, у 2016р. – 750,481тис.грн., у 2017р. – 648,000тис.грн., у 2018р. – 782,011тис.грн., у 2019р. – 740,000тис.грн., у 2020 році було перераховано 720,000тис. гривень. Інформація за 2021 рік підприємством втрачена через ракетний обстріл рф.

11. СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ

11.1. Тенденції розвитку сільського господарства

За інформацією, наданою Департаментом агропромислового розвитку облдержадміністрації сільське господарство – одна з провідних галузей Полтавщини.

Аграрне виробництво на Полтавщині здійснюють 3,5 тис. сільськогосподарських підприємств, у тому числі 2,5 тис. фермерських господарств та 184,4 тис. особистих селянських господарств.

За 2021 рік індекс обсягу сільськогосподарського виробництва порівняно з 2020 роком склав 106,1%, в тому числі в сільгоспідприємствах – 108,5%, в господарствах населення – 100,8%.

За обсягом виробництва валової продукції область займає 4 місце, частка Полтавщини в загальному обсязі валової продукції становить 5,9%.

Соняшникові поля
Полтавщини

Впродовж останніх років Полтавщина залишається серед лідерів з виробництва основних сільськогосподарських культур.

Аграріями області намолочено 6,0 млн тон зернових культур, в тому числі валовий збір кукурудзи на зерно становить понад 4,4 млн тон. Отриманий вал продовольчого зерна дає змогу в повному обсязі забезпечити потреби споживання населення та харчових підприємств області.

За валовим збором зернових та зернобобових культур область посідає 2 місце по Україні, цукрових буряків – 3 місце, сої та соняшнику – 6 місце.

	Обсяг виробництва (валовий збір) культур сільськогосподарських, тис. ц					
	культури зернові та зернобобові	буряк цукровий фабричний	соняшник	картопля	культури овочеві	культури плодові та ягідні
2021	59796,0	10434,1	9962,0	10817,2	5675,3	1221,6

У 2021 році призупинена тенденція зменшення площ озимих культур. Під урожай 2022 року посіяно 273,5 тис. га озимих на зерно (що більше на 7% до

минулого року), із них: пшениці – 257,0 тис. га. Усі посіви знаходяться в доброму та задовільному станах.

За інформацією Головного управління статистики у Полтавській області у 2021 році індекс сільськогосподарської продукції порівняно із 2020 року становив 106,1%.

Обсяг виробництва продукції рослинництва становив 107,7%, у тому числі у сільськогосподарських підприємствах – 109,2%, у господарствах населення – 104,1 відсотка.

Обсяг виробництва продукції тваринництва склав 98,3%, у тому числі у сільськогосподарських підприємствах – 104,6%, у господарствах населення – 89,9%.

У 2021 році в області впроваджувалося 75 інвестиційних проєктів кошторисною вартістю 4,0 млрд грн. Завершено впровадження 43 інвестиційних проєктів кошторисною вартістю 2,3 млрд грн, створено 195 робочих місць.

Полтавщина входить у топ регіонів-лідерів, які найактивніше користуються залученням фінансування за аграрними розписками.

За час дії Проєкту в області оформлено 361 розписку на суму 3,4 млрд грн. Кожна четверта розписка оформлена фермерськими господарствами, що підтверджує державну політику, яка спрямована на підтримку малих та середніх сільгоспвиробників.

У 2021 році в області розпочала діяти Програма розвитку та підтримки аграрного комплексу Полтавщини за пріоритетними напрямками на період до 2027 року (далі – Програма). Програма спрямована на збільшення доданої вартості в аграрній сфері, підтримку зайнятості сільського населення, створення додаткових можливостей для зростання доходів індивідуальних домогосподарств, малого та середнього аграрного бізнесу, поліпшення розвитку села та якості життя в сільській місцевості.

Для фінансування заходів Програми в 2021 році виділено 7,7 млн грн, з використано 5,1 млн грн.

Реалізація напрямків Програми дала можливість в 2021 році додатково створити 19 постійних робочих місць та 40 сезонних. 22 сімейні ферми отримали можливість скористатись підтримкою в межах Програми.

11.2. Вплив на довкілля

11.2.1. Внесення мінеральних та органічних добрив на оброблювані землі та під багаторічні насадження

Мінеральні добрива, – вироби хімічної промисловості, що містять поживні елементи, які потрібні для сільського господарства. Застосування мінеральних добрив сприяє збільшенню врожайності сільськогосподарських культур, покращенню якості продукції та підвищенню стійкості рослин у несприятливих кліматичних умовах. Найчастіше у ґрунті немає відповідної кількості азоту, фосфору й калію. Тому азотні, фосфорні і калійні мінеральні добрива широко застосовуються у сільському господарстві.

Органічні добрива також містять азот, фосфор, калій, кальцій та інші елементи живлення рослин, а також органічні речовини, які позитивно впливають на властивості ґрунту.

Органічні добрива складаються з речовин тваринного і рослинного походження, які, розкладаючись, утворюють мінеральні речовини, при цьому в приземний шар виділяється діоксид вуглецю, необхідний для фотосинтезу рослин. Крім того, органічні добрива благотворно впливають на водне і повітряне живлення рослин, сприяють розвитку ґрунтових бактерій та мікроорганізмів, які живуть в симбіозі з корінням овочевих культур і допомагають їм отримати доступні поживні елементи. До органічних добрив відносять гній, торф, компост, пташиний послід та інші матеріали.

За даними Головного управління статистики у Полтавській області у 2021 році під посіви сільськогосподарських культур сільськогосподарськими підприємствами внесено 117 кг мінеральних добрив (у поживних речовинах) і 762 кг органічних добрив на 1 га посівної площі. Площа, яка оброблена мінеральними добривами у звітному році склала 89,1% уточненої посівної площі, оброблена органічними добривами – 6,0% уточненої посівної площі.

Табл. 11.1. Внесення мінеральних та органічних добрив у ґрунт сільськогосподарськими підприємствами

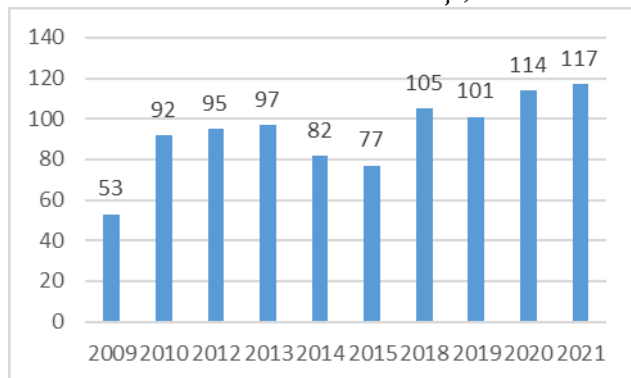
Полтавська область	2005	2008	2010*	2013*	2018	2019	2020	2021
I	2	3	4	5	6	7	8	9
Загальна посівна площа, тис. га	1164,3	1285,4	1569,848	1483,587	1300,3	130,1	1179,0	1314,4
Мінеральні добрива:								
Всього внесено в поживних речовинах, тис. ц	350,9	958,8	990,342	1140,671	1209,2	1200,00	1342,3	1408,9
У тому числі: азотних, тис. ц	216,004	638,2	690,009	762,021	654,4	741,5	812,1	842,8
фосфорних, тис. ц	75,464	177	165,661	195,908	290,2	16,9	16,4	13,2
калійних, тис. ц	59,461	143,5	134,672	182,725	264,6	15,9	27,1	37,8
азотно-фосфорно-калійних, тис. ц	–	–	–	–	1209,2	774,3	486,7	515,1
Удобрена площа під урожай, тис. га	502,5	959,2019	1269,543	1269,91	1027,7	1062,0	1052,3	1070,5
% удобреної площі	43,1	72,4	80,87	85,597	79,0	81,6	61,0	81,4
Внесено на 1 га удобреної площі, кг	69,83	99,96	78,01	89,823	118,0	113,0	128,0	132
У тому числі: азотних, кг	42,99	66,53	54,35	60,0059	64,0	69,8	77,2	78,7
фосфорних, кг	15,02	35,22	13,05	15,4269	28,0	1,6	1,6	1,2
калійних, кг	11,83	28,56	10,61	14,3888	26,0	1,5	2,6	3,5
азотно-фосфорно-калійних, кг	–	–	–	–	118,0	72,9	46,3	48,1
Внесено на 1 га посівної площі, кг	30,14	74,59	63,08	76,89	105,0	101,0	114,0	117
У тому числі: азотних, кг	18,55	49,65	43,95	51,36	57,0	58,0	69,0	64,1
фосфорних, кг	6,48	13,77	10,55	13,21	25,0	1,3	1,4	1,0
калійних, кг	5,11	11,16	8,58	12,32	23,0	1,2	2,3	2,9
азотно-фосфорно-калійних, кг	–	–	–	–	105,0	60,5	41,3	39,2
Органічні добрива:								
Всього внесено в поживних речовинах, тис. т	1518,7	1495,649	2115,412	2131,96	1255,5	11330,0	1054,5	915,5
Удобрена площа, тис. га	69,403	89,2421	92,4	99,678	103,0	94,5	75,0	72,0
% удобреної площі	5,9	6,7	5,89	6,72	7,9	7,3	4,3	5,5
Внесено на 1 га удобреної площі, т	21,9	15,59	22,89	21,389	12,2	12,0	14,1	12,7
Внесено на 1 га посівної площі, т	1,3	1,2	1,35	1,437	1,1	1,0	0,9	0,8

Примітка.

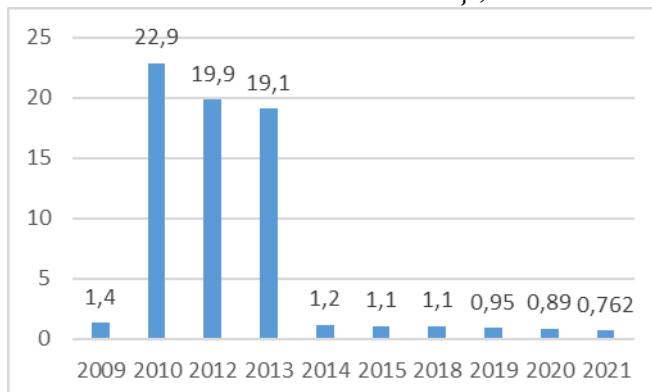
*– посівна площа та внесені добрива під сільськогосподарські (під урожай звітного року) та озимі (під урожай наступного за звітним року) культури (за даними Департаменту агропромислового розвитку облдержадміністрації)

Найбільші обсяги мінеральних добрив внесено на площі під пшеницю, кукурудзу на зерно та соняшник; значно менше під коренеплоди та бульбоплоди, культури овочеві та баштанні продовольчі.

Рис.11.1. Внесено мінеральних добрив на 1га посівної площі, кг

Рис.11.2. Внесено органічних добрив на 1га посівної площі, т

Загальна тенденція з 2010 по 2013 роки простежувалася до збільшення використання органічних добрив, водночас обсяги використання мінеральних залишалися майже незмінними. Слід відмітити, що у 2014 році об'єм внесення органічних добрив на 1га посівної площі суттєво скоротився, скорочення внесення мінеральних, у порівнянні з попередніми роками – незначне. У 2015 – 2021 роках кількість внесення мінеральних залишається на одному рівні, органічних – поступово зменшується.

11.2.2. Використання пестицидів

Застосування хімічних препаратів при вирощуванні сільськогосподарських культур здійснюється в помірних кількостях, але з помітною тенденцією до збільшення, використовуються вони повністю. Середнє навантаження на 1 га ріллі (по всіх категоріях господарств) у 2021 році залишилося на рівні попереднього року і за даними Головного управління Держпродспоживслужби в Полтавській області склало 1,97 кг (2020 – 1,84 кг, 2019р. – 1,86кг, 2016 та 2018р.р. – 2,1кг,)

Табл. 11.2. Застосування засобів захисту рослин

Полтавська область	2005	2007	2009	2010	2011	2014	2017	2018	2019	2020	2021
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Витрати засобів захисту рослин, тис. т	1,197	1,855	2,204	2,86	3,16	3,735	3,655	3,545	3,204	3,504	**
Площа, на якій застосовувалися засоби захисту рослин, тис. га	1132,0	1775,7	2063,4	2292,4	2897,2	4021,5	1721,2	1720,5	1720,3	3159,7	3222,6
Кількість внесених	1,02	1,51	1,2	2,2	2,2	2,2	2,1	2,1	1,86	1,84	1,97

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
пестицидів на 1 га, кг*											

Примітка.

*— кількість внесених пестицидів кг на 1 га ріллі;

**— інформація уточнюється.

Полтавською філією ДУ «Держґрунтохорона» проводяться спостереження за вмістом залишкових кількостей таких пестицидів, як ДДТ та його метаболітів, ГХЦГ та суми його ізомерів, базудин, дурсбан, метафос, фозалон, фосфамід, атразин і симазин. З 2013 року визначаються димеотат та ацетохлор. Залишкових кількостей у зразках ґрунту, відібраних на моніторингових ділянках, що перевищують ГДК – не виявлено.

Також не виявлено залишкові кількості пестицидів, що перевищують ГДК, у водах відкритих водоймищ (водосховищ, каналу, ставків, річок) та у воді з криниць і закритих водогонів.

11.2.3. Екологічні аспекти зрошення та осушення земель

Регіональний офіс водних ресурсів у Полтавській області інформує.

Станом на 01 січня 2021 року в Україні відбувалося формування сучасних нормативно-правових актів з питань оптимізації функцій центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування щодо зрошення та дренажу, утворення і функціонування організацій водокористувачів; врегулювання питань щодо права власності на внутрішньогосподарські зрошувальні системи та механізму передачі у власність організацій водокористувачів об'єктів внутрішньогосподарської мережі, які перебувають у комунальній власності або є безхазайними; формування тарифів на послуги з передачі води для потреб зрошення; обґрунтування інституційних та економічних засад утворення суб'єкта господарювання державної форми власності та передачі в його управління об'єктів інфраструктури, що перебувають у державній власності.

З метою оптимізації структури водогосподарських організацій області у 2020 році проводилася інвентаризація майна та актів Новосанжарського, Кременчуцького і Хорольського міжрайонних управлінь водного господарства. Новосанжарське та Хорольське управління реорганізовані шляхом приєднання до Регіонального офісу водних ресурсів у Полтавській області.

Загалом в області зрошувалося у 2021 році 4,668 тис.га, що становить 14,8% від загальної площі; у тому числі системами крапельного зрошення (на державних системах) – 0,125 тис. га (0,4% від загальної площі); дощуванням – 4,543 тис. га (14,4% від загальної площі).

11.2.4. Тенденції в тваринництві

За інформацією, наданою Департаментом агропромислового розвитку облдержадміністрації Полтавська область займає лідируючі позиції в Україні і з виробництва продукції тваринництва.

Основними пріоритетами в розвитку галузі тваринництва є молочне скотарство і свинарство. За кількістю поголів'я ВРХ і корів в

сільськогосподарських підприємствах область посідає перше місце в Україні, по поголів'ю свиней – четверте.

Серед регіонів України по виробництву молока в усіх категоріях господарств та сільськогосподарських підприємствах область займає перше місце.

Полтавщина має одну з найбільших племінних баз в Україні. 70 сільськогосподарських підприємств мають статус суб'єкта племінної справи у тваринництві.

Полтавська область є лідером серед регіонів України за кількістю племінного поголів'я великої рогатої худоби – 32079 голів або 10,2% від загального племінного поголів'я в Україні.

11.3. Органічне сільське господарство

За інформацією, наданою Департаментом агропромислового розвитку облдержадміністрації, Полтавська область має значний досвід в розвитку органічного землеробства. Полтавщина входить в першу п'ятірку регіонів України, котрі займаються органічним землеробством, виробництвом органічних продуктів харчування та засобів захисту рослин. Загальна площа земель, зайнятих під органічним виробництвом, по області становить 33,2 тис. га або 2,5 % орних земель (по Україні 1,2%).

На сьогодні в області сертифіковані 32 виробники органічної продукції.

Виробництво органічної продукції та сировини:

Рік	Площа, на якій виробляється органічна продукція та сировина		Об'єкти, яким надано статус спеціальних сировинних зон		
	тис. га	% від загальної площі регіону	площа, тис. га	% від загальної площі території	кількість, од.
2021	33,2	1,8	12,7	92	2

12. ЕНЕРГЕТИКА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ

(У відповідності до дій норми Закону України від 03.03.2022 № 2115-IX «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» дана інформація у звітному році не оприлюднювалась Головним управлінням статистики у Полтавській області, тому інформація у розділі зазначена за попередній звітний період)

12.1. Структура виробництва та використання енергії

За даними Головного управління статистики у Полтавській області підприємствами й організаціями області у 2020р. використано 6544,9тис.т енергетичних матеріалів і продуктів перероблення нафти в умовному паливі, що на 3,4% більше, ніж у 2019 році (6320,6тис.т).

У структурі використаного палива значними були частки газу природного – 23,4%; газойлів (палива дизельного) – 4,8% та дров для опалення – 1,7 відсотка.

Табл. 12.1. Динаміка використання паливно-енергетичних ресурсів

Полтавська область	2000	2005	2010	2013	2014	2015	2018	2019	2020
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Споживання електроенергії млн. кВт.г	3151,8	3975,4	4138,7	4047,8	3942,1	3887,2	4046,3	3981,5	3853,2
Темп зміни, % до обсягу 2000р.	–	126,1	131,3	128,4	125,1	123,3	122,1	120,8	118,2
Споживання теплоенергії, тис.Гкал	3583,2	4018,3	3774,8	3700,3	2970,1	2606,8	2903,1	2591,9	2272,7
Темп зміни, % до обсягу 2000р.	–	112,1	105,3	103,3	82,9	72,8	75,3	72,3	63,4

Примітка.

Таблиця наведена за даними Головного управління статистики у Полтавській області

Підприємства промисловості використали 5969,0тис.т умовного палива (на рівні попереднього року – 5663,3тис.т); підприємства й організації сільського господарства, лісового господарства та рибного господарства спожили 157,1тис.т умовного палива (більше на 22,3% проти попереднього року – 202,3тис.т); транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності – 85,1тис.т (менше на 29,1% проти попереднього року – 120,1тис.т).

Табл. 12.2. Викиди забруднюючих речовин стаціонарними джерелами паливно-енергетичного комплексу у 2020 році

Полтавська обл.	Кількість підприємств	Обсяги викидів, тис. т	Обсяг викидів на одиницю реалізованої продукції, г/грн	Темп зміни, % порівняно з 2018 роком	
				обсягів викидів	викиди на одиницю продукції,
1	2	3	4	5	6
Усього стаціонарними джерелами	576	45,8	0,31	–10,20	19,17
-в тому числі за видами діяльності:					
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	82	18,8	0,24	–9,18	–3,97
Переробна промисловість:	108	14,8	0,22	–9,76	26,98

1	2	3	4	5	6
у тому числі виробництво коксу, продуктів нафтоперероблення	4	11,2	0,63	-5,08	49,63
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	27	0,4	0,03	-20,00	-8,39
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	9	0,1	0,11	0,00	15,70

12.2. Ефективність енергоспоживання та енергозбереження

За даними Головного управління статистики у Полтавській області у 2020 році частка області у загальному обсязі використання палива по Україні залишилася на рівні попереднього 2020 року до 6,9% (2019р. – 6,4%).

Табл. 12.3. Динаміка споживання енергетичних матеріалів та продуктів перероблення нафти

Полтавська обл.	2000	2005	2010	2013	2015	2018	2019*	2020
1	2	3	4	5	6	7	8	
Всього по Україні млн. т умовного палива* /область, у %	176,2/4,1	205,6/0,6	150,0/5,6	136,0/5,3	89,8/6,5	91,502/6,7	86,747/6,4	84,726/6,9
Вугілля кам'яне* тис.т./ область, у %	63,4912/ 0,07	63,8762/ 0,06	66,5188/ 0,1	70,2131/ 0,0	44,8008/ 0,0	45,043/ 0,04	42,147/ 0,04	37,797/ 0,04
Газ природний*, млрд. м³ / область, у %	68,4/3,2	72,6/3,6	38,2/4,5	32,436/6,6	21,051/8,7	20,733/7,8	19,287/6,5	21,702/5,2
Бензин моторний* тис.т./ область, у %	2940,7/3,4	3670,1/2,2	1062,5/5,4	869,9/5,3	559,4/6,2	540,0/5,8	514,2/6,0	415,7/4,5
Газойлі (дизпаливо)* тис.т./ область, у %	4882,7/5,5	5133,4/4,8	3939,6/8,7	4151,4/8,1	3432,7/7,7	4294,6/7,6	4752,5/6,5	3956,2/6,8
Мазути топкові важкі* тис.т./ область, у %	1222,4/5,5	684,6/5,0	8494,9/3,0	201,4/8,9	367,3/22,5	244,4/40,6	86,7/к	98,2/к

Примітка.

*— За даними ф.№ 4-мтп (річна) «Звіт про використання та запаси палива» (без урахування обсягів реалізованих населенню).

к – дані не оприлюднюються з метою забезпечення виконання вимог Закону України «Про державну статистику» щодо конфіденційності статистичної інформації.

Динаміка, що наведена у табл.12.3 демонструє зниження споживання енергетичних матеріалів та продуктів перероблення нафти у 2019 році в цілому по Україні крім газойлів (дизпаливо).

Використання майже усіх видів енергетичних матеріалів та продуктів перероблення нафти по Полтавській області у порівнянні попереднім роком зменшилася (табл. 12.4).

Табл. 12.4. Динаміка використання енергетичних матеріалів та продуктів перероблення нафти

Назва	2000	2005	2010	2013	2014	2016	2018	2019	2020
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Всього, т умовного палива	7282936	12928049	8358701,3	7270615,3	6720624,7	5684482,3	6165814,7	5571710,4	5812444,1
Вугілля кам'яне, т	47506	40222	34645,8	25631,4	21434,2	21518,2	18138,6	15184,7	13412,2
Газ природний, тис. м ³	2193124	2604209	1716012,9	2145216,9	2050645,3	1688124,4	1614321,1	1251489,4	1122609,0
Дрова для опалення, м ³ щільних	7812	12550	14022,6	28290,5	33649,2	49599,8	67482,8	63456,5	51442,7
Паливні брикети та гранули з деревини та іншої природної сировини, т							13909,1	18792,9	5035,8
Стружка і тріска деревні, т							10649,6	6978,3	7505,7
Інше тверде біопаливо рослинного походження, т							967239,9	38014,9	31877,0
Інші види первинного палива, т умовного палива	5362	9225	17241,8	12679,9	19275,2	747798,9*	967239,9	931639,6	
Кокс та напівкокс з вугілля кам'яного, вугілля бурого та торфу, т	3677	315	194,1	115,9	2300,7	84,5	1291,9	544,9	κ
Бензин моторний, т	100223,5	82380,4	57644	46451,7	39092,0	35268,2	31435,1	30654,5	18452,1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Дистиляти нафтові легкі, фракції легкі інші, т	...	82217,5	249,1	153,5	73,6	34,8	56,8	48,6	16,8
Дистиляти нафтові середні, фракції середні інші, т								к	—
Паливо для реактивних двигунів типу гас, т								1,0	к
Гас для технічних цілей, т	453,2	294,2	158,4	132,7	122,4	82,7	94,4	87,3	23,1
Газойлі (дизельне паливо), т	269766,1	245539,5	343318,7	334969,9	324076,4	282163,9	325669,4	308107,8	269682,4
Мазути паливні важкі, т	67208,2	34478,8	25779,1	18039,8	15469,4	199040,7	99319,0	к	к
Оливи та мастила нафтові; дистиляти нафтові важкі, т	14975,5	16640,5	13620,3	8776,3	7193,2	5508,9	6519,8	5850,5	5091,3
Пропан і бутан скраплені, т	3283	4677,4	10066,2	13874,8	12081,9	15901,8	16152,7	14634,1	10540,5
Бітум нафтовий і сланцевий, т	4956	14480	11158,9	6313,5	4683,7	12630,8	10092,0	7219,0	5668,3
Інші види нафтопродуктів, т умовного палива	...	—	314,5	1639,0	1183,9	113,1*	46892,6	273,2	18,7

Примітка.

к – Дані вилучено з метою забезпечення виконання вимог Закону України «Про державну статистику» щодо конфіденційності інформації;

* – значення наведено в тонах

У 2020 році за структурою витрат найбільше палива використано на перетворення в інші види палива та енергію – 73,1% від загальної кількості використаного палива, частка для неенергетичних цілей склала – 0,5%, кінцеве використання дорівнювало – 26,4%, втрати при розподілі, транспортуванні та зберіганні – не зафіксовані.

Підприємства та організації області протягом 2020р. використали електроенергії за всіма видами витрат 3822,701млн.кВт·год, на рівні попередніх

2018-2019 років (3981,528млн.кВт·год). Найбільше електроенергії було використано підприємствами промисловості (3309,972млн.кВт·год або 86,6% від загального використання по області). Серед міст та районів області найбільше електроенергії традиційно використовують підприємства та організації міст Горішні Плавні, Кременчука та Полтави.

Загальний обсяг використаної теплоенергії становив 2272,682тис.Гкал, що на 12,3% менше ніж у 2019р (2591,892тис.Гкал). Найбільше теплоенергії було використано підприємствами промисловості (1812,185тис.Гкал або 79,7% від загального використання по області). Серед міст та районів області найбільше теплоенергії використовують підприємства та організація міст Кременчука та Полтави.

За інформацією Головного управління статистики у Полтавській області частки використання енергетичних матеріалів та продуктів їх перероблення у 2020 році мають наступний розподіл за напрямками споживання та видами економічної діяльності:

Табл. 12.5. Використання основних видів енергетичних матеріалів та продуктів перероблення нафти за видами економічної діяльності¹ у 2020 році

Полтавська область	Витрачено т умовного палива	Витрати палива в натуральному вимірі			
		вугілля кам'яне, т	газ природний, тис.м3	бензин моторний, т	газойлі (паливо дизельне), т
1	2	3	4	5	6
Усього	5812444,1	13412,2	1122609,0	18452,1	269682,4
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	139516,9	к	8295,1	5493,9	77059,9
Промисловість	5497264,5	10408,0	1058511,3	5044,9	139708,0
добувна промисловість і розроблення кар'єрів	767286,0	к	451576,0	1764,2	107647,5
переробна промисловість	4104427,5	8799,7	133231,1	2231,3	30300,5
у тому числі					
виробництво харчових продуктів	114665,8	к	66175,5	1127,9	9053,1
виробництво напоїв	2275,0	–	1690,0	81,6	78,4
виробництво тютюнових виробів	к	–	к	к	к
виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	к	–	к	к	к
металургійне виробництво	301,6	–	–	к	130,0
виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	1355,5	к	351,2	113,9	226,9
постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	622379,8	к	473637,8	741,9	658,0
водопостачання; каналізація, поводження з відходами	3171,2	к	66,4	307,5	1102,0
Будівництво	32640,3	к	2885,4	1368,3	13004,8
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	9899,1	к	773,9	857,2	4108,4
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	86622,1	864,9	30569,3	1049,9	31332,1
Операції з нерухомим майном	2506,4	–	935,6	204,7	561,3
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	20494,3	1636,7	10809,0	2165,9	758,5

1	2	3	4	5	6
Освіта	4469,8	к	2789,2	205,7	124,0
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	9867,3	154,4	4631,2	789,4	834,8
Інші види економічної діяльності	9163,4	к	2409,0	1272,2	2190,6

Примітка.

¹ За даними ф.№ 4-мтп (річна) “Звіт про використання та запаси палива” (без урахування обсягів реалізованих населенню);

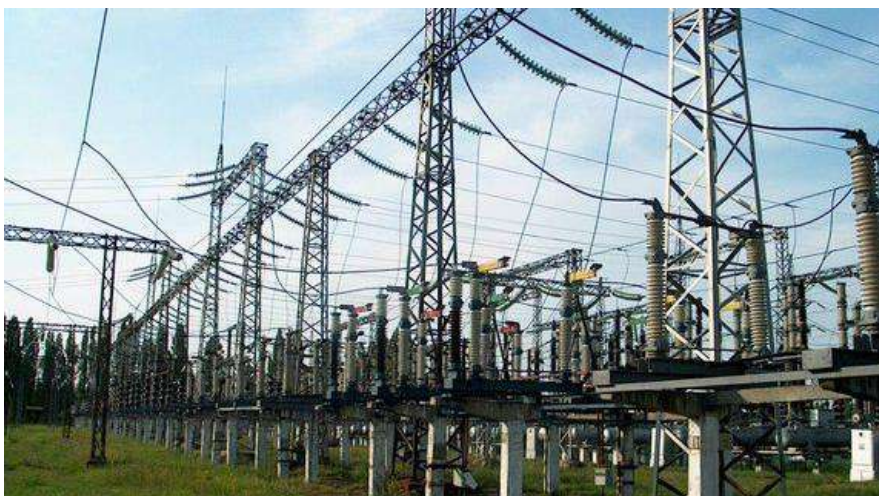
к – дані не оприлюднюються з метою забезпечення виконання вимог Закону України “Про державну статистику” щодо конфіденційності статистичної інформації.

У 2020р. загальна установлена електрична потужність підприємств області становила 496,4тис.кВт – більше ніж у попередньому році на 4,2% (у 2019р. – 475,4тис.кВт), загальна установлена теплова потужність – 5095,1тис.Гкал – на рівні попереднього року (у 2019р. – 5104,7тис.Гкал). Підприємствами було відпущено електричної енергії 719,5млн.кВт·год – на рівні попереднього року (у 2019р. – 709,4млн.кВт·год), теплової енергії 3936,4тис.Гкал – менше ніж у попередньому на 7,3% (у 2019р. – 4248,1тис.Гкал).

12.3. Вплив енергетичної галузі на довкілля

Наявність на Полтавщині розвинутої промисловості, значна кількість енергетичних об'єктів, висока концентрація їх в мм. Кременчуці та Полтаві, розвинута мережа транспортних комунікацій, в т.ч. нафто-, газо-, та нафтопродуктопроводів, – усе це збільшує вірогідність виникнення техногенних надзвичайних ситуацій.

Такі підприємства енергетичного комплексу, як ПрАТ «Укртатнафта», Кременчуцьке лінійно-виробниче управління магістральних газопроводів, Філія Газопромислове управління «Полтавагазвидобування», Нафтогазовидобувне управління «Полтаванафтогаз», ТОВ «Татнефть- АЗС- Україна» і ТОВ Торгова фірма «Кременчукнафтопродукт» становлять підвищену екологічну небезпеку. Аварії на них можуть завдати значну шкоду довкіллю.

ТОВ «Кременчуцька ТЕЦ», відкритий розподільчий пристрій

Підприємства ПрАТ «Укртатнафта» та ТОВ «Кременчуцька ТЕЦ» включені до Переліку 100 об'єктів, які є найбільшими забруднювачами довкілля в Україні.

За даними Головного управління статистики у Полтавській області у 2020 році обсяги відпуску електричної енергії в області теплоелектроцентралями становили 598,5млн.кВт·год – менше ніж у попередньому на 2,5% (у 2019р. – 614,0млн.кВт·год), обсяги відпуску теплової енергії – 1475,3тис.Гкал, що також менше від обсягів 2019 року на 8,0% (у попередньому році – 1604,4тис.Гкал). Обсяги відпуску теплової енергії теплогенеруючими установками, котельними склав 2328,3тис.Гкал – менше ніж у попередньому році на 6,6% (у 2019р. – 2493,4тис.Гкал).

12.4. Використання відновлювальних джерел енергії та розвиток альтернативної енергетики

Управління житло-комунального господарства Полтавської обласної державної адміністрації облдержадміністрації інформує наступне.

В березні 2015 року Полтавський регіональним відділенням Фонду державного майна України із ТОВ «Гідроенергоресурс» м.Київ, терміном на 49 років, укладено договори оренди на 6 шлюзів-регуляторів з метою встановлення на них енергозберігаючого обладнання. Це Нижньомлинський шлюз-регулятор на р.Ворскла в с.Нижні Млини Полтавського району, Вакуленський шлюз-регулятор на р.Ворскла в с.Терентіївка Полтавського району та Деревківський шлюз-регулятор на р.Ворскла с.Деревки Котелевського району. А також на р.Псел шлюз-регулятор в с.Велика Багачка Великобагачанського району, Малобудинщанський шлюз-регулятор в с.Малі Будища Гадяцького району та Книшівський шлюз-регулятор в с.Книшівка Гадяцького району.

За даними Головного управління статистики у Полтавській області у звітному році установча електрична потужність гідроелектростанцій області дорівнювала 4,3тис.кВт, що більше ніж у 2019 році в 1,6 разів (2,7тис.кВт), обсяг відпуску електричної енергії гідроелектростанціями області дещо зменшився (на 30,8%) і складав 13,5млн.кВт·год (2019р. – 19,5млн.кВт·год). Частка обсягів відпуску електричної енергії гідроелектростанціями у 2020 році становила майже 2% з усіх джерел постачання енергії (у 2019р. – 2,8%).

У Полтавській області активно впроваджується метод отримання електричної енергії з енергії сонячного випромінювання.

За інформацією Управління житлово-комунального облдержадміністрації в області, станом на 01.01.2021р., фізичними особами введено в експлуатацію 606 таких генеруючих установок споживача, 135 (чверть усіх установок) – у 2020 році.

Також в області функціонують підприємства, які здійснюють виробництво електричної та теплової енергії з біопалива. Види біопалива, з яких виробляється енергія: дерев'яні брикети, гранули з пресованої деревини, пелети деревні, дрова та дрова ущільнені, а також дрова ущільнені (брикети), брикети з соняшникового лушпиння, пелети з соняшникового лушпиння, вугілля.

Головне управління статистики у Полтавській області інформує про використання у 2020 році 5,0тис.т паливних брикетів та гранул з деревини та іншої природної сировини, що менше ніж у попередньому у 3,8 разів (у 2019р. – 18,8тис.т; у 2018 р. – 13,9тис.т). 72,6% (у 2019р. – 80,2%; 2018р. – 75,4%) такої сировини використано у промисловості, ще 16,2% на потреби підприємств та організацій інших видів діяльності.

13. ТРАНСПОРТ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ

13.1. Транспортна мережа

13.1.1. Структура та обсяги транспортних перевезень

(У відповідності до дій норми Закону України від 03.03.2022 № 2115-IX «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» дана інформація у звітному році не оприлюднювалась Головним управлінням статистики у Полтавській області, тому інформація зазначена за попередній звітний період)

За даними Головного управління статистики у Полтавській області у 2020р. вантажообіг підприємств транспорту дещо збільшився (на 2,0%), обсяг перевезених вантажів зріс на 4,9%, водночас пасажирообіг зменшився у двічі, кількість перевезених пасажирів склала 56% від обсягів 2019 році. Зазначене пояснюється карантинними обмеженнями, які були введені державою для запобігання поширенню коронавірусної хвороби COVID-19. Транспорт – галузь, яка найбільше постраждала від зазначених обмежень

Табл. 13.1. Обсяги транспортних перевезень

Вид транспорту	Рік	Перевезено вантажів		Вантажообіг		Перевезено пасажирів		Пасажирообіг	
		млн. т	%	млн. т	%	млн.	%	млн. пас.км	%
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Залізничний	2010	21,112	102,5	6855,8	114,8	15,136	99,2	1793,7	96,9
	2013 ²	22,937	97,2	5562,7	89,0	14,786	100,4	1533,5	85,5
	2014 ²	21,834	95,2	6435,5	115,7	14,610	98,8	1601,1	104,4
	2015	21,655	99,2	6690,3	104,0	14,940	102,3	1378,4	86,1
	2016	21,887	101,1	6214,1	92,9	14,950	100,1	1557,0	113,0
	2017	22,736	103,9	6130,6	98,7	5,513	36,9	1230,5	80,0
	2018	22,2	97,6	5811,8 ¹	94,8	5,0 ²	91,7	1237,5 ¹	100,6
	2019	23,872	107,0	6049,4	104,1	4,6 ³	91,8	1305,7 ¹	105,5
	2020	25,863	108,3	5880,3	97,2	2,3	49,0	548,820	42,4
Автомобільний	2010	142,071	101,1			74,140	80,0	1254,0	82,3
	2013 ³	220,660	105,2			52,635	102,0	966,1	98,9
	2014 ³	213,762	96,9			52,682	100,1	1004,6	104,0
	2015	161,450	75,5	3158,6	119,4	51,947	98,6	... ¹	97,7
	2016	192,958	119,5	3530,6	114,8	50,202	96,6	1005,8	102,5
	2017	172,973	89,6	2563,1	72,6	45,268	90,1	1044,5	103,9
	2018 ³	171,9	106,6	2732,8	106,6	49,6	109,5	1092,0	104,4
	2019	160,052	93,11	2326,7	85,1	54,8	110,5	1173,2	107,4
	2020	167,061	104,4	2660,3	114,3	31,8	58,1	641,590	54,7
Міський електротранспорт (тролейбусний)	2010	x	x	x	x	33,198	94,0	190,9	97,9
	2013	x	x	x	x	43,801	108,3	250,8	111,0
	2014	x	x	x	x	45,754	104,5	256,5	102,3
	2015	x	x	x	x	55,449	121,2	296,9	115,8
	2016	x	x	x	x	48,897	88,2	265,0	89,3
	2017	x	x	x	x	50,165	102,6	272,0	102,6
	2018	x	x	x	x	52,4	104,4	281,0	103,3
	2019	x	x	x	x	64,0	122,1	331,3	117,9
	2020	x	x	x	x	34,936	54,6	181,768	54,9
Всього	2010	... ¹	104,8	... ¹	115,8	122,92	85,4	3238,6	90,8
	2013	... ¹	104,1	... ¹	93,0	111,2	104,2	2750,4	91,8

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	2014	235,7	... ¹	9090,1	... ¹	... ¹	... ¹	... ¹	... ¹
	2015	... ¹	99,2	... ¹	101,6	... ¹	105,5	2657,4	92,8
	2016	... ¹	... ¹	... ¹	... ¹	114,0	... ¹	2827,8	... ¹
	2017	... ¹	104,6	... ¹	100,4	100,261	96,2	2547,0	102,1
	2018	194,1	99,1	8549,6	98,3	107,0	106,0	2611,2	102,5
	2019	183,9	94,8	8379,7	98,0	123,4	115,3	2811,8	107,7
	2020	192,976	104,9	8548,9	102,0	69,046	56,0	1374,578	49,1

Примітка.

¹ – обсяг відправлених вантажів, за даними виробничого підрозділу «Полтавська дирекція залізничних перевезень» регіональної філії «Південна залізниця» АТ «Укрзалізниця»;

² – кількість відправлених пасажирів, за даними АТ «Укрзалізниця». З 2017 року змінено порядок обліку перевезень пасажирів залізничним транспортом у приміському сполученні, які користуються пільгами на безкоштовний проїзд;

³ – з урахуванням перевезень, виконаних фізичними особами-підприємцями,

У звітному році залізничним транспортом відправлено 25,863млн.т вантажів, що на 7,7% менше ніж у 2019 році (23,87млн.т).

На підприємствах автомобільного транспорту у 2020р. вантажообіг склав 2,660млн.т вантажів, що на 14,3% більше ніж у попередньому році, перевезення вантажів також зросло на 4,4% від обсягів попереднього року.

У 2020р. усіма видами транспорту виконано пасажирообіг в обсязі 1374,578млн.пас.км, або 49,1% від обсягу 2019 року.

Залізничним транспортом у 2020р. відправлено 2,276млн. пасажирів, пасажирообіг виконано в обсязі 548,8млн.пас.км, що відповідно становило 49,0% і 42,4% обсягів 2019 року.

Автотранспорт в обласному центрі

Послугами пасажирського транспорту скористалися 69,05млн. пасажирів, що на 44,0% менше ніж у 2019р. Виконано пасажирську роботу в обсязі 1374,578млн.пас.км – на 50,9% менше ніж у 2019р.

Міським електротранспортом у 2020р. перевезено 34,936млн. пасажирів, виконано пасажирську роботу в обсязі 181,768млн.пас.км, що на 45,4% та 45,1% відповідно менше, ніж у 2019 році.

Вантажообіг, який здійснювався водним транспортом суттєво зріс – майже у тричі до 8,007млн.т км, а обсяг перевезених вантажів у 2 рази до 52,0тис.т. Вантажообіг авіаційним транспортом у 2020 навпаки впав до 0,198тис.т (або 25%

від обсягів 2019 року). Але кількість перевезених пасажирів авіаційним транспортом в області продовжує зростати: у 2020 році послугами авіаперевезень скористалося 3,1тис. пасажирів проти 2,6тис. у 2019р. та 0,8тис. у 2018 році.

13.1.2. Склад парку та середній вік транспортних засобів

За даними РСЦ ГСЦ МВС в Полтавській області починаючи з листопада 2015 року в територіальних сервісних центрах в Полтавській області функціонує Єдиний державний реєстр МВС, який містить дані про транспортні засоби.

Реєстр постійно удосконалюється, але станом на 01.01.2022 року, інформація щодо середнього віку парку дорожніх механічних транспортних засобів та групування автомобілів за конструкцією, яка дозволяє використовувати паливо не доступна.

Інформація щодо кількості проведених операцій з реєстрації транспортних засобів територіальними сервісними центрами РСЦ ГСЦ МВС в Полтавській області наведена у таблиці 13.2.

Табл. 13.2. Кількість проведених операцій з реєстрації транспортних засобів на території Полтавської області

Проведення операцій з реєстрації транспортних засобів, що належать:	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік
1	2	3	4	5	6	7	8
Юридичним особам	1321	1792	2202	2035	2191	2095	2146
Фізичним особам	11827	12197	12575	11848	16533	17132	21392
Всього	13148	13989	14777	13883	18724	19227	23438

13.2. Вплив транспорту на довкілля

Розрахунок обсягів викидів забруднюючих речовин та парникових газів в атмосферне повітря від пересувних джерел (в тому числі від автотранспорту) Головним управлінням статистики в Полтавській області у 2016 – 2021 роках не здійснювався.

У попередніх роках кількість викидів від пересувних джерел дорівнювала, або навіть перевищувала кількість викидів в атмосферу від стаціонарних джерел забруднення. Левова частка забруднюючих речовин від пересувних джерел припадала на автотранспорт.

13.3. Заходи щодо зменшення впливу транспорту на довкілля

Для зменшення забруднення атмосферного повітря пересувними джерелами необхідним є проведення комплексу заходів, що включає регулювання двигунів, більш масовий перехід на газоподібне паливо, виключення реалізації та використання етилованого бензину, обов'язковість використання нейтралізаторів токсичних вихлопів.

Зменшити негативний вплив від автотранспорту на атмосферне повітря населених пунктів можна, якщо використовувати об'їзні автодороги та

впроваджувати «зелені хвилі» на вулицях міста, де для регулювання руху автотранспорту і пішоходів використовуються світлофори.

Піклуючись про довкілля більшість розвинутих країн здійснює перехід на більш екологічно чисті види транспорту – електромобілі.

Затверджена Кабінетом Міністрів України Національна транспортна стратегія до 2030 р. «Drive Ukraine 2030» була розроблена Мінінфраструктури разом з європейськими експертами в галузі транспорту за підтримки представництва ЄС в Україні та Єврокомісії (до 1 січня 2028 р. планується тимчасове скасування імпортного ПДВ на комплектуючі до електротранспорту та зарядних станцій).

Табл. 13.3. Кількість транспортних засобів, оснащених електричними двигунами, зареєстрованих фізичним та юридичним особам із місцем проживання у Полтавській області

Вид двигунів	за 2017 рік	за 2018 рік	за 2019 рік	за 2020 рік	за 2021 рік
1	2	3	4	5	6
Електро	34	121	199	208	768
Електро або бензин	44	46	200	275	928
Газ та електро	0	0	0	0	1265
Електро або дизельне паливо	0	2	10	38	118
Бензин, газ або електро	0	1	6	4	16
Загалом	78	170	415	525	3095

За даними РСЦ МВС в Полтавській області станом на 01.01.2022р. в області налічувалося 3095 електрокарів (з врахуванням машин оснащених гібридними двигунами).

14. СТАЛЕ СПОЖИВАННЯ ТА ВИРОБНИЦТВО

(У відповідності до дій норми Закону України від 03.03.2022 № 2115-IX «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» дана інформація у звітному році не оприлюднювалась Головним управлінням статистики у Полтавській області, тому інформація у розділі зазначена за попередній звітний період)

14.1. Тенденції та характеристики споживання

Світові тенденції до зростання загальних обсягів споживання потребують збільшення використання природних ресурсів, що негативно впливає на довкілля. Тільки за допомогою економічної експлуатації природних ресурсів, при ефективному їх відтворенні, можна запобігти шкідливим наслідкам промислової і господарської діяльності людства та підтримати високу продуктивність природи.

За даними, які оприлюднювало Головне управління статистики у Полтавській області поступовий ріст споживання в області спостерігається з 2005 року. Такий висновок можна зробити порівнюючи обсяги реалізованої продукції (з врахуванням інфляції). У 2009 році у зв'язку зі світовою кризою спостерігалось зниження, але у 2010 році зазначений показник знов зростає. У 2016 році відмічене збільшення реалізованої продукції у всіх галузях промисловості, крім машинобудування (у галузі машинобудування (крім ремонту і монтажу машин і устаткування) спостерігалось зменшення на 11%). У 2018р., як і 2017р році збільшення реалізованої продукції спостерігалось у всіх галузях промисловості – у підсумку на 9,2% та 25,3% відповідно. У 2019 – 2020 роках показник реалізації продукції повертається до рівня 2017 року.

Традиційно, найбільше користується попитом продукція галузей виробництва харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів, а також продуктів нафтоперероблення. Високі показники реалізації продукції у галузях добувної промисловості та у виробництві машин і устаткування.

Інформація про обсяги реалізованої промислової продукції (за даними Головного управління статистики у Полтавській області), що вироблена підприємствами Полтавської області наведена у наступній таблиці:

Табл. 14.1. Обсяг реалізованої промислової продукції за видами економічної діяльності у 2018 – 2020 роках¹

Полтавська область	2018		2019		2020	
	тис.грн.	у % до під-сумку	тис.грн.	у % до під-сумку	тис.грн.	у % до під-сумку
1	4	5	6	7	8	9
Промисловість	212813635,7	100,0	193465136,8	100,0	186089727,8	100,0
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	85435501,3	40,1	82782575,4	42,8	80255749,2	43,1
Переробна промисловість	111896235,6	52,6	94953841,2	49,1	91055167,6	48,9
виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	40363039,5	19,0	40796271,4	21,1	43905982,4	23,6
текстильне виробництво,	706132,6	0,3	692501,7	0,4	738695,6	0,4

1	4	5	6	7	8	9
виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів						
виготовлення виробів з деревини, паперу та поліграфічна діяльність	1918458,9	0,9	2037993,0	1,1	1526358,6	0,8
виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	45992204,5	21,6	27940940,2	14,4	26584026,2	14,3
виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	3715717,0	1,8	2916374,0	1,5	2477935,4	1,3
виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	267251,0	0,1	267225,6	0,1	392961,9	0,2
виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції	2035991,5	1,0	2050244,0	1,1	2417208,1	1,3
металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів	1820535,1	0,9	1648064,0	0,9	1592547,7	0,8
машинобудування:	13501277,6	6,3	14591119,6	7,5	8519391,0	4,6
виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	172156,7	0,1	176735,1	0,1	222791,6	0,1
виробництво електричного устаткування	840646,5	0,4	531119,5	0,3	428679,3	0,2
виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	3552269,9	1,6	3325426,1	1,7	3642323,4	2,0
виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів	8936204,5	4,2	10557838,9	5,4	4225596,7	2,3
виробництво меблів, іншої продукції; ремонт і монтаж машин і устаткування	1575627,9	0,7	2013107,7	1,0	2900060,7	1,6
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	14490824,6	6,8	14680916,5	7,6	13565443,3	7,3
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	991074,2	0,5	1047803,7	0,5	1213367,7	0,7

Примітка.

...¹ – Дані сформовані за функціональним підходом (спосіб узагальнення даних, за яким показники діяльності підприємств формуються за однорідними видами економічної діяльності) із урахуванням розподілу даних структурних підрозділів підприємства, які розташовані в інших адміністративно-територіальних угрупованнях, ніж саме підприємство.

14.2. Запровадження елементів сталого споживання та виробництва

Запровадження еколого-економічних важелів створює певні стимули до раціональнішого використання природних ресурсів, а також визначає реальні джерела фінансування природоохоронної діяльності.

Сучасний механізм природокористування та природоохоронної діяльності базується на:

- платності за спеціальне використання природних ресурсів;
- оплатності за шкідливий вплив на довкілля;
- цільовому використанні коштів, отриманих від збору за спеціальне використання природних ресурсів та забруднення довкілля, на відновлення та підтримання природних ресурсів у належному стані.

Стимулювання природокористувачів до зменшення шкідливого впливу на довкілля, раціонального та ощадливого використання природних ресурсів та зменшення енерго- і ресурсоемності одиниці продукції – є головною метою економічного механізму природокористування та природоохоронної діяльності.

Для покращення екологічного стану навколишнього природного середовища, подолання наслідків нераціонального природокористування та *проведення заходів для упередження подальшого виснаження природних ресурсів необхідне збільшення інвестицій в охорону довкілля.*

Фінансування природоохоронних заходів в області здійснювалось з Державного бюджету, місцевих бюджетів, а також із власних коштів підприємств, організацій і установ.

За даними Головного управління статистики у Полтавській області загальні витрати на охорону та раціональне використання природних ресурсів в області у 2020 році становили 1460,922млн. грн. (на 18,0% менше ніж у 2019р.): у тому числі капітальні інвестиції склали 364,418млн. грн. (збільшилися на 19%), поточні витрати – 1485,544млн. грн. (на 26,2% менше ніж у 2019 році). За даними Державної служби статистики – по Україні також зафіксовано зменшення на 5,0% проти 2019 року.

Поточні витрати по основних природоохоронних заходах розподілились, як і у попередньому році, в основному на очищення зворотних вод – 54,3% (595,215млн. грн.), на охорону атмосферного повітря і проблеми зміни клімату – 24,3% (266,502млн. грн.), на поводження з відходами – 14,9% (162,800млн. грн.). Крім того витрачено 28,667млн. грн. (або 2,6% від усіх поточних екологічних витрат) на збереження біорізноманіття і середовища існування; 26,216млн. грн. (2,4% екологічних витрат) на захист і реабілітацію ґрунту, підземних і поверхневих вод та 14,298млн. грн (або 1,3%) на інші напрями природоохоронної діяльності.

У загальнодержавному підсумку у 2020 році Полтавщина традиційно посіла (як і у попередніх роках) шосте місце по поточних витрати на охорону навколишнього природного середовища та сьоме місце по капітальних інвестиціях (у рейтингу після Дніпропетровської, Донецької, Запорізької, Харківської, Київської областей та м.Київ).

15. ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА

15.1. Національна та регіональна екологічна політика

Основною метою національної екологічної політики є забезпечення конституційного права громадян на безпечне навколишнє природне середовище. Тому інтеграція екологічної політики в усі напрями діяльності має стати обов'язковою умовою переходу до екологічно збалансованого розвитку держави, коли розвиток країни та регіонів, структура економічного зростання, матеріального виробництва та споживання, а також інших видів діяльності суспільства функціонує в межах здатності природних екосистем відновлюватися, поглинати забруднення та підтримувати життєдіяльність теперішнього і майбутніх поколінь.

Відповідно до Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року (далі Стратегія), затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 06.08.2014 №385 показник *питомої ваги утилізованих відходів (відсотків до загальної кількості утворених відходів)* для Полтавської області у 2016 році повинен досягти 62,3%, а у 2020р. зрости до 70,1 відсотка.

За даними Головного управління статистики у Полтавській області, у 2020р. від економічної діяльності підприємств та організацій і в домогосподарствах області утворилось 2721,689тис.т (у 2019р. – 4541,850тис.т) відходів, що на 40% менше ніж у попередньому році. У 2020 році утилізовано 2002,116тис.т відходів (або 73,6% від загальної кількості утворених 2721,689тис.т).

Найбільше утилізовано рослинних відходів – 1206,230тис.т (68,4% з утворених 1762,491тис.т). Також значний відсоток утилізації та перероблення відходів тваринних екскрементів, сечі та гною – 87,8% (431,622тис.т з 491,861тис.т утворених); відходів тваринного походження та змішаних харчових відходів – 93% (119,078тис.т з 127,98тис.т утворених) та відходів чорних металів – 43,3% (13,467тис.т з 31,110тис.т утворених). *(У відповідності до дій норми Закону України від 03.03.2022 № 2115-IX «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» дана інформація у звітному році не оприлюднювалась Головним управлінням статистики у Полтавській області).*

Також згідно з вищезазначеною Стратегією, *площа території природно-заповідного фонду (далі ПЗФ)* у 2017 році, повинна становити 11% від площі держави, у 2021–15%, а по Полтавській області – 9,9% та 13,5% відповідно.

В області послідовно здійснюється робота щодо заповідання територій та об'єктів ПЗФ.

Також у 2021 розроблено проекти землеустрою щодо організації і встановлення меж територій природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення ландшафтних заказників місцевого значення „Псільський”, „Пашене”, „Заплава Псла”, „Маячківський”, „Монастирище”, „Хорішки”, „Новосанжарський”, гідрологічного заказника місцевого значення „Сторожовий”, заповідного урочища місцевого значення „Куквин”, ботанічної пам'ятки природи місцевого значення „Морозівська дача”, ботанічних заказників

місцевого значення „Котове”, „Гадяцький бір”, Регіонального ландшафтного парку „Кременчуцькі плавні” та лісового заказника місцевого значення „Іскрівський”, які подано на внесення відомостей (зміни до них) до Державного земельного кадастру відповідно до Закону України „Про Державний земельний кадастр”.

Станом на 01.01.2022 (за уточненими даними Головного Управління Держгеокадастру у Полтавській області) природно-заповідний фонд (ПЗФ) Полтавської області налічує 393 одиниці територій та об'єктів загальною площею 142486,5562 га, що складає 4,955 % від загальної площі області.

З них 30 мають статус загальнодержавного значення: 2 національні природні парки, 20 заказників, 1 ботанічна пам'ятка природи, 1 ботанічний сад, 2 дендрологічних парки, 4 парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва.

Кількість територій та об'єктів ПЗФ місцевого значення становить 363, з яких: 5 – регіональні ландшафтні парки, 159 – заказники (53 ландшафтних, 3 лісових, 38 ботанічних, 7 загальнозоологічних, 2 орнітологічних, 4 ентомологічних та 52 гідрологічних), 137 – пам'ятки природи (13 комплексних, 110 ботанічних, 2 зоологічних, 3 гідрологічних, 9 геологічних), 48 заповідних урочищ, 1 дендрологічний парк та 13 парків-пам'яток садово-паркового мистецтва.

Питання створення та оголошення територій та об'єктів природно-заповідного фонду є проблемним через внесення (свого часу) радикальних змін до Закону України «Про природно-заповідний фонд України» у частині заборони рубок та полювання виключно у всіх типах заказників та пам'яток природи і не дає можливості створення нових заповідних територій із-за відсутності відповідних погоджень від землевласників та землекористувачів.

15.2. Удосконалення нормативно-правового регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища

З 2013 року державне управління у сфері охорони довкілля на території Полтавської області реалізують Полтавська обласна державна адміністрація – її структурний підрозділ – Департамент екології та природних ресурсів Полтавської обласної державної адміністрації (далі – Департамент).

Основним завданням Департаменту є забезпечення на території Полтавської області реалізації державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення та охорони природних ресурсів (земля, поверхневі та підземні води, атмосферне повітря, ліси, тваринний і рослинний світ), поводження з відходами (крім поводження з радіоактивними відходами, небезпечними хімічними речовинами, пестицидами та агрохімікатами), екологічної безпеки, заповідної справи, формування, збереження та використання екологічної мережі.

Верховною Радою України, Президентом України, Кабінетом Міністрів України, центральними органами виконавчої влади, місцевими органами влади, органами місцевого самоврядування систематично видаються акти законодавства та підзаконні нормативно-правові акти, що призводить до вдосконалення правового регулювання у сфері охорони довкілля як України в цілому, так і довкілля Полтавської області зокрема, до спрощення процедури надання

адміністративних послуг у сфері природокористування, впорядкування системи природокористування тощо.

Полтавською обласною радою у 2014 році встановлений механізм спеціального природокористування на територіях об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення, а саме, рішенням від 01.07.2014 другого засідання третьої сесії шостого скликання Полтавської обласної ради затверджені: Порядок встановлення лімітів на використання природних ресурсів місцевого значення (крім корисних копалин) у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення Полтавської області; Порядок видачі дозволів на спеціальне використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення Полтавської області. Цими регуляторними актами: врегульоване спеціальне використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення Полтавської області; визначений порядок встановлення та затвердження лімітів на використання природних ресурсів місцевого значення (крім корисних копалин) у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення Полтавської області; встановлений порядок видачі дозволів на використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення Полтавської області.

Встановлюючи у документах дозвільного характеру науково обґрунтовані обмеження на використання природних ресурсів, викидів забруднюючих речовин в навколишнє середовище, Департамент впливає на економічну діяльність підприємств, з метою комплексного зменшення забруднення довкілля Полтавської області та створення ефективних умов для відтворення природних ресурсів Полтавської області.

З метою виявлення, збирання та врахування зауважень пропозицій громадськості до планованої діяльності суб'єктів господарювання в області застосовувалися норми Закону України «Про оцінку впливу на довкілля».

Виконуючи завдання Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку» (а саме: впровадження оцінки стратегічних документів розвитку окремих населених пунктів, або регіонів, таких як Програми, Плани, тощо), Департамент, як один з суб'єктів СЕО, надавав зауваження та пропозиції до заяв про визначення обсягу СЕО, проєктів документів державного планування (місцевого та регіонального рівня), та звітів про стратегічну екологічну оцінку.

Галузеве державне управління у сфері охорони довкілля Полтавської області здійснюють територіальні органи центральних органів виконавчої влади (Держлісагенства, Держгеокадастру, Держводагенства та інших).

На адміністративних територіях області згідно з компетенцією, яка встановлена законодавством України також беруть участь у державному управлінні та в нормативно-правовому регулюванні у сфері охорони довкілля та екологічної безпеки відповідні місцеві (районні) державні адміністрації і органи місцевого самоврядування.

Наслідком таких комплексних заходів державних природоохоронних органів у взаємодії з суб'єктами господарювання, населенням і громадськими

природоохоронними організаціями є прийнятний екологічний стан Полтавської області.

15.3. Державний контроль за додержанням вимог природоохоронного законодавства

На виконання постанови Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 №102 «Питання реалізації Концепції реформування системи державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища» повноваження з контролю (нагляду) на території Полтавської та Черкаської областей здійснює Державна екологічна інспекція Центрального округу (далі Держекоінспекція).

Держекоінспекція, у межах компетенції, стимулювала суб'єктів господарської діяльності до виконання вимог природоохоронного законодавства, також встановлених Департаментом екології та природних ресурсів облдержадміністрації обмежень з використання природних ресурсів, викидів забруднюючих речовин в навколишнє середовище, впровадження і застосування досконаліших технологій у виробництві.

За звітний 2021 рік Держекоінспекцією на території Полтавської області здійснено 1086 перевірок. За виявлені порушення складено 757 протоколів. Притягнуто до відповідальності 668 посадових осіб на загальну суму 216,24 тис. грн, фактично стягнуто штрафи на суму 196,554 тис. грн.

Передано 56 матеріалів у правоохоронні органи, фактично притягнуто до кримінальної відповідальності 7 осіб. Пред'явлено 135 позовів на загальну суму 805 950,584 тис. грн, за 78 позовами стягнуто 1 457,985 тис. грн.

Табл. 15.1. Державний контроль за дотриманням вимог природоохоронного законодавства (у межах Полтавської області)

№ з/п	Назва заходу	Одиниця виміру	Роки		
			2019	2020	2021
1	2	3	4	5	6
1	Кількість перевірених об'єктів контролю	од.	360	291	375
2	Складено актів перевірок	од.	320	183	278
3	Кількість складених протоколів про адміністративне правопорушення	од.	1188	497	757
4	Притягнуто до адміністративної відповідальності	чол./грн.	1073 / 176855,00	452 / 148563	668 / 216240
5	Стягнуто адміністративних штрафів	грн.	236402,00	158018	196554
6	Пред'явлено претензійно-позовних матеріалів	од./грн.	107 / 57577203,00	81 / 11032430	135 / 805950584
7	Стягнуто претензійно-позовних матеріалів	од./грн.	28 / 440187,00	21/2956092	78 / 1457985
8	Кількість об'єктів на яких виявлено перевищення	од.	31	65	

1	2	3	4	5	6
	встановлених екологічних нормативів, дозволів, або лімітів на спеціальне водокористування	од.	21	23	43
	у тому числі на скиди у водні об'єкти		10	9	43
	на викиди в атмосферне повітря		0	42	1
	на утворення і розміщення відходів		10		
9	Внесено подань про припинення дії виданих дозволів	од.	1		
10	Кількість матеріалів перевірок, переданих до правоохоронних органів щодо прийняття рішення про внесення до єдиного реєстру кримінальних проваджень		19	19	56

Примітка:

* – інформація за 2018 рік наведена за період з 13.08.2018р. по 31.12.2018р (через реорганізацію Установи).

При здійсненні перевірок та виявленні порушень природоохоронного законодавства застосовувалися заходи інспекційного реагування та надавалися відповідні приписи щодо усунення цих порушень.

Спостереження за забрудненням поверхневих вод шляхом проведення інструментально-лабораторних вимірювань показників складу та властивостей, у тому числі забруднюючих речовин, у межах галузі атестації на право виконання цих вимірювань, на території Полтавської області, у 2021 році здійснював Полтавський обласний центр МОЗ України, а саме Кременчуцький міськрайонний та Кобеляцький міжрайонний відокремлені підрозділи.

Табл. 15.2. Інструментально-лабораторний контроль якості поверхневих вод

Назва водного об'єкту	Кількість створів, в яких здійснювалися вимірювання, од.		Відібрано та проаналізовано проб води, од.	Кількість показників, од.	Кількість випадків та назва речовин з перевищенням ГДК, од.
	усього	у тому числі з перевищенням ГДК			
1	2	3	4	5	6
Створ №26 Кременчуцьке водосховище, с.Власівка, водозабір (*)	1	1	12	32 (запах, кольоровість, каламутність, прозорість, температура, рН, завислі речовини, окислюваність, БСК ₅ , молібден, миш'як, нікель, група азоту, хлориди, сульфати, гідрокарбонати, загальне залізо, марганець, свинець, мідь, цинк, хром, нафтопродукти, загальна жорсткість, феноли, формальдегід, отрутохімікати, кількість	2 – БСК ₅ , 2 – запах,

1	2	3	4	5	6
				сапрофітних бактерій, ЛКП, збудники кишкових інфекцій, кількість колиформ та ентерококів)	
р.Дніпро, 580 км с.Власівка, лівий берег, питний в/з м.Кременчук (**)	1	1	12	20 (кольоровість, прозорість, температура, розчинений кисень, завислі речовини, рН, ХСК, БСК ₅ , кальцій, магній, жорсткість, сульфат-іони, хлорид-іони, сухий залишок, амоній-іони, нітрит-іони, нітрат-іони, фосфат-іони, залізо загальне, марганець)	12 - БСК ₅ , 12 – ХСК.
р.Дніпро, 594 км Градижська ЗС, с.Пронозівка Глобинського р-ну (**)	1	1	12	20 (кольоровість, прозорість, температура, розчинений кисень, завислі речовини, рН, ХСК, БСК ₅ , кальцій, магній, жорсткість, сульфат-іони, хлорид-іони, сухий залишок, амоній-іони, нітрит-іони, нітрат-іони, фосфат-іони, залізо загальне, марганець)	12 - БСК ₅ , 12 – ХСК
р.Дніпро, 550 км питний в/з м.Горішні Плавні (**)	1	1	12	20 (кольоровість, прозорість, температура, розчинений кисень, завислі речовини, рН, ХСК, БСК ₅ , кальцій, магній, жорсткість, сульфат-іони, хлорид-іони, сухий залишок, амоній-іони, нітрит-іони, нітрат-іони, фосфат-іони, залізо загальне, марганець)	12 - БСК ₅ , 12 – ХСК

Примітка:

* – таблиця складена за даними Кременчуцького міськрайонного відокремленого підрозділу Полтавського обласного лабораторного центру МОЗ України та Регіонального офісу водних ресурсів у Полтавській області;

** - за інформацією Регіонального офісу водних ресурсів у Полтавській області.

15.4. Виконання державних цільових екологічних програм

Рішенням пленарного засідання чотирнадцятої сесії обласної ради сьомого скликання від 06.03.2017 №405 затверджено Програму охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки з урахуванням регіональних пріоритетів Полтавської області на 2017-2021 роки («Довкілля-2021») (далі – Програма).

Метою Програми є досягнення сталого соціально-економічного та екологічного розвитку області, такого функціонування її господарського комплексу, коли одночасно задовольняються зростаючі матеріальні потреби населення, забезпечується раціональне та екологічне безпечне господарювання та високоефективне збалансоване використання природних ресурсів, створюються сприятливі умови для життя і здоров'я людини.

Головним виконавцем Програми (відповідно до вищезазначеного рішення) є Департамент екології та природних ресурсів Полтавської облдержадміністрації. Крім того, по кожному із заходів Програми визначено відповідального виконавця.

Головними розпорядниками бюджетних коштів Програми є структурні підрозділи Полтавської обласної державної адміністрації.

Програмою на період з 2017 по 2021 роки заплановано виконання 298 природоохоронних заходів на загальну суму 718 304,18 тис. грн (в тому числі на 2021 рік – 106 заходів на суму 115 403,54 тис. грн). Фактично за 2021 рік профінансовано 34 заходи на суму 9 105,81 тис. грн, що становить 7,89 % від запланованого, в тому числі:

- за рахунок коштів державного бюджету – 2 заходи на суму 2 378,128 тис. грн.;

- за рахунок коштів фонду охорони навколишнього природного середовища Полтавської області – 14 заходів на суму 2 635,725 тис. грн;
- за рахунок коштів фонду охорони навколишнього природного середовища Полтавської області та місцевого бюджету – 1 захід на суму 1 350,0 тис. грн;
- з місцевих бюджетів області (районні, міські, селищні, ОТГ) – 8 заходів на суму 2 894,115 тис. грн;
- за рахунок інших джерел (в тому числі кошти підприємств) – 9 заходів на суму 1 197,846 тис. грн.

Програма за весь період її реалізації виконана на 26,8 %.

Табл. 15.3. Стан виконання Регіональної програми охорони довкілля Полтавської області за 2021 рік

Назва обласної програми	Планові обсяги фінансування, тис.грн.						Фактичні обсяги фінансування, тис.грн.						Стан виконання (показники ефективності)
	Усього	Державний бюджет	Місцевий бюджет			Інші джерела фінансування	Усього	Державний бюджет	Місцевий бюджет				
			Обласний бюджет	Районний бюджет	Місцевий бюджет				Обласний бюджет	Районний бюджет	Місцевий бюджет	Інші джерела фінансування	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Регіональна програма охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки з урахуванням регіональних пріоритетів Полтавської області на 2017-2021 роки («Довкілля-2021»), затверджена рішенням 14 сесії обласної ради 7 скликання від 06.03.2017 №405	2021 рік												
	115404	25398,59	35711,09	49753,66		4540,2	9105,814	2378,128	2635,725	2894,115		1197,846	7,9%

Основною проблемою недостатнього виконання Програми є складна соціально-економічна ситуація в цілому в країні, дефіцит державних та місцевих бюджетних коштів, високий рівень навантаження на обласний бюджет. Крім того, з 01.01.2018 року більша частина (45%) екологічного податку надходить до

загального фонду державного бюджету, а до обласного бюджету зменшено зарахування (30%), що призвело до зменшення фінансування з екологічного фонду Полтавської області, послабило фінансові можливості, та призвело до того, що природоохоронні заходи, особливо, які потребують значних капітальних вкладень, стало не можливим реалізувати.

15.5. Державна політика у сфері моніторингу навколишнього природного середовища

У 2021 році функціонування Регіональної системи моніторингу довкілля Полтавської області регламентувалося розділом 2.3 «Система регіонального екологічного моніторингу» Регіональної програми охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки з урахуванням регіональних пріоритетів Полтавської області на 2017-2021 роки (далі – Програма «Довкілля - 2021»), затвердженої рішенням Полтавської обласної ради чотирнадцятої сесії сьомого скликання від 06 березня 2017 року №405.

Відповідно до Положення про регіональний інформаційно-моніторинговий центр «Довкілля Полтавщини» (затверджене у вересні 2014 року), з третього кварталу 2015 року функціонує інформаційний веб-ресурс (<http://ecopntu.in.ua/iformatsiyno-monitoringoviy-tsentr-dovkillya-poltavshhini/>) незалежного Регіонального інформаційно-моніторингового центру «Довкілля Полтавщини», на якому розміщуються інформаційні матеріали за даними, що надходять від суб'єктів моніторингу області.

Табл. 15.4. Система спостережень за станом довкілля

№ з/п	Суб'єкти моніторингу довкілля	Кількість точок спостережень, од.								
		атмосферне повітря	стаціонарні джерела викидів в атмосферне повітря	поверхневі води	джерела скидів зворотних вод у поверхневі води	морські води	джерела скидів зворотних вод у морські води	підземні води	джерела скидів зворотних вод у глибокі підземні водоносні горизонти	грунти
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1	Державна екологічна інспекція Центрального округу	–	9	39	49	–	–	2	–	13
2	Полтавський обласний центр з гідрометеорології*	9	–	11	–	–	–	–	–	–
3	Державна установа «Полтавський обласний лабораторний центр МОЗ України»*	65	–	70	–	–	–	180	–	24

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
4	Полтавська філія ДУ «Держґрунтоохорона»	–	–	–	–	–	–	–	–	23
5	Регіональний офіс водних ресурсів у Полтавській області	–	–	19	–	–	–	–	–	–
6	Управління житлово-комунального господарства Полтавської облдерж-адміністрації	248	166	16	8	–	–	31	–	–
7	Харківська комплексна геологічна партія КП «Південукргеологія»	–	–	–	–	–	–	71**	–	–

Примітка:

* - дані за 2020 рік;

** – за останніми даними Харківської комплексної геологічної партії КП «Південукргеологія» (2017рік).

Моніторинг навколишнього природного середовища на території Полтавської області, відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 30.03.1998 №391 «Про затвердження Положення про державну систему моніторингу довкілля» на території полтавської області у 2021 році здійснювали: Полтавський обласний центр з гідрометеорології; Державна установа «Полтавський обласний лабораторний центр МОЗ України» (Кременчуцький міськрайонний та Кобеляцький міжрайонний відокремлені підрозділи); Полтавська філія ДУ «Держґрунтоохорона»; Головне управління Держпродспоживслужби в Полтавській області; Управління житлово-комунального господарства облдержадміністрації); Регіональний офіс водних ресурсів у Полтавській області); Головне управління Держгеокадастру у Полтавській області; Полтавське обласне управління лісового та мисливського господарства; а також підприємства, установи та організації, що належать до сфери їх управління.

Регулярно, у встановлені терміни, Департаментом проводився збір та узагальнення екологічної інформації від суб'єктів обласної системи моніторингу довкілля та підприємств-забруднювачів.

Відредагована до вимог Регламенту інформація завантажувалася на веб-ресурс незалежного Регіонального інформаційно-моніторингового центру «Довкілля Полтавщини». У розділі «Стан довкілля в регіоні» розміщені щомісячні та щоквартальні огляди про стан довкілля Полтавської області. Також зазначені огляди оприлюднюються на Веб-ресурсі Полтавської облдержадміністрації у розділі «Статті».

Відповідно до підпункту 1 пункту 4 Постанови, розпорядженням голови Полтавської обласної державної адміністрації від 31.10.2019 №828 «Про виконання функцій органу управління якістю атмосферного повітря», виконання функцій

органу управління якістю атмосферного повітря в Полтавській обласній державній адміністрації покладено на Департамент екології та природних ресурсів (далі – Департамент). На виконання вимог Постанови зазначене розпорядження оприлюднено відповідним чином та надіслано до профільного міністерства.

Відповідно до підпункту 2 пункту 4 Постанови, розпорядженням голови Полтавської обласної державної адміністрації від 14.02.2020 №79 (далі – Розпорядження №79) затверджено Склад комісії з питань здійснення державного моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря та управління якістю атмосферного повітря (далі – Комісія) (оприлюднено на веб-порталі облдержадміністрації) зі змінами. Це розпорядження також надіслано до Міндовкілля.

На виконання підпункту 3 пункту 4 Постанови органом управління якістю атмосферного повітря Полтавської обласної державної адміністрації (Департаментом екології та природних ресурсів) підготовлено проєкт Програми державного моніторингу у галузі атмосферного повітря та управління якістю атмосферного повітря для зони «Полтавська» на 2021-2025 роки, отримано погодження Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України та подано на затвердження Полтавській обласній раді.

Кременчуцький міськвиконком послідовно здійснює заходи щодо впровадження у м. Кременчук екологічного моніторингу із застосуванням електронних засобів збирання та оприлюднення інформації.

У промисловому центрі області діє автоматизований пост спостереження за станом довкілля який здійснює виміри атмосферного тиску, температури, вологості, напрямку та швидкості вітру а також кількості та інтенсивності опадів. Інформація від посту доступна в режимі онлайн на офіційному Веб-порталі Кременчуцької міської ради та виконавчого комітету.

Також у місті працює муніципальна лабораторія ПМЕЛ (пересувна мобільна екологічна лабораторія) для контролю за атмосферним повітрям. Дані, отримані за допомогою зазначеної лабораторії також оприлюднюються на Веб-порталі.

15.6. Оцінка впливу на довкілля та стратегічна екологічна оцінка

15.6.1. Оцінка впливу на довкілля

3 грудня 2017 року набув чинності Закон України «Про оцінку впливу на довкілля», яким скасована дія закону України «Про екологічну експертизу» та введено новий, більш сучасний та європейський порядок проведення оцінки впливу на довкілля. Методологія ОВД дістала своє визнання майже в усіх розвинених країнах. Згідно з Директивою ЄС № 337/85 «Оцінка впливу деяких державних і приватних проєктів господарської діяльності на навколишнє середовище» у країнах – членів ЄС є обов'язковим проведення процедури ОВД для господарської діяльності, що може спричинити негативний вплив на навколишнє середовище.

У 2018 році, з метою виявлення, збирання та врахування зауважень і пропозицій громадськості до планованої діяльності суб'єктів господарювання, в області розпочато впровадження Закону України «Про оцінку впливу на довкілля». Закон встановлює правові та організаційні засади оцінки впливу на довкілля,

спрямованої на запобігання шкоді довкіллю, забезпечення екологічної безпеки, охорони довкілля, раціонального використання і відтворення природних ресурсів, у процесі прийняття рішень про провадження господарської діяльності, яка може мати значний вплив на довкілля, з урахуванням державних, громадських та приватних інтересів.

Впродовж 2018-2019 років спеціалісти Департаменту активно брали участь в удосконаленні підзаконних актів для дієвого впровадження зазначеного Закону. До профільного міністерства надсилалися пропозиції щодо проведення процедури ОВД, зокрема організації громадського обговорення, а також нормативно-правового акту, який регламентує отримання коштів від суб'єктів господарювання.

В Департаменті здійснюються заходи щодо впровадження Єдиного державного реєстру оцінки впливу на довкілля (<http://eia.menr.gov.ua/>), у якому впродовж 2021 року було розпочато 61 справу (у 2020 році – 86 справ; у 2019р. – 92) за поданими повідомленнями про плановану діяльність від підприємств Полтавської області. 17 (у 2020 році – 16; у 2019р. – 31) з цих повідомлень обґрунтовано відхилені. Припинено процедуру оцінки впливу на довкілля за вимогою суб'єкта господарювання по 1 справі (у 2020 році – по 4 справах; у 2019р. – по 23). Видано 41 висновок (у 2020 році – 51; у 2019р. – 30) з оцінки впливу на довкілля. Здійснено 48 громадських обговорень (у 2020 році – 25; у 2019р. – 39).

15.6.2. Стратегічна екологічна оцінка

З метою наближення вітчизняного законодавства до права та політики Європейського Союзу, виконання міжнародних зобов'язань у сфері охорони довкілля, у березні 2018 року прийнятий Закон України «Про стратегічну екологічну оцінку» (далі – Закон), який вступив у дію з 12 жовтня 2018 року. Це один із важливих євроінтеграційних Законів України, завдання якого – провести оцінку стратегічних документів розвитку, наприклад, окремих населених пунктів, регіонів чи національних програм.

Положення Закону, зокрема, поширюються на документи державного планування, які стосуються сільського господарства, лісового господарства, рибного господарства, енергетики, промисловості, транспорту, поводження з відходами, використання водних ресурсів, охорони довкілля, телекомунікацій, туризму, містобудування або землеустрою (схеми) та виконання яких передбачатиме реалізацію видів діяльності (або які містять види діяльності та об'єкти), щодо яких законодавством передбачено здійснення процедури оцінки впливу на довкілля, або які вимагають оцінки, зважаючи на ймовірні наслідки для територій та об'єктів природно-заповідного фонду та екологічної мережі, крім тих, що стосуються створення або розширення територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

До документів державного планування відносяться стратегії, плани, схеми, містобудівна документація, загальнодержавні програми, державні цільові програми та інші програми і програмні документи, включаючи зміни до них, які розробляються та/або підлягають затвердженню органом державної влади, органом місцевого самоврядування.

Містобудівна документація – це затверджені текстові та графічні матеріали з питань регулювання, планування, забудови та іншого використання територій. Це,

зокрема: генеральний план населеного пункту; детальний план території (ДПТ); план зонування території (зонінг).

Уся зазначена вище містобудівна документація підлягає обов'язковій стратегічній екологічній оцінці (СЕО).

Дія Закону не поширюється на документи державного планування, що стосуються виключно національної оборони або дій у разі надзвичайних ситуацій, бюджетів, бюджетних програм та фінансових планів.

Правильно виконаний процес СЕО має забезпечити високий рівень захисту довкілля, поліпшити якість документу державного планування, що розробляється, підвищити ефективність прийнятих рішень, допомогти запобігти помилкам, виправлення яких потребуватиме значних витрат. Зокрема, СЕО може допомогти органам влади під час прийняття рішення щодо затвердження документів державного планування та вибору оптимальних варіантів серед запропонованих альтернатив.

Встановлені Законом етапи проведення СЕО наступні: визначення обсягу СЕО; складання звіту про СЕО; проведення громадського обговорення та консультацій, у т.ч., у разі необхідності, транскордонних консультацій; врахування звіту про СЕО, результатів громадського обговорення та консультацій; інформування про затвердження документу державного планування; моніторинг наслідків виконання документу державного планування для довкілля, у т.ч. для здоров'я населення.

Департамент екології та охорони природних ресурсів Полтавської обласної державної адміністрації, як один із суб'єктів СЕО, надає зауваження та пропозиції до заяви про визначення обсягу СЕО, проекту документу державного планування (місцевого та регіонального рівнів) та звіту про стратегічну екологічну оцінку.

За 2021 рік до Департаменту для отримання зауважень і пропозицій до заяви про визначення обсягу СЕО надійшли матеріали по 127 проектам (у 2020 році – 182; у 2019р. – 199) документів державного планування та 128 звітам про СЕО (у 2020 році – 210 звітів по СЕО; у 2019р. – 102 звіти про СЕО), які Департамент розглянув і надав свої зауваження та пропозиції в рамках процедури СЕО.

Проекти документів державного планування, розроблені залученими сторонніми організаціями, потребують більшого контролю та аналізу з боку замовника (органів влади).

15.7. Економічні засади природокористування

15.7.1. Економічні механізми природоохоронної діяльності

Економічними інструментами природокористування та природоохоронної політики залишаються:

- екологічний податок;
- система зборів за спеціальне використання природних ресурсів;
- відшкодування збитків, заподіяних у наслідок порушення природоохоронного законодавства;
- надання податкових пільг на реалізацію заходів, пов'язаних з природоохоронною діяльністю;

- фінансування природоохоронної діяльності;
- впровадження та розробка державних та регіональних цільових програм охорони навколишнього природного середовища.

Для забезпечення управління в галузі охорони довкілля в області у 2021 році діяла Регіональна цільова програма охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки з урахуванням регіональних пріоритетів Полтавської області на 2017 – 2021 роки («Довкілля-2021»), яка затверджена рішенням від 06.03.2017 за №405 чотирнадцятої сесії сьомого скликання Полтавської обласної ради (зі змінами).

15.7.2. Стан фінансування природоохоронної галузі

Екологічний податок є основним джерелом формування місцевих фондів охорони навколишнього природного середовища.

При підготовці Переліку природоохоронних заходів для фінансування з обласного фонду охорони навколишнього природного середовища у 2021 р., пріоритетними вважалися заходи, що виконувалися у межах Програми «Довкілля-2021», яка затверджена рішенням від 06.03.2017 №405 чотирнадцятої сесії сьомого скликання Полтавської обласної ради (зі змінами). Стратегічні цілі, напрями діяльності та заходи Програми «Довкілля-2021» направлені на досягнення сталого соціально-економічного розвитку області задля одночасного задоволення зростаючих матеріальних та духовних потреб населення та забезпечення раціонального та екологічно безпечного господарювання і високоефективного збалансованого використання природних ресурсів.

Табл. 15.6. Розподіл коштів обласного фонду охорони навколишнього природного середовища за напрямками фінансування у 2021 р.

Напрямок	Цільові кошти	Профінансовано на 01.01.2022	Залишок коштів на 01.01.2022
1	2	3	4
ВСЬОГО	102 723,324	90 943,180	11 780,144
Проведення заходів з охорони і раціонального використання водних ресурсів	41 666,215	35 789,484	5 876,731
Проведення заходів з охорони, раціонального використання і зберігання відходів виробництва і побутових відходів	34 812,500	31 808,630	3 003,870
Проведення заходів із збереженням природно-заповідного фонду	15 918,182	15 192,281	725,901
Проведення заходів з охорони і раціонального використання природних рослинних ресурсів	2 328,572	1 357,980	970,592
Інша діяльність у сфері охорони навколишнього природного середовища, в тому числі проведення наукових досліджень, заходів з екологічної освіти та пропаганди	7 783,355	6 588,085	1 195,270
Проведення заходів з охорони і раціонального використання ресурсів тваринного світу	214,500	206,720	7,780

За даними Департаменту фінансів облдержадміністрації станом на 01.01.2021 р. залишок коштів обласного Фонду охорони навколишнього природного середовища (профіцит) становив 42 734,443 тис. грн.

У 2021 році розпорядниками коштів природоохоронного фонду виступали структурні підрозділи Полтавської обласної державної адміністрації, у тому числі Департамент екології та природних ресурсів. Із тридцяти затверджених Департаментом заходів, що становлять 32 112,291 тис. грн, повністю виконано двадцять чотири заходи на суму 28 177,996 тис. грн, шість заходів профінансовано частково.

Рис.15.1.Розподіл коштів обласного фонду охорони навколишнього природного середовища за напрямками фінансування природоохоронних заходів у 2021 році

Головною причиною розбіжності між запланованими показниками та досягнутими результатами є:

- недостатня зацікавленість і обізнаність органів місцевого самоврядування як з екологічними проблемами свого регіону, так і з механізмом отримання грошових ресурсів Фонду на їх вирішення під час реалізації адміністративно-територіальної реформи;
- у зв'язку з реформуванням державних закупівель шляхом запровадження системи електронних торгів товари та послуги не були придбані через відміну торгів та з причини відсутності учасників торгів, не підписання переможцем торгів договорів поставки;
- незначне фінансування заходів порівняно з потребою призводить до збільшення їх вартості, неналежного виконання робіт і утворення довгобудів.

Відповідно до Переліку природоохоронних заходів для фінансування з обласного фонду охорони навколишнього природного середовища в 2021 році профінансовано заходів на суму 90 943,180 тис. грн із запланованих 102 723,324 тис. грн. (88%).

15.8. Технічне регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки

Відповідно до статті 32 Закону «Про охорону навколишнього природного середовища» державні стандарти у галузі охорони довкілля є обов'язковими для виконання і визначають поняття і терміни, режим використання й охорони природних ресурсів, методи контролю за станом навколишнього природного середовища, вимоги щодо запобігання забрудненню навколишнього природного середовища, інші питання, пов'язані з охороною навколишнього природного середовища та використанням природних ресурсів.

На сьогодні для технічного регулювання у сфері охорони навколишнього середовища використовуються:

- *Державні стандарти України – ДСТУ* (система стандартів ДСТУ, у тому числі у сфері охорони довкілля, почала розвиватись в Україні з 1992 року; після набуття чинності державного стандарту України (ДСТУ) міждержавний стандарт (ГОСТ), що регулював відповідні відносини у сфері охорони довкілля, втрачає чинність);
- *Міжнародні стандарти, насамперед стандарти міжнародної організації з питань стандартизації – ISO* (у 90-х роках в Україні розпочато адаптування державних стандартів України до групи стандартів ISO, якими регулюються питання екологічного менеджменту, екологічного аудиту, а також екологічного маркування);
- *Галузеві стандарти або технічні умови* (стандарти, дія яких поширюється на підприємства (установи, організації), підпорядковані певному міністерству чи іншому центральному органу виконавчої влади, яким і затверджуються відповідні стандарти);
- *Міжгалузеві стандарти* (якщо дія стандартів поширюється на підприємства, що підпорядковані двом (кільком) центральним органам виконавчої влади, вони підлягають затвердженню всіма цими органами і набувають юридичної сили міжгалузевих стандартів);
- *Стандарти підприємства* (нормативно-технічні документи, затверджені наказом керівника (органу управління) конкретного підприємства, на яке і поширюється їх дія);
- *ГОСТи* (колишні державні стандарти СРСР, які визнано чинними на території України як міждержавні стандарти із збереженням аббревіатури «ГОСТ», згідно з Угодою СНД про проведення узгодженої політики в галузі стандартизації, метрології та сертифікації від 13.03.1992 та Протоколами до неї від 03.11.1995 та 20.06.2000);

Використання природних ресурсів у 2021 році Департаментом встановлювалося такими нормативними документами: дозволи на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами та спеціальне використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду, іншими документами.

Законодавством забезпечується правовий зв'язок між вищезазначеною групою нормативів і нормативами відповідно до статті 33 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» (гранично допустимі викиди (ГДВ – від джерел викидів в атмосферне повітря), рівні допустимого шкідливого впливу фізичних та біологічних факторів).

15.9. Державне регулювання у сфері природокористування

Для управління в галузі раціонального природокористування спеціалістами Департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації забезпечувалося неухильне дотримання чинного законодавства при видачі дозвільних та погоджувальних документів.

Впродовж 2021 року Департаментом екології та природних ресурсів Полтавської облдержадміністрації на розгляд прийнято 335 пакети документів та видано 213 дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами, повернуто на доопрацювання 122 пакети документів, анульовано – 31 (за 2020 рік прийнято 554, видано – 417, повернуто на доопрацювання – 85, анульовано – 15 документів відповідно; за 2019 рік прийнято 875, видано – 628, повернуто на доопрацювання – 165, анульовано – 15 документів відповідно). При видачі дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами зобов'язано 70 підприємств виконувати заходи щодо здійснення контролю за дотриманням встановлених гранично допустимих концентрацій забруднюючих речовин у зазначених викидах.

Станом на 31.12.2021 року розроблено та затверджено паспортів на 132 місця видалення відходів. Впродовж 2021 року розглянуто та затверджено 73 реєстрові карти об'єктів утворення відходів, внесено 147 змін до реєстрових карт та реєстру об'єктів утворення відходів; затверджено 1 реєстрову карту об'єкту оброблення та утилізації відходів та внесено 5 змін до реєстрових карт та реєстру об'єктів оброблення та утилізації відходів (у 2020 році прийнято на розгляд 363 документи та затверджено 240 реєстрових карт об'єктів утворення відходів; у затверджені 123 матеріалів відмовлено; у 2019р. – розглянуто 287 документів, затверджено 219 реєстрових карт об'єктів утворення відходів та 5 реєстрових карт оброблення та утилізації відходів).

Через електронний сервіс Міндовкілля (<http://e-eco.gov.ua/>) розглянуто та зареєстровано 253 декларації про відходи (у 2020 – 291; у 2019р. – 224; у 2018р. – 225; у 2017 році – 187) для підприємств Полтавської області.

У звітному році розглянуто 127 пакетів документів щодо видачі зауважень і пропозицій до заяви про визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки (далі – СЕО), а також розглянуто 128 пакетів документів щодо видачі зауважень і пропозицій до проектів документів державного планування та звіту про СЕО (у 2020 році – 182 та 210 відповідно; у 2019р. – 199 та 102 відповідно).

В Єдиному Реєстрі з оцінки впливу на довкілля у 2021 році розпочато 61 (у 2020р. – 86) справу за поданими повідомленнями про плановану діяльність яка підлягає оцінці впливу на довкілля. 17 з цих повідомлень обґрунтовано відхилені (2020р. – 16), 44 справи оприлюднено. Видано 41 висновок з оцінки впливу на довкілля (2020р. – 51), 10 відмов. Станом на 01.01.2022 опрацьовано 52 повідомлення щодо зауважень і пропозицій до планованої діяльності, обсягу досліджень та рівня деталізації інформації, що підлягають включенню до звіту з оцінки впливу на довкілля. Здійснено 48 громадських обговорень (2020р. – 25 громадських слухань) з врахуванням вимог законодавства про запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби COVID-19.

Згідно з Порядком встановлення лімітів на використання природних ресурсів місцевого значення (крім корисних копалин) у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення Полтавської області та Порядком видачі дозволів на спеціальне використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення Полтавської області, затвердженого рішенням другого засідання двадцять третьої сесії Полтавської обласної ради шостого скликання від 01.07.2014 року, за 2021 рік проведено 4 обстеження щодо погодження здійснення лісогосподарських заходів, розглянуто і затверджено 7 лімітів на 2021 рік (у 2020 році – 28 обстежень і 22 ліміти; у 2019р. – 27 обстежень та 18 лімітів; у 2018р. – 34 обстеження та 16 лімітів; у 2017р. – 34 обстежень та 13 лімітів).

15.10. Стан та перспективи наукових досліджень у галузі охорони довкілля

Наукові дослідження в галузі охорони довкілля активно проводять вищі учбові заклади Полтавській області – Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», Полтавський державний медичний університет, Полтавський державний аграрний університет, Полтавський національний педагогічний університет ім. В. Г. Короленка, Кременчуцький державний політехнічний університет ім. М. Остроградського, Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі».

У Полтавському державному медичному університеті виконується комплексна ініціативна наукова тема: «Наукове обґрунтування профілактики негативного впливу окремих чинників довкілля на якість життя і стан здоров'я дітей в умовах геохімічної провінції на території Полтавської області».

Гігієнічна оцінка якості життя і стану здоров'я дітей на сучасному етапі розвитку суспільства є дуже важливою та актуальною. Розвиток медичної науки взагалі, та гігієни зокрема, ставить актуальними питання профілактики впливу чинників довкілля на організм дітей. Збільшення антропогенного навантаження на екологічний стан середовища існування, зміни структури та характеру харчування, питного водопостачання, дії соціальних та психологічних чинників – все це корінним чином впливає на якість життя дітей, створює додаткове навантаження на адаптивні системи, та породжує нові проблеми профілактики несприятливого впливу на організм дитини наведених чинників.

Згідно НДР виконується одна дисертація на здобуття наукового ступеню доктора медичних наук та одна кандидатська дисертація.

За матеріалами наукової екологічної тематики надруковано 4 статті, зроблено 6 доповідей на конференціях різного рівня.

Проблеми екологічної безпеки та захисту навколишнього природного середовища у Вищому навчальному закладі Укоопспілки «Полтавський університет економіки та торгівлі» вивчаються в межах науково-дослідних тем:

- «Екологічні аспекти дослідження якості товарів народного споживання»;
- «Розробка та виготовлення установок для бактерицидного знезараження (води, поверхонь без озонної дії, транспортної тари, повітря)».

Окремі аспекти переробки вторинної сировини розглядаються під час виконання науково-дослідних тем «Розроблення технологій продукції харчування підвищеної харчової цінності», «Біотехнології в переробці харчової сировини та виробництві харчових продуктів», «Формування асортименту, якості та безпечності харчової сировини та продуктів», «Розроблення та вдосконалення технологій харчових продуктів із використанням вторинної сировини».

На замовлення низки підприємств області виконано науково-дослідні роботи за темою «Розробка та виготовлення установки бактерицидного знезараження повітря рециркуляційної дії (УБЗПР-3)». Такі прилади встановлені в приміщеннях ПУЕТ.

Технологіям використання вторинної рослинної сировини (висівок злакових, кавового шламу та ін.) у виробництві харчової продукції присвячені дослідження (статті, тези доповідей на конференціях) науково-педагогічних працівників кафедри технологій харчових виробництв і ресторанного господарства. Проблему екологічної безпечності об'єктів сфери гостинності досліджують на кафедрі готельно-ресторанної та курортної справи.

Традиційно питання екологічної безпеки розглядаються на науково-практичних заходах, як-от: VIII Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція «Актуальні проблеми теорії і практики експертизи товарів» (25 – 26 березня 2021 року), XLIV Міжнародна наукова студентська конференція за підсумками науково-дослідних робіт студентів за 2020 рік «Актуальні питання розвитку науки та забезпечення якості освіти у XXI столітті» (30 – 31 березня 2021 року), науково-практичний семінар для підприємців малого та середнього бізнесу та науковців «Нові технології та обладнання харчових виробництв» (15 квітня 2021 року), VIII Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція «Сучасне матеріалознавство та товарознавство: теорія, практика, освіта» (22 – 23 квітня 2021 року), VII Міжнародна молодіжна науково-практична Інтернет-конференція «Наука і молодь в XXI сторіччі» (30 листопада 2021 року).

Національні природні парки «Пирятинський» та «Нижняосульський» продовжують активно проводити наукові дослідження.

Національний природний парк «Пирятинський»

Основною формою узагальнення результатів наукових досліджень, головною науковою темою, яка ведеться постійно, а результати досліджень щорічно оформлюються у вигляді окремих томів – є Літопис природи. Згідно затвердженої

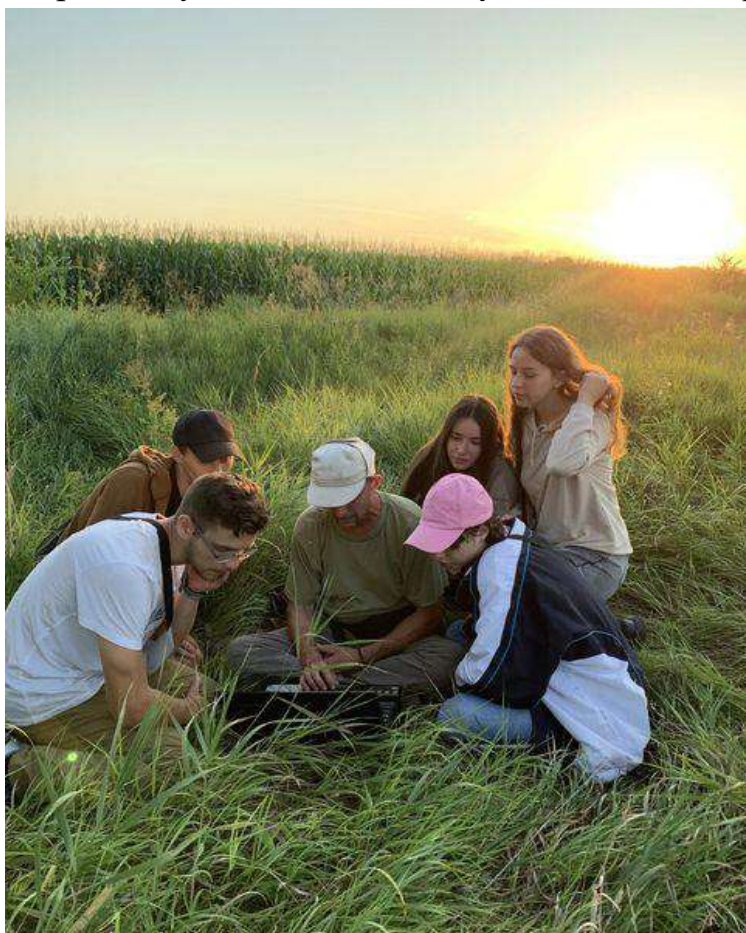
Програми Літопису природи закладені наукові полігони, проводяться інвентаризаційні роботи з вивчення рослинного та тваринного різноманіття НПП «Пирятинський». Особлива увага приділяється вивченню раритетної компоненти флори та фауни, у тому числі видів, занесених в чинні для України міжнародні переліки. За 2021 рік виданий 10 том Літопису природи, в якому підсумовані дані з інвентаризації видового багатства Парку.

У липні-серпні 2021 року проведена 18 літня екологічна експедиція спільно з науковцями та студентами Київського національного університету імені Тараса Шевченка – наукового куратора Парку, в ході якої здійснені моніторингові дослідження іхтіофауни, планктону, орнітофауни, ентомофауни; проведені обліки на дослідних ділянках з відновлення корінних деревостанів.

Проводиться розробка наукових обґрунтувань, планів природоохоронних заходів та експертних висновків протягом року:

наукові рекомендації про порядок робіт з розчистки русла р. Удай з метою створення умов для використання рекреаційних ресурсів національного природного парку "Пирятинський";

звіт про виконання моніторингового обстеження русла річки Удай в районі с. Дейманівка на ділянці проєктного пляжу, з метою встановлення гідралічних параметрів русла після робіт з руслорегулювання станом на 02.09.2021 року – питання розглянуто на засіданні науково-технічної ради від 12.10.2021 року № 1;

НПП «Пирятинський»
отримання результатів
використання
фотопасток під час
екологічної експедиції
(01.08.2021)
фото зі сторінки НПП
«Пирятинський» в
соціальній мережі
(<https://www.facebook.com/nppPiriatinskiy>)

наукове обґрунтування необхідності подолання наслідків буревію на території соснового мононасадження на околиці с. Харківці, що стався 06.08.2021

року – питання розглянуто на засіданні науково-технічної ради від 12.10.2021 року № 1;

наукове обґрунтування необхідності проведення природоохоронних санітарно-оздоровчих заходів у ландшафтному заказнику загальнодержавного значення "Червонобережжя" – питання розглянуто на засіданні науково-технічної ради від 12.10.2021 року № 1;

наукове обґрунтування необхідності створення пасіки медоносних бджіл на території НПП "Пирятинський" – питання розглянуто на засіданні науково-технічної ради від 12.10.2021 року № 1;

експертна оцінка стану видів флори і фауни, що зазнають впливу під час видобування піску будівельного на земельній ділянці родовища Піщанське-2, розташованого на землях Білоцерківського району Київської області;

наукове обґрунтування необхідності створення вольєру для копитних тварин на луках ТОВ "Лесяківське".

Результати наукових напрацювань викладено у 13 наукових публікаціях. Активно проводиться науково-освітня робота через засоби масової інформації.

Налагоджена тісна співпраця з волонтерами-природолюбцями: Всесвітнього фонду дикої природи (WWF) в Україні, компанії EY, які щорічно допомагають нашій природоохоронній установі: з обліку сов, вікових дерев, бобрів, лелек білих. У 2021 році за співпраці з Благодійним фондом Peli can live виконували проекти "Дерева для птахів", "Могутній світ дубів", "Лісосмуги життя". Протягом 2019-2021рр., за підтримки благодійного фонду Peli can live та юридичної компанії Arzinger здійснюються заходи з відновлення корінних мішаних деревостанів шляхом підсівання жолудів та підсаджування сіянців дуба звичайного у вражені соснові ліси. Охоплена такими заходами площа складає 30 га у трьох локалітетах. Загалом у природу було висаджено близько 9000 жолудів та 3000 однорічних сіянців. На теперішній час прижилося 1564 молодих дубків.

Національний природний парк «Нижньосульський»

Впродовж 2021 року НПП «Нижньосульський» видано IX том Літопису природи, до якого увійшли матеріали, зібрані протягом 2020 року.

Проведено аналіз основних метеорологічних та кліматичних показників, складено метеорологічну характеристику сезонів року, побудовано таблиці, діаграми середньомісячних температур та місячних опадів, розу вітрів. Узагальнено зібрані фенологічні дані та сформовано календар природи, а також матеріали з інвентаризації флори та фауни. Охарактеризовано інвазійні види тварин та рослин (видовий склад, територіальна локалізація). Визначено основні і важливі для розвитку НПП особливості природних процесів та наукових досліджень.

У 2021 році зібрано дані щодо особливостей гніздування, успішності розмноження, загальної чисельності, територіального розподілу у різні сезони року голуба-синяка та орлана-білохвоста, а також досліджено вплив негативних факторів і загроз на стан популяцій цих рідкісних видів.

Проведено збір наукових даних щодо підготовки X тому Літопису природи за наступними напрямками:

- досліджено особливості розподілу гніздових ділянок орлана-білохвоста в пониззі р. Сула загалом та на території НПП «Нижньосульський» зокрема. Узагальнено дані щодо особливостей завершальної стадії гніздового періоду орланів у 2020 році, в тому числі і успішність розмноження;

- вивчення особливості біології місцевого гніздового угруповання голуба-синяка, яке гніздиться на опорах ЛЕП, встановлена чисельність гніздових пар в межах модельної ділянки, досліджена сезонна динаміка чисельності та особливості територіального розподілу;

- вивчення стану водно-болотних угідь НПП «Нижньосульський» та фауни хребетних тварин в межах ключових ділянок;

- дослідження фауни комах та деяких інших безхребетних тварин на території НПП;

- інвентаризація фауни території НПП: виявлено 77 нових для території видів тварин. Із Хребетних – гадюка Нікольського *Vipera (Pelias) nikolskii* Vedmederj, Grubant et Rudaeva, 1986; синьга *Melanitta nigra* (L.1758); шакал азійський *Canis aureus* L.1758, а також 74 види безхребетних;

- ведення календаря природи;

- аналіз метеорологічних даних та комплексних спостережень за природний 2020 – 2021 рік.

Полтавський обласний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді

Науково-дослідницькі експедиції – це форма роботи з дітьми в природному середовищі, яка поєднує в собі найважливіші умови для розвитку природознавчої компетентності вихованців.

У 2021 році 30 слухачів очно-заочної біологічної школи, учасники предметних олімпіад та Малої академії наук України, закладів загальної середньої освіти області взяли участь у роботі 20-денної обласної науково-дослідницької експедиції, яка проводилась у формі наметового табору на території геологічної пам'ятки природи „Бутова гора”, що на Шишаччині, де знаходилась садиба видатного вченого, першого президента Української академії наук В.І. Вернадського. Експедиція здійснювалася за двома напрямками: хімії та біології. Заняття передбачали як лекційні, лабораторні форми навчання, так і проведення практичних досліджень та самопідготовку учнів.

Для дітей проведено навчально-тематичні екскурсії з ботаніки та зоології за маршрутами, які розробили науковці Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка.

Під час практичних занять учні ознайомилися з характеристикою екосистем (ліс, водойма, луки, агроценози) Бутової гори, технікою і методикою збору зоологічного матеріалу, видовим складом рослин і тварин Полтавщини, занесених до Червоної книги України, вивчили хребетних та безхребетних тварин протічних і непротічних водойм (р. Псла та Нардового озера). Екологічні дослідження зводилися до визначення антропогенного впливу на біогеоценози листяного лісу Бутової гори, визначення місця несанкціонованих вирубок лісових насаджень.

Під час обласної експедиції під керівництвом викладачів діти обирають тему для написання науково-дослідницьких робіт, підбирають літературу, проводять дослідницькі роботи.

З 28 липня до 06 серпня 2021 року Полтавським обласним еколого-натуралістичним центром учнівської молоді було проведено обласну екологічну експедицію „Чиста хвиля”, учасниками якої стало 15 учнів-членів Малої академії наук України та слухачів очно-заочної біологічної школи. Під час експедиції учасники обстежили акваторію річки Ворскли та мали можливість дослідити флору та фауну прилеглих територій.

Юні дослідники не лише одержували екологічні знання, а й проходили уроки дбайливого ставлення до природи. Окрім наукових досліджень, юннати проводили очищення територій від побутового сміття, облаштовували куточки туристичного відпочинку, займалися пропагандою природоохоронних знань серед відпочиваючих, мисливців і рибалок, місцевого населення, на особистому прикладі показували, як потрібно оберегати навколишнє середовище.

15.11. Участь громадськості в процесі прийняття рішень, з питань що стосуються довкілля

На шляху розбудови демократичної, соціальної, правової української держави пріоритетом є забезпечення прав і свобод людини і громадянина, чие життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються основним Законом держави найвищою соціальною цінністю. В інтересах нинішнього та майбутніх поколінь здійснюється екологічна політика, спрямована на захист життя і здоров'я населення від негативного впливу, зумовленого забрудненням довкілля. Важливим чинником у реалізації цієї політики є участь громадськості в процесі прийняття управлінських рішень. Цей процес повинен відбуватися на законних засадах, у відповідних формах та на конструктивній основі. Такі форми, через які громадськість могла б реалізовувати своє право у прийнятті певних рішень, Департамент екології та природних ресурсів облдержадміністрації активно підтримує та реалізує під час своєї діяльності.

Найбільш активні серед громадських організацій екологічного спрямування, що діють на території області – Суспільний проєкт Громадська організація «Еколтава», Полтавська обласна організація Українського товариства охорони природи, Полтавська обласна організація Українського товариства мисливців і рибалок, Полтавська обласна і Полтавська міська організації, а також Кременчуцький осередок Всеукраїнської екологічної ліги, Обласний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді, Кафедра прикладної екології та природокористування Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», Кафедра екології, збалансованого природокористування та захисту довкілля Полтавського державного аграрного університету та інші.

Неоціненну роль в охороні довкілля, пропаганді екологічних знань, вихованні молоді відіграє громадський екологічний рух, зростає його науковий та творчий потенціал. Серед особливостей екологічного руху області останніх років слід відзначити його конструктивність, діяльність у правовому полі, використання офіційної інформації державних установ та організацій. Екологічний рух поповнюється молодіжними екологічними організаціями. Активну участь на цьому

напрямку суспільного життя беруть студентські організації вищих навчальних закладів області. Як і в попередні роки, активною була участь молодіжних організацій у проведенні Всесвітнього дня прибирання у 2021 році, проєкті «Чисті пляжі разом!», Всеукраїнській акції «Створюємо ліси разом!».

15.12. Екологічна освіта та інформування

15.12.1. Екологічна освіта

Система екологічної освіти учнівської молоді, яка створена в області, є одним із пріоритетних і дієвих напрямів роботи закладів загальної середньої та позашкільної освіти, яка реалізується через позакласну, позашкільну роботу дитячих творчих об'єднань та осередків за інтересами, масові заходи природоохоронного та екологічного спрямування.

За інформацією, наданою Департаментом освіти і науки Полтавської обласної військової адміністрації, мережа закладів позашкільної освіти еколого-натуралістичного напрямку роботи Полтавської області включає Полтавський обласний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді (далі – ПОЕНЦУМ), чотири його філії (у Терешківській, Кобеляцькій, Шишацькій та Решетилівській громадах), 2 міські еколого-натуралістичні центри (станції юних натуралістів) у містах Миргород і Пирятин та 14 комплексних закладів позашкільної освіти, які мають гуртки еколого-натуралістичного напрямку.

У 2021 році мережа творчих учнівських об'єднань еколого-натуралістичного напрямку позашкільної освіти в області складає 241 гурток, в яких різними формами екологічної діяльності було охоплено 3365 вихованців за всіма віковими рівнями.

Творчі учнівські об'єднання в області працювали за напрямками:

- хіміко-біологічним – 45 гуртків/620 вихованців;
- екологічним – 72 гуртки/1021 вихованець;
- сільськогосподарським – 24 гуртки/348 вихованців;
- декоративно-ужитковим – 57 гуртків/890 вихованців;
- квітково-декоративним – 21 гурток/313 вихованців;
- нетрадиційні нові форми – 32 гуртки/541 вихованець.

Роботу гуртків еколого-натуралістичного напрямку було організовано і в закладах загальної середньої освіти. Всього в них працювало 454 гуртки, які охоплювали 3654 вихованців.

На базі чотирнадцяти комплексних закладів позашкільної освіти працювало 42 еколого-натуралістичних творчих учнівських об'єднань з охопленням 874 вихованців.

Всього у 2021 році в закладах освіти області діяло 695 еколого-натуралістичних учнівських об'єднань, в яких додаткову освіту з природничих дисциплін отримували 7023 вихованці.

Крім профільних гуртків, у закладах освіти діяли студії, клуби, відеоклуби, екотеатри, агітбригади, юннатівські та екологічні секції, наукові товариства тощо.

Яскравим прикладом інноваційних форм роботи з творчо обдарованою молоддю є робота очно-заочної біологічної школи як структурного підрозділу обласного еколого-натуралістичного центру, основною метою діяльності якої є поглиблення знань з основ природничих дисциплін, професійне самовизначення та

самореалізація вихованців, залучення їх до експериментально-дослідницької діяльності в природі на природоохоронних територіях. У 2021 році слухачами очно-заочної біологічної школи стали 54 вихованці з м. Полтави та територіальних громад області. Після закінчення II курсу 91 учень отримав документ про позашкільну освіту.

У 2021 році ПОЕНЦУМ ініціював проєкт зі створення та організації у закладах загальної середньої освіти області громадського дитячого об'єднання – екологічної лідерської групи „Екологічний пост” з метою підвищення рівня еколого-просвітницької та природоохоронної діяльності в учнівських колективах закладів загальної середньої освіти, поширення загальноприйнятих та нетрадиційних форм роботи учнівських колективів у русі за екологічну безпеку, привернення уваги місцевої влади, громадських, державних організацій до екологічних проблем громади.

Завданнями екологічної лідерської групи є:

- проведення еколого-просвітницької діяльності у закладі загальної середньої освіти та серед населення громади;
- виховання у здобувачів освіти бережливого ставлення до природи, розуміння поняття екологічних проблем у галузі природокористування;
- розвиток у дітей соціальної активності;
- організація практичних заходів щодо збереження природи рідного краю, охорони флори і фауни;
- підвищення рівня соціальної адаптації підлітків, залучення дітей до природоохоронних проєктів, пов'язаних з виконанням конкретних природоохоронних справ.

Основні цілі:

- збільшення контингенту дітей, залучених до природоохоронної роботи;
- збереження видового та чисельного складу біорізноманіття.

До проєкту долучились 7 закладів загальної середньої освіти області, серед яких: Божківський навчально-виховний комплекс (опорний заклад) Новоселівської сільської ради Полтавського району; Криворудська загальноосвітня школа I-III ступенів Семенівської селищної ради; Великобудичанська загальноосвітня школа I-III ступенів Диканської селищної ради; Красногорівська загальноосвітня школа I-III ступенів Білоцерківської сільської ради; Гадяцька спеціалізована школа I-III ступенів № 3 імені Івана Виговського Гадяцької міської ради; Комунальний заклад „Полтавський обласний науковий ліцей-інтернат II-III ступенів імені А.С. Макаренка Полтавської обласної ради”; Калениківський заклад загальної середньої освіти I-III ступенів Решетилівської міської ради.

Функціонуванням даних лідерських груп передбачено такі види діяльності:

- участь в екологічних заходах (прибирання територій парків, скверів, берегів річок; сортування та здача вторсировини; висаджування дерев та кущів; велопробіги);
- заняття і заходи з метою розповсюдження екологічних знань для здобувачів освіти різних вікових категорій (залучення дітей до ігор, квестів, екскурсійних подорожей; співпраця з органами влади громади, природоохоронними організаціями, установами; зустрічі та співпраця з лісництвами, громадськими організаціями, волонтерами, екоактивістами);

— агітаційно-просвітницька діяльність (проведення серед населення анкетувань, опитувань та просвітницьких заходів з метою розповсюдження інформаційних матеріалів).

Також екологічна освіта у закладах загальної середньої освіти здійснюється через викладання окремого предмета «Екологія» (або інтегрованого в шкільний курс біології), факультативних курсів. Традиційно у закладах освіти щорічно проводяться Тижні екології.

Важливим є те, що однією із десяти ключових компетентностей випускника Нової української школи є екологічна грамотність і здорове життя.

Щороку учні закладів загальної середньої та позашкільної освіти беруть участь в обласних, всеукраїнських, міжнародних конкурсах, проєктах, акціях екологічного спрямування: „Галерея кімнатних рослин”, „Ліси для нащадків”, „Мій рідний край – моя земля”, „Природа і люди”, „Парки – легені міст і сіл”, „Птах року”, „Парад квітів біля школи”, „Юний дослідник”, „Рослини – рятівники від радіації”, „Вчимося за повідувати”, „Великий зимовий облік птахів”, „В об’єктиві натураліста”, „Біоцит”, „Збережи ялинку”, „До чистих джерел”, „Зелений паросток майбутнього”, „День юного натураліста”, „Юнацький водний приз”, „Енергія і середовище”, „Малі ріки Полтавщини” тощо. Було проведено 2217 таких заходів, в яких задіяно 877623 дитини.

До обласного оргкомітету Всеукраїнського конкурсу „До чистих джерел” у 2021 році надійшло 16 робіт з 11 територіальних одиниць області та Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка. Велику роботу з поліпшення екологічного стану водойм Полтавщини здійснено учнівськими та педагогічними колективами з Полтавської, Кременчуцької, Горішньоплавнівської, Зіньківської та Глобинської міських рад.

Кобелецька Надія, Малюга Катерина, Ковалів Анастасія – члени екологічного гуртка кафедри прикладної екології та природокористування Навчально-наукового інституту нафти і газу Національного університету „Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка” – поставили собі за мету охарактеризувати біорізноманіття території Прирічкового парку та розробити систему його збереження від сміття та відходів. В основу роботи покладено матеріали, отримані у результаті польових науково-дослідних пошукових робіт, та результати проведеної акції щодо очищення території парку від сміття та відходів.

Юні екологи Полтавщини у 2021 році долучилися до обласного дитячого еколого-краєзнавчого конкурсу „Малі ріки Полтавщини”. До оргкомітету було направлено 14 звітів із 12 територіальних одиниць області. Велику роботу щодо поліпшення екологічного стану малих річок Полтавщини здійснено учнівськими та педагогічними колективами з Кременчуцької, Полтавської, Горішньоплавнівської та Карлівської міських рад.

Об’єктом дослідження Карандіної Анни, учениці 11-А класу Полтавської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 34 Полтавської міської ради Полтавської області, є річка Лютенька. Протягом 2016-2021 років проводились візуальні та лабораторні дослідження водойми від витoku до впадання в річку Псел у різні пори року, пошук інформації щодо її історії, використання, екологічного стану та можливого розвитку в спеціальній літературі. У роботі наведено загальний опис

річки, історичні матеріали про її назву, описано рослинний і тваринний світ як самої річки, так і прибережних територій, наведено екологічні проблеми та шляхи покращення екологічного стану водойми.

Метою роботи пошукової групи вихованців гуртка „Спортивний туризм” Лубенського міського дитячо-юнацького клубу спортивного орієнтування і туризму „Валтекс”, учнів 10-Б класу закладу загальної середньої освіти № 1 Лубенської міської ради було вивчення видового складу рослин і тварин водної та прибережно-водної частини річки Кам’яний Потік, спостереження за екологічним станом річки в межах Лубенської міської ради. Дітьми оформлено систематичний аналіз видового складу макролітів руслової частини річки Кам’яний потік, у результаті чого встановлено, що водна та прибережно-водна рослинність нараховує 48 видів родини, що належать до 36 родів та 48 родин.

На обласний етап Всеукраїнського конкурсу „Мій рідний край, моя земля” за напрямом „Практична природоохоронна робота і екологія” надійшло 9 звітів про виконану роботу із 9 об’єднаних територіальних громад області.

Пошукова група Комунального закладу „Полтавський обласний центр національно-патріотичного виховання, туризму і краєзнавства учнівської молоді Полтавської обласної ради” (керівники: Копилець Євгеній Вікторович, Ярошенко Юлія Олександрівна) вивчала потенціал використання екологічної стежки для розвитку екологічно виваженого туризму та екопросвітництва на території регіонального ландшафтного парку „Диканський”.

Вихованці загону „Юні екологи” Будинку дитячої та юнацької творчості Котелевської селищної ради (керівник загону – Колевид Леся Олексіївна) висвітлили в екологічному дайджесті навчально-пізнавальну діяльність, еколого-краєзнавчу роботу, виховну екологічну роботу, природоохоронну діяльність, просвітницько-інформаційну роботу.

Учнівський колектив Попівського НВК № 1 „Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів – дошкільний навчальний заклад” Карлівської міської ради (керівник – Мазоха Євгенія Володимирівна, вчитель курсу „Основи здоров’я”) провели ряд науково-пошукових, дослідницьких екскурсій околицями рідного села та науково-дослідну екскурсію по р. Орчик.

З усієї області на обласному конкурсі „Збережи ялинку” було представлено 461 роботу – 124 стилізовані ялинки, 88 новорічних вінків, 84 новорічно-різдвяні композиції, 76 новорічних подарунків, 53 традиційні народні іграшки, 36 сюжетних композицій.

У конкурсі взяли участь 847 вихованців закладів позашкільної та учнів загальної середньої освіти із 29 громад, а також ПОЕНЦУМ, Кобеляцької, Шишацької, Решетилівської філій та філії ПОЕНЦУМ у Полтавському районі.

Роботи учасників конкурсу спрямовані на пропаганду серед молоді руху за збереження хвойних дерев, створення подарунків, новорічно-різдвяних композицій, виробів, які символізують новорічно-різдвяні дійства.

У рамках конкурсу на базі ПОЕНЦУМ було організовано та проведено майстер-класи з виготовлення новорічно-різдвяних композицій та обласна виставку новорічних поробок, сувенірів, подарунків. Новорічну майстерню відвідали учні закладів загальної середньої освіти Полтавської територіальної громади та вихованці ПОЕНЦУМ (367 дітей).

Охорона птахів займає провідне місце в системі природоохоронних заходів у роботі ПОЕНЦУМ.

Юні натуралісти області тісно співпрацюють з Українським товариством охорони птахів, беруть участь у акціях: „Всеукраїнський зимовий облік птахів”, „Міжнародні дні спостережень за птахами”, „Птах 2021 року – синиця чубата” та інші.

18 березня 2021 року відбулося міське дитяче свято „У світі птахів”, яке традиційно проходить на початку весни. У цьому році через карантинні обмеження захід пройшов у заочному форматі.

За програмою заходу відбулися конкурси на кращий малюнок про птахів, гніздівлю, годівничку та онлайн-вікторина „Знавці птахів”.

Участь дітей у конкурсах оцінювало компетентне журі у складі викладачів природничого факультету, працівників Полтавського обласного центру естетичного виховання учнівської молоді та ПОЕНЦУМ.

Для участі у конкурсах за номінаціями було представлено 140 робіт, з них: 16 ішпаківень, 40 годівниць, 84 малюнки.

З метою активізації екологічного руху, пошуку та розвитку талантів і обдарувань, формування екологічної культури учнівської молоді щороку ПОЕНЦУМ проводиться обласний конкурс-огляд екологічних агітбригад та екологічних театрів (шоу) закладах освіти області.

25 березня 2021 року проведено заключний етап ХХІХ обласного конкурсу-огляду колективів екологічної просвіти „Земля – наш спільний дім”. Конкурс-огляд відбувався у заочному форматі. Тематика цьогорічних виступів „Атака вірусів – врятуй планету!”.

На розгляд журі було представлено відеозаписи виступів колективів екологічної просвіти.

Учасниками обласного етапу конкурсу-огляду стали 8 екологічних агітбригад та 4 екологічних театри.

У Полтавській області екологічний рух зародився понад три десятиліття тому і щороку набуває все більших темпів. На даний час в області нараховується 317 екологічних агітбригад, у яких задіяно 3416 дітей та 67 екологічних театрів з 866 учасників.

Юні зоологи Полтавщини взяли участь у фінальному етапі Всеукраїнського конкурсу юних зоологів і тваринників, що відбувся в онлайн-форматі 23 лютого 2021 року.

Відповідно до рішення журі, дипломами Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді Міністерства освіти і науки України нагороджено:

- Началджі Анастасію, ученицю 10 класу Опорного закладу „Пирятинська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 6” за І місце;
- Гавриленка Костянтина, учня 8 класу Опорного закладу „Пирятинська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №6”, за ІІ місце;
- Ковалю Євгена, вихованця гуртка „Юний бджоляр” Пирятинської районної станції юних натуралістів, за ІІ місце;
- Лаврик Дар’ю, вихованку гуртка „Цікава зоологія” ПОЕНЦУМ, за ІІ місце.

Грамоти за участь у XVII Всеукраїнському конкурсі юних зоологів і тваринників отримали:

- Баштан Анастасія, учениця 8 класу Опорного закладу „Пирятинська загальноосвітня школа I-III ступенів №6”;
- Дригант Валерія, учениця 10 класу Гребінківської гімназії;
- Стрижньова Сніжана, учениця 9 класу Березоворудської загальноосвітньої школи I-III ступенів Пирятинської міської ради.

Дослідники Полтавщини стали учасниками Всеукраїнського конкурсу молодіжних проєктів з енергозбереження „Енергія і середовище”.

Конкурс проводився з метою пошуку й підтримки обдарованої учнівської молоді, залучення її до навчально-практичної діяльності з проблем енергоефективності та раціонального використання ресурсів.

Друге місце у номінації „Позашкільна робота” посіли Мотренко Тетяна, заступник директора з навчально-виховної роботи Кременчуцького еколого-натуралістичного центру учнівської молоді, керівник гуртка „Юні знавці лікарських рослин” з роботою „Рослинна альтернатива поролону – люфа” та Хайчіна Юлія, методист, викладач вищого професійного училища № 7 м. Кременчука, за роботу „Основи енергоефективності та енергоменеджменту: навчальний практикум (інтерактивний онлайн посібник)”.

Третє місце у номінації „Інформування суспільства/пропаганда енергоефективності” посіли Хайчіна Марина та Рожкова Катерина, здобувачі освіти 3 курсу вищого професійного училища № 7 м. Кременчука за роботу „Ілюстраційний проєкт „Трешик та Дропчик у Сейвінг-Сіті, або як навчитися берегти Планету”.

Команда юних флористів ПОЕНЦУМ посіла II місце у Всеукраїнському конкурсі з флористики та фітодизайну „Україна починається з тебе”.

Захід відбувся у місті Київ з 5 до 7 жовтня на базі Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді і був присвячений 30-й річниці незалежності України.

Учасники конкурсу представили на розсуд журі проєкт „Твориш себе – твориш Україну”.

За результатами участі у конкурсі юних флористів Полтавщини нагороджено дипломом Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді Міністерства освіти і науки України у номінації „Флористична скульптура”.

Керівнику команди Діхтяр Юлії Іванівні надано подяку Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді за підготовку та втілення проєкту „Твориш себе – твориш Україну”.

Як підсумок роботи юних екологів за рік, у ПОЕНЦУМ протягом чотирьох днів з 15 до 18 листопада відбувалось нагородження переможців та призерів обласних природоохоронних конкурсів, акцій, проєктів. У заходах взяли участь 4445 школярів, 937 колективів із 46 об’єднаних територіальних громад області.

Учні вивчали стан прибережних смуг, біорізноманіття земного покриву, проводили роботу з укріплення берегів, розчищення джерел, криниць, висаджували дерева та кущі, займались дослідництвом у галузі сільського і лісового господарства.

Впродовж 2021 року під час освітнього процесу у ПОЕНЦУМ, його структурних підрозділах та міських еколого-натуралістичних центрах і станціях юних натуралістів відбувалися дослідження за екологічним, хімікобіологічним, квітково-декоративним та сільськогосподарським напрямками.

Зокрема, серед них можна виділити такі теми у галузі охорони довкілля:

- Дослідження видового складу рослинності долин річок;
- Виявлення нових місць зростання та особливостей популяцій рідкісних видів рослин;
- Визначення та аналіз рівня води в річці сухий Кагамлик на території Автозаводського району міста Кременчука;
- Робота по вивченню заповідника „Ярмаківський”: спостереження і дослідження місцевості вздовж маршруту з метою виявлення і картування цікавих екскурсійних об’єктів.

Також активна дослідницька робота проводиться під час вивчення водойм області, прибережних і лісових масивів, а також на навчально-дослідних земельних ділянках (далі – НДЗД).

Навчально-дослідна земельна ділянка – це лабораторія під відкритим небом, в якій проводиться багато практичних занять. Освітній процес в умовах навчально-дослідної земельної ділянки у закладах освіти спрямовано на розвиток пізнавальної діяльності вихованців, залучення їх до пошукової роботи, поглиблення та систематизацію знань, умінь і навичок, усвідомлення практичної складової навчальних предметів, формування міжпредметних зв’язків при викладанні природничих та технологічних дисциплін тощо.

Виконуючи досліди з рослинами і тваринами, юннати закріплюють, розширюють і поглиблюють знання з біології, зоології, пізнають рослинні і тваринні організми, опановують методи управління їх ростом і розвитком, набувають вмінь у вирощуванні рослин і тварин, долучаються до колективної праці. У процесі здійснення дослідно-практичних робіт в учнів виховується відповідальність за доручену справу, вони звикають доводити розпочату справу до кінця. Навчально-дослідна земельна ділянка є основним джерелом заготівлі кормів для тварин.

Основні напрями діяльності вихованців ПОЕНЦУМ на навчально-дослідній земельній ділянці: вирощування рослин, проведення фенологічних спостережень за ростом і розвитком рослин; закладання і проведення дослідів.

Під час роботи на НДЗД очевидним для дітей стає зв’язок біологічної науки з практикою, конкретизуються поняття, з’являються і закріплюються міжпредметні зв’язки (біології, хімії, географії, природознавства, трудового навчання).

15.12.2. Інформування громадськості

Впродовж 2021 року Департаментом екології та природних ресурсів облдержадміністрації підготовлено та оприлюднено у друкованих періодичних виданнях інформаційні матеріали екологічного напрямку, проведено 248 еколого-просвітницьких заходів із залученням періодичних видань, телебачення та оприлюднення у мережі Інтернет (зокрема у соціальній мережі Facebook).

Інформаційна діяльність Департаменту ретельно планується, до неї залучаються керівники установи, начальники підрозділів та фахівці. Висвітлюється звітна інформація, проблемні екологічні та природоохоронні питання регіону, поточна інформація. З цією метою готується інформація, статті, інтерв'ю, коментарі фахівців для друкованих засобів інформації та офіційних сайтів Департаменту та Полтавської облдержадміністрації. В залежності від характеру інформації, готуються фотоматеріали. Налагоджена конструктивна співпраця з журналістами обласних засобів масової інформації. Для контролю систематично вівся моніторинг обласних засобів масової інформації.

Фахівці Департаменту взяли участь у:

1. Засіданні Тимчасової робочої групи з вивчення ведення мисливського господарства (14.01.2021, 17.02.2021);
2. Засіданні круглого столу «Стан та перспективи розвитку системи управління відходами: розробка регіонального плану управління відходами Полтавської області» (28.01.2021);
3. Засіданні робочої групи з розробки Регіонального плану управління відходами Полтавської області до 2030 року (19.02.2021);
4. Проведенні заочних зональних етапів обласного конкурсу-огляду екологічних агітбригад, театрів (шоу) учнів загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів впродовж березня 2021 року;

*Виїзне засідання
Координаційної ради з
питань розвитку
туризму та курортів
при Полтавській
облдержадміністрації*

5. Укладанні Меморандуму про співпрацю між Полтавською облдержадміністрацією та Державною службою геології та надр України (09.03.2021);

6. Проведенні заочного обласного конкурсу-огляду екологічних агітбригад, театрів (шоу) учнів загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів (22.03.2021);

7. Засіданні постійно діючої комісії облдержадміністрації з питань охорони довкілля, раціонального використання та відтворення природних ресурсів (05.04.2021; 14.07.2021);

8. Засіданні профільної робочої групи з розробки Регіонального плану управління відходами у Полтавській області до 2030 року (12.05.2021);

9. Спеціалізованій виставці нафтогазової промисловості «Нафта. Газ. Сервіс – 2021» (13.05.2021);

10. Обласному онлайн семінарі для керівників методичних об'єднань шкільних бібліотекарів та працівників публічних бібліотек, що обслуговують користувачів-дітей Полтавщини, «Спільна робота шкільних та дитячих бібліотек

*Всеукраїнська акція
«Створюємо ліси
разом!»*

щодо виховання екологічної культури школярів» (26.05.2021);

11. Засіданні робочої групи з супроводу конкурсу екологічних громадських ініціатив Полтавської області (07.06.2021, 12.08.2021);

12. Виїзних засіданнях Координаційної ради з питань розвитку туризму та курортів при Полтавській облдержадміністрації (11.06.2021, 16.12.2021);

13. Засіданні Комісії з питань здійснення державного моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря та управління якістю атмосферного повітря (01.07.2021);

*Дводенний прес-тур
«Екологічний туризм на
заповідних територіях
Полтавщини»*

14. Засіданні журі Премії Полтавської обласної ради імені О.М. Байрак (21.07.2021);
15. Всеукраїнській акції «Створюємо ліси разом!» (30.10.2021);
16. Церемонії урочистого нагородження переможців обласних конкурсів, акцій, проєктів еколого-натуралістичного напрямку (15.11.2021);
17. Обласному конкурсі для учнів 6-11 класів «Здорове життя – успіх буття» (17.11.2021);
18. Дводенному прес-турі «Екологічний туризм на заповідних територіях Полтавщини» (18-19.11.2021).

Координується робота територіальних громад та громадських організацій екологічного спрямування на вирішення завдань охорони навколишнього природного середовища у регіоні – співпраця щодо всесвітніх екологічних дат; правил поведінки на зимових водоймах; конкурсу «Всеукраїнський юнацький водний приз 2021»; необхідності проведення післяпроєктного моніторингу суб'єктами господарювання, які отримали висновки з оцінки впливу на довкілля; охорони первоцвітів; негативних наслідків випалювання сухої рослинності, листя, стерні та сміття; запобіганню виникненню нещасних випадків на водоймах; Всесвітньої кампанії Година Землі 2021; фотоконкурсу «Вікі любить Землю-2021»; правил поведінки на воді під час відпочинку.

15.12.3. Звернення громадян

У 2021 році до Департаменту надійшло 233 звернення громадян, що майже відповідає кількості звернень, що надійшли у 2020 році (214).

Безпосередньо до Департаменту надійшло 32 звернень громадян, 200 звернень громадян направлено до Департаменту Полтавською обласною державною адміністрацією.

Від Офісу Президента України за 2021 рік перенаправлено до Департаменту 15 звернень громадян (2020 рік – 37);

від Секретаріату Кабінету Міністрів України за звітний період перенаправлено 13 звернень громадян (2020 рік – 15);

від Апарату Верховної Ради України за 2021 рік перенаправлено 10 звернень (2020 рік – 6).

Окрім цього до Департаменту за звітний період направлено: 5 звернення громадян від Полтавської обласної ради, 2 звернення від Нацсоцслужби України, 2 звернення від Генеральної прокуратури України, 2 звернення від КБУ «ОКЦ» ПОР, по 2 звернення громадян від Народних Депутатів України О. Мовчана та Ю. Бойка, 2 звернення від Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України та по 1 зверненню громадян від Міністерства внутрішніх справ України та Полтавської окружної прокуратури.

Повторних звернень до Департаменту впродовж 2021 року не надходило, колективних – 44.

Найбільше звернень надійшло від громадян, що проживають у місті Полтава – 81. Від жителів міста Кременчук надійшло 17 звернень, Полтавського району – 31, Лубенського – 28, Кременчуцького – 32, Миргородського – 23.

Питання, що порушувалися у зверненнях громадян, стосувалися:

- екології та природних ресурсів – 127;
- газо-, енерго-, теплопостачання та комунального господарства – 82;
- діяльності об'єднань громадян – 10;
- аграрної політики і земельних відносин – 8;
- діяльності місцевих органів виконавчої влади – 3;
- праці і заробітної плати – 2.

Тимчасово виконувачем обов'язків директора Департаменту впродовж 2021 року проведено 1 особистий прийом громадян. Наразі, відповідно до доручення № 3/2020 голови регіональної комісії з питань техногенно-екологічної безпеки і надзвичайних ситуацій О. Синегубова та з метою запобігання поширенню на території області гострого респіраторного захворювання COVID-19 проведення особистого прийому громадян керівництвом Департаменту скасовано до особливого розпорядження.

За звітний період надано вичерпні роз'яснення заявникам по 192 порушеним питанням (2020 рік – 190), 6 звернень вирішено позитивно (2020 рік – 2), 16 звернень виявилися поза межами компетенції Департаменту (2020 рік – 15), інформацію, що доводилася у 5 зверненнях громадян взято до відома, Департамент видалено з виконавців 8 звернень. Станом на 10.01.2022 року 6 звернень громадян перебували у роботі.

Звернення громадян, що надходили із Адміністрації Президента України, Апарату Верховної Ради України, Секретаріату Кабінету Міністрів України розглядалися своєчасно.

Робота із зверненнями громадян знаходиться на постійному контролі у керівництва: надаються вичерпні відповіді, ретельно перевіряються зазначені у листах факти, усуваються недоліки та порушення.

Департамент і надалі буде спрямовувати свою подальшу діяльність на забезпечення реалізації громадянами конституційного права на звернення та на запровадження нових форм і методів удосконалення роботи із зверненнями громадян.

15.13. Міжнародне співробітництво у галузі охорони довкілля

Основне міжнародне співробітництво у галузі екологічної освіти на Полтавщині проводиться у рамках Міжнародної науково-освітньої програми GLOBE.

GLOBE – це частина міжнародної науково-освітньої програми, яка надає можливість учням, учителям, вченим та громадянам з усього світу брати участь у процесі збору даних про навколишнє середовище та наукових дослідженнях.

Програма GLOBE передбачає створення всесвітньої дослідницької групи, що складається з учнів і вчителів, які співпрацюють з ученими-екологами з метою вивчення взаємозалежних процесів єдиної екологічної системи нашої планети. Водночас діяльність цієї групи націлено на підвищення рівня екологічної освіти школярів та екологічної свідомості населення в усьому світі.

GLOBE надає можливість дітям навчатися через проведення власних наукових спостережень за навколишнім середовищем, підготовки звітів, внесення отриманих даних на сайт та подальше використання своїх даних та даних інших шкіл для співпраці з вченими та школярами з усього світу.

Так, наприклад, у 2021 році юні екологи разом зі своїми керівниками брали участь у Науково-освітньому проєкті „Вчителі та учні беруть участь в екологічному моніторингу Антарктиди” у рамках Міжнародного наукового проєкту „Дослідження стану виводкових колоній пінгвінів”.

Також у 2021 році творча молодь Полтавщини стала призерами XX Всеукраїнського чемпіонату з інформаційних технологій „Екософт-2021” та національного етапу Міжнародного конкурсу комп’ютерних проєктів „INFOMATRIX-2021”.

Координував роботу конкурсу на території Полтавщини ПОЕНЦУМ.

Перемогу у змаганнях виборювали 140 авторських програмних і апаратних розробок, з кращих 150 молодих розробників: учнів та вихованців закладів загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної освіти, студентів закладів вищої освіти. Учасники фінальних змагань представили відеозаписи захистів своїх проєктів, на яких продемонстрували розробки та в окремих випадках технічну документацію.

Відповідно до рішення журі молодь Полтавщини виборола чотири дипломи III ступеня та два дипломи фіналістів.

У 2021 році співробітниками НПП «Нижняосульський» в рамках виконання міжнародних угод (договорів, конвенцій тощо) підготовані матеріали про виконання НПП «Нижняосульський» завдань і заходів, спрямованих на забезпечення виконання Конвенції про біорізноманіття, а саме:

- Стратегічного плану з біорізноманіття на 2011 – 2020 роки і цільових завдань Айті щодо біорізноманіття;
- Шостого національного звіту з виконання положень Конвенції з біорізноманіття за період 2013 – 2017 рр.

В рамках міжнародної співпраці до розробки Регіонального плану управління відходами у Полтавській області облдержадміністрацією залучено науковців Німецького товариства міжнародного співробітництва GIZ.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

(У відповідності до дій норми Закону України від 03.03.2022 № 2115-IX «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» інформація у звітному році не оприлюднювалась Головним управлінням статистики у Полтавській області, тому деяка інформація у розділі зазначена за попередній звітний період)

Стан навколишнього природного середовища в області залишається відносно стабільним і у порівнянні з більшістю інших областей України доволі прийнятним.

За останніми статистичними даними, у 2021 році порівняно з попереднім роком в екологічній сфері діяльності регіону спостерігалися певні позитивні тенденції, а саме:

- з 2011 року зберігається поступове скорочення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарним джерелами: у 2020 році – 89,9% обсягів 2019 року (по Україні відмічається зниження – на 9% у порівнянні з 2019 роком); у 2011 році кількість викидів дорівнювала – 72,282 тис.т від стаціонарних джерел; отже за 9 років відбулося скорочення на 36,6 відсотків;
- у 2020 році суттєво зменшився показник утворення відходів I - IV класів небезпеки (без врахування утвореної пустої породи від днопоглиблювальних робіт) на 40% у порівнянні з попереднім 2019 роком (по Україні відмічається зменшення на 21,2% від обсягів 2019 року); зменшення спостерігалось також у 2019 році – на 7,2% від обсягів попереднього року; у 2018 році – на 4,1%; у 2017р. – на 24,9%;
- у звітному році по Полтавській області спостерігалось зростання капітальних інвестицій на охорону навколишнього природного середовища – на 19% (найбільше в охорону атмосферного повітря та поводження з відходами – майже у двічі). По Україні зафіксовано зниження цього показника проти 2019 року – на 18,5 відсотка.

Як і в попередні роки, потребують вирішення основні екологічні проблеми області:

Проблеми обласного рівня

Із 156км загального фронту берегів Кременчуцького водосховища в межах Полтавської області 44 кілометри піддані водній абразії.

Найбільшого руйнування зазнають береги поблизу п'яти населених пунктів Кременчуцького району (смт. Градизьк, с. Васківка, с. Пронозівка, с. Мозоліївка, с. Максимівка): інтенсивність розмиву цих берегів становить 3-7, а в окремі роки до 10-15 метрів в рік. Внаслідок переформування берегів вже втрачено більше 800 гектарів земельних угідь. Зруйнована берегова зона наблизилася до двох давніх кладовищ в селі Пронозівка.

Без державного фінансування забезпечення належної експлуатації каскаду Дніпровських водосховищ, що були запроєктовані і побудовані державою для потреб України за рахунок коштів області не представляється можливим.

Проблеми міжобласного рівня

Річка Оріль є лівою притокою Дніпра та протікає на території трьох областей України: Дніпропетровської, Полтавської та Харківської.

Протягом останніх років екологічний стан р. Оріль погіршується і причиною тому є одночасне накладання різних техногенних і природних чинників. Ситуація з гідрологічним режимом річки Оріль залишається складною. Питання перерозподілу стоку р. Оріль та її маловоддя виникло ще з часів будівництва впродовж ділянки каналу Дніпро-Донбас, водовідвідного дренажного каналу К-7а, довжиною 3,5 км. У березні 2007 року рівні води в р. Оріль знизились на 60 см.

Для відновлення рівнів води в Оріль і повернення її течії в природне русло у 2008 році розроблено робочий проект «Відновлення гідрологічного режиму річки Оріль на межі Полтавської та Дніпропетровської областей» (кошторисна вартість проекту 6,5 млн грн. у цінах 2008 року).

Реалізацію цього проекту розпочато у 2008 році. У 2008-2010 роках з різних бюджетів виділяють близько 2,1 млн грн. Протягом 2011-2021 років кошти з бюджетів усіх рівнів на реалізацію проекту не виділялись. Для повного закінчення будівельних робіт, передбачених проектом, необхідно виконати розчистку 3,25 км русла річки (вартість робіт у цінах 2008 року складала 4,4 млн грн.).

Ще одним проблемним питанням щодо забезпечення дотримання вимог природоохоронного законодавства в басейні р. Оріль, яке потребує вирішення, залишається встановлення меж прибережних захисних смуг та водоохоронних зон на водних об'єктах розташованих в межах басейну р. Оріль.

Проблеми міст обласного значення

- *Сезонне погіршення якості поверхневих вод в районі водозабору м. Кременчук.*

Через інтенсивне обвалення берегів Кременчуцького водосховища створюються нові мілководдя, на яких у спекотну погоду відбуваються природно-техногенні процеси, що призводить до забруднення води у водоймі та інших небажаних явищ.

У районі водозабору м. Кременчук сезонні відхилення (рівень кисню знижується, вміст марганцю підвищується) спостерігаються у літні місяці при високих температурах повітря та швидкостях вітру до 2 м/хв. у глибинних пробах води (забірний оголовок розташований на дні Кременчуцького водосховища на глибині майже 14 м).

Єдиним джерелом питного водопостачання для населення м. Кременчук є Кременчуцьке водосховище. Літній період дуже складний для системи водопостачання міста, протягом якого якість питної води має граничні показники. Зазначене безпосередньо пов'язано з погіршенням якості води у Кременчуцькому водосховищі.

Проблему також необхідно вирішувати на загальнодержавному рівні: потрібна розробка комплексних загальнодержавних заходів для попередження фактів періодичного погіршення якості води Кременчуцького водосховища та ведення постійного моніторингу (за допомогою автоматизованих постів

спостереження) якості поверхневих вод зі своєчасним прийняттям управлінських рішень.

- *Не вирішено питання захоронення твердих побутових відходів в обласному центрі.*

Звалище твердих побутових відходів КАТП 1628 Полтавської міської ради, яке розташоване у районі сіл Триби та Макухівка, заповнене майже більш ніж на 100%, не має відповідного обвалування та огороження, відсутня гідроізоляція, проектно-технічна документація та позитивний висновок державної екологічної експертизи. Термін експлуатації звалища закінчився ще у 2005 році, але звалище і зараз функціонує. Подальша його експлуатація призводить до забруднення підземних вод, атмосферного повітря у прилеглих населених пунктах, а також становить загрозу здоров'ю людей.

Щоб вирішити цю проблему необхідно перш за все обрати земельну ділянку, а також залучати кошти інвесторів для будівництва заводу з переробки ТПВ, сортувальних станцій, та удосконалити роздільний збір сміття в обласному центрі.

Проблеми, вирішення яких не вимагає залучення значних матеріальних (фінансових) ресурсів

У Полтавській області розорано майже 62% території, більше, ніж в середньому по Україні (близько 55 %).

З метою зменшення виснаження орних земель та збереження родючого шару ґрунту, сільськогосподарським підприємствам необхідно ретельно дотримуватися сівозмін під час вирощування сільськогосподарських культур (особливо стосується соняшнику, кукурудзи, рапсу, тощо).

Виконавці розділів

Інформацію підготували спеціалісти Департаменту екології та природних ресурсів Полтавської обласної військової адміністрації:

(м. Полтава, вул.Зигіна,1, тел. (0532) 569508, e-mail: eko@adm-pl.gov.ua)

<i>Розділи</i>	<i>Посада, прізвище, власне ім'я відповідальних за підготовку розділів</i>	<i>Телефон</i>
1-15	Начальник відділу організаційної роботи, моніторингу та зв'язків з громадськістю – Ірина Лебідь;	(0532) 569508
	Спеціаліст відділу організаційної роботи, моніторингу та зв'язків з громадськістю – Леся Мележик;	
5	Головний спеціаліст відділу біоресурсів та екомережі – Олександр Гостудим;	(0532) 569508
	Головний спеціаліст відділу біоресурсів та екомережі – Ольга Бровко;	
15	Головний спеціаліст відділу охорони атмосферного повітря, оцінки впливу на довкілля та стратегічної екологічної оцінки – Марина Послушна;	(0532) 502694
	Головний спеціаліст відділу охорони атмосферного повітря, оцінки впливу на довкілля та стратегічної екологічної оцінки – Людмила Пономаренко;	(0532) 569508
	Головний спеціаліст відділу бухгалтерського обліку, економіки природокористування, управління персоналом та правового забезпечення – Тетяна Нечеса	(0532) 502751